
61
H 65
Opra. v. c. H.
1609

HIPPOCRATIS COI APHORISMI

Græcè & Latinè,

Breui Enarratione, fidaque Interpretatione ita illustrati, vt ab omnibus facilè intelligi possint;

Cum historiis, obseruationibus, cautionibus, & remediis selectis;

A

I. HEVRNIO, Vltraiectino.





EX OFFICINA PLANTINIANA RAPHELENGII,
M. D. C. IX.

Nobilissimis ac Amplissimis

ZELANDIÆ ORDINIBVS

I. HEVRNIVS

dedicat, consecratque



VIRI Nobilissimi, ORDINES Amplissimi, hoc indi-tum à natura genio nostro videmus, vt nullus lubenter etiam infelix artifex videat à se profecta opera intercidere. Quare & ego hoc communi stimulo concitatus, obnixè laboro vt vitalem auram meis operibus inferam. Hinc est quòd studiosè hoc egi, vt à succi plena breuitate in longissimum æuum excurrere possint. Verùm cùm iam illa ad typum parata inspicerem, in iisque viderem quàm tenui ingenii filo hæc contexta forent, & quàm implicata & manca illa claudicarent: nouo quodam stabilimento illa erigenda esse iudicaui. Nec quicquam deprehendi ad fulciendum stabilius, quàm si in publicum prodirent vestro, ORDINES Amplissimi, nomine, qui illa vitali aura perfundere, meamq. obscuritatem in splendidam lucem euocare potestis. Et cur hanc ego fiduciam de vobis non concipiam? quínam fidi magis patroni & fautores fuerint vobis, Viri Illustrissimi? omnia enim vobis adsunt quæ ad tutelarem vim quis sibi vouere possit. Quis enim non fatetur vos principem locum in defendenda Republica marino robore obtinere? loquor iam non de cæteris bonis quæ cum alijs communia habetis, sed de iis quæ ita vestra sunt, vt non sint peculiaria aliorum: quid enim pulchrius quàm propriis bonis florere? Marina certè gloria vestra est: quis vnquam fortiùs prælia illa iniuit? quis ausis maioribus maria occupauit, sileo iam de singulari vestra pietate, prudentia, fortitudine, liberalitate, magnificentia, quæ immortali gloria vos ornant decorantque. Quare meritò vobis hoc opus, ORDINES potentissimi, consecrandum duxi; certò sciens Magnitudine illustris nominis vestri non parum fulgoris ipsi accessurum, vtque obseruantiæ in vos meæ monumentum aliquod extaret, quod certò scio ad honorem meum faciet, & ad hæc Commentaria tuenda atque exornãda plurimum proderit. Valete, ex Academia Leyda in Batauis. Anno cIɔ. Iɔ. cI.

AMICO LECTORI.

AMICE Lector, ſemper in ea ſententia fui, Commentatorem egregiè ſuo functum eſſe munere, dum mentem authoris quem illuſtrandum ſuſcepit, aperuit: optimoſq; illos interpretes eſſe, qui paucis ſineq; diuerticulis id agant. Neſcio enim quo modo quorundam prolixitas, dum quæſtiuncularum malè feriatarum mole lectorem grauant, aciem mentis retundere ſoleat, alacrémque lectoris curſum ſpinoſis ſentibus retardare, ac mentem lectoris in diuerſum ab authoris, quem interpretandum ceperunt, inſtituto ac meta rapere: quorum ſanè ſcholæ χολαὶ, καὶ διατριβαὶ κατατριβαὶ rectè dici poſſunt. Quare ne & ego veſtrum tempus inutiliter tererem, ſolùm diuini Galeni ac doctiſsimi Holerij illíque additarum ſcholarum Duretianarum morem ſequi volui. Hi enim inter cunctos quos hactenus vidi, hanc laudem aſſecuti fuere. Quare in his commentariis imitari hos decreui, hiſque, apertè dico, plurimum debeo; nam in meum vſum ex illis plurima tranſtuli. Nam, vt benè Flauius Albinius dicebat, fructus legendi is eſt, vt æmuleris quæ in aliis probes: & quæ maximè in aliorum dictis mireris, in aliquem vſum tuū opportuna deriuatione conuertas. Aphranius quoq; inſignis poëta, cùm reſponſum offerret his qui eum inſimulabant, quòd plura ſumſiſſet à Menandro: fateor, inquit, accepi non modò ab illo, ſed vt quiſque habuit quod conueniret mihi, & à Latino quoque quodcumque me non poſſe facere melius credidi. Non puduit Virgilium millia verſuum ab Homero transferre, & affectus omnes imitari: qui etiam à Theocrito, Apollonio & ab Heſiodo plurima accepit. An non ipſe Cicero à Platone & Demoſthene magna ex parte decurrit? quin teſtatur Clearchus ſe vidiſſe eum Iudæum à quo didicit ipſe Ariſtoteles. An non principes Medici, Aëtius, Oribaſius, Paulus Ægineta, Alexander Trallianus, Actuarius, ad verbum eadem plerumque ſcribunt? an illi propterea ex omnibus theatris conſentientibus manibus exploſi fuere? Stat itaque apud me firma ſententia, omnium æmulorum συρίγγας infracto animo ferre, modò aliquis ex meis ſcriptis vſus ad homines perueniat. Ad gloriam ſi hæc edere voluiſſem, potuiſſem ſanè omnia ſplendidiora & ab aliorum ſcribendi charactere aliena omninò reddere; ad vſum verò veſtrum, Lector amice, meliora facere non potui: Mihi enim diſcipuliſq; meis illa conſarcinaram, non aliis. Dicta ſunt quædam eodem modo, ab aliis? qui eadem de re ſcribunt, an omnino diuerſa prodere debent? eſtne ſcapha vocanda ſcapha? an veritas non vna & eadem? Quo modo quæſo hi Auicennam, Paulum, Aëtium, Oribaſium, plurimóſq; veteres Medicos doctiſsimos, ſi viuerent, exciperent? qui verbotenus ferè ex Galeno & veteribus aliis Medicis cuncta ſua exſcribunt. Potuiſſent ſanè Doctiſsimi hi viri, ſi voluiſſent, aliter: verùm vtilitati, non propriæ gloriæ cuncta dedere. An non omnes dogmatici ex Oceano illo medendi, Galeno, hauriunt? quid quæſo quod ab aliis bene dicitur ferè apud illum non deprehendas? Cur quæſo aliis licet ab eo fonte haurire magis quàm mihi? prodis inſcitiam tuam, cùm apud alios plurima quæ legis, exiſtimas eſſe ab eorum ingenio, cùm à Galeno & Hippocrate fluxerint: mox ſi aliis ſcriptis ea inſerta vides, inde abducta putas: ſanè tuam imperitiam prodis, qui nunquam Galeni ſcripta perluſtraſti: vt neſcias, hi & nos inde deriuamus riuulos noſtros. Methodi medendi libros tres (iam ter impreſſos) ante tredecim annos edidi, quid deprehendas libro primo & ſecundo commune cum aliis qui de Methodo ſcripſere? at tertio libro, dices, vbi agis de prima Indicatione, plurima ex aliis traducta in vſum tuum. an quæſo turpe imitari ac optima quæq; in vſum Reipublicæ prodere commodiore forma ac elegantia? Confer methodum doctiſsimi Fernelij, Ferrerij, Perrumiæ ac aliorum cum noſtra, clariſſimæ illorum doctrinæ cedam lubenter & meritò; at vſu, ad vtilitatem tuam, ne his quidem

cedam.

cedam. Ita iam in hoc opere ingressus sum gurgitem vastum, sperans à bonis viris patrocinium, ne inuidorum maledictis obruar. Nam in studiosorum gratiam atq; utilitatem malui periculum detrectantium subire, quàm fructu, si quis est à Deo Optimo Maximo per meos labores paratus, eos defraudare. Tuo itaque tempori, Lector amice, vt consulerem, paucis mentem Hippocratis, & lucidè aperui. quod, absit inuidia dicto, Momus μωμήσεται ῥᾷον ἢ μιμήσεται. Velim qui hæc ringunt, ac ita qui liuent in aliena scripta, tentare velint vt hæc meliora faciant: nulli enim ad gloriam clausa ianua. Quid enim potiùs optem, quàm vt breuiter apertam Hippocratis sententiam videam? sed sat scio, difficiliorem rem dicent quàm vnquam putarant. Quare, an non, Lector amice, tu ita mecum?

Mome fauere decet prodesse volentibus: ergo,
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

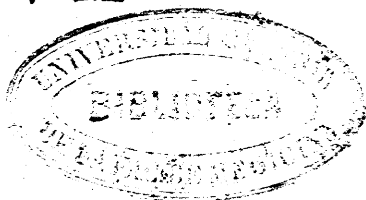
Decreueram nuper totum Hippocratem ita breuibus commentariolis nostris illustrare; si sententiam muto, ringenti Momo, lector amice, hanc culpam, non mihi, dabis. Vale optime ac amice lector, & his quæ commodis vestris dicantur, benignè ac fœliciter fruere.



HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER I.

Enarratione ac Interpretatione

I. HEVRNII illustratus.



ARGVMENTVM AC INSCRIPTIONIS RATIO.



INSCRIBITVR hic liber à Cælio Aureliano, Liber explanatorius Aphorismorũ. Possit non incommodè etiam inscribi Liber Definitionum, siue Placitorum veterum, aut Liber Determinatorum. Nam priscorum mos erat multa notare, de quibus per otium iudicarent. Erant rerum obseruationes, & nonnullæ rationes nondum digestæ, necdum constitutæ, nec definitæ. talia *Mos antiquus in scribendis libris.*

sunt quædam in libris Epidemiôn. In aliis scribebant maturè excogitatas, certas ac determinatas sententias. tales sunt hi Aphorismi. Ita Democritus, post varias determinationes, librũ scripsit Electorum, χειροτονητῶν, ita Aristoteles scripsit exotericos & acroamaticos. Sed hi aphorismi tanto ingenio conscripti sunt, vt antiquitas existimarit hoc scriptum omnem vim ingenij humani superare. Est autem Aphorismus sententia generalis ac grauis, breuis, ac vera. His in Aphorismis præcepta traduntur cognoscendi, prædicendi, atque curandi. Primo hoc libro continentur præcepta benè ac conuenienter cuique medendi, cautione quadam remediorum, in diæta & pharmacia. Quo modo scilicet his sit vtendum in qualitate, copiâ, tempore, modo, & occasione: indicationibus ductis à morbi specie, more, ac motu: deinde à viribus, & à peculiari cuiusque natura & consuetudine. Docet enim hoc primo libro modum reficiendi eos qui adhuc morbo tenentur. Quin hæc omnia, Aphoristica quadam breuitate: Cui præcipua apud veteres gloria erat. vnde Pindarus, * βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς.

Laus Aphorismis propria.

Quid Aphorismus.

Libri argumentum.

Breuitatis laus.

** hoc est, at pauca in prolixis argumentis, vario sermonis artificio edifferere, auditio est prosapientibus.*

Eos verò, ne ab Hippocratica indole abiremus, omninò breuiter & neruosè explicauimus. In his secutus sum Galenum solum & Holerium, & adiecta illi Scholia Duretiana; Hoc triumuiratu, vt breuior in his sim (prolixa enim odi) contentus. Satis superque enim is commentator officium fecit, qui Authoris sui obscuram sententiam illustrem fecit. Vbi tamen res, ac tua, Lector, vtilitas suasit, selectissima quadam publica feci remedia; & non verò ex autopsia fidem Aphorismi (quamuis nec hac ij egeant) firmaui. ne quis putet in effœta hac mundi senecta, humanam naturam hanc, ab illa veterum degenerasse. his benignè vtere.

Heurnij in his consilium.

1.

Ὁ [1] βίος [2] βραχὺς, ἡ δὲ [3] τέχνη [4] μακρὴ, ὁ δὲ [5] καιρὸς ὀξὺς, ἡ δὲ [6] πεῖρα [7] σφαλερὴ, ἡ δὲ [8] κρίσις [9] χαλεπή. Δεῖ δὲ οὐ μόνον [10] ἑωυτὸν παρέχειν τὰ δέοντα * ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν [11] νοσέοντα, καὶ τοὺς [12] παρεόντας, καὶ τὰ [13] ἔξωθεν.

Præfatio Hippocratica.

** ποιεῦντα.*

1. Vita 2 breuis, 3 ars verò 4 longa: Sed † occasio momentosa [& magni momenti;] 6 empirica periclitatio 7 periculosa, 8 iudicium 9 difficile. Neque verò 10 Medicus modò sic comparare se debet, vt faciat quod facto opus est: Sed & 11 æger, & qui præsto 12 sunt, & quæ foris 13 incidunt.

† opportunitas

Hortatur nos hoc Proœmio, vt tempus & diligentiam adhibeamus ad hanc artem.

1 Vita duobus modis accipitur apud Hippocratem; nam Aphorismo quadragesimo quinto libri secundi, significat diætam, vel vitæ & victus rationem. hoc verò loco denotat curriculum tempusque nostræ vitæ.

Vita quid significet Hippocrati.

2. Vita qua fruimur breuis est, inquit Salustius, quia anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo, fato, & casu. fato, ob perennem effluxum triplicis substantiæ eius, vnde corpus nostrum consistit. Dum enim flammat ac micat calidum natiuum nostri corporis in humido primigenio, eius humidi substantia absumitur. Non aliter ac in lampade oleum à flamma exhauritur; quod ni absumeretur, flamma non micaret. Ita & in nobis, nisi calidum natiuum splenderet, non viueremus. at dum id splendet, absumit oleum suum in quo viuit ac micat eius flamma: hoc est, humidum primigenium exhauritur. Adeò vt viuere nostrum, nihil aliud sit quàm mori. Nec à victus ratione eadem analogia resarcitur: quò enim quid propius abest ab ortu suo, eò vberrimo ac benignissimo rigatur calido humidoque natiuo. Casu etiam anima vegetatrix non diu remanet in calore natiuo; nam facilè is rerum aduersarum appulsu extinguitur, vt diuino afflatus elogio monuit nos Diuus Iacobus, cùm interrogat ita nos: ποία γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν, ἀτμὶς γάρ ἐστιν, ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα ἀφανιζομένη. hoc est, Quæ enim est vita vestra? vapor enim est, qui ad exiguum

Vita cur breuis.

Iacob. c. 4.

guum tempus apparet, & deinde euanescit. Hic vapor euanescit, ac opprimitur facilè hæc micans vitæ flammula, à diætæ vitio, loci infamia, cœli morbo, venenata qualitate, vel impedimento partis principis, cuius officio vita carere nequit, à phlegmone, aliáve noxa quæ marasmum infert. Rectè Sophocles,

* Ὦ θνητῶν ἀνδρῶν καὶ ταλαιπώρων γένος,
ὡς οὐδέν ἐσμεν, πλὴν σκιαῖς ἐοικότες.

* hoc est, ô mortale miserùmque genus hominum, Quàm nihil sumus, sed vmbris similes.

Ita quod non inconcinnè ludiò ille Lucianus, in Charonte reddidit, cùm hominis vitam bullis similem dicit, quæ simul atque natæ sunt, euanescunt: aliæ paulo durant. per se vita nostra breuis est. Quin etiam breuis ea dici potest, si cum arte Medica committatur, quæ sanè longa est. Quasi dicat Hippocrates, propterea summa breuitate tradi hæc ars debet: talis autem est hæc ratio, quæ per apotelesmata, Aphorismis inclusa, traditur.

Ars quid apud Hip.

3. Vocat Hippocrates Medicinam plerumque artem. Ne longior sim, quo modo rectè artem illam aut scientiam appelles, breuiter demonstraui, libro primo nostrarum Institutionum Medicarum, capite secundo. Hîc sanè ab Hippocrate artis nomen latiùs sumitur, nimirum pro historia omnium quæ ad Medicinam attinent, vt sic hanc liceat describere artem, Ars medica est naturæ affectionum salubrium, insalubrium, & neutrorum, item signorum, causarum, & diætæ, chirurgiæ, & medicamentorum historia, siue descriptio & cognitio.

Medicina cur longa.

4. Hæc autem ars est longa, ob difficultatem, & rerum discendarum copiam. Ardua est naturæ nostræ contemplatio: ac corporis œconomia laboriosè cognoscitur. quin causæ morbificæ distinguuntur non facilè, vt tandem ad sanitatem tuendam, aut reuocandam inde remedia doctè in vsum ducas; quæ ipsa etiam tempore egent, vt ea internoscas, quæque vi excellant. Adeò vt Medicinâ nihil sit prolixius, nihil arduum magis. nam hæc iam dicta, vel vsu, vel iudicio noscuntur: hoc difficile est, & longi temporis: ille, periculi plenus. Si itaque vita est breuis, & ars hæc longa; breuiter illa & per Aphorismos doceri debet. hoc est, exactè, breuiter, & apertè, vt ait hîc Galenus. nam artis prolixitas, superat hominis vitam.

Occasio quæ, & eius necessitas.

5. Hoc est, tempus actioni opportunum; ἀκαιρία, momentum, vertit Suetonius in vita Iulij: propterea statim arripi debet: quia perit & fugit ilicò, quòd materia nostri corporis sit fluxa à causis internis & ab his quæ sunt à foris. Sed nemo præsentem agnoscit occasionem, nisi ille qui iudicio & experientiâ excellit. Huius opportunitatis momenta redire nequeunt, vt præclarè dicebat Procopius. Eo non frustrà Porcius Latro L. Catilinam ita compellat: Num in negociis agendis ignoras sequendas temporum opportunitates, & in occasione rerum desidiam ac tarditatem omnem quàm diligentissimè fugiendam? Mirabilissimæ quidem sunt Deorum voluntates, & fortunam cùm abire permiseris, frustra postmodum discedentem ac fugientem eis imploraturus. & reliqua. Et vt rectè medicinam facias, rectè medendi momentanea interdum est occasio, & captu difficilis: quâ elapsâ, inclinatio fit ad mortem, vel ad deterius. Vt si quis laborârit ex pleuritide, primo ferè die, nisi secetur vena, conclamatum erit: nam iam influxit sanguis in costarum membranam; nec ita, vt priùs, dum influebat, auerti potest phlebotomiâ. Ita occasio medendi, dici potest curationis anima. Hæc occasio præceps est, & acuta adeò vt nullam amplitudinem habeat, quâ reuocari possit. nam aliam ideam, motum ac morem, ilico sumunt causæ morbificæ, & corpus nostrum subitò mutatur à suo statu. Propterea sapienter Pindarus laudat καιρὸν ἐπικαιρότατον. Rectè etiam Salustius dixit, prolatando magnas opportunitates corrumpi: facto & non consulto opus esse in periculo. Quare in præcipiti morbo, debent Medico omnia comperta esse, quæ ad tecmarsin pertinent: quò ilicò resistat morbo, nec medendi occasio elabatur. Cautiones ergo medendi in promptu sint, vt quæ celerem & instabilem habent motum, (vt ita cum Cæsare loquamur) ad nutum administrentur. Hæc difficultate motus Hippocrates, scripto testatus est apud Democritum, se nondum ad finem medicinæ peruenisse. Quid igitur est occasio? Respondet Hippocrates, in qua tempus non multum. Tempus verò, in quo occasio est. Occasio est, * ὁ ἁρμόδιος χρόνος. vnde Hesiodus:

Πυθ. δ. εγ.

* opportunũ tempus.

* καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.

* occasio omnium rerum prima est.

Puto καιρὸν ὀξὺν non malè verti posse, citam occasionem. nam ita Homerus,

Εἰ μὴ ἄρ' ὀξὺ νόησε Διὸς θυγάτηρ Ἀφροδίτη.

Iliad. γ. versu 364.

6. Πεῖρα triplici ratione accipitur. Primò significat eam experientiam, quæ rerum sensibus perceptarum obseruationi nititur: vt, cùm dicimus hoc album, illud nigrum. Secundò, est experientia, quæ naturam imitatur: vt, totum maius esse sua parte. Tertiò, capitur in malam partem, & significat periclitationem: vt, si quis viderit pleuritico conuenienter exhibitum fuisse hydromel, omnibus indifferenter pleuriticis, absque peculiaris naturæ distinctione exhibere velit. At Hippocrates scripsit, illud calamitosum esse biliosis & megalosplachnis. Quin ipsa prisana, qua nihil salutarius in pleuritide ad nutricatum dari potest, calamitosa est pleuriticis, si non loco & iure exhibeatur. Quare eleganter scripsit Galenus primo libro De alimentorum facultatibus, capite septimo, vbi ait, vt id vniuersim dicam, potis non est vt alicuius rei facultates experientiâ commodè explores, si non priùs exactè compertum habueris affectum cui adhibetur id quod exploratur, siue id sit potus, siue cibus, siue pharmacum. ὕλη γάρ ἐστι βοηθημάτων, ἡ τῶν πασχόντων γνῶσις, οὐκ αὐτὰ τὰ βοηθήματα, id est: quippe affectuum cognitio est materia remediorũ, non ipsorum remediorum cognitio. Quod etiam eleganter olim Herophilus dicebat, Remedia ipsa nihil esse, & remedia, esse manum Dei, vt nimirum in vsum flectuntur.

Experientia quotuplex, & quid.

3. Eh. Acut.

7. Nam remedia vim suam amittunt, ac retinent.

retinent, aut nouam acquirunt, pro varia eorum quibus exhibentur natura, ac ex morbi motu, vt prisana integra debetur pleuritidi, iam à mitigato expectorato. Oxymel pleuriticis, hystericis nocet: reliquis prodest. In iudiciis etiã hæc experiẽtia valdè fallit: vt si quis viderit haimorrhagiã finẽ imponi causo, (quæ propria eius crisis est) idem si viderit substiliũ sanguinis causo superuenire, non existimabit illud calamitosum esse. ita vrina alba diuersas affectiones indicat: phrenitidem, & interdum frigus. Colicus à frigidis succis, rebus calidis ferè fugatur: colicus à bile natus, à rerum calidarum acerrima vi nascitur. qua fronte hic Empiria ab his, medicinam faciet? Certò scio me his non mevelle curandum dare, qui quoties raphanum vel piper comedi, ilicò in atrocissimum colicum dolorem trahor. Absint à nobis illi: nam vt monet sapiens Pindarus,

In remediis non est sanitas.

O' λ. Ei S. 2.

* κουφόταται γὰρ ἀπειράτων φρένες.

** leuiores enim inexpertorum mentes.*

Est sanè periculosè fallax experientia, & fallaciter periculosa, dum ea tentat in fabrica humana, quæ longa die non sunt probata: temerariæ enim experientiæ finis, est certa mors. Atrocissimũ sanè facinus temerare humanum corpus, domiciliũ perpetuæ animæ, ac spiritus sancti habitaculũ. Alia est experientia quæ iudiciũ iungit, obseruatio vt in effectionis modo quæ versatur, & in eius consecutione, non sine iudicio. De hac respõdebat olim Lasus, interrogatus quidnã esset sapientissimũ? Experientia, respõdit. Sed temeraria experientia periculi est plena, nisi Deus ipse interdũ succurrat: sæpe enim ita periclitanti euenire videmus quod Mario apud Salustium, vbi ait: hic fortè correcta Marij temeritas gloriã ex culpa inuenit. Nascitur enim hæc temeritas ex infœlici imprudentia, quæ pleraque & se præcipitat.

Stobæus fol. 705.

8. Quod iudicium versatur in distinctione similium ac dissimilium morborum, causarum, corporum, signorum, & remediorum: ex qua distinctione optimè perspecta, cognoscendi, prædicendi, ac medendi ratio comparatur. Præclarè Celsus: Est perpetuum in Medicina quod fieri debeat, non tamen perpetuum est quod sequi conueniat. Siquidem multa latent in corpore ignota medico, multa intercidunt propter peccata ægrorum & ministrorum.

9. Hoc sanè difficile: nam illa similia & dissimilia non facilè dignoscuntur: adeò vt in his sæpe iudicium fallatur. Ita quædam, quæ symptomaticôs eueniunt in signis, putamus criticôs superuenire morbis. Et quoties causæ similes illudunt! imò interdum contrariæ. taceo de corporum temperiebus. Quare Salustius scripsit, Magis naturæ industriam hominum, quàm vim, aut tempus deesse. Multa plerumque solitaria ratio suadet, quæ vsus coarguit. Quare accedat iudicio experientia: alioqui, vt ait Salustius, vtrumque per se indigens, alterum alterius auxilio eget. Potiùs tamen iudicio, quàm solitariæ experientiæ standum, vt asseruit, præter Galenum, sapientissimus Philo, vbi ait, * Τὰ μὲν σὺν λόγῳ, πάντα αἰσχρά· ὅσα δὲ τὰ σὺν λόγῳ, κόσμια. Crisis autem apud Hippocratem sumitur duobus modis, pro morbi solutione, & cùm mutantur res ægrorum in melius, vel in deterius. hîc autem accipitur pro diorismo trium illarum rerum, quibus Galeno absoluitur definitio Medicinæ. Est itaq. magni temporis hæc discere, & difficilè in vsum ducuntur, ni vsus maturè accedat. & inutilis est vsus, nisi præceptis firmetur. quare præclarè hoc Nazianzenus:

Iudicium cur difficile.

Initio Iugurt.

Iudicio potius standum quàm experientia.

** Quæ absque ratione sunt, omnia sunt turpia: quæ verò cum ratione, omnia decora.*

In initio Artis Medicæ.

* ἀτελὲς ἄλογος πρᾶξις καὶ λόγος ἄπρακτος.

Quare vetus poëta Afranius ita in Sapientiam scripsit, Vsus me genuit, mater peperit memoria.

** hoc est, æquè imperfecta sunt, tum actio sine ratione: tum ratio sine actione.*

10. Captando medendi occasionem, doctus vsu & ratione. In Medico requiritur scientia medendi singularis: virtus summa, authoritas, & fœlicitas propè diuina.

11. Parendo, & fideliter referendo: quæ duo ægri officia sunt.

12. Vt pharmacopœi, clinicæ mulieres, & & chirurgi.

13. aër, lintea, stragula, lectus, odores, nuncium, strepitus, & quæ sunt eiusmodi.

q. d. paciscor vobiscum hac lege, meos Aphorismos veros fore, si nihil delinquatur ab his tribus. Experientiam tamen, iudicio stabilitam, vehementer commendamus. Nam vsus efficacissimus rerum omnium magister. quin talibus experimentis, inquit Plinius, optimè creditur. Imò, inquit Cicero, vsus omnium magistrorum præcepta superat. meritoque hæc exclamat apud Homerum:

Digressio & Experientiæ bona laus.

De Orat.

——— νοέω καὶ οἶδα ἕκαστα
Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια.
——— *Noui & scio singillatim*
Quæ bona, quæ mala sunt.

Hæc sanè omnes artes protulit, vt ait Manilius, *lib. 1.*

Per varios vsus artem experientia fecit,
Exemplo monstrante viam.

Sed quis eius parens? ætas.

——— *serus venit vsus ab annis.* *Ouid. 6. Metam.*

Γηράσκω, (dicebat Solon,) δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος.
Assiduè addiscens, ad senium propero.

II.

Ἐν τῇσι [1] ταραχῇσι τῆς κοιλίης, καὶ τοῖσιν ἐμέτοισι [2] τοῖσιν αὐτομάτως γινομένοισιν, ἢν μὲν [3] οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε, καὶ εὐφόρως φέρουσιν· [4] ἢν δὲ μή, [5] τοὐναντίον. Οὕτω δὲ καὶ ἡ [6] κενεαγγείη, ἢν [7] μὲν οἵη δεῖ γίνεσθαι γίνηται, [8] ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως * φέρουσιν· ἢν δὲ μὴ †, τοὐναντίον. [9] Ἐπιβλέπειν οὖν δεῖ καὶ [10] χώρην, καὶ [11] ὥρην, καὶ [12] ἡλικίην, καὶ [13] νούσους, ἐν ᾗσι δεῖ, ἢ οὔ.

Purgationis scemita sit.

† ἔχουσιν Mer.

11. In 1 commotione & profluuio alui non mediocri, & 2 vomitibus vltrò obortis, siquidem 3 qualia purgari oporret excludantur, confert, perferuntque alacriter. Sin 4 minus [conuenienter ferantur] 5 contra, [damnis etenim augentur.] Sic etiam vasorum 6 euacuatio, si 7 qualem moliri necesse est fiat, confert, 8 feruntque ex facili, [& alleuantur;] sin minùs, *contrarium illis euenit. 9 Despicere ergo oportet 10 regionem, 11 tempus, 12 ætatem, & 13 morbos in quibus opus est, aut non.

Gal. ad Thrasyb. 28. *Theorema hoc ab experientia est profectum. Laborauit admodum antiqua ætas hac in re, & ipse Erasistratus difficillimum esse dicebat discernere inter ἔκκρισιν & σύντηξιν. Sed hoc theoremate Hippocrates decisionem adferens, nos prudentissimè ablegat ad euphoriam & dysphoriam.*

3. Acut. 18. 1. Nam latius patet verbũ Græcum, quàm vt perturbatio eius vim explicet. significat enim exuperantiam validam. Et accommodatur deiectionibus criticis & symptomaticis. Hoc autem libro agit Hippocrates maximè de euacuationibus, siue vi naturæ, aut morbi, vel artificiosa molitione vsui venerint. Nam definierat Medicinam esse ablationem & adiectionem. De ablatione, Aphoristicas distinctiones inchoatur. & quo euentu hæc eueniant, & quibus cautionibus in vsum ducantur: & qua relligione pharmaciâ, phlebotomiâ, & diætâ ad hanc rem sit vtendum. Hic maximè de Purgatione agere videtur. Sed purgatio aliquando accõmodatur menstruorum profluuiis, & lochiorum à partu excretionibus: Propriè autem est eorum humorum qui qualitate in vitio sunt euacuatio. Humores enim quatuor modis in vitio sunt, qualitate, copia, mixtione, & viribus, & propriæ substantiæ corruptione. Duplex est purgatio, vniuersalis, & particularis. & vtraque triplex: critica, symptomatica, & artificialis. Critica fit vomitu, sudoribus, vrinæ profluuio, haimorrhagiâ, deiectionibus. Vniuersalis purgatio est, cùm humor vnus aut plures, æquabiliter toto educitur corpore. Particularis est, cùm pars corporis sua deponit excrementa: vt cerebrum per nares, palatum, & aures. Artificiosa purgatio est, quæ fit artificiosa inditione. Hæc artificiosa præscribitur ad quatuor, ad euacuationem circumflui humoris, ad reuulsionem, cùm eò reuocamus humorem, vnde excurrit: vel ad deriuationem, vt cùm fertur humor per loca ex euentu incommoda, vt si nares vlcere fuerint obsessæ, materiam eò fluentem ducemus in os: tandem ad coëffusionem, vt si ab imperfecta crisi restibilis fuerit materia morbifica, cui natura par non est, ei auxiliares porrigimus manus, hoc est, quod illa incepit peragimus, aluum ducendo: vel si vtero tentârit illa euacuationem, menses prouocando. idem de sudoribus, narium profluuio, vrinarumque ductu intellige.

Argumentum huius libri.

Dictio purgatio quid significet.

2. Quibus excluditur humor, qui in toto corpore in vitio erat, siue criticôs, siue symptomaticôs ferantur. Nam quicquid fit sine artificiosa molitione, dicitur vltrò fieri.

3. Hoc est, si humor excludatur qui in vitio est. ita vt nulla ratio desideretur in humore qualitatis, quantitatis, excernendi temporis (vt si die critico) & modi. Tunc enim ea exclusio restituet œconomiam naturalem, quæ eius humoris præsentiâ impediebatur; & partes nutritioni dicatas ab omni iniuria vindicabit. Hæc accommodari debent ad omnia vacuationum genera. Vt humor fertur anarrhopos vel catarrhopos, per loca lege naturæ commoda vel incommoda, intrò, foras, aliò quô oportet, κατ' ἴξιν. Vt in causo, per haimorrhagiam morbifera materia iuueni καλῶς excluditur: seni, per dysenteriam. ita enim conuenienter naturæ fertur. Quæ etiam toto genere calamitosam ideam gerunt, sæpe vidi excrementa salutariter exclusa fuisse, sed cum euphoria abibant. Ita in mulieribus sæpe atterrima per febres deijci vidi & euomi cum euphoria salutari. his lien antè in vitio fuerat. Hoc euenit Principi Auraicæ in potenti febri: terrebatur ipsa admodum: iussimus eam bono animo esse. Historia.

4. Si talis non critica, sed symptomatica fuerit purgatio: ita vt vi morbi fiat, labefactà naturæ vi.

5. non iuuat, sed ægrum labefactat.

6. Quæ artificiosa fit molitione, ad imitationem naturæ. κενεαγγείην Hippocrati ferè est, cibi abstinentia. hîc autem, κατ' ἐξοχὴν, ea euacuatio, quæ medicamentis purgantibus suscipitur. Natura vacuat ea quæ ex vasis in aluum influxere, propterea παρεγχὴν appellat, sed Medicus euocat eos succos qui adhuc sunt in vasis, hinc est quòd hanc vocet κενεαγγείας.

7. Si in hac nulla ratio desideretur qualitatis, nec quantitatis, nec vsus, nec temporis.

8. Expulsa morbi causa, vel reuulsâ causâ antecedente, aut deriuatâ causâ coniunctâ. damnis augentur: nam æstu incandescunt, iactatione fatigantur, quia materia cunctando putrescit: tum in sympathiam trahit partes nutritioni dicatas, nam metastasi affigit. vnde etiam spasmus.

9. Præcedens theorema fuit experientiæ: sed hoc quod iam ponit est iudicij. Sententia Hippocratis hæc est: Naturæ molitio, in purgatione molienda, est imitanda: quia Natura est sui diligens conseruatrix. Sed videndum, num illa purgatio sit critica editaque naturæ vi, vel an Symptomatica; Prior enim est imitanda, non posterior. Distinctio autem horum ab experientia pendet, quò Medicus hanc naturalem agnoscet; illam verò symptomaticam.

Cur iudicium difficile.

cam. Docet enim hoc Aphorismo rationem experientiæ & iudicij, vt demonstret, quod primo Aphorismo scripserat, iudicium difficile esse, & experientiam periculosam, proposito exemplo admodum perspicuo. Distinctio autem num purgatio sit illa critica vel symptomatica, consistit in effectionis modo.

Circumstantiarum ratio habenda est in euacuationibus moliendis.

10. Vt intelligas quid, quantum, quo modo, & quamobrem euacuandum sit, collineandum ad ea, quæ denunciant humorum in corpore dominatum. Inter hæc est Regio. nam vt ea fuerit calida, frigida, humida, aut sicca vel ventosa, & vt communis in ea victus ratio initur biliosa vel pituitosa, aut alterius facultatis, ita variis succis circumfluent corpora.

3. Aph. 1.

11. Adde graues aëris mutationes. Nam mutationes insignes, quæ in ipsa tempora incidant, & temporum defectiones, maximè pariunt morbos. Ventres mirum in modum mutat aër. Et æstate bilis, autumno melancholia fatigat corpora. Sed tamen stricto in frigore, ac ardenti in cœli æstu, ægrè ferunt purgationes validas ægri. Quare pharmaca his rationibus moderabimur.

12. Nam senes & pueri pituitæ, iuuenes bilis dominatu tenentur; alia ætas in sanguinem, alia est prompta in melancholiã. Senes & pueri, non grauibus pharmacis tentandi: quòd hi facilè exhauriantur: illi, quòd exhausti sint.

Morbi indicant vacuationis rationem & symptomata.

13. Nam causam agnoscat venenatam vim; aut succum pepasmi capacem, quique remediis naturæ vim augentibus secreti, κχλᾶς excludi possunt. Et ipsi ferè morbi loquuntur suas causas. ardentes febres à bile, vt & tertiana; quartana à melancholia nascuntur. Intemperies sine materia, purgationem non admittit. Addite, partem morbo obsessam, & periodorum vicissitudines: & paroxysmorum ideas, ac modos. Tandem symptomata loquentur qui humores abundent. Ducuntur illa, ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole. ita flauedine si fœdetur corpus, indicio erit bilem lasciuire: si plumbeo turget liuore, frigidum succum in vitio esse denunciabit. Secundò, ducuntur ab excrementis, quæ examinantur in substantia, qualitate. vt si lenta & viscida prodeant ex corpore: pituita ibi molesta erit. Tertiò, ex actionibus læsis. vt si pulsus celerrimè ac frequentissimè mouetur, contractioque si eius raptim fiat, calida à materia id ferè euenire iudicabimus. Qui ergo succus corpus fatigat, is purgari debet; vt si serum sanguinis, inquit hîc Galenus, modum excesserit, vacuetur. si flatus, excutiantur: si pituita, hæc, & non sanguis, educatur.

Iudicium & vsus Axiomata pariunt.

Firmissima Axiomata, demonstrauit Hippocrates, in libro De Veteri Medicina, (vbi contra Gorgiam Leontinum, & discipulos Poli vindicat medicinam Æsculapidum ab iniuria nouæ illorum inuentionis, quæ soli iudicio absque vsu nitebatur) proficisci ex vsu obseruatis rebus in corpore humano, & ex iudicio vsibus illis confirmato. Quasi dicat, per varios morbos ex diuersis causis ortos, notatum est alios aliis excretionibus finitos fuisse præclarè ad salutem: tu itaque cùm artê instituis abductionem humorum, talia educas, quæ in tali morbo nisu naturæ cum euphoria excludi solebant. Sed agitne etiam Hippocrates hîc de copia educendi humoris? Respondemus, cùm Medici dicant copiâ peccare humores, plerumque intelligunt succos probos, cùm solâ copiâ in vitio sunt. Qualitate verò eos in vitio esse asserunt, etsi id non fiat absque quantitate, attamen cùm potissimùm qualitate in vitio sunt. nam eorum copia minimè pressisset naturam, nisi qualitas praua fatigaret. Quale itaque est purgandum: quantum autem vacuandum alio modo.

Num de copia hîc agat educendi humoris.

III.

Philostrati mira remansio.

[1] Ἐν τοῖσι γυμναστικοῖσιν αἱ ἐπ' ἄκρον [2] εὐεξίαι [3] σφαλεραί, ἢν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν, οὐ γὰρ δύνανται [4] μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ, οὐδὲ ἀτρεμέειν. [5] Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀτρεμέουσιν, οὐδέ τι δύνανται ἐπὶ τὸ βέλτιον ἐπιδιδόναι, [6] λείπεται ἐπὶ τὸ χεῖρον. Τουτέων οὖν ἕνεκα, τὴν εὐεξίην λύειν [7] ξυμφέρει μὴ βραδέως, ἵνα πάλιν ἀρχὴν ἀναθρέψιος λάβῃ τὸ σῶμα. [8] Μηδὲ τὰς ξυμπτώσιας ἐς τὸ ἔσχατον ἄγειν, [9] σφαλερὸν γάρ. ἀλλ' ὁκοίη ἂν ἡ [10] φύσις ᾖ τοῦ μέλλοντος ὑπομένειν, ἐς [11] τοῦτο ἄγειν. [12] ὡσαύτως δὲ καὶ αἱ κενώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἄγουσαι, σφαλεραί· καὶ πάλιν αἱ ἀναθρέψιες αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἐοῦσαι, σφαλεραί.

III. Atletarum 1 Euexia quæ 2 ad summum (distentionis) euasit, 3 periculosa: [natura] enim 4 suo statu manere non potest, neque ociosa quiescere. 5 Postquam ergo in ocio non sit, nec iam tum ad eius bonitatem quicquam adiungi cùm possit, 6 restat vt labatur in deterius. Quo fit, vt talem euexiam sine cunctatione 7 soluere oporteat, vt corpus, [redintegratâ nutritione,] iterum augescat. Nec 8 tamen extrema inanitio est molienda, qua vasa omnino concidant, illud enim periculi 9 plenum: sed cuiusmodi natura 10 fuerit eius qui perferet eò vsque 11 educendum. Porrò 12 autem vt vacuationes ad summum ductæ periculi plenæ

plenæ ſunt: Sic rurſus ſummæ refe-
ctiones, periculoſæ.

Athletica plenitudo cur periculoſa. *De euexia cap. 3. De Repub. 2. lib. 3.*

Et alibi ait, athletæ, quos ab exercitatione gymnaſticos appellamus, bonam habitudinem non habent. Et Plato inutilem athleticam molem dicit. Huic ſanè conſtitutioni quanto plus accedit, eò plus periculi accedit, & ſecuritatis decedit. Quicquid enim ad ſummum peruenit, inquit Seneca, ad exitum properat. Ignis quò clarior fulſit, eò citius extinguitur. Hinc dicebat Cornelius Celſus, ſi plenior quis & ſpecioſior, & coloratior ſe ipſo factus videatur, ſuſpecta habere ſua bona debet. Sed cauſam iam videamus, cur habitiſſima hac conſtitutio, tanti periculi ſit. Imprimis metus eſt, ne tenellula illa vaſa (in quibus feruet ſanguis) partium ſpirabilium, ac hepatis dehiſcant: vel ne extincto calido natiuo, nimiâ ſanguinis ab vbertate præcipiti virium lapſu rapiantur homines: vel ne interceptis carotidum viis, ſpiritus vitalis aditu ad cerebrum prohibeatur: vnde parua apoplexia ſi conferatur cum ea, quæ fit ab interceptis ſpiritibus animalibus: dum hi exitu prohibentur à cerebro,

Euexia quid. 1. Euexia eſt ſani habitus perfectio. Quando abſolutè euexia, & citra adiectionem ponitur, ſemper in bonam partem accipitur; cum addito verò, in malum; vt hîc additur athletarum. Non docet hîc Hippocrates ex propoſito, rationem curandi athletas: ſed rationem curandi per venæ ſectionem. *Hippocratis mos.* Mos eſt Hippocratis, vt propoſito familiari exemplo, rem quam docere velit euidentiſſimè oſtendat.

Gal. De bona habitudine cap. 3. Athletarum corpora. 2. Quibus turgent vaſa totaque corporis moles à circumfluo ſanguine. Quod vt athletæ vaſta corporis gaudeant mole, proptereaque larga manu paſtum cùm ineant, ventriculus bene concoquat (quia partes quæ circumſtant validæ & ſolidæ ſunt,) digeſtio fiat ex facili, per tenuia inteſtina ac venas meſaraicas: Sanguinis autem generatio, appoſitio, & agglutinatio ſi hæc conſequantur, metus erit ne habitus ille nimium impleatur, vt locum non habeat tandem, quo appoſitum contineat. Quod Athilæ regi Hunnorum perhibent eueniſſe: qui vnà animam cum ſanguine euomuit inter pocula.

Athletæ ridiculi. Plutarchus in vita Philopœm. 3. Propterea magnus ille Græciæ dux Philopœmen athletas deriſioni habuit cum ignominia & probris. Vtpote qui vaſta corporis gauderent mole, quæ ad res gerendas & ad ſanitatem tuendam eſt incommoda. Quamuis enim, vt præclarè Liuius ait, præualida corpora ab externis cauſis tuta videntur: attamen ſuis ipſa viribus onerantur. Quare rectè Quinctilianus, Prauior omni fame ſagina. *In προτρεπτικῷ λόγῳ fol. 2 & præcedentibus cap. 7. C.* Gladiatoriam hanc Saginam exagitat admodum Galenus.

4. Propter affluxus & effluxus perennitatem. Nam ea naturæ ſiue animæ vis eſt corpori conceſſa à ſummo Deo, vt id conſeruet quod habet: nimirum corpus, ea ratione qua habet nutriendo; quod fit coquendo & aſſimilando ſuccos nutricios. In hac officina occupata eſt perpetuò natura. vnde cuncta gyrat & voluit. Hoc dicebat etiam Euripides, πάντα τὰ βροτῶν ἐστὶν ἐν τῷ αὐτῷ ...

Eleganter etiam propugnator ille Chriſtianæ pietatis Arnobius: Quicquid fulcitur rebus extraneis; neceſſe eſt eſſe mortale, & habere ad periculum viam pronam, vbi aliquid cœperit deeſſe quo viuitur. *Initio libri ſeptimi aduerſus Gentes.*

5. Nihil enim in hoc mundo, ſuo ſtatu permanet. luna, & quicquid ſub ipſa, varia idea ludit. Vnde Lucanus,

In ſe magna ruunt. Lætis hunc numina rebus *2. lib.*
Creſcendi poſuere modum.

Ita fato placuit, inquit Seneca, nullius rei eodem ſemper loco ſtare fortunam. Nihil enim mutationis periculo exceptum, non terra, non cælum, non totus hic omnium rerum contextus. Certis eunt cuncta temporibus: naſci debent, creſcere, extingui.

Calor perit triplici de cauſa. 6. Omnis enim calor perit triplici de cauſa, vbertate nutricatus, vel nutricatus ab inopia, vel euentatione cùm priuatur: adde contrariæ vel violentæ rei occurſu. Id conſpicuum eſt in flamma ellychnij. Si enim oleo fraudetur, vel ab eo ſi obruatur, vel ſi cucurbita ei iniiciatur, vel aqua affundatur ei copioſa, extinguitur.

7. Laxabimus talem habitum copioſa euacuatione, maximeque Phlebotomia, hoc eſt, larga ſanguinis emiſſione. Videmus ex corporibus benè habitis, per vulnera, incredibilem interdum ſanguinis copiam efferri ſine noxa. Illuſtriſſimus Aurantiæ Princeps Guilielmus Naſſouius Antuerpiæ à latrone læſus ſclopeto in collo, ita vt iugularis vena magna illa maximam copiam ſanguinis funderet per plurimos dico dies, cùm cotidie plurimas libras ſanguinis emitteret, ſaluis viribus euaſit. Non enim potuit ſiſti illa fluxio. tandem quidam ſtrepto digeſtiuo illito ac inuoluto colcothare id perfecit. *Hiſtoria.*

Sanguis quouſque abducendus ſit. 8. Non tamen eo vſque id agendum, dum præceps omnium viriū incidat lapſus: vel dū ſanguis ex tota œconomia corporis abducatur: nō enim is ex habitu corporis duci debet.

9. Inde enim metus erit apoplexiæ, ſyncopes, ac exhauſtionis calidi natiui, vnde atrophia, & decoloratio.

10. qualis intemperies fuerit corporis: & qualibus humoribus ſit circumfluum corpus. qualis habitus textura, nam denſa duraque corpora ferunt ex facili venæ ſectionem.

Scopi emittendi ſanguinis. 11. Hoc eſt, indicatio copiæ educendi ſanguinis non ſolùm eſt accipienda ex affectus præter naturam magnitudine, ſed ex inſpecta ægri natura communi & propria: eaque inſita vel aduentitia, in temperamento, habitu, humorum dominatu, conſuetudine, atque ætate. Hoc eſt, quantum vires ferant, eſt perpendendum. vt in Synochis, eum ad lipothymiam vſque effluere ſinimus, ſi vires id admiſerint. Ita veteres ſex libras eduxere: hoc eſt, vncias ſeptuaginta duas. Nos idem egimus aliquando: ſed in ſumma ſymptomatum pleuriticorum vehementia, cum virium robore. *Exercitatio.*

12. Summa enim ac præceps illa immutatio œconomiæ nutritiæ, vires peſſundare

 ſolet,

solet. Hactenus de tutela sanorum in circumfluo sanguine, qua n. cautione ille abduci debeat. Iam de ægris agit. q. d. Vt hi qui habitissima corporis constitutione sunt præditi, non extrema inanitione sunt exhauriendi: ita multo minùs cæteri homines vacuationis indigi.

IV.

Αἱ [1] λεπταὶ καὶ [2] ἀκριβέες δίαιται, καὶ ἐν τοῖσι [3] μακροῖσιν ἀεὶ πάθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν [4] ὀξέσιν, οὗ [5] μὴ ἐπιδέχεται, [6] σφαλεραί. Καὶ πάλιν αἱ ἐς τὸ [7] ἔσχατον λεπτότητος ἀφιγμέναι δίαιται, [8] χαλεπαί. Καὶ γὰρ αἱ πληρώσιες, αἱ ἐς τὸ ἔσχατον ἀφιγμέναι, [9] χαλεπαί.

IV. Diætæ 1 tenues & 2 accuratæ cum in morbis 3 diuturnis in totum 4 periculosæ, tum etiam in 5 acutis morbis, maximè si 6 loco & iure non præscribantur. Iterum 7 extremè tenues diætæ 8 periculi plenæ. Nam & renutritiones quæ ad summam peruenere, 9 periculo plenæ.

Hippocrates, qui Medicinam definierat, esse ablationem & adiectionem, ab ablatione, (qua occasione ea in vsum sit ducenda) auspicatus est hos Aphorismos. Nam acuti morbi pendent à materia auferenda: Ea autem aufertur purgando, sanguinem educendo, ac crisim promouendo coctione ac virium tutelâ: quod obtinemus à diæta rectè instituta ad ideamq; morbi comparata. Ac demonstrat tenuem accuratamq; diætam, decantatam ac summè etiam probandam per morbos acutos, in illis tamen periculosam esse, si loco non adhibeatur. Scopus Hippocratis est, vt Diætam præscribat in qualitate, quantitate, & occasione. Significat Diæta victus rationem quæ suscipitur edendo, bibendo, & vitæ instituto. Diæta autem vel victus ratio multiplex erat antiquis; φαύλη, ὑποφαύλη, & ἀκριβὴς, quæ etiam ἀκριβῶς dicebatur. Diæta φαύλη, opponebatur τῇ ἀκριβεῖ, hoc est, accuratæ. Erat enim hæc qualibet, facilis ac vulgaris, nec magni negocij diæta, simplex, suisq; déque habita: dum modò salsis, modò assis vtimur: modò saturi, modò semisaturi. Diætam verò ὑποφαύλην vocat Hippocrates subuulgarem, mediam inter accuratam & vulgarem, estq; μετρία, hoc est, mediocris. quæ ptisana, oleribus, piscibus mollibus, cucurbita, obsoniis liquidis constat; non valida natura, sed vulgaris, attamen cum delectu, vt si tantùm bis die cibum capiamus: & si semisaturi de mensa decedamus. ἀκριβῶς succo ptisanæ vel melicrato constabat. Diæta autem tenuis est triplex, tenuis simpliciter, tenuissima, & exquisitè tenuissima. Exquisitè tenuissima debetur his morbis qui quarto die finiuntur, & hæc est abstinentia in totum: modò æger ferat. Tenuissima diæta præscribitur his morbis, qui septimo die suam absoluunt historiam. hæc vtitur melicrato, oxymelite, succo ptisanæ. Tenuis simpliciter diæta, debetur illis morbis qui in decimumquartum diem excurrunt: ptisana integra his dicata est. Si longius excurrat morbus, appellatur is, acutus ἐκ μεταπτώσεως, hoc est, ex degeneratione. hic ita dicitur dum quadragesimum diem attigerit. huic præbetur ptisana integra. Qui vltra hos repunt, longi vocantur.

Diæta multiplex antiquis. Vulgaris diæta.

Subvulgaris diæta.

Diæta tenuis triplex.

1. Vt si ptisanæ colatæ porrigatur exigua copia, semel in die. vt fit dum vigor in procinctu est, & etiam mox à crisi. Nam vt fuerit motus morbi, ita tenuari diæta debet: nam semper medicus ad vigorem morbi futurum collimare debet. Si ita anxiè morbus premit naturam, vt mox vigor futurus videatur (vt tertio, vel quarto die ad summum veniat:) ilicò inedia præscribatur. Attamen ea cautione vt æger illi par sit. Quare collinea etiam ad vires. Quodsi vires non ferant tantam inediam: ilicò, hoc est primo die da sorbitionem: ne cogaris cùm ad vigorem ventum est, cibum dare ob fractas vires. Hoc est igitur quod dicit periculosas esse tenues diætas in morbis acutis.

2. Scilicet morbo & eius causæ dicatæ. vt hydromel accuratè conuenit pleuritidi, nam meabiles facit pulmones, expectorata promouet.

3. scilicet vltra decimumquartum diem protensis. crudos morbos hic considerat, non acutos κατὰ μετάπτωσιν. Ea enim lex teneri debet historiæ præscribendæ diætæ in historia morbi, dum perseuerat, vt ineunte morbo à pleniore manu veniatur ad parciorem, vsque ad statum. A statu contra, à parciore ad pleniorem. Ne posteà, appetente crisi, cogare alere, cùm iam hoc non decet.

4. qui cum magnitudine & vehementia celeriter sua percurrunt tempora vniuersalia, siue hi morbi acuti sint febres essentiales, siue cum febre coniuncti, vt phlegmones.

5. Quia progressus fieri debet, à pleniore manu, ad tenuiorem: quò integris viribus, per inediam, morbi vigorem summum transigat. In vigore enim de cibo vereri oportet. ergo ante vigorem plenius ægri habeantur. Quare si prolixius aliquantulum excurrerit morbus, vt in septimo vel decimoquarto die ad vigorem veniat; & si primis diebus æger fraudatus fuerit suo genio, quo quæso modo vigorem per inediam transiget?

6. Quamuis, inquit, morbo dicatæ sint illæ tenues diætæ, tamen periculum habent, nisi commodè & opportunè in vsum ducantur. Nam accurata, inquit, diæta si non conuenienter præscribatur, nocua erit: vt hydromel est tale, vt ad accuratam pleuritidis diætam spectet. Nam alas pulmonum expandit, expectoratum attenuat, vires firmat, adeoque omni hac efficacia pleuritidi conuenit: non tamen conuenit omni pleuritico. Si enim is fuerit picrocholos aut megalosplachnos, noxium ac perniciosum erit melicratum: quamuis alioqui foco morbi & ipsi morbo sit dicatum. Nam ita non adhibebitur conuenienter cuiusque naturæ nec maioris affectio-

nis habita ratione. Natura enim indicat sui conseruationem, vt morbus sui depulsionem. De naturæ autem conseruatione nunc agit. Is enim nobis esse debet scopus, vt æquè cum morbo pugnemus, atque naturæ studeamus. Illud autem obseruabile est, Accuratam diætam duplicem esse; vnam quæ sanis adhibetur: vt si quis certâ mensurâ & numero cibos capiat, nec latum vnguem ab ea regula discedat: huius meminit proximè sequenti Aphorismo. Alter est accuratus victus, qui præscribitur accurata copia & specie, qui morbo & eius foco dicatus est, atque naturæ communi tuendæ. Sic, vt iam dixi, melicratum est pleuriticis accurata diæta, quia nutrit, & materiam parat ad exclusionem, & pulmonum lobos expandit. Tenuis itaque diæta iure non adhibetur, quando non habetur ratio peculiaris naturæ, & maioris, vt modò dixi, affectus. Tenuis victus loco non adhibetur nec tempore, per morbos acutos. primò, si morbus acutus sit cum virium infirmitate. secundò, si quidem morbus acutus sit cum virium robore, sed cum infirmitatis metu. tertiò, si ex sicco, factus sit humidus. Nam si integræ sint vires, sine infirmitatis metu, & morbus peracutus, inediam præscribemus. sin vires prostratæ, aut robustæ quidem, sed cum infirmitatis metu, hoc est, si homo sit obnoxius syncopi, in initio statim genio fruatur, habita primùm prouisione totius enemate aut phlebotomia. Si iam humidus sit factus morbus (eo enim sicco existente curationi potiùs operam dabimus) cibum offeremus ad laterum robur. si hîc tenuem præscripseris, lædes.

Accurata diæta.

7. Vt omnimoda alimenti abstinentia.

9. Si præscribatur ineunte morbo, qui non citò venturus est ad vigorem. vel in picrocholis, hi enim non ferunt inediam: vel si qua ex causa adsit infirmitatis metus. Nam ita, ad crisin, post tridui inediam, cogentur ad cibum.

9. Repentina œconomiæ naturalis immutatione, in temperamento, habitu & actione: vnde cruditates ab oppressione. Et sanè natura repentinam mutationem ab ocio ad negocium ægerrimè ferre solet.

q. d. Quid igitur fiet, si primùm in morbo acuto fraudaueris ægri genium, mox, cùm ad vigorem ventum fuerit, si tunc subitò cibum dare cogaris. Si quis subsultim legat hunc Aphorismum, existimet Hippocratem reiicere aut accusare diætam tenuem & tenuissimam. Minimè: hanc enim summè laudat vbique. hac enim nihil fœlicius præscribi potest in morbis acutis & acutissimis: imò necessariò his debetur talis victus. Sed iure & loco præscribi debet: quod si id non fiat, erit periculi plenus talis victus. Quasi dicat, Discipuli, audiuistis me in schola hac Æsculapidum, semper celebrantem & decantantem summam vim, & necessitatem diætæ tenuis & tenuissimæ per morbos acutos: tamen cauete ne eam præscribatis, nisi iure & loco. Quia quamuis accurata ea sit, tamen periculum inueniet, nisi iure & loco in vsum ducatur. Nec alia diæta tamen præscribi debet in morbis acutis, quàm illa tenuis. sed vt dixi, tunc salutariter præscribetur, cùm iure & loco imperatur.

Tenuis diæta vtilissima est.

V.

Ἐν τῇσι [1] λεπτῇσι διαίτῃσιν [2] ἁμαρτάνουσιν οἱ νοσέοντες, διὸ μᾶλλον [3] βλάπτονται. [4] Πᾶν γὰρ τὸ ἁμάρτημα, ὃ ἂν γίνηται, μέγα γίνεται μᾶλλον ἐν τῇσι λεπτῇσι, ἢ ἐν τῇσιν ὀλίγον ἁδροτέρῃσι. Διὰ [5] τοῦτο καὶ τοῖσιν ὑγιαίνουσι σφαλεραὶ αἱ πάνυ λεπταὶ καὶ καθεστηκυῖαι καὶ ἀκριβέες δίαιται, ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσι. [6] Διὰ τοῦτο οὖν αἱ λεπταὶ καὶ ἀκριβέες δίαιται [7] σφαλεραὶ ἐς τὰ [8] πλεῖστα τῶν [9] σμικρὸν ἁδροτέρων.

Tenuis diæta importunè præscripta damnosa est.

ὡς ἐν τοῖσι λεπτῇσι,

V. Quinetiam in diæta 1 tenui in 2 vitio sui sunt ægri, propterea damnis augentur. 3 Omnino enim magis tenui diætâ, [loco non adhibitâ 4 quàm paulo pleniore peccatur. 5 Quæ causa etiam est cur tenuis admodum stata & accurata diæta, sanis etiam sit periculosa, quòd eius delicta grauiùs illi ferant. 6 Ergo tenuis accurataque diæta 7 paulo pleniore, in 8 plura, est periculosa 9 magis.

Non excludit hoc Aphorismo diætam tenuem simpliciter: (est enim hæc summè necessaria morbis in acutis) sed tenuem non suo loco præscriptam. Locum autem habet ante morbi staturam: dum enim sensim eò venitur, sensim à pleniore victu ad tenuiorem progressus fieri debet. Quare si morbus aliquantulum longiùs excurrerit, vel si æger inediæ impatiens fuerit (vt si picrocholos fuerit) & imbellis, si ineunte morbo tenuem præscripseris diætam, non poterit integris viribus ad vigorem venire, nec, vt decet, vigorem sine cibo sustinere. Vult paulatim diætam mutari.

1. Si inconsideratè præscribatur, non rectè perspecta morbi specie eiusque motu, ita vt nesciant vigoris tempus: neglectaque ægri natura ac robur si fuerit. Ita enim, ad vigorem dum ventum fuerit, in cibum cogimur graui cum noxa. indeque calamitosi euadunt morbi, qui suâ naturâ pepasmi capaces erant: idque non aliunde, quàm quòd non suo loco æger tenuiter habitus fuit. q. d. Si morbus fuerit acutus, & imbecilles vires, cui succurrendum viribus. Nam tenuis victus vires aliquo modo minuit.

Indicatio à viribus.

2. Mutatione communis & peculiaris cuiusque naturæ & consuetudinis. Cùm enim à diæta tenui inconsideratè præscripta, ad pleniorem se conferunt ante pepasmum seu crisin. Ac si diceret; diæta tenuis loco non adhibita, hoc est, cùm nescias quando vigor morbi in procinctu erit, nec de robore ægri si tibi constat, periculosa est: Quòd cùm progressus fieri debeat à pleniore victu ad parciorem; nimirùm cùm vigor in procinctu est; hìc contrà tu agas, & malè. nam post biduum vel quatriduum dum ad crisin ventum fuerit, pleniùs nutrire debebis, ob titubantes vires. Propterea summus medendi præceptor in libris De morbis acutis scripsit, minus damni illos inferre, qui ineunte morbo Cyciona, hoc est pessimum cibum ex variis rebus coactum) præscribunt: quàm hi, qui ad vigorem dum ventum est, ptisanam (hoc est optimum cibum) ægris offerunt. Vehementer enim hi, (non loco præscriptâ diætâ pleniore) percellunt etiam ventriculi actionem, habitum & temperamentum. Deinde ratione etiam consuetudinis in vitio sunt, quòd nimirū venter iam biduum aut triduum feriatus, subitò ab ocio ad negocium, nempe ciborum coctionem, cogatur.

3. Ratione sui. nam, præter vim morbi plurima sibi accersunt funesta symptomata, cùm ab inopportuna inedia, subitò in cibos coguntur. hinc etiam vigiliæ, morbi pepasmo contrariæ, crebri micantes ex oculis ignes: aurium flatus sonori, manuum tremor, sudatiunculæ.

4. Ineunte videlicet morbo. quia defraudatum ventrem cibo & potu, ad crisin (vbi minimè cibus deberet dari: sed iam ob præcedentem inediam necessariò datur) dum venitur, exercet: cùm id minimè deberet fieri. Exempli causa: Qui ineunte morbo vescuntur cibo susque deque habito, peccant: meliùs enim sibi consulerent, si optima diæta vterentur. Non tamen tam peccant, qui ea ineunte morbo, pleniore manu vtantur, quàm qui post tenuem diætam inconsideratè præscriptam, tertio vel quarto die cogitur, ob genium fraudatum, cibum sumere optimum, qualis est ptisana.

5. q. d. Si sanis quoque corporibus inutile est, iuxta inediam, edisse, vbi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore quoque ægro? Tenuis diæta sanorum hominum est, vt est, si quis semisatur è mensa discedat. Stata diæta est, si quis semel die cibum capiat. Accurata diæta, si naturæ consentaneis vtatur. Mutatio ergo tenuis diætæ erit, si quis solitus semisatur surgere, nunc se ad satietatem expleat. Statæ mutatio erit, si semel edere consuetus, bis cibum capiat. Accuratæ mutatio erit, si naturæ consentaneis & similibus vesci solitus, vt imbecillibus, nunc fortibus vescatur. Et quia tales sani homines qui stata & accurata illa diæta vtuntur, eam iam pro lege naturæ habent: si eam violarint, læduntur. Affliguntur à tali diæta ægri, nam vires indefatiscunt, & homines non ferunt subitariam illam ciborum mutationem.

Tenuis diæta quid sit. Stata diæta quid. Accurata diæta quid.

6. In quibus fit progressus à parciore manu, ad pleniorem: cùm contrarium fieri deberet.

7. In quibus fit progressus à pleniore manu, ad tenuiorem.

8. Scilicet incommoda impingens vel peccans. vel, in plura incommoda sunt. Quare cùm rari morbi sint, in quibus citra periculum tenuissimum victum instituas: erit sanè vt plurimùm periculosior.

9. Quia grauis semper mutatio est ab ocio ad negocium, ratione morbi, & ægri. nam cùm ventriculus iam per biduum vel triduum non coxit, nec turguit à cibo, neque maduit, iam subitò hæc cuncta subit. natura, cùm enim ad crisin venitur, auertitur à mitigatione ac exclusione materiæ morbificæ, ad coctionem ciborum. Sed in mediocribus morbis, vbi mediocri victu vtendum, vbi exactam illam diætæ instituendæ regulam non satis compertam habet, in parcitatem inclinare præstat: facilè enim quid adieceris.

VI.

Ἐς δὲ τὰ [1] ἔσχατα νοσήματα, αἱ [2] ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβείην, κράτισται. Inedia vbi locus.

Sed tamen ad morbos [1] extremos, [2] extrema ad vnguem curatio præclarè facit.

Quasi dicat, Ne quis existimet à nobis damnari tenuem victum in morbis acutis. hac enim, & nulla alia his dicata est. Correctio hic est quodammodo præcedentis Aphorismi. Docet enim nonnunquam cibi abstinentiam præscribendā esse. s. in illis morbis, quorum historia breuis est futura, vt si tertio vel quarto die, robusto ægro, sit finienda. Galenus de hoc themate contra Erasistratum disputat. Ille enim hoc euertere conabatur, volens à leuioribus inchoandam curationem. Verum quidem id esse in iis morbis, qui dant inducias fatetur Galenus; vt si sit pugnandum cum quartana, cum hydrope. Sed cùm morbus non dat inducias, & ægri si sint in mortis periculo, vsum habeat hoc theorema, Extremis morbis extrema debentur remedia. Dicuntur autem extremi morbi, qui summè naturam oppugnant, non autem expugnant; quia desperatis non sunt adhibenda remedia. Coniungatur hic Aphorismus cum sequente. 5. Math. 26.

1. In quibus symptomatum plena sunt omnia. Vt qui oriuntur à Symptomatica translatione, dum effunditur praua materia à parte ignobili, in partem principem, cuius partis officio vita carere nequit. vel qualitate venenata calamitatem qui minantur. aut impedimento nobilis partis funesti sunt: vel caussarum magnitudine, aut symptomatum vehementia terribiles.

2. Vt diæteticæ, pharmaceuticæ, & chirurgicæ,

rurgicæ. Contrariorum enim æquali excessu pugnandum est cum morbo. Ita aliquando vsu erit diæta quàm tenuissima, pharmacia exquisita, & crudelis chirurgia.

VII.

Tenuissimam diætam poscit acumen morbi.

Ὅκου μὲν οὖν κάτοξυ[1] τὸ νόσημα, αὐτίκα τοὺς[2] ἐσχάτους πόνους ἔχει, καὶ τῇ ἐσχάτως [3]λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι. ὅκου[4] δὲ μὴ, ἀλλ' ἐνδέχεται ἁδροτέρως διαιτᾷν, τοσοῦτον ὑποκαταβαίνειν, ὁκόσον ἂν ἡ νοῦσος μαλθακωτέρη τῶν ἐσχάτων ᾖ.

VII. Ergo si morbus sit 1 peracutus, in promptu 2 laborum sunt summa omnia, ac tum quàm 3 tenuissima diæta est vtendum. 4 Quod si non est (morbus peracutus) vt pleniori diætæ locus sit; Pro eo [à tenui diæta] discedendum, vt morbus extremis fuerit leuior.

Quasi dicat, Sed ne quis putet diætam pleniorem tenui antepenendam, proferam quod pro concesso habetur à Cnidiorum magistris medendi, qui dicebant magnam mutationem, magna mutationi esse opponendam. Ita ratiocinatur, vbicumque laborum summa sunt omnia, inediâ est vtendum. Sed hoc euenit in peracutis.

1. Vt si actionem tollat per quam est vita: vt Syncope, phrenitis ardentissima, parotis in iuuene, pleuritis in sene.

2. Nam celerrimè suam absoluunt historiam, celerrimeque veniunt ad suum statum, in quo Symptomatum, incidentium & indicantium sunt omnia summa.

3. Nimirũ tota morbi historia, ad tempus vsque ipsius crisis, & ad diem pepasmi. Nam est eadem causa pepasmi & pepseos, nimirum natura. Cumque vtrumque eodem tempore efficere non possit, potius ad pepasmum quàm ad pepsin conuertenda hîc ea natura videtur. Quia potius pugnandum hîc est cum morbo, quàm naturæ studendum. Huc accedit, quod si exhibeatur cibus cum symptomatum æstu, id est vehementia, mutuas illa duo, cibus & symptomata, operas præstabunt, idque in ægri perniciem. Vt ptisana in Pleuritide sicca. Nam cùm cogitur ad cibum coquendum, cùm causam morbificam domare atque excludere deberet, dimidiatis quasi opibus ita destituitur natura. Quare etiam à cibi auersione symptomata ingrauescunt.

4. Hoc est, progressus facere oportet à pleniore diæta, ad tenuiorem, pro historia morbi, & viribus ægri: quo integris viribus æger ad vigorem veniat, vt tunc, cùm iure debet, loco abstineat à cibo: alioqui fractis viribus cadet, in longiore morbo: vel cibum cogeris dare in vigore; quod minimè decet. Virium maximè ratio habenda. ita Galenus hic, in exquisitè peracutis, concedit aliquid succi ptisanæ, vel melicrati; & hanc tenuissimam diætam vocat.

VIII.

Ὁκόταν δὲ ἀκμάζῃ τὸ νόσημα, τότε[1] καὶ τῇ λεπτοτάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρέεσθαι.

In statu non vescendum.

VIII. At verò cùm efflorescit morbi status, cumque ille viget maximè, 1 tum pertenuissima diæta vti fuerit perutile.

1. Ne cibo ad pepsin natura conuersa, à pepasmo & crisi auocetur. Vt enim ex perspicientia historiæ morbi, modò alius exhibetur victus, sic in omni morbo, siue longo, siue breui, quàm tenuissima diæta in statu est vtendum. Ac si diceret, in peracuto morbo, vt tota morbi historia quàm tenuissima diæta est necessaria: ita in aliis, cùm ad vigorem ventum fuerit; progressu conuenienter facto ex perspicientia historiæ morbi, & virium ægri. Quia, qua ratione peracutis totâ historia sit ea tenuis diæta necessaria, eadem ratione vtilis hæc est in statu aliorum non acutorum. quòd natura potiùs sit conuertenda ad pepasmum, quàm ad pepsin. Vis enim morbi affligit magis naturam, quàm exhausti ratio: ideoque ad expellendum morbum potiùs conuertenda est natura. Eo etiam tempore sunt maximæ phlegmasiæ. est enim vigor nihil, quàm morbi maximum symptoma. Progrediendum itaque à victu pleniora ad parciorem: paulatim deducendo. Agit enim hîc de diæta tenui. Dicet quis, Hippocrates tamen in pleuritide vbi ante vigorem expectoratum procedit commodè, auget cibum; & quo pleniùs id expectoratur, eo liberaliùs vult vt quis pastum ineat. At ad vigorem maximè procedit expectoratum: Igitur tunc plenius nutriendum esset; quod huic Aphorismo repugnat. Respondemus: In vigore abstinendum à cibo esse, vbi vires materiæ copia & agitatione opprimuntur: non autem vbi vires ab exhaustu premuntur. Nam tunc etiam in vigore ipso præscribit cibum Galenus. Non enim infirmitas doctum Medicum terrere debet, sed causa infirmitatis. Causa autem infirmatum virium est oppressio, vel exhaustus. Cùm itaque iam in pleuritide expectorata apparent, metus est ne vires cadant ab exhausto: itaque quo plus expectoratur, eò plus cibo adiiciatur.

Vigor quid. 1. Aph 7.

Dubitatio. 1. Acut. 26.

10. Methodi.

IX.

A viribus indicatio.

[1] Συντεκμαίρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσέοντα, εἰ [2] [3] ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νούσου, καὶ πότερον ἐκεῖνος [3] ἐπαυδήσει πρότερον, καὶ οὐκ [4] ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ, ἢ ἡ νοῦσος πρότερον ἐπαυδήσει [5] καὶ ἀμβλυνεῖται.

retundatur.

IX. Sed 1 vnà ſcienter colligere oportet, an æger 1 tali diætâ ad morbi vigorem ſufficiat, ac 3 num priùs ille deficiat, nec ei 4 ſatisfiat diætâ: an verò morbus antè frangendus, 5 atque conſidat.

1. Vnà ſcilicet cum morbi hiſtoria: cuius diſtinctio ex ſpeciei & indiuidui ratione peti debet. Colligitur ex ſymptomatibus. vt ex corporis mutata qualitate, in colore, charactere, & mole: & ex mutatis actionibus cerebri, cordis, hepatis: tum ex iis quæ excernuntur: in quibus examinatur ſubſtantia, qualitas, quantitas, modus tempuſque excernendi; adhibita diligenti diſtinctione ſignorum, cauſarum, corporum, ſimilium vel diſſimilium. τεκμαίρεσθαι eſt ex ſignis tecmeriis aliquid colligere. Tecmerium autem ſignum eſt ſignum ſyllogiſticum, quo poſito, neceſſariò aliquid ſequitur; vt, Peperit, igitur concepit: & vt ait Poëta,

Et iam ſumma procul villarum culmina fumant.

Tecmarſis quid.

Ex his ſignis Tecmarſis abſoluitur. Eſt autem Tecmarſis, bene atque viritim medendi ratio: hoc eſt, in quibuſque & in indiuiduis regula.

2. Hoc eſt, tecmeriis ex ſignis colligere debemus, num æger tenui aut tenuiſſima diæta, illabefactis viribus, ad vigorem morbi perueniat. Propterea perluſtrabimus an vires ægri cum ſecuritate ac ſine metu infirmitatis ſint validæ: Vnde id noſcemus? ex communi propriaque ægri natura. Communis natura, eſt inſita & aduentitia: ſpectataque in temperamento, habitu, humorum dominatu, conſuetudine, atque diætâ. Propria natura, vt ſi homo ſit picrocholos, aut phlegmatias. Hi enim inediam facilè ferunt: illi, nequaquam. Specta igitur num corpori adſit ſucci alibilis copia, ex victu liberaliùs antè inſtituto: ex ætate, tempore hyberno, vel alio, regione frigida. Nec non vide num aliquid præceſſerit quod vires labefactare potuit. vt ſunt, mœror, immoderata venus, & ſimilia. Vis autem communis naturæ & propriæ, eſt vt ſit ſolidiore, non raro, non mucoſo habitu corporis: non ſit obnoxius Syncopi, non habeat ſtomachum exquiſitiori ſenſu præditum.

Natura ægri in quibus.

3. Si virium infirmitas adſit ab exhauſto. Nam hæc ſola virium infirmitas ad cibum exhibendum cogere poteſt. Putet fortè aliquis ſatis fuiſſe ſi tantùm dixiſſet, an † ἐπαυδήσει: rectè tamen addit, & non * ἐξαρκέσει. vt ſi ex cacochymia iniquis rigetur corpus ſuccis, à prauiore victu antè inſtituto: vel ſi ætas hoc non ferat. hoc eſt num adſit etiam metus mox futuræ infirmitatis.

† deficiat
* par ſit.

4. q. d. Cùm multis de cauſis vires videri poſſint infirmæ, oppreſſione, & ſpirituum collectione, à peculiari natura, partis alicuius affectione, ab exhauſto ob morbi magnitudinem, cibi abſtinentia: non ſolùm tum infirmitatem, ſed eius cauſam animaduertes. nam pro varia infirmitatis cauſa, varia quoque prouiſio eſt adhibenda. Ab exhauſto quidem ſi labaſcant vires, cibo & potu hanc infirmitatem vincemus: Non autem pariter ſi ob alias cauſas illæ ceſpitârint. Nec enim ſpectanda eſt virium infirmitas, ſed eius cauſa. nam plures egent euacuatione, quibus tamen vires ſunt infirmæ. Ridiculus autem eſt, inquit Hippocrates, qui ægro ab inedia exhauſto cibum non exhibet: attamen grauiùs peccat is, qui ægrum ex morbi vehementia deficientem cibat.

5. In tres Scopos intendere debet, qui victum rectè præſcribet, in vires ægri, hiſtoriam morbi, & ſingulos morbi paroxyſmos. de quibus mox Aphoriſmo decimo. Docet hoc Aphoriſmo quantum ſit adiiciendum. à viribus id indicatur. Nam his labentibus, etiam in vigore, dicit hîc Galenus, alimus. Primò ergo examina vires: quæ ſi imbecilles videntur, cauſam indagabis imbecillitatis, num ea ſit oppreſſio vel exhauſtum. Dein ſpeciem, morem, atque motum morbi. poſtea morbi tempora. Hæc cum viribus confer.

X.

[1] Ὁκόσοισι μὲν οὖν αὐτίκα ἡ ἀκμή, αὐτίκα [2] λεπτῶς διαιτᾶν. ὁκόσοισι δὲ ἐς ὕστερον ἡ ἀκμή, ἐς [3] ἐκεῖνο καὶ πρὸ ἐκείνου μικρὸν, ἀφαιρετέον. ἔμπροσθεν δὲ πιοτέρως διαιτᾶν, ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων.

Senſim deducendum à victu pleniore.

X. Quibuſcunque 1 igitur morbi ſummus vigor in procinctu eſt, extemplo 2 tenuem diætam victitent. Quibus verò ſeriùs futurus eſt morbi vigor, & eo 3 ipſo tempore [vigoris,] & paulo antè eſt deducendum. Antea verò liberaliùs indulgendum, vt æger par eſſe poſſit.

1. Hoc euenit morbis peracutis.

2. Credito naturæ pepaſmo, à prouiſione habita totius corporis & partis morbo obſeſſæ, phlebotomiâ, pharmaciâ, ac redintegratione temperiei.

3. Cùm vi morbi opprimitur natura: non autem ab exhauſto ſui. De cunctis morbis iam

Sensim decendum. iam pronunciat. Sensim fiat semper deductio. In cunctantiore crisi, tribus vel quatuor diebus antè sensim incipies deducere, ita eoque filo, vt crisis tempus inediam excipiat. Nam in crisi ita decertat natura, vt nullum aliud tempus ad curandum, pepasmumque perficiendum habitura sit. Cumque illa, eadem vi pepasmum molitur quâ pepsin: ad hanc non abducatur. Sed dices, Hippocrates libro primo De victus ratione, huic Aphorismo contradicere videtur, vbi ait, Cibum augendum esse vsque ad morbi vigorem. Ergo, inquit Hippocrates, quo maior apparet purgatio, eo pleniùs ptisanam exhibebis, donec ad crisim ventum sit, Respondeo, Sensus ibi Hippocratis est, Nunquam exhibendam esse ptisanam, quamdiu morbus fuerit crudus: ne natura à suo opere & materiæ mitificatione auocetur: sed morbo iam humido facto, ea est exhibenda. vt ita firmior reddita natura, excludat materiam mitificatam. Crisin ibi vocat perfectam morbi solutionem. Cùm eò venitur, vult tenuissimum victum obseruari, ne natura ab instituto auocetur. Nec ea mens est Hippocratis, vt plena manu pastum quis ineat cùm procedere ante pleuritidis crisin absolutam expectoratum cæpit: sed tenui victu, vt ptisanæ succo vel melicrato, vt firmemus vires partesque spirabiles robustiores reddamus, quo præclarè excludant expectoratum. Quare tenui diæta id agendum est tunc, vt si talis pleuritis excurrerit aliquantulum longius. Propterea etiam Galenus ibi in commentario dicit, Hippocratem iubere ne hi ad plenam diætam se conuertant ante biduum à crisi, sed vt in tenui diæta persistant. Quare in his morbis vbi tota materia morbifica non continetur in corpore vsque ad crisin, vt in pleuritide, ibi auge ptisanæ copiam, ad analogiam expectorati quod iam commodè processit. Ea tamen cautione, vt ante crisin abstineas à cibo, cùm ea iam in procinctu est. Augemus autem cibum tenuem vbi procedit expectoratum, quò firma reddantur latera ad exclusionem materiæ morbificæ. Dicet quis, vbi symptomata sunt vehementissima, ibine coctio perfectissima? Respondemus, De morbis frigidis ac de solis intemperiebus id non rectè asseri: sed bene de morbis acutis qui febrem habent acutam. Adestne in vigore summa putrefactio? non videtur, nam ibi coctrix vis triumphat, id indicant excreta cocta. Si itaque in vigore, est materia morbifica edomita, vnde tam grauia ibi symptomata? Quia ibi materia maximè coquitur, ac valdè attenuata iam est, ac agitatur, calorque se erigit altiùs, ac totam iam materiam mouet, cùm prius solùm ea quæ computruerat moueretur pars. Tempus autem non simpliciter, quatenus tempus, indicat quantum cibi dandum sit, sed facultas affecta. coindicat enim.

Obiectio. Aph. 25.

XI.

Ἐν τοῖσι [a] παροξυσμοῖσιν [1] ὑποστέλλεσθαι χρὴ τὸ προστιθέναι γὰρ βλάπτει. καὶ ὁκόσα κατὰ [2] περιόδους παροξύνεται, ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποστέλλεσθαι χρή.

XI. In [a] paroxysmis à cibo abstinendum est, nam eius accessio damno est. Quin etiam quæ periodis [2] quibusdam ingrauescunt, in horum paroxysmis abstinere oportet.

a. Paroxysmus est deterius periodi tempus. Periodus est reditus ab vno paroxysmo ad alium.

1. Nam eo tempore refluxi sunt cuncti succi ad centrum corporis, vnde opprimitur anxiaque euadit respiratio, ac aluina regio ab impuris succis incurritur. Si cibum tunc dederis, in impuritatem ille abit, ac distento hypochondrio opprimitur pectus: vnde anxia respiratio, ac calor cordis maior. his adde, quòd à pepasmo ad pepsin malè auocas naturam. in se incrementa ducit morbus, siue ille sit phlegmone, obstructio; vel à plenitudine, aut à putredine natus. Opprimitur enim horum mole. Hoc ita Celsus, Initia morborum famem, sitimque desiderant. Si verò fracta fuerit natura ab exhausto; vt si acerrimi succi immodestis exercitiis torridòve à Sole & inedia exardescant, genio ilicò indulgeat. Alioqui non antè cibum dabimus, quàm ad pedes descenderit calor. *Cur non dandi in Paroxysmo aegri.*

2. Vt in asthmate, arthritide, colico, dolore capitis, cardialgia. Quemadmodum superioribus Aphorismis agit de vniuersalibus morbi tẽporibus, ita & hîc de particularibus: quę nihil aliud sunt quàm paroxysmorum distinctiones. Paroxysmus est autem id tempus, in quo ægrius habet æger: vel grauius periodi tempus, hoc est, tempus id, quo æger febricitat. Periodus autem est tempus intensionis & remissionis. hoc est, interuallum inter vnum insultum & alterum. Sic cottidianæ periodus est viginti quattuor horarum: in tertianis, quadraginta octo: in quartanis, septuaginta duarum. Paroxysmus est vel intermittentium vel continuarum. Continuarum paroxysmus tria tantùm habet tempora, nimirùm principium, augmentum, & statum. nam declinatio non continetur in paroxysmo. Ideoque in declinatione continuarum, cibum exhibemus. In intermittentibus verò expectanda est perfecta apyrexia; si vires ægri id patiantur, nec peculiaris naturæ conditio obstet. Paroxysmus intermittentium quattuor habet tempora, quæ in tertiana, exempli gratia, sic designes, Antesignani paroxysmi dicuntur episemasiæ, vt cùm quis oscitationibus vel pandiculationibus prehenditur. Deinde si rigeat, illud tempus dicitur principium. Cùm æger modò rigore afficitur, modò incalescit, dicitur anomalia vel inæqualitas paroxysmi. Ita tunc afficiuntur, quòd humor morbificus feratur ad ventriculum, vnde sæpe vomitus. Periodicus enim rigor maximè excitari solet, vitio

Quid sit Paroxysmus & periodus.

Paroxysmus continuarum.

Paroxysmorum intermittentium tempora.

tio

tio superioris ventris. Cùm flamma erumpit in totum corpus æqualiter, dicitur auxesis vel augmentum. cùm iam symptomatum summa sunt omnia, & febris est in æstu, dicitur status & ἀκμή. Vbi demum calor ad pedes descendit, κατάβασις dicitur & declinatio. cuius quidem duæ sunt partes, vna quæ statui proxima, & dicitur παρακμή. altera est ἄνεσις, hoc est intermissio. Hanc sequitur ἀπυρεξία, cùm calor vniuersus euanuit. & tunc datur tutò cibus. Hanc sequitur διάλειμμα, in quo perfecta intermissio. In paroxysmo stimulis bilis agitatur ventriculus ac vellicatur. hinc falsò creditur infirmitas, quæ non est ab exhausto: ideoque nec cibum requirit.

6. Epid. 5. 35.

XII.

Τοὺς δὲ [1] παροξυσμοὺς καὶ τὰς [2] καταστάσιας δηλώσουσιν αἱ [3] νοῦσοι, [4] καὶ αἱ ὧραι [5] τοῦ ἔτεος, καὶ αἱ τῶν [6] περιόδων πρὸς ἀλλήλας * αὐτεπιδόσιες, ἤν τε καθ' [7] ἡμέρην ἤν τε παρ' ἡμέρην, ἤν τε καὶ διὰ πλείονος χρόνου γίγνωνται. Ἀτὰρ καὶ τοῖσιν [8] ἐπιφαινομένοισιν, οἷον ἐν πλευριτικοῖσι πτύελον, ἢν [9] αὐτίκα ἐπιφαίνηται ἀρχομένου, [10] βραχύνει· ἢν δ' [11] ὕστερον ἐπιφαίνηται, μηκύνει. καὶ [12] οὖρα καὶ [13] ὑποχωρήματα, καὶ [14] ἱδρῶτες, καὶ [15] εὔκριτα καὶ δύσκριτα, καὶ βραχέα καὶ μακρὰ τὰ νοσήματα, ἐπιφαινόμενα δηλοῖ.

* ἀναποδόσιες.

XII. Iam verò 1 paroxysmos & 2 status morborum ipsi pro 3 se 4 quique morbi aperient, & anni 5 tempora, & statæ 6 periodorum vices interque se reciprocationes, 7 si cottidianæ illæ fuerint, tum si alternis diebus repetant, tum si maioribus interuallis. Eò quoque pertinent 8 epiphænomena: vt si ineunte pleuritide expectoratum 9 ilico appareat, breuis 10 est morbus: si autem 11 serius, diuturni. Quin & 12 vrinæ & 13 deiectiones, & sudores, vt 14 apparuerint, 15 secundi aut sinistri morbos iudicij, breues aut diuturnos fore significant.

1. Hoc est, deteriora periodorum tempora, tam in continuis, quàm in intermittentibus. Vt ex eorum perspicientia, loco diæta exhibeatur, cùm iure debet exhiberi. Nam iure exhibetur, ab editis pepasmi signis: cùm iam excernitur materia morbifica: vel cùm iam vires laborant ab exhausto. Loco exhibetur, silente paroxysmo. Paroxysmi & status morborum indagandi, quo cibus rectè instituatur. Dixerat antè, in vigore & paroxysmis à cibo esse abstinendum: iam docet vnde noscas futurum vigorem & paroxysmos.

2. Hoc est, quatuor morborum tempora: vnde prouisio copiæ ciborum ducitur. Statum constitutionemq. morbi is exploratum habet, qui compertū habet an morbus is sit acutus, peracutus aut longus futurus, quoq. tempore in vigorem sese sit elaturus. Et à morbi vigore futuro, ægriq. viribus, tota generalisq lex instituendi victus pendet. vt singillatim offerēdi cibi occasio ex singulis captatur paroxysmis.

3. Vt peracuti ferè intra quartum diem ad summum vigorem veniunt: tertianæ, septem periodis: quartanæ, diuturnæ, biliosi, imparibus: mixti, paribus: cottidianæ, cottidie mouentur. Pleuritis & phrenitis tertio ferè die: morbi ventris, hepatis, empyema, & tabes cottidie se mouent, magisque sub noctem: melancholici quarto die.

4. Hoc est pro morbi cuiusque specie, magnitudine, more, & motu. quæ quatuor variantur, pro morbi essentiâ, materiâ morbificâ parte obsessâ, symptomatis comitantibus morbum, & prout fuerint causæ morbificæ. A specie morbi, nam si quartana affligit, tarda veniet crisis. Deinde magnitudo & vehementia morbi: vt si sit causus vehemētissima, iam iam crisin dabit. præterea mos morbi, hoc est clementia & prauitas, si pestifer sit. Id notamus ex epiphænomenis. tandem motus morbi si sit celox, in propinquo crisin esse denotat: vt si anticiparint protracti paroxysmi.

5. Nimirùm præsens tempus & præteritum. Præsens, vt Vere & autumno maniæ eueniunt, æstate causi. Præteritum, vt si hyemem aquiloniam, pluuiosum Ver exceperit, æstate dysenteriæ mulieres fatigabunt. Plenus est his exemplis tertius liber Aphorismorum. Nam hinc euadunt morbi longi aut breues, eucriti & dyscriti, febres Autumnales lōgæ sunt, vel calamitosæ. tardat hyems morbos: æstas, maturat. Hæc nouisse, profuerit ad diætam loco præscribendam. Ita scimus æstiuos morbos biliosos esse, tricuanoque impetu ferri: alio modo ferri, qui aliis temporibus nascuntur. His adde consimili ratione, res nō naturales, & naturales. quæ ad calorem & squalorem, corpus notare faciunt, tertianarios: quæ ad madorem, cottidianarios: quæ ad frigus siccum, quartanarios motus præbent.

6. Vt si paroxysmi anteuertant, si sint vehementiores & longiores. Nam breuem aut diuturnum fore morbum, intelligimus ex paroxysmorum incrementis. Incrementorum verò ratio ex periodis peti solet. Nam quò hæc tria consociata fuerint vehementiora, eò crisis citiùs edetur. Prior ergo paroxysmus cum sequenti conferatur. Etenim vbicumque incitatæ naturæ, & inchoati pepasmi significatio fit, ibi exacti principij & signa iam iam futuri vigoris eduntur. Nam paroxysmi anticipatio, signum est irritatæ naturæ: diuturnitas

tas absolutæ putredinis, vehementia inchoati pepasmi signum est.

7. Vt cottidiana, tertiana, quartana, quintana, septana, nonana. Dicuntur autem statæ periodorum reciprocationes, cùm pro rata portione periodi sibi succedunt.

8. Hæc enim pepasmum & cruditatem denunciant, indeque tempus crisis subindicant. res diæteticæ vtilissima. Hîc subauditur τεκμαίρεσθαι χρὴ, hoc est ratiocinari oportet.

9. Hoc est, si primo die vel postridie. Si nimirum ita appareat, vt apparere debet, nullaq; ratio desideretur in eius qualitate, copia, & excernendi modo. Signa epiphænomena ducuntur ex corporis essentia, actionibus, & excrementis. Ne principij homonyma vox fallat. id denotat hoc præsens temporis punctum diuisionis expers: alioqui, vt hîc, significat vniuersale morbi principium. Nam si intra quatriduum id apparet coctum, septimo die liberabitur. Hæc Galenus hîc in Anaxionis historia eleganter demonstrat.

10. Est signum breuitatis, & causa. si nimirũ illud sputum nec sit tenuius nec viscosius. Sed dices, Hippocrates sectione prima, libri secundi Epidemiôn scripsit, τὰ δὲ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βέλτιον μὴ αὐτίκα ἐπιφαινέσθω, hoc est, quæ in melius decernunt & iudicant, non statim apparere debent. quo modo ergo dicit hîc ptyelon præclarè ilicò apparere? Respondemus, Quadam signa critica esse quæ apparent ad speciem crisis futuræ: alia ad tempus criseos apparent. Ad tempus, vt coctionis signa: hæc quouis tempore apparentia, bona sunt. vt si nubecula quarto die in vrina appareat, septimo die fiet crisis. Sed quæ ad speciẽ crisis apparent, non sunt bona, nisi primùm signa quæ ad tempus apparent præcesserint. Vt si ineunte morbo facies rubore suffundatur, & marmarygæ adsint, malum. Sin post coctionis signa hæc euenerint, haimorrhagia iam iam adferet crisin.

11. Non prima vel secunda septimana. vt in Anaxione.

12. In morbis venosi generis. in quibus & signorum, & causarum criticarum rationem obtinent.

13. In morbis ventris inferioris. aut cùm per deiectiones fit è toto corpore aut è vicinis partibus humoris excretio.

14. Quantitate, qualitate, tempore, & excernendi modo.

15. Quia omne excrementum propriam conditionem & speciem refert eius partis vnde emanat. Hoc Aphorismo illud agitur, vt cautionem cibandi obseruemus religiosè. Hoc est, an iure quis cibum capere debeat, an non: tum eius copiam ac qualitatem. Docent hoc nos morbi historia, & ægri vires. Occasionem verò ineundi pastus, hoc est, vt loco & tempore exhibeatur cibus illis qui suo iure eum capere debent, ostendunt paroxysmi particulares. Nam quinque vel sex horis ante paroxysmum exhiberi debet cibus, si quis sit exhibendus. Porrò quattuor notæ deducunt nos ad scientiam historiæ morbi & paroxysmorum: primò, morbi species: secundò, anni tempora: tertiò, periodorum statæ vices: quartò, signa epiphænomena. Vt generalem autem totius historiæ morbi victum constituas, noscas oportet, quando ad statum summumque suum vigorem venturus sit morbus: Hoc indicant paroxysmorum anticipationes, durationes, & vehementiæ: atque & cætera quæ hîc Hippocrates. At futuri mox paroxysmi indicant, singula cibo congrua tempora. Vt breuiter dicam, Duo sunt ex quorum cognitione rectè instituitur diæta, nimirum historia morbi, & ægri vires: Historiam morbi, hoc est, quando morbus ad vigorem summum venturus sit, agnoscimus: ex his quatuor, ex specie affligentis morbi; ex anni tempore, statis ex periodorum vicissitudinibus, & ex epiphænomenis signis. Secundum, quod notare debebamus, erat robur virium, de quo sequenti Aphorismo agit.

Occasio nutriendi vt captanda, vbi nutriendum est.

Vnde Paroxysmi futuri noscantur.

Vnde vigor innotescat.

Anacephalæosis in praxi vtilissima.

XIII.

Γέροντες [1] εὐφορώτατα νηστείην φέρουσι, δεύτερον οἱ [2] καθεστηκότες, [3] ἥκιστα μειράκια, πάντων δὲ μάλιστα [4] παιδία. τουτέων δὲ αὐτέων ἅτινα ἂν τύχῃ αὐτὰ ἑωυτῶν [5] προθυμότερα ἐόντα.

*νηστείην

XIII. Senes (1 quibus est cruda viridisque senectus) inediæ patientissimi sunt: mox homines 2 constantis ætatis: nequaquam 3 adolescentes: maximeque omnium 4 pueri: atque omnino qui id ætatis fuerint 5 alacriores.

In victu instituendo spectanda est ætas.

Superius docuit artificiosè colligendum esse morbi vigorem & paroxysmos, quò tutò ægrum ad statum ducamus diætâ, loco & iure præscriptâ. Hîc iam alteram partem explicat instituendæ diætæ, quæ ducitur à viribus, cum securitate, vel cum metu infirmitatis. Nam vt anteà diximus, vt rectè instituatur, scire debemus num sit morbus perperacutus, peracutus, acutus, vel longus: deinde vires ægri quales sint. Iam de viribus. Explicatur enim virium robur ex communi & propria cuiusque natura, & humorum ex dominatu hoc modo: Puerorum vires valent quidem, sed cum infirmitatis metu, senum vires valent, securitate quadam: ergo hi peruenire possunt ad statum morbi, in omnimoda cibi abstinentia. Nam si etiam in his alimenti inopia genius defraudetur, habet ipsorum calor in promptu fomentum, nempe pituitam, quæ in sanguinem verti potest.

Secunda Indicatio à viribus.

1. Etenim hi non admodum laborant ab exhausto: nam densescit iam eorum corpus, humoresque crassescunt, & iam dominatu melancholici humoris tenentur, & habitus densitate. Ac flos caloris natiui his iam sopitur. Accedit & illud, quòd sint φλεγματίαι τὰ ἄνω, adeò vt suctionis sensus non æque titillet ventriculũ. Porrò νηστείην vertimus inediam, quia

Senes cur inediam non ferant, & qui.

quia vocabulum ieiunium & abstinentia est ambiguum. Quod autem Galenus intelligit hac voce paucum quodammodo cibum: bene id quidem, si generaliter intelligas senes, vt etiam ἐσχατογέροντας, id est, decrepitos includas, quos sæpe & pauco cibo fouere oportet. Sed si solùm intelligas virides senes, intelligi potest inedia, nã illi senes, bonis suis rebus, inediæ sunt patiẽtissimi, nimirũ à 50. ad 67. annum, hoc est ὠμογέροντας, quos crudos appellamus. nã proximè ab his ponit τῶν καθεστηκότων.

2. Iisdem de causis, sed non tam validis, à 35. ad 50. annum.

3. Nam dissipabile est horum corpus: & facilè suctum sentiunt: à 15. ferè, ad 25.

Pueri non ferunt inediam. 4. Nam exhauritur horum corpus crescendo ac augendo in omnem dimensionem: & quia semini sanguinique parentum proximum, propterea que tenellulum, facile exhauritur. ad decimum annum vsque.

5. Ob vim calidi natiui, qua circumfluunt: id quo maius fuerit, eò maiori egent nutricatu. & hi in perenni ferè motu versantur corporis & animi, vnde validè exhauriuntur. Pueri itaque atque adolescentes nequaquam ferunt inediam, tum ratione naturæ communis; laborant enim ab exhausto ob caloris robur, & materiæ subtilitatem, tum ob meatuum libertatem, seu corporis laxitatem raritatemque, quæ tres sunt in nobis effluxionum causæ. Tum etiam ratione peculiaris naturæ, quia sunt picrocholi τὰ ἄνω. Sed obiicies, multi senes sunt annatâ etiam naturâ picrocholi τὰ ἄνω. Respondet Hippocrates, *2. De victu acut.* quòd ea quæ in senibus sursum fertur φλεγματοῦται, hoc est, pituitescit. quod fieri etiam ibidem docet, iis, qui vtuntur oxymelite diluto. Atque hinc adeò est, Quòd quibus iuuenibus, ob caliditatem & raritatem, aliò delatâ bile, aluus fuerit siccior, iis, senibus laxetur.

XIV.

Τὰ [1] αὐξανόμενα, [2] πλεῖστον ἔχει τὸ ἔμφυτον [3] θερμόν. [3] πλείστης οὖν δεῖται τροφῆς· εἰ δὲ μή, τὸ σῶμα [4] ἀναλίσκεται. Γέρουσι δὲ ὀλίγον τὸ θερμόν. διὰ τοῦτο ἄρα ὀλίγων [6] ὑπεκκαυμάτων δέονται, ὑπὸ πολλῶν γὰρ ἀποσβέννυται. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ πυρετοὶ τοῖσι γέρουσιν οὐχ ὁμοίως ὀξέες, ψυχρὸν γὰρ τὸ [8] σῶμα.

XIV. Quæ 1 corpora incrementis augescunt, 2 plurimum habent calidi natiui, propterea que 3 plurimo egent alimento, alioqui horum corpus 4 tabescit. Senibus verò parum caloris superest: quò fit vt paucis 6 fomitibus contenti sint, nam copiâ extingueretur facilè. Quæ causa est cur senibus non ita sint febres acutæ, frigidum enim est eorum 8 corpus.

Ratio superioris Aphorismi.

Calidum natiuum quid. a. Calidum natiuum est humidum primigenium, spiritu & calore perfusum, cuius hypatrixis est semen. Hoc enim materiam & causam efficientem corporis continet. Id calidum innatum appellat Hippocrates, animam Aphorismo quinto, sectionis quintæ, libri sexti Epidemiôn. Alimentum autem beneficio caloris natiui eiusque ratione, nostræ naturæ est familiare. Igitur quo propiùs absunt alimenta à vita, eo plus habent succi altilis. quia nihil nos alit, nisi & ipsum alatur & viuat. alimur enim similibus. Aurum igitur potabile, si tale reddi possit, nullam habet vim nos alendi, quia inter aurum solidum & potabile nihil interest præter concretionem, fusionem. Homo nec purioribus elementis viuere potest, tantum abest, vt destillatis inanimatarum rerum viuat alatúrve.

1. Quibus promotio fit ad vlteriorem terminum, seruata pristina continuitate, & forma; quod nulli arti datum est. vbi & quibus tanta vis naturæ est, vt agat in partem abditam, ita vt, dum additur, totum augeatur. Ab anima enim illud habent omnia quæ viuunt, quòd auctionem & diminutionem accipiunt κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους, dicit Aristoteles: οὐ γὰρ ἄνω μὲν αὔξεται, κάτω δ' οὔ, ἀλλ' ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ πάντη τρέφεται. Hoc est, Secundum locos contrarios. non enim sursum quidem augentur, deorsum verò minimè, sed æquè in ambas partes. hæc Aristoteles 2. lib. De anima 2. Quasi dicat, tale corpus duobus simul contrariis motibus mouetur, scilicet superius & inferius. Verùm naturale corpus siue fuerit simplex, siue compositum, sursum tantum, vel deorsum solùm mouetur, ex vi dominantis elementi. Igitur quod contrariis simul motibus fertur, id illi erit ab alio principio, scilicet ab anima.

2. Cuius actio est nutritio atque augmentum, cùm scilicet tale quippiam quale est id quod ipsum habet generatur.

3. Nam vbi ita vegetat atque viget calidum natiuum, exhauritur corpus incrementum ducendo, vnde sequitur connaturalis materiæ succique nutritii exhaustio.

4. Effluxus copiâ, & affluxus inopiâ. Diffluit facilè eorum calidum natiuum, quia est aëreum & humidum.

6. Ducta Metaphora ab oleo & lignis aridissimis, quibus exigua flamma conseruatur.

Senes immo pares sunt inflammationibus partium spirabilium. 8. Nec inflammationes tam sunt calamitosæ senibus, exceptâ peripneumonia & pleuritide. Idque non ratione inflammationis, sed defectus virium, quæ ad expectoratum promouendum necessariæ. Si tamen valida corripiantur febre, periculi plenum. nam causæ immanitatem denunciant, quæ frigidum hoc corpus in flammam abripit. accedunt effœtæ

vires,

vires, ac extra naturæ lineam longè abducta temperies.

XV.

Αἱ [1]κοιλίαι χειμῶνος καὶ ἦρος [2]θερμόταται φύσει, καὶ ὕπνοι [3]μακρότατοι. ἐν [4]ταύτῃσιν οὖν τῇσιν ὥρῃσι καὶ τὰ προσάρματα πλείω δοτέον. καὶ γὰρ τὸ ἔμφυτον θερμὸν πλεῖον ἔχουσι· τροφῆς οὖν [5]πλείονος δέονται. [a]σημεῖον αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ ἀθληταί.

τ᾽ ἔχουσι & ἐκς.

XV. Insignes 1 capacitates internæ hyeme & Vere sunt naturâ 2 calidissimæ, & somni 3 longissimi: iis 4 igitur temporibus cibi accessio est adiungenda. nam cùm calidi innati plus habeant, eò fit, vt iis 5 maiore nutricatu sit opus: cuius a rei documento nobis sunt ætates & athletæ.

Anni tempus copiam cibi indicat. Sensus Aphorismi.

Copiam cibi indicat etiam anni tempus. Quo enim tempore vires ab exhausto & substantiæ triplici effluxu magis laborant, eò magis imminet periculum infirmitatis, eoq; plus refectioni studendum: Sed Vere & hyeme magis laborant. Unde consectarium est, Vere & hyeme plus tribuendum esse refectioni quàm aliis anni temporibus.

κοιλίαι quid.

1. κοιλίας vox significat insignes capacitates internas, præsertim partium nutritioni dicatarum. Interdum indifferenter significat omnem capacitatem, vt sunt etiam interstitia musculorum, in quæ si sanguis delabatur, vel gangrænat, vel suppurat, vel expirat. Insignes ergo capacitates internæ, hyeme & Vere sunt calidissimæ, paruæ autem nequaquam.

2. Calore fluente (qui consistit in sanguinis spiritu arteriarum & venarum) non fixo. hoc euenit per aliud frigus à foris: colligit in internis calorem illum. Ita regio frigida hoc etiam facit. frigus colligit ac impedit ne dissipetur substantia calidi natiui.

Somni cur longi.

3. Beneficio illius caloris qui ventres occupat: quia quò ventres calidiores, eo sanguis absoluitur perfectiùs. Quoque maior copia benè confecti sanguinis, eo anathymiasis suauis maior. Hac autem fruitur cerebrum de nocte ad instaurationem spiritus animalis & sui, quo hæc maior, eò somnus longior. Noctium autem prolixitas suis tenebris intrò concludit calorem; lux verò forâs euocat: & nox est diefrigidior.

4. Quibus calidiores sunt ventres, & somni longissimi.

a. quasi dicat, quacumque ratione augetur calor, maiorem nutricatum requirit. pueri enim calore natiuo circumfluunt: & etiam athletæ, qui excitant exercitio calidum natiuum.

5. Nam intrò actus calor si prædio suo non fruatur, extinguitur. Docet hoc Aphorismo Hippocrates hyeme à calore natiuo interna maximè calere. Vnde fortè quis existimet æstiuo tempore calidis cibis ac generosis vinis vtendum esse. Respondemus hos falli: Nam Hippocrates non asserit calere hyeme simpliciter interna: sed dicit ea circumfluere calore natiuo: hoc est blando illo ac naturæ consentaneo. Quare quacumque de causa exuitur id suo blandimento, degener à natalitia illa vi euadit. Siue enim nimium frigeat, siue nimium æstuet, desinet hac parte natiuum dici. Æstate autem æstuat nimium, quare eius natiua vis acciditur ab illa quam tunc concipit flamma: & exiguum tunc est calidum natiuum. Si tunc aromata vináve generosa propinaueris, validiùs extra naturæ lineam abripietur, & fiet hoc modo calor natiuus prostratissimus. Quod verò interdum flagrante ita æstu per æstatem, à pauco vino recreentur aromatico vires, id fit quòd cruditates interdum ventriculum occupent, quodque spiritus exhausti sint. Hinc solemnis per Italiam inualuit mos, vt primo Augusti die maluaticum propinetur. Sed largior vsus vini tunc nocuus est semper. Quæstio.

XVI.

[1]Αἱ ὑγραὶ δίαιται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνουσι [2]ξυμφέρουσι, μάλιστα δὲ [3]παιδίοισι, καὶ τοῖσιν ἄλλοισι, τοῖσιν οὕτως [4]εἰθισμένοισι διαιτᾶσθαι.

XVI. Diætæ 1 humidæ febricitantibus omnibus 2 accommodatæ sunt, maximè verò 3 pueris, atque aliis qui sic diætam 4 instituerunt.

Hactenus de copia; iam de qualitate ciborum. Quo enim genere ciborum vtendum sit ei cui per febres necessarius est diætæ vsus, docet hoc Aphorismo: videlicet cibo humido. Scribit alibi Hippocrates, Cibus humidus imbecillis, sitis expers, coctu facilis, & liquidus. Hæc enim quattuor requirit Hippocrates ad diætam humidam: imbecillitatem, sitis carentiam, concoctu facilitatem, vtq; sit liquidus. Quæ quattuor in ptisana potissimum considerare docet. Dicitur autem cibus imbecillis, qui est aliena qualitatis expers: qui non est fortis, neque acrimoniam aliquam relinquit in stomacho, neque vapores attollit ad caput. Huiusmodi quoque cibum frigidum esse docet Hippocrates, vbi ait, αἱ ἀδύνατοι δίαιται ψυχραί. Quare frustrà quidam cauillantur, Hippocratis sententiæ adiicientes, & frigidæ: vt quòd humido cibo necessariò includatur. Huiusmodi ergo victus imbecillis optimè conuenit febricitantibus. quia extinguit calorem febrilem ventriculi æstuantis, ac spirabilium partium. Debet is quoque esse sitis expers: hoc est, frigidus & humidus: quia alioqui febricitantibus febrem augeret. Hac enim ratione interdicit Hippocrates pleuriticis melicrati vsum, si sint πικρόχολοι τὰ αἴω: quòd iis sit sitiferum. Huc accedit, quod

De ciborum qualitate. 1 Lib. De Diæta. Cibus imbecillus quis. 6. Epid. 4. 17. Defenditur Hippocrates. Cibus sitis expers.

Eupeptos. Liquidus.

& concoctu facilis debeat esse: ut tanto faciliùs à calore languido conficiatur. Postremò liquidus, nam cùm calor natiuus effœtus quodammodo langueat, hac potissimùm ratione calori natiuo respondebit, atque simul naturæ studebit, & morbi pepasmum iuuabit. Scribit itaque hic Hippocrates, Victum humidum febricitantibus conuenire: Intellige cùm iure & loco adhibetur: quasi tale instituat ratiocinium: Quicquid est huiusmodi ut æquè naturæ studeat atque cum morbo pugnet, id conuenienter cuique febricitanti potest exhiberi. Huiusmodi autem est ptisana, utpote quæ inter cerealia cibaria ita reliqua superet, ut nullum sit quod omnes eius vires obtineat. Nam stomacho tumultum non infert, nec fluctuationes aut flatus parit, si modò benè coquendo intumuerit, & ita omnes deposuerit flatus tota est æqualis, & facilè eam ventriculus amplectitur: quia ventriculus calore febrili æstuans, modico gaudet contrariorum usu. Cùm ergo à ventriculo conficiatur, egregiè studet naturæ. Eadem quoque pugnat cum morbo, quia frigiditate & humiditate sua calorem febrilem infringit: humorem putrem febrilem, si fuerit pepasmi capax, leniendo præparat ad pepasmum. Si verò fuerit is pepasmi expers, ipsum excludit & deturbat, obstructionesq; viscerum tollit. Sed obiicies, Hydropicis, quorum affectio febrem habet coniunctam, non conuenit victus humidus. Respondent, Hippocratem hoc intellexisse de his, qui laborant ex febre essentiali: sed hydropicorum febris est symptomatica. Verùm hæc solutio est nulla: nam & de symptomaticis & de essentialibus agit febribus. Hic enim Aphorismus ex eo loco sumptus est, ubi agit Hippocrates de pleuritide, ad quam præscribit ptisanam. Dicemus ergo, quòd ineunte febre si immineat periculum hydropis, venam secabimus, interdicemus usum vini, cibabimus diæta refrigerante & humectante. Nam si maior ratio habenda sit causæ quàm symptomatis, pugnandum est cum febre. Perfecto autem hydrope, potius pugnandum est cum symptomate, quàm cum causa, quòd aqua ibi hærendo putrescat, & in sui contagionem viscera cuncta trahat.

Vt in vsum vertendus sit hic Aphorismus. — Ptisanæ laus. — Obiectio.

1. Qualitate & consistentia liquidæ, sitis expertes.

2. Quòd acrimoniam caloris infringant, obstructa liberent, materiam pepasmi capacem concoquant, expertem verò excludant. nec naturæ negocium faciunt, nec aluum superant, quæ est aphthodes in omni febre valida.

3. Qui natura sunt humidi, & qui similium vsu gaudent. & natura suo statu conseruatur similitudine substantiæ.

4. Nam studendum est naturæ insitæ & ascititiæ, atque vnà pugnandum cum morbo.

XVII.

Καὶ οἷσιν [1] ἅπαξ, ἢ [2] δὶς, καὶ [3] πλείω καὶ [4] ἐλάσσω, καὶ κατὰ [5] μέρος. Δοτέον δέ τι καὶ τῇ [6] ὥρῃ, καὶ τῇ [7] χώρῃ, καὶ τῇ [8] ἡλικίῃ, καὶ τῷ [9] ἔθει.

XVII. Quinetiam quibus consentaneum est 1 semel aut bis die [2 pastum inire] quibusque 3 pleniore aut 4 parciore manu & quo 5 progressu fieri oporteat. Sed concedendum est aliquid 6 tempori, & 7 regioni, & 8 ætati, & 9 consuetudini.

Cùm iam perspectum nobis fuerit iure ptisanam exhibendam esse, & quo loco (quod animaduertimus ex perspicientia virium ægri, historiæ morbi, & paroxysmi) tum verò illud considerandum est, quo modo sit exhibenda, quod ex eisdem elucet ut in pleuritide cùm os humescit, num bis vel semel exhibere de die, & num larga manu vel aliter, & num semper ut instituisti. Quo modo.

1. Vt si expectorato nondum madescat os, viresque id ferant, vt semel tantùm comedat in productiore aliquantulum morbo.

2. Si os à ptyalo madescere ceperit.

3. Quoque vberius procedit expectoratum, eò pleniore manu dandum: quò inde firmiora reddita latera, fœliciùs expectorent.

4. Si nondum expectoratum procedit, nec homo sit picrocholos sed phlegmatias, nec vires prostratæ langueant.

5. Scilicet qua ratione, vel vicissim & paulatim. numque id eodem ductu agendum vt instituisti: quid aliter agendum.

6. Quo nimirùm tempore vires ab exhausto laborant.

7. Nam in frigidis regionibus multum dandum.

8. Nam pueri alacriores, inediæ sunt impatientes.

9. Ne œconomia naturalis soluatur ac immemor officij sui reddatur, immutatione temperamenti, habitus, & actionis. Vt κατὰ μέρος rectè intelligamus, scire debemus hoc referri ad occasionem mutandi cibi in qualitate, copia, & numero. Vt num integra ptisana vel eius cremor sit exhibendus, quæ ratio ducitur ex morbi & ægri natura, quibus nimirũ modò inuitamur ad cibum exhibendum, modò auocamur. Examinatur enim hoc Aphorismo an, ineunte ptisanæ vsu, mitificato scilicet iam morbo, integram ptisanam sumere debeat, vel num potiùs solum cremorem ptisanæ: & num eam parca manu. Et num ita præbendum, non tam ratione morbi, quàm ægri: quia reuocat ventriculum ab ocio ad negocium. Dein postridie, vbi ptisanæ iam ventriculus assueuit, & quò certiora pepasmi indicia morbus dederit, eo pleniore manu tum in qualitate, tum in frequentia & quantitate ptisanam sumet. In quantitate, quia magna copia: in qualitate, quia ptisanam integram: in frequentia, quia bis die sumet. idque ratione morbi, naturæ tum communis tum ægri. Neque ab hoc ptisanæ vsu cessabit (quia sine intermissione viribus est opus) vsque ad morbi solutionem. nisi astrictior fuerit aluus, qua venter distenditur, difficultas spirandi augetur, & caput symptomatis plethoricis affligitur: hoc solùm casu semel die tantùm præbenda est ptisana: & altera pars diei insumenda est in prouocanda alui deiectione. Dicit

τὸ κατὰ μέρος quid sit. — Aluo constricta quo modo transigendum.

autem

autem Aphorismus aliquid dandum esse consuetudini: quia quorum ventriculus semel aut bis humescere, intumescere, concoquere consueuit; si defraudetur, mutata consuetudine, temperamentum, habitum, & actionem immutat. Addit concedendum aliquid esse regioni & ætati: nam iis aut ex inopia laborant vires, aut augetur calidum natiuum.

Consuetudini aliquid dandum.

XVIII.

[1] Θέρεος καὶ φθινοπώρου σιτία [2] δυσφορώτατα φέρουσι, χειμῶνος [3] ῥήϊστα, ἦρος [4] δεύτερον.

Cibi quando benè & malè feruntur.

XVIII. Æstate 1 & Autumno cibos 2 ægerrimè ferunt, Hyeme 3 facillimè, mox 4 Vere.

1. Hîc explicatur superius κατὰ μέρος. Cùm scilicet iure & necessariò bis de die, & pleniore manu cibos capere debent iam mitificato morbo. Iam itaque quo progressu id fieri debeat docet. Nam officij vacuitate aluus reddita est ignauior, cùm siccus esset morbus: accedit iam quòd ætate languet calor natiuus, quodque natura ægrè se conuertit ab ocio ad negocium.

κατὰ μέρος explicatur, hoc est quo progressu cibus augeri debeat in copia & frequentia.

2. Quòd eo tẽpore calor natiuus quasi effœtus languescat. & autũno densantur corpora.

3. Quòd ventres tunc sint calidissimi, & somni longissimi.

4. Magis enim euaporat quàm hyeme calidum natiuum. Ad constituendam itaque victus τάξιν, valet plurimùm temporum distinctio. At si diceret, is qui iure genio indulget iam, (editis pepasmi notis) post bidui vel quatridui inediam a dato cibo affligitur: propterea que summa prouisione est opus in cibi qualitate, copiâ, & frequentiâ: tum verò pluribus damnis augetur æstate quàm hyeme: autumno quàm Vere, si quod peccatum fuerit in cibi qualitate, copiâ, vel frequentiâ. Si quis dixerit, Nutritio est vacuati repletio: sed æstate plus vacuatur, hyeme minus: Quare æstate plus exhibendũ quàm hyeme. Respondet Galenus: Vtroque tempore magnam fieri euacuationem: æstate quidem quia calor natiuus, (cuius hyparxis consistit in blandissimo calore) est languidior & pori patentiores, vnde sudores fluunt crassiores. In hyeme verò quia pori magis sunt astricti, & calor natiuus maior, magis per insensibilem effluxum vacuantur homines. Quia quò calor est vehementior, eò magis effluxus fugit sensum.

Hyeme cur plus dandum.

XIX.

Τοῖσιν ἐν τῇσι [1] περιόδοισι παροξυνομένοισι [2] μηδὲν διδόναι, μηδ' [4] ἀναγκάζειν, ἀλλ' [3] ἀφαιρέειν τῶν προσθεσίων πρὸ τῶν κρισίων.

XIX. In morbis qui 1 per circuitus recrudescunt, nihil est 2 exhibendum, neque vlla ratione 3 adduci quis debet vt aliquid exhibendum putet; sed contrà demenda 4 cibi accessio ante crises.

q. d. Decipimur specie infirmitatis. Si enim vires vi morbi languent, non exhibebis cibum: sed si ab exhaustio laborant. Hippocrates hic loquitur de progressu ad infirmitatem: superius egit de progressu ad πέψιν. Finitur hoc Aphorismo tractatus decimussextus à diæta. nam sequentibus Aphorismis redit ad euacuationes & purgationes vnde hunc librum auspicatus fuit. Definierat enim Hippocrates medicinam additionem & ablationem. Ab ablatione inchoans, primis Aphorismis egit de ablatione materiæ morbificæ (nam inde pendent morbi acuti) vena sectione & purgatione. Sed quia cibo opus est semper: quo modo is instituì debeat, ne augeatur materia morbifica ex sinistro eius vsu, hactenus egit. Videtur autem prima fronte idem esse hic Aphorismus cum vndecimo superiore: nequaquam tamen est. Nam licet demonstratio huius ex illo sumenda est, alius tamen est vtriusque scopus. In illo enim agit de occasione cibi exhibendi: hic agit de vtendi modo; vt hic Aphorismus vsus distinctionem contineat. Ac si diceret, Ventum est ad id tempus, vt qui ieiunauit triduum, biduum, aut quatriduum, cibos iure debeat capere, (mitificatone mirũ iam morbo, ad comparandam corporis infirmitatem) larga manu vel parciore, bis vel semel, prout morbus id exigit. Quæstio itaque nunc est, ex quo cœperit vti ptisana, an ea semper, sine intermissione vti debeat. Respondet libro secundo De victu eorum qui ex acutis morbis laborant, Quod sic modò aluus astrictior ab ea non nocet. Nam hoc casu prius iniiciendus est clyster. Addit Hippocrates adhuc aliam exceptionem, hoc modo: Ex quo ptisana vti cœpistis pro viribus comparandis, ea sine intermissione vti debetis, modò non laborarit ex eo morbo qui per circuitus ingrauescit. Quia in eiusmodi, eo ipso die, quo circuitum faciet morbus debebis abstinere in totum, & perfectam intermissionem in iis expectabis. In continuis verò remissionem obseruabis.

In Paroxysmis abstinendum.

Ordo Aphorismorum Hippocratis.

Sensus Aphorismi.

1. Periodus est duplex, Vniuersalis, & singularis. Vniuersalis dicitur Hippocrati ἔφοδος, hoc est appulsus morborum, vt dicimus quaternarium primum esse, primam periodum. Singularis periodus est totum illud tempus accessionis & remissionis. Hoc igitur Aphorismo videtur circuitus & pro vniuersali & pro particulari periodo accipi posse.

Periodus duplex.

2. Ne noceatur natura à pepasmo ad pepsin. & eo tempore aluus impura est, affluxu materiæ morbificæ.

3. Id est nulla necessitate coactus quis exhibere tunc cibum debet. accipitur enim τὸ ἀναγκάζειν passiuè: nec satis commodè id quidam reddunt (neque cogere) nam quando coges ægrum, cui iudicas non esse exhibendum cibum? Quasi dicat, decipimur infirmitatis specie: dum non rectè nobis perspecta est causa infirmitatis, vt propter illam cibum exhibendum putemus. Non enim ad omnem infirmita-

3. Προσθ.

ἀναγκάζειν quid.

firmitatem cibus est exhibendus. nam cùm ad varias causas vires deficiant, si illæ vi morbi langueant, non exhibebis cibum: at si ab exhausto fiat vitium infirmitas, iam solùm vires cibum requirent.

4. Antequam nimirùm adiungendam putes cibi accessionem, iam deducas.

XX.

Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ[2] κεκριμένα ἀρτίως, μὴ[3] κινέειν, μηδὲ[4] νεωτεροποιέειν, μήτε φαρμακείῃσι, μήτε ἄλλοισιν[5] ἐρεθισμοῖσιν, ἀλλ' ἐᾶν.

Cautio.

XX. Quæ 1 iudicantur perfectè, quæque 2 iudicata sunt exquisitè, nullo modo 3 mouenda neque 4 nouanda, neque medicamentis purgantibus, neque aliis 5 irritamentis; sed missa facienda.

1. Cautio pharmaceutica. Superioribus Aphorismis egit de qualitate & quantitate euacuationis, nunc docet tempus & modum euacuandi, & qua cautione vsus eorum iniri debeat. Quæ itaque, dicit, iudicantur, nimirùm propriâ crisi. quia quot sunt morborum ideæ, tot sunt & κρίσεων differentiæ. tamen quò natura viam affectat, eò maximè criseos inclinationes fiunt. Ex quibus duobus principiis, hanc colligas definitionem; Propria Crisis est quæ secundùm morbi ideam, pro foco ipsius, & pro natura eius qui iudicatur, inclinationes facit. Dixi in hac Definitione, Pro natura eius qui iudicatur: Quia febris ardens in iuuene, per haimorrhagiam: in sene, per dysenteriam iudicatur. Talia autem perfectè iudicantur, quæ antè significata fuere signis apparentibus ad speciem & tempus futuræ crisis: quæque commodè effunduntur in qualitate, quantitate, tempore, & excernendi loco & modo. Huiusmodi autem crisin dicimus non perfectam, si in illa desideretur vlla harum rationum. Vt, non est perfecta crisis Phrenitici, si quarto die profundit stillatim paucum & sincerum sanguinem. Etenim desideratur ratio temporis: nam quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicari debent: quæ imparibus, imparibus. Desideratur etiam ratio in modo excernendi: nam stillatim illi manat sanguis, qui debebat ferri ἀθρόως, hoc est, confertim. Peccat etiam hæc excretio in quantitate: nam paucum emanat: etenim nihil paucum est criticum. Postremò in qualitate, syncerus sanguis stillat: etenim nihil sincerum est bonum. Nihil rectè fit, quod antè significatum non fuit, signis apparentibus ad tempus criseos: id est, signa pepasmi præcedere debent crisin. Quare signa apparentia ad speciem crisis, incerta & calamitosa sunt, nisi præcesserint signa ad tempus. Nam illæ excretiones sunt

Crisis quid.

Perfectè quæ iudicantur.

Crisis imperfecta.

symptomaticæ. Quare, Fœlicem crisin signa pepasmi præcedere debent, & symptomata perturbationis criticæ. quæ duplicia sunt, quædam enim apparent ad tempus, alia ad speciem futuræ crisis. Quæ signa nisi præcesserint, excretionem talem nequaquam criticam, sed symptomaticam vocabis. Signa quoque ea ad speciem criseos incerta sunt & calamitosa, nisi præcesserint signa ad tempus crisis. Exempli causa, Laboret aliquis iuuenis ex febre ardente. Si apparuerint illi die quarto in lotio signa pepasmi, dices hunc iudicandum die septimo. Si verò ante septimum diem appareat facies rutila, micantes oculi & reliqua talia signa, dices eũ per haimorrhagiam iudicandum. Vt si signa pepasmi non præcessere, nam ea ad tempus crisis apparent, erit symptomatica excretio. Si verò illa haimorrhagia ita fiat, vt in illa nulla ratio desideretur, dices illam crisin perfectam fuisse. Atque vt acuti morbi excretione, ita diuturni morbi abscessu iudicantur. Hoc est translatione materiæ ab vna parte in aliam: Nisi tamen eum ab abscessu liberarit vrina copiosa, quemadmodum euenit seruo Archigenis. Abscessus autem perfecti hæ sunt conditiones, vt fiant die critico, longissimeque à parte affecta, & κατ' ἴξιν, id est, è directo, & in partem totius materiæ capacem, vt liberet ægrum. Vno verbo, Neque morbo sit impar, neque naturæ sit impar. Morbo par est & naturæ, bubo ponè aures. exanthemata morbo sunt imparia, & naturæ paria. hydrops in febrem, naturæ impar, sed morbo par.

Exemplum practicum.

Abscessu qui iudicantur.

2. Ita vt nulla supersit mala empyreumatis qualitas ignea: cuius signa sunt sitis, & oris siccitas: nec etiam restibilis sit materia morbifica, cuius signa sunt amaritudo oris, cibi insuauitas, & deiecta appetentia. Sed vt sit integra redintegrataque œconomia naturalis in assumendis & excernendis: & vis vitalis ac animalis memores sint sui officij. Siue sit ἐν ταραχῇ critica, siue in vacuatione critica.

Empyreumatis, & materiæ morbificæ superstitis nota.

3. Quatuor complectitur, vacuationem, coeffusionem, quod συνεκχύσιν dicit Hippocrates, reuulsionem, & deriuationem. Quæ quattuor ita dicuntur, quòd euacuare dicimus, quoties sine distentione partis aliquid educimus. Effundimus, cùm quod deest euacuationi excitamus: reuellimus humorem qui fertur per loca lege naturæ non consentanea: deriuamus eum, qui fertur quidem per loca lege naturæ consentanea, sed ex euentu dissentanea.

6. Epid. 2. in initio.

Coeffusio quid. Reuulsionis & deriuationis discrimen.

4. Est verbum agricolarum: & significat hoc loco alterationem caloris vel frigoris. q. d. non est locus alterantibus: quemadmodum pragmatici id moliuntur sæpe syrupis & similibus imprudenter. Nouare cùm dicit, collineat ad empyreuma: cùm ait Mouere, ad materiam Morbificam respicit.

5. Vt lenientibus, balneis, clysmis, &c. Et tamen modum reficiendi præscribemus. Scribit Hippocrates, malè Simoni ad exanthematum curationem à Medicis præscriptã fuisse

Simonis exanthemata.

fuisse

fuisse medicamenta vomitoria. Quia illa Simonis exanthemata, nihil aliud erant quàm crisis quædam in cute vestigia. Puto, inquit, si quis calida fouisset, iuuari ægrum potuisse. q. d. cum huiusmodi perfectæ crisis vestigiis, est pugnandum Topicis. Atqui hoc est quod præcipit Hippocrates, vbi ait, Vbi fauces ægrotant, aut tubercula nascuntur in corpore, excretiones inspiciendas esse. Nam si excretiones fuerint laudabiles, corpus erit integrum. Quare in his abstinendum: Si enim rectè mouet natura, excitabis tu importunâ pharmaciâ hypercatharsin: si tu κάτω, illa fortassè ἄνω. Suadeo ne quis in ipsa crisi pharmacum ad coëffusionem propinet: supersede diem vnum aut alterum. Id enim longè tutius: nescis enim quò nam abeat natura: quæ enim segnescere videtur iam, ac languidè excrementa excludere, hanc mox viuida quadam vi maximam succorum copiam deposuisse vidimus. Quodsi quid irritamenti à pharmaco accessisset, in fluxum calamitosum facilè se laxasset.

Medicus sit spectator, non actor. Cautio.

XXI.

Α [1] δεῖ ἄγειν, ὅκη [2] ἂν μάλιστα ῥέπῃ, [3] ταύτῃ ἄγειν, διὰ τῶν [4] ξυμφερόντων χωρίων.

XXI. Quæ ducenda 1 sunt eò 2 ducenda quò 3 maximè natura viam affectat, per loca 4 lege naturæ commoda.

Præcedenti aphorismo de perfecto naturæ motu egit: iam de imperfecto, cum nimirum natura languidè mouet, adeò vt medica manu opus sit. Hæc sit naturæ adiutrix. Agit enim hoc primo libro De purgatione, cùm mutatio fit siue ad robur siue ad infirmitatem virium.

1. Est illud necessitatis verbum, recidiuæ metum subindicans. Cùm nimirùm superest materia morbifica à præcedente morbo, quæ non integrè crisi exclusa fuit. Vel si turgeat iniqua materia.

2. Intus, foras, sursum, deorsum. nam quot sunt morborum ideæ, tot sunt differentiæ motuum humorum.

3. Morbi grauioris metu. & ne ruat materia in partem, cuius officio vita carere non potest.

4. Quasi dicat, ægri vires valeant, nec sint loca ex euentu incommoda. Quare non satis est vt moliamur purgationem eò quò natura & humor viam affectat. Vt si quis polypo obsessus etiam catarrhis obnoxius sit narium: abducet medicus doctus eum fluxum apophlegmatismis ad palatum & os. Ita in dysenteria minimè totum corpus per afflicta intestina euacuamus: licet sæpius scriptulo vno aut altero rhabarbari & corticum myrobalanorum ea, quæ intestinorum inuolucris concepta sunt excludamus. Ex hoc Aphorismo sumitur Definitio Purgationis: Quæ est humoris qui in vitio est, quò natura vergit, per commoda loca exclusio.

Purgatio quid.

XXII.

[1] Πέπονα φαρμακεύειν καὶ κινέειν, μὴ ὠμά, μηδὲ ἐν [3] ἀρχῇσιν, ἢν μὴ [4] ὀργᾷ· τὰ δὲ [5] πλεῖστα οὐκ ὀργᾷ.

XXII. Concocta 1 medicamento purgare ac mouere oportet, non 2 cruda, neque 3 ineunte morbo, nisi materia 4 turgeat: plurimum 5 verò non turget.

Aphorismo hoc agitur de occasione purgationis. Vbi obserua quod natura expellat: medicamentum verò attrahat: Quia naturæ officium est concoquere, segregare, & expellere. Naturæ autem deberi expulsionem, docet Galenus vbi agit de pyro, vbi dicit, Naturam vsu pyrorum roboratam, malum exclusisse. Quod si igitur nec Naturæ expellenti, neque medicamento attrahenti cedit humor, id fiet quod alibi dicit Hippocrates, Quòd medicamentum frustrà exhibitum liquefaciat & consumat ea quæ morbo resistunt. Hoc est, partes solidas & harum virtutem atteret: adeò vt morbus fiat ex euentu lethalis. Hinc sequitur, quod si eo tempore quo neque naturæ expellenti, neque medicamento attrahenti humor sedet, medicamentum porrexeris, illud nihil aliud præstabit quàm calorem febrilem augere. Quare sint concocta, hoc est, vi naturæ mitificata, & ad temperiei mediocritatem reducta. Sed dices, si natura perferre potest vt ea quæ turgent ineunte morbo excludantur, quare non feret vt etiam cruda extrahantur? Respondemus, quæ orgasmo feruntur, facili remedio abduci possunt, nam sponte concitantur: quod crudis negatur, nam violentia hic opus esset, & frustra.

Purgatoria occasio, & quibus opus sit ad purgandum.

2. Alim. facult.

Purgatoria remedia cur lædant.

Quæstio.

1. Quia ad legitimam purgationem, quæ artificiosè præscribitur, tria sunt necessaria, naturæ vi, meatuum libertate, & materiæ præparatione. Quamuis igitur ineunte morbo naturæ vis sit robusta, plus tamen valet materiæ contumacia ad auocandum nos ab exhibitione medicamenti purgatorij, quàm naturæ robur valeat & inuitet ad huiusmodi exhibitionem. Porrò concoctionis duo sunt genera, vna est rei naturalis, id est, rei coquendæ, in coquentis naturam commutatio: & dicitur pepsis. Altera, rei præter naturam, quæ vt causa morbifica, à natura vincitur, & mitificata naturæ vi, ad excretionem præparata iam est: & coctionis particeps dicitur. Quamuis enim partibus solidis non assimilatur: attamen ideam gerit partis eius vbi suppurat. Vtriusq. autem coctionis sola natura est causa, hoc est, virtus partium solidarum. Nam calor præter naturam nullam vim mitificandi habet: ideoq. quæ coquuntur & quæ mitificantur non causis efficientibus, vel solâ materiâ differunt. Nam res quæ suppuratur concepit quidem in se calorem præter naturam:

Purgationi bonæ tribus opus est.

Coctio duplex.

verùm is nihil præstat ad mitificationem. Ideóq. refert tantùm quoddam vestigium partis alterantis: sed planè ipsi assimilari nequit. Rectè dicebat ex hoc Aphorismo Seneca: In morbis nihil est magis periculosum, quàm immatura medicina. Et Liuius, Medici plus interdum quiete, quàm mouendo & agendo proficiunt.

Conf. ad Helu. Lib. 22.

Cruditates quot.

2. Sunt variæ cruditates: quot enim sunt genera coctionum, tot genera sunt cruditatum. Quædam enim cruditas pepsi corrigitur, quædam pepasmo. Sic pituitam dulcem dicimus esse crudam, quæ cocta abit in sanguinē, & partibus nostri corporis tandem assimilatur. Hanc quoque cruditatem habere dicitur bilis in suo genere, cùm redditur copiosior, & dū consistentia in vitio est. Rursus cruditatis quæ sub pepasmū cadit duo sunt genera, nam quædam cruda tantùm sunt, sed pepasmi capacia, vt est sanguis in phlegmone. Alia verò cruda pepasmi sunt expertia: qualis erat illa bilis, in pestilenti constitutione, segregata à sanguinis massa. Dicuntur igitur hoc Aphorismo cocta, quæ vi partium solidarum sunt mitificata. Hæc talia pharmaco trahenti, & naturæ expellenti cedent, ac inoffenso cursu effundentur. Cruda si valido pharmaco tentaueris, liquefacies ea quæ morbo resistūt, fietq. inde morbus lethalis. Sit itaque pharmacum analogum materiæ coctæ, ne, si fortius id fuerit, cruda moueas vnà, tunc per ἐπίκρασιν abduces, cū partim cruda partim cocta illa fuerit. Et abstinebis tunc ab elateriis, id est, agitatoriis; vt agaricum, elleborum, peplium.

3. Epid. 3.

2. Quo tempore symptomatum mutatio potissimùm incidit. q. d. Quamuis principium morbi videatur aptissimum tempus esse ad purgandum: quòd videlicet Natura nondum vi morbi fracta, cùm adhuc sit robusta, tum symptomata leuissima, tamen maior est vis auocandi à purgatione, in materiæ hoc tempore contumaciâ, quàm inuitandi ad purgationem in naturæ robore. Vocat hoc loco principium id tempus, in quo cruda sunt omnia, hoc est quattuor primos dies. Sed obiicies, Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur moue. Respondemus non esse mouenda in principio ea cruda, quæ morbo sunt propria: sed ventriculi & intestinorum impuritas excludi potest.

3. Aph. 29. Principium morbi quid.

4. Hoc est, nisi materia pepasmi expers quasi furore percita, modò huc, modò illuc feratur, ob copiam & malignam qualitatem, crebramque symptomatum mutationem adferat. quod ineunte morbo, si vsui venerit, fieri solet, non autem prouecto. Varia autem symptomata profert turgens materia, vt varia fuerit pars, quam incurrit, temperamento, actione, vsu, & essentia. Quemadmodum in phreniticis mirabilem symptomatum mutationem experimur, vt modò visu solo, modò auditu solo, modò linguâ solâ, modò aliis delireat partibus. At cùm fixus est humor, ferè fit vt symptomata humoris morbifici vim & partis obsessæ naturam sequantur. Alioqui, cùm is fixus non est, idem, dico, humor in diuersis partibus, diuersa mouet symptomata. Ratio autem, Quare hæc materia ita varie in partes ruat locumq. commutet, est, quòd nostræ naturæ sit dissentanea vsque adeò, vt nulla pars ne ad punctum quidem temporis eam perferre queat. Et omnis pepasmus tempore oboritur à vi partium solidarum: quare cùm eam nulla pars ferat, coqui hæc iniqua etiam materia nequit. Primo ergo tempore molienda est eius euacuatio. In eo autem humore qui pepasmum recipit, vt sunt ipsius pepasmi gradus, sic quoque purgationis esse debent. Nam vt primùm concoctum aliquid fuerit, ita id rhabarbaro purgabis, vt natura ea parte humoris cocti exonerata, reliquum concoquat faciliùs, si copia naturam videas opprimi. Vox orgasmi translata est ad ægritudines quæ properant & celeriter mouentur, & præcipuè cùm laborantis sensus ab inconcinno motu spirituum & humorum irritatur. Persius Satyra 3. *1. Cels. 9.*

Symptomata varia vnde.

Phreniticis cur varia.

Turgescit vitrea bilis.

Virgil.

Turgent in palmite vites.

5. q. d. Plures morbi acuti sequuntur materiam stabilitam.

XXIII.

Τὰ χωρέοντα μὴ [a] τῷ πλήθει [1] τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἂν χωρέῃ οἷα [2] δεῖ, καὶ φέρῃ εὐφόρως· καὶ ὅκου δὲ μέχρι [4] λειποθυμίης ἄγειν· καὶ [5] τοῦτο ποιέειν, ἢν [6] ἐξαρκέῃ ὁ νοσέων.

Non satis est plurima euacuari.

XXIII. Quare excretiones non à copiâ aut numero 1 metiri oportet, sed prout qualia 2 decet feruntur, & ægri ferunt ex facili. Nam si vel ad 4 lipothymiam vsque mouendum sit, faciendum 5 id sanè, modò æger 6 par esse possit.

a. Non enim satis est plurima euacuasse, sed quæ in vitio sunt. quantitate itaque opus est, sed non quauis: verùm tali qua excluditur morbifica materia, ita vt euphoria sequatur. Intelligit per excretiones, quaslibet effusiones, vt in pleuritide trahet sanguinem, dum color mutatur.

1. Hoc est, scienter colligendæ sunt ex euphoria & excrementi prauitate, siue illæ arte vel sponte fiant.

2. q. d. Duo sunt iustæ vacuationis tecmeria in omni vacuatione, ægri alacritas, & humoris qui in vitio est excretio. Obseruaui interdum quædam excreta mole parua, attamen vi magna fuisse, ac ægros liberasse. Id euenit quam plurimis dum pestilens illa febris, quam Hungaricam appellabant, grassabatur Anno septuagesimo secundo supra millesimum quingentesimum. Manabat tunc quibus

Duo vacuationis iusta signa. Historica obseruatio.

quibusdam hac in febre sanguinis substillum è naribus exiguum, verùm illud erat purpureum roseoque fulgore micans: merus namque is sanguis erat arterialis nimiâ flammâ incandescens. Ita illi euadebant. Vnde sæpe mecum cogitaui, Num salutariter in his arteria aperiri potuisset. Sed quis audet? Doctiores quæso hac de re cogitent. *Problema practicum.*

4. Vt in symptomatibus quæ aut magnitudine aut malignitate suas causas vincunt, in tristi dolore cynanche, vt nimirum inflammatio exstinguatur, & vt orgasmus reuocetur. *Symptomata quæ indicent curationem.*

5. Vt fuerit species & essentia morborum, periodorum, causarum, symptomatum, foci, & criseos, ita debet esse qualitatis cuiusque rei vacuandæ ratio. Nam ex iis quanta esse debeat vacuatio discendum est: adhibita tamen ratione naturæ tum communis, tum propriæ ægri, quæ sæpe auocat. Nam Melancholici larga manu, idque medicamentis valentioribus, purgari possunt: biliosi parcè, & clementioribus. illi per inferiora, hi per superiora, modò non sint tabidi. Habenda quoque est ratio temporis, præsentis & anteactæ vitæ. Signum autem iustæ purgationis est sitis, excitata non quidem à qualitate medicamenti, sed ab euacuatione. Sed pugnare videtur hic Aphorismus cum tertio superiore, vbi vetat Hippocrates, Ne quis ad extremum euacuet etiam habitum athleticum. Nam si hic qui maximè euacuationis est indigens minimè eam perfert, multo minùs eam perferet, qui ea minùs eget. Certè vbi symptomata causas sui effectrices vincunt, tum maioris emolumenti gratia ad lipothymiam est euacuandum. Hæc lipothymia fit exhausto vel irritato stomacho, non autem corde. Non enim hîc loquimur de syncope cardiaca, sed de ea quæ fit malè affecto ventriculo. Est enim cardiaca Syncope, præceps omnium virium lapsus, corruptis spiritibus & partibus solidis à mixtione alienæ qualitatis, vel vi caloris, marasmo, repletione, aut inopia alimenti. Ita Diagoras lætitia periit. Fit itaque ex subito spiritus motu aut vacuatione, alteratione, vel interceptione. Lipothymia itaque est cum virium integritate: syncope non. Quare hîc non eò ducitur euacuatio, vt vasa concidant. Neque rursum hîc loquimur de ea syncope, quæ quibusdam in initio venæ sectionis euenit ex metu, à collectione spirituum: neque de ea, quæ fit ab acri humore vellicante superius os ventriculi: (in talibus, qui huic lipothymiæ obnoxij sunt, inquit Galenus, resupinis venam aperire solemus.) Sed de ea sola quæ fit ratione euacuationis. Sed dices, Quando poterit æger par esse si animo deficiat? Certe lipothymia quidem est infirmitas: sed huius infirmitatis restituendæ ratio est consideranda. Quædam enim facile restituitur: ideoque in virtute naturæ multum spei est collocandum, si partes solidæ fuerint integræ. *Quæstio.* *Syncope quid.*

6. Parem hîc vocat Hippocrates eum, qui sine infirmitatis metu, ad tempus potest illam lipothymiam ferre: vt cui corpus non sit rarum, sed solidum, succi plenum, ab anno vicesimo quinto ad quadragesimum vsque, cum partium solidarum integritate, aëre tem perato. Sed cùm rarò illa adsint, rarò ita euacuandum. Animaduersione dignum quod scribit hîc Galenus: vsu, inquit, nobis compertum est, euacuationes ad lipothymiam ductas sæpe profuisse. In æstibus causis phlebotomia ad lipothymiam ducta refrigerat totum corpus ilicò, febremque extinguit: aluusque solui ab hac & sudores manare solent, non sine maximo commodo. In maximis verò doloribus, inquit, non maius noui remedium, quam phlebotomiam vel pharmaciam, vbi opus est, ad lipothymiam ductam. *Euacuatio ad lipothymiam vbi necessaria.*

XXIV.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν [1] ὀλιγάκις, καὶ ἐν [2] ἀρχῇσι τῇσι [3] φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο [4] προεξευκρινήσαντας ποιέειν. *In acutis morbis quando purgandum.*

XXIV. In morbis acutis 1 rarò, ac ineunte 2 morbo (si id faciendum) 3 pharmaciæ est locus. Atque id, adhibito antè 4 singulari iudicio, faciendum.

1. Quòd morbi acuti pharmacorum calidorum vi ingrauescant: & quòd illi ferè excretione critica finiantur. quos autem in morbos perfecta incidit crisis, rarò locus est purgationi. Et sæpe orgasmo non concitantur succi: vel si id euenerit, corpus non est εὔεχον.

2. Si nimirùm materia turgeat, vt solet turgere morborum principiis: tunc enim mutatio symptomatum fieri solet, non autem cùm iam prouecti sunt. Non vltra secundum diem dicit Galenus hîc, illud agendum, nam his diebus turgent humores, vires firmæ sunt, necdum febris incanduit ab æstu.

3. Ne vires frangantur, febrilis calor augeatur, efferaque materia in nobilem partem ruat.

4. ἐξάγει .i. Adhibita cautione & prouisione virium ægri & peculiaris naturæ, symptomatum concomitantium, & anteactæ vitæ vel diætæ. Quia qui prauo victu vsi sunt, non ferunt pharmaca. Sit corpus εὔεχον, nec vlla phlegmone fit in hypochondriis. Morbos acutos ferè omnes Naturæ beneficio iudicari docet Hippocrates. Rarò itaque eos purgatione curamus. Si tamen aliqua purgatio necessaria fuerit, ea ineunte morbo est ineunda. Quia omnis mutatio symptomatum fit ineunte morbo. Atque hac purgatione excludimus, aut cacochymiam, aut materiam morbi effectricem. Si itaque plus commodi quàm incommodi attulerit pharmacia, illius ineatur vsus. Dicit Hippocrates singulari quodam iudicio hæc agenda esse. q. d. sit paratum corpus ad pharmaciam, & obserua quonam tempore crisis sit futura. Paratum minimè erit corpus ad pharmaciam, si circum- *6. Epid. 2. 9.*

circumfluat crudis, lentis, crassis succis: siue flatibus distenta fuerint hypochondria. Et si vrina (index acutissimæ febris) flammea fuerit, aut si phlegmones internæ adsit suspicio, ac meatuum obstructio. Age itaque medendi Methodo, ac primùm vide num sit purgandum. Deinde num quid obstet: de quibus antè iam diximus. Verumtamen clysmis, ac aluiducis medicamentis, vbi opus est, laxabimus aluum. Hæc enim non venosum genus tentant: sed solùm eam prauitatem succorum prolectantia, qui in intestinis ac præcordiis à sanguinis massa separatæ hærent, effundunt. Ego tali vtor, Accipe Cassiæ recenter extractæ, vnciam cum semisse, mannæ electæ vnciam: syrupi rosati laxatiui vncias tres: pulpæ tamarindorum, si velis, semunciam: misce, fiat electarium liquidum: Vtatur vno cochleario alternis diebus. Magno excipiatur vase hoc pharmacum; nam turget fermentaturque.

Laxant medicinæ vtilissimæ in acutis.

XXV.

Ἢν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, δυσχερῶς.

XXV. Si qualia purgari oportet excludantur, confert, perferuntque alacriter. Sin contrà, difficulter ferunt.

Hic Aphorismus apotelesma est præcedentium quattuor Aphorismorum. Nomen enim οἷα complectitur quinque conditiones cuiusque laudabilis purgationis. Vt fiat in morbis in quibus conuenit: vt humor morbificus educatur: eâ copiâ qua decet: cocta materia: per loca commoda. Differt hic Aphorismus à secundo huius libri Aphorismo, quòd ibi de vltrò obortis fluxibus agat: hic de iis qui fiunt artificiosa molitione, ad naturæ imitationem comparata.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

LIBER II.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Ἐν ᾧ [1] νοσήματι [2] ὕπνος πόνον [3] ποιέει, [4] θανάσιμον· ἢν δὲ [5] ὠφελέῃ, οὐ [6] θανάσιμον.

I. Quo in 1 morbo 2 somnus 3 laborem parit, 4 funestum: Sin autem 5 iuuat, nihil 6 funestum.

De corpore & eius variis affectionibus hoc secundo libro agit Hippocrates: & de purgatione cacochymiæ siue succrescentis, siue superstitis in morbis acutis. In initio huius tradit refectionis præcepta victo iam morbo, absolutaque crisi. Hoc est, vt habendi sint illi, qui iam à morbo conualuere. Nam hi aliter nutriri debent, quàm eo tempore cùm ad vigorem ibant. Et quia in his imbecillitas quædam remanet, proptereaque quia cacochymia quædam succrescit, ea purganda est: propterea etiam agit de purgantibus. Nam primo libro tradit modum reficiendi eos, qui adhuc morbo detinentur. Antequam autem eò veniat, (videlicet ad Aphorismum octauum,) initio proponit quædam generalia præcepta Rerum non naturalium. Quæ præcepta sunt veluti quidam loci communes, ad rerum futurarum demonstrationem. Ac primum quidem agit de somno, quem docet non minus perniciosum esse, si in aliquo delinquat, quàm victum. Sensus itaque huius Primi Aphorismi est: Si vnde plurimum opis & auxilii expectatur,

pectatur, inde periculi accessio adiungatur, planè id fuerit funestum: Atqui à somno in morbis acutis, multum expectatur præsidij. Cuius quidem Propositionis Minoris veritas hac ratione perspicietur. Nam vt calor natiuus intus vel foras viam affectat, ita somni & vigiliarum inclinationes fiant. Quodsi itaque caloris natiui ita sit constituta hyparxis, vt sanguinis, spirituum, & arteriarum humiditatu (in quibus tribus calor ille natiuus residet) sit optima constitutio in qualitate, quantitate, & consistentia; nulla quoque somni vel vigiliarum desiderabitur ratio. Nam cùm illorum trium effluxus ac vapor similis sit ipsis subiectis bene constitutis, somnus concitabitur dulcis & suauis. Est enim somni materia vapor quidam benignus sanguinis, spiritus, & humidioris arteriæ, qui per venas iugulares & carotidas per arterias fertur ad cerebrum, & sensum communem vincit. Dixi somni materiam esse vaporem benignum. Nam Aristoteles quidem bene definiuit somnum, sed rationem malè reddidit, vt qui in duobus peccauerit: primò, quòd primum sensorium nominauit cor: Secundò, quòd putauerit primum sensorium vinciri à multo vapore frigido. Huiusmodi enim vapor non somni, sed soporis potius causa est. Est enim triplex causa comatis, vt refrigeratio, qualis in Hermocrate; oppressio à materia frigida; & resolutio. Somnus ergo naturalis cibos felicius concoquit, materiam morbificam mitificat, & symptomata omnia minuit. Nam somno vindicantur pueri à calamitosissimis morbis. Vigilia contrà nam relinquunt materiam crudam ac indomitam. Quales autem fuerint vapores ad cerebrum eleuati, talis erit & somni conditio. Si enim vapor fuerit acrior, somnus erit vel paucus, vel tumultuosior. Si materia somnifera copiosior vel crassior, pro vero somno tumultuosus erit, qui laborem adiunget. Porrò hic non agit de somno qui euenit ineunte paroxysmo, sed qui fit in eius fine: nec de eo qui imperatur interdiu iis qui laborant ex phlegmone visceris alicuius. Sed agit de eo somno hic qui loco præscribitur, & qui loco conciliatur, hoc est, in declinatione paroxysmi. Tribus opus est vt quis placidè dormiat, cerebro temperato, vapore benigno, & animo quieto. Vnde Virgilius: At non infœlix animi Phœnissa, nec vnquam Soluitur in somnos oculis, nec pectore noctem Accipit. Nam amore Æneæ inquieta mens erat.

Somni causa. 6. Epid. 4. 14. & Com. ad hunc Aphorismum.

Somnus quid.

Somni effectus.

Tribus ad somnum opus.

1. Hoc est, in cuius morbi paroxysmi declinatione, extra tempus criseos.

2. Somnus fit cùm (quamuis non quiescat) sese relaxat primum sensificum, quò spiritus animales redintegrentur. Hoc autem euenit à blandioribus vaporibus sublatis sanguine ac suaui pituita in cerebrum: quibus refrigeratis ac in roscidum madorem coactis, neruorum meatus oblinuntur, & quasi obligantur. Propterea Galenus Aphorismo huius tertio dicit, somnum fieri, primo sensifico, hoc est cerebro refrigerato: vt vigiliæ ob primi sensifici calorem.

Somnus vt fiat.

3. A vapore, qui qualitate, copiâ, & consistentiâ in vitio est, & à cerebro malè affecto.

4. Nam inde ingrauescunt symptomata: somni vitio autem, manet inuicta causa morbifica, cuius coctio expectatur à somno.

5. Si in somno æger alleuetur, mitificato etiam morbo.

6. Nam superstitem vim naturæ denunciat: cuius vi superatur morbus: eamque esse potentem materiæ morbificæ.

II.

Ὅκε [1] παραφροσύνην ὕπνος παύῃ, [2] ἀγαθόν.

II. Vbi (enim) somnus delirij vacuitatem adfert, 2 bonum.

Confirmatio præcedentis Aphorismi. Hoc enim argumento est, naturam de morbo, id est, de materia morbi triumphare: eoque magis, quòd eam depellat affectionem (nimirum delirium) quæ magis ingrauescit cùm aut somni materia, aut cerebrum in vitio est. Intelligendus est hic Aphorismus de eo delirio, non quod fit propria affectione cerebri, qualis est primigenia, vt phrenitis, cuius symptoma est febris, sed de eo quod fit per metastasin materiæ à febre, cuius symptoma est delirium. Nam illud primigenium delirium à somno magis accenditur. Vbi verò in hoc delirio symptomatis humor translatus mitificatur somno, significatio fit bonitatis materiæ, & vigoris caloris innati: & quòd vapores benigni rigant cerebrum (vnde squalor contractus cerebri mitescit) profecti à sanguine benigno visceribusque integris. Quasi dicat, Vt calamitosum, si vnde plurimum opis expectabatur (vt à somno) inde plurimum mali proueniat: sic contrà, Si à somno, vnde in morbis viscerum, plurimum metuitur: viscera ea somno recreentur, & morbi viscerum mitificentur, somnus ille erit maximè salutaris & necessarius. Delirij, grauissimi mali, meminit: sub eo reliqua complectens.

Delirium quale à somno mitescat.

2. Est enim signum iam iam adfuturæ salutis. Nam nulla res magis delirium auget quàm somnus, si causa in cerebro sit concepta.

III.

[1] Ὕπνος, [2] ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τοῦ [3] μετρίου μᾶλλον γινόμενα, κακόν.

III. Somnus 1 & 2 vigilia, vtraque si 3 immoderata sint, malum.

Est enim somnus, authore Aristotele, δεσμὸς τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, id est, Vinculum primi sensifici. Est ergo somnus non tam quies quàm relaxatio quædam primi sensifici ab assiduo opere: dum nimirum occupatur cerebrum in spirituum animalium instaurationem, quibus fuerat penè exhaustum sentiendi, cogitandi, & mouendi assiduitate. Mulcebra autem cerebri est suauis anathymiasis: quæ si vitium traxerit, profundiorem illum facit, vel eum serpere grata quiete non patitur. Vt enim quis placidè dormiat tribus opus est, cerebro temperato, anathymiasi benigna, ac animo quieto.

Somnus.

1. Quare immoderatus somnus metastasin morbificæ materiæ ad caput significat, vnde excoctum redditur corpus ac languidum.

2. Nam cerebrum exhauriunt spiritibus, parentes cruditatum omnium vigiliæ. Et inde signifi-

significatio adfertur squalidioris cerebri, ac iniquæ anathymiaseos, aut metastaseos in cerebrum.

Somnus mediocris quis dicatur.

3. Hæc mediocritas reuocanda est ad naturam propriam & communem eius cui somnum adhibemus. Nam alia est mediocritas somni in puero, alia in sene. Rursus alia est mediocritas somni in eo qui septem diebus vigilauit continuis. Nam si is postea somno correptus, duos integros dormiat dies, hic somnus non erit immoderatus. Expendendæ enim sunt causæ naturales somni & vigiliarum: & in vtroque necessitas naturæ. Causa enim somni naturalis est vapor benignus in cerebrum illatus. Non neglecta interim & ipsius cerebri consistentia: ita pueri sunt humido cerebro: ac proinde longiorem somnum requirunt: Contrà senes, quia sicciori & minùs calido, breuiorem. Causæ verò naturales vigiliarum sunt, caloris natiui explicatio. Necessitas naturæ in somno, est attendenda ex ratione copiæ caloris natiui eius cui somnum adhibemus, & ratione vigiliarum quæ somnũ præcesserunt. Necessitas verò naturæ in vigiliis est expẽdenda, ad actiones animæ & corporis præclarè obeundas. Erit ergo somnus immoderatior, si has causas & necessitatem excesserit: Vigiliæ immoderatæ erunt, si supra quàm actiones requirunt, fuerint longiores. Vt autem sanitas in symmetria conseruetur, oportet omnia esse moderata.

Somni ac vigiliarum necessitas vnde.

IV.

Mediocritas optima.

Οὐ [1] πλησμονὴ, οὐ [2] λιμὸς, οὐδ' [3] ἄλλο οὐδὲν ἀγαθὸν ὅ,τι ἂν μᾶλλον τῆς [4] φύσιος ᾖ.

IV. Neque 1 satietas, neque nimia cibi 2 abstinentia, 3 neque aliud quippiam salutare quod supra 4 naturam fuerit.

Nam naturæ integritas in moderatione consistit.

1. Id est, succi altilis & alimenti copia.
2. Id est, genij defraudatio.
3. Eleganter hoc idem dixit Phocylides, vbi ait:

* Μέτρῳ τῷ φαγεῖν καὶ πιεῖν, καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον. ὑπερβασίαι δ' ἀλεγειναί.

*Moderatè cibum potumque sumas, & loquaris. Modus omnium optimus: excessus autem vitandus est.

4. Supra naturam nimirùm insitam, ascititiam, communem & particularem eius cui adhibentur. Accedente etiam particulari corporis conformatione. Ratio huius Aphorismi est: Quia noxia sunt illa quæ immutant ægri temperamentum, habitum, actionem ventriculi & partium nutritioni dicatarum. Fame enim tollitur ventriculi habitus, hypochondria suspenduntur, nidorulenta eructantur, biliosa ad caput attrahuntur. Quasi dicat, ante vigorem & post eum caueas ne cogaris subitò tale quid in vsum vocare. Prudenter igitur instituc, ne vnquam immodicè inanias aut repleas.

V.

[1] Κόποι [2] αὐτόματοι φράζουσι [3] νόσους.

V. Lassitudines 1 vltrò 2 obortæ arguunt [futuros] 3 morbos.

1. Lassitudo est duplex, laboriosa, & vltrò oborta. Laboriosa dicitur illa, quæ fit à labore: vt cùm quis immoderato exercitio etiam consueto se fatigat, vel cùm se ab ocio ad exercitationem transfert. Ab immoderato exercitio fieri morbos docet Hippocrates, vbi ait, Hac ratione fiunt causi cùm venulæ arefactæ ad se attrahunt biliosos & acres humores, ex quorum putredine, coaceruatione, & motu in maioribus venis & arteriis excitatur ardens febris. aut cùm in simis partibus hepatis ij coaceruantur. Atque huiusmodi fuit lassitudo Adolescentis qui in Mendacij inuentus foro latebat. Lassitudo verò vltrò oborta est triplex, inter quas vna vlcerosa dicitur, in qua vlceris sensio quædam excitatur. Cuius causa est cacochymia, & cruditas pepasmi expers. Altera est lassitudo tensiua, qua corpus distenditur: huius causa est plethora. Tertia lassitudo dicitur phlegmonosa: cuius causa est cacochymia, vnà cum plethora: atque in hac videntur partes tensæ quasi æstu quodam conflagrare. Ratiocinatio huius Aphorismi talis est: Quicquid est huiusmodi vt cacochymiam, plethoram vel vtramque hanc affectionem significet, id morbum arguit. At huiusmodi est lassitudo vltrò oborta. Nam si humor alieno in loco continetur, is ei parti cui non assimilatur est molestus. Ibi ergo cunctando putrescit, carnem erodit, atque hinc sensio vlceris. Si verò sanguine, supra vires vel vasa, corpus distendatur, in huiusmodi lassitudine tremor sequetur ab oppressione virium: vt in Pythione accidit. Lassitudo est affectio corporis, in qua si vel minimum quis moueatur; sensio quædam excitatur phlegmonosa, aut vlcerosa, aut tensiua.

Lassitudo varia.

4. De vict. rat. acut.

4. Aph. 3?

3. Epid. 3. hist. 8.

Causa omnium ferè morborum.

3. Epid. 2. Lassitudo quid.

2. Id est, sine exercitio corporis, nullaque à causa manifesta.

3. Quoniam vlcerosa cacochymiam, tensiua plenitudinem, phlegmonosa vtramque affectionem significat. Nam ex his plerique nascuntur morbi.

VI.

Ὁκόσοι [1] πονέοντές τι τοῦ σώματος, τὰ [2] πολλὰ τῶν πόνων οὐκ αἰσθάνονται, τουτέοισιν ἡ [3] γνώμη νοσέει.

VI. Quicumque 1 ex parte aliqua corporis laborant, & nullo 2 modo

do eam læsionem percipiunt, iis 3 mens 6 laborat.

1. Quibus nimirùm adest impactio rei naturam lædentis, siue impressio rei in sensum delatæ. Nam, vt ait Galenus, πόνος non leuem causam significat, sed magnam: non enim omnis alteratio doloris sensum excitat. Nam proxima doloris causa est solutio continui. Porrò reddidi [laborat] & non [dolet] quia latius patet laborare quàm dolere: nam pulmones laborant, sed non dolent, cùm sint sensus expertes.

7. De placitis Hip. & Plat. 14. πόνος quid.

2. Id est πολλάκις, vt nos cum Philotheo reddidimus: vel si placet, verte Magna ex parte, siue longis ex interuallis, aut plerumque: nihil enim interest: nam ad vicissitudinem symptomatum referri debet. Si, dicit, causas dolorificas non apprehendunt. Nam dolor non percipitur sensu; sed causa dolorifica.

3. Non per se, sed ex euentu. Quoniam ad locum dolentem, subsidij ergo, distracti spiritus, qualitatem rei dolorificæ impressam sensoriis instrumentis non communicant aut repræsentant sensui communi, qui alioqui indicat passiones factas in sensoriis. Dicuntur autem partes corporis laborare, quando iustam doloris causam in se concipiunt. Ita phrenitici nesciunt se sitire, ac rarò & magnum spirant. Hoc est; vt pariter laborent ex rebus naturæ necessariis. Cùm scilicet absentia doloris adest, præsente doloris causa, eaque vrgente.

Dolor vt fiat.

6. Significat hìc sensum communẽ & imaginationem: est enim politicus quidam loquendi modus. Qui philosophicè hunc Aphorismum explicare volet, consulat Doctissimi philosophi Zabarellæ caput penultimum libri de sensu agente. Vbi propriam sententiam suam proponit. Quando, dicit, mens laborat vel ægrotat; hoc est, corrupta est, alio impedita est, aut debilitata est, vide Galenum 7 Methodi 6. fol. 179. & seqq. Dicere vult Hippocrates, Cùm tales homines rerum necessariarum ad suam vitam obliti, has non admittunt, cogendi sunt. Vt phreniticis etiam nolentibus venam pertundimus frontis tandem. Cùm talis quidam potare nullo modo volebat; quidam ex astantibus corpori illius insiliit, ac vi os eius aperuit, ac aquæ plenas amphoras infundebat. Hic quamuis eam aquam ad trabes vsque ferè expueret maximo impetu, plurimam tamen aquam nolens bibebat. Victus frigore aquæ algidissimæ, dormire incepit. Mox sudor erupit: ita vi vitam retinuit.

Historia.

VII.

Τὰ ἐν [1] πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα [2] νωθρῶς ἐπαναστρέφειν δεῖ. Τὰ δὲ ἐν [3] ὀλίγῳ, [4] ὀλίγως.

Renutritionis cautio.

VII. Quæ 1 longo tempore extenuata sunt corpora, 2 lentè reficere oportet: quæ verò 3 breui, 4 celeriter.

Cautio in renutritione eorum qui conualescunt, nondumque eualuere. Complectitur hoc vno Aphorismo exactè iam morbo, refectionis tecmarsin. Vt enim est extenuationis vel perfectæ, vel inchoatæ, vel momentaneæ, vel diuturnæ ratio: ita quoque refectionis ratio esse debet. Nam quidam primo quaternario extenuantur, exhaustis solis spiritibus & succis.

1. Quæ iam ad marasmum deuenere, cuius indicium est cutis distentio cum pallore. Omnis autem extenuatio euenit cùm imminuitur distributio, & augetur fluor. In extenuatione inchoata cutem laxari: & eandem in perfecta extenuatione distendi docet Hippocrates exemplo ocrearum, quæ admotæ igni primùm quidem fiunt laxiores, deinde verò contrahuntur. Hanc extenuationem solet Hippocrates in Coacis vocare duritiem. In acutis morbis fit perfecta extenuatio breui tempore, vt primo interdum quaternario: & hæc est lethalis. Non dicit quæ perfectè sunt extenuata, sed quæ longo tempore, quia considerauit & rationem partium solidarum, & rationem alimenti ad naturam aliti. Considerauit etiam rationem œconomiæ naturalis in coquendo, digerendo, & excernendo multùm immutatam. Quo enim diutiùs vacauit pars nutritioni dicata à suo officio, eo difficiliùs ad suum institutum redit.

Extenuatio varia.

2. Vt ptisanâ, & colatitiis iusculis. Hoc est eupeptis, ac meabilibus, siccisque expertibus. Sunt enim iam solidæ partes immemores officij sui, aliusque officij vacuitate reddita est ignaua. νωθρῶς, id est, paulo negligentiùs, id est, minùs in nutritionem corporis oportet incumbere. Conniuent enim siccitate partes solidæ: quare tenuia quæ permeare possunt dari debent, vt lac muliebre, asininum quoque.

3. Cùm non adeò mutata est naturæ œconomia: hoc est ventriculi, hepatis, venarum mesaraicarum. Cuius extenuationis signum est, cutis laxitas cum pallore. Nec enim iamdum solidæ partes excidêre officio.

4. Cibis naturæ cõmuni & peculiari consentaneis: vt resarciatur id quod exhaustum est. Benè igitur illi administrentur in qualitate, copia, & in frequentia. Celeriter dicit, quia aut est inchoata extenuatio, vel quia hìc vis partium solidarum plurimùm valet; & ideò debet exhiberi alimentum succi alibilis plenum. Aut enim est perfecta extenuatio, non quidem ab exhausto, sed à causa morbifica quæ adhuc manet, vt ab ingenti calore attenuatio. quia tam pauco tempore non est adeò immutata naturæ œconomia, quin simile alimentũ sit exhibendum. Vide sexti Epidemiôn 3. 29. Vnde hic Aphorismus est sumptus.

VIII.

Refectionis modus. Vide Hippoc. 6. Epid. 2. 20. 81.

Ἢν ἐκ [1] νούσου τροφὴν [2] λαμβάνων τις, μὴ [3] ἰσχύῃ, σημαίνει ὅτι [4] πλείονι τροφῇ τὸ σῶμα χρέεται. Ἢν [5] δὲ τροφὴν μὴ λαμβάνοντος, τοῦτο γίγνηται, χρὴ εἰδέναι, ὅτι [6] κενώσιος δεῖται.

VIII. Si quis à 1 morbo cibum 2 capiens 3 non confirmatur, 4 pleniore id arguit corpus nutricatu vti. Quodsi nec 5 capienti idem contingat, 6 vacuatione tum opus esse pro certo habendum.

Sensus Aphorismi huius est, Qui perfectè morbum depulit, in eam curam debet incumbere ne copiosiore diæta grauatus in morbum incidat. Qui verò imperfectè conualuit, non poterit diæta recidiuam euadere nisi plenè euacuatus fuerit. Imperfectè autem conualuerit, cui post vigesimum diem crisis euenerit.

1. Absoluta morbi historia, & eo naturæ statu qui describitur à declinatione ad pristinam valetudinem.

2. Cibum appetens & se naturaliter inuitans, cùm naturali ab exhausto laboret. Cumque ab his aluina absit impuritas, appetunt.

3. Si non recuperat vires, à desiderata nutritione ob cibi vitium, aut naturæ infirmitatem, quæ non admittit assimulationem.

4. Nam longo tempore extenuata corpora lentè reficere oportet. fatiscunt enim partes nutritioni dicatæ, nimia cibi satietate ita, vt nec rectè coquere, distribuere, assimilare, nec excernere queant. Quare hi fraudare aliquantulum genium suum deberent.

5. Id est, non appetenti, resolutâ facultate appetitrice ab intemperie ac materia superstite à febre per ventriculum diffusa: non autem à resolutione aluina quæ fit à nimia satietate. Appetentiam horum deiicit aluina fœditas. Et venosa impuritas facit quòd edendo nihil proficiunt in mole & colore. Hoc est quod dicebat Hippocrates in Epidemiorum libro: Qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas: Hoc est, quibus fœda quadam putredine vel inquinato sanguine viscera ac venæ scatent, his non prolectatur ab habitu corporis talis sanguis. tantum autem caloris habent partes, quantum habent sanguinis. Vnde friget his caro, quòd illum calidum & quasi putrescentem sanguinem non admittant.

6. Ad exclusionem restibilis materiæ morbificæ quæ impuram reddit œconomiam naturalem. Hæc materia vacuabitur per ea loca quò natura viam affectat: Vtq. fuerint ipsius morbi ideæ, causæ, foci, criseos, periodorum, vel paroxysmorum ratio, ita præscribendum erit pharmacum. Appetentia illa cibi signum est morbi perfectè iudicati, superstite solâ naturæ infirmitate, sed nulla superstite morbi materiâ, ita vt vacuatione opus non sit. Vt est quædam analogia sensus suctionis ad suctionem, ita & suctionis ad exhaustum. Quia autem à valido exhausto excitatur vehemens appetentia, periculum est vt proportione non possit respondere affluxus effluxui: fractis iam partibus solidis, quarum munus est concoctio. Nam licet appetendi officium non desideretur; tamen coquendi, ob collapsum ventriculi habitum & temperamentum, & similiter partium nutritioni dicatarum vis languet. Hincque adeò accidit, vt hoc cibo non corroboretur corpus, sed ipsum etiam debilius fiat: eò quòd vires à cibi copia opprimantur. Sed quare non dixit, Huiusmodi corpus quod appetendo & cibum sumendo nihil proficit, purgatione indigere? Respondemus. Quia hìc loquitur de statu naturæ à morbo, non de statu naturæ qui est tempore morbi. Nam qui ex boulimiâ laborant, purgatione indigent. Sed hìc non loquitur de ea vehementi appetentia quæ solum sensum suctionis sequitur, (vt euenit in boulimia à materia frigida) sed de ea vbi sensum suctionis præcesserit suctio: & suctionem exhaustū, quod haud euenit in boulimia. Subitaria cibi satietas est admodum periculosa ab inedia. Meminit Hippocrates mulieris, quæ septimo die perfectissimè iudicata fuerat excretione critica, in qua nulla desiderabatur circumstantia, nullo superstite empyreumate, nullaque materiâ morbificâ. Hæc cùm se liberaliùs cibo inuitasset, postridie obiit.

Obiectio.

3. Epid.

IX.

Τὰ [1] μὴ καθαρὰ τῶν σωμάτων, ὁκόσον ἂν θρέψῃς, μᾶλλον [2] βλάψεις.

IX. Corpora 1 impura quò plus alimenti assumunt, eò 2 pluribus damnis augentur.

1. A crisi non perfecta, absoluta iam morbi historia, eaque cacochymia inde, vel ex congestione (à fracta œconomia corporis) corpus fœdat: quæ in triplici corporis regione consistit. Omnis enim cacochymia à morbo superstes pepasmi est expers. Igitur ante refectioné priùs hæc auferenda. Cacochymiæ autem superstitis ab imperfecta crisi signum est, appetitus prostratio, (vt docuit præcedenti Aphorismo) vbi tamen iustæ appetentiæ causa adfuerit, nimirùm exhaustum, & suctio venarum, cùm tamen desit eius suctionis sensus: resolutâ à cacochymia, ventriculi virtute appetitrice. Sed dices, Quid si post crisin solum empyreuma relinquatur? Respondemus, id vix fieri posse, vt hoc solitarium relinquatur: quandoquidem illius empyreumatis focus est cacochymia.

Dubium.

2. Cacochymiæ accessionem adiungens in omni regione corporis: ex alimenti corruptione. dicat quis, Celsus ait, Vbi multum est

Dubium ex nutritione. materiæ vitiosæ, optimum est multum materiæ optimæ miscere. Respondemus: Illum hoc dicere ex Hippocrate, qui in Epidemiis ait, Illos à peste euasisse, qui se liberaliter inuitabant. Id etiam Arabes detorsere ad cibi copiam: Sed Hippocrates loquitur de illis, qui aliquo modo aliquid assumebant: nam plerique moriebantur quòd cibum capere non poterant. Quare pharmaco excludi is succus debet, vel sensim is exigatur, ac nouo nutricatu redintegrentur labefactati atque superstites adhuc succi. Ita copiam succorum prauorum accides, ac temperabitur prauitas humoris. *Epicrasis quid.* Appellant hoc per epicrasin curare. Quasi dicat Hippocrates, purga corpus impurum. Sed hæc impuritas occupat aluinam regionem, *Ex situ humoris purgandum: & nota contaminatæ regionis corporis.* venosam, & habitus corporis. Si aluinam, id indicat deiecta appetentia, fastidium & oris amator: si venosam; id significatur quòd edendo nihil proficiunt: si habitus corporis sit, phymata & pruritus hoc denunciant. Præscribe ergo leuia, mediocria, vel valida, prout remotior vel propior ab aluo, regio corporis occupata fuerit à cacochymia. *Remedium purgans valdè secretum.* Pharmaco ego hoc vtor ferè in omni tali cacochymia: nam variè flecti potest ad naturam ægrorum & ad variam materiam morbificam. Accipe rhabarbari optimi drachmam vel drachmas duas, aut sesquidrachmam: agarici recenter trochiscati semidrachmam vel drachmam: aut eius loco foliorum senæ drachmas duas vel tres: Cinnamomi, scriptulum: Zinziberis semiscriptulum: vel anisi semidrachmam: macera hæc tota nocte in vini albi & aquæ endiuiæ cuiusque sescuncia; colaturæ adde mannæ drachmas sex: vel vnciam: & syrupi rosati laxatiui vnciam.

X.

Purgationis necessitas. Τὰ σώματα χρὴ, ὅκως ἄν τις βούληται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν.

X. Atqui si quispiam corpora purgare voluerit, meabilia vt reddat est necesse.

Perseuerat in cautionibus refectionis à morborum imperfecta crisi. Quasi dicat in impuro corpore quid agendum? purgandum. Quo modo? reddendo corpus εὔροον. *Vt fiat corpus* εὔροον. *Reddetur corpus meabile, si præstemus vt medicamento attrahenti & naturæ expellenti materia cedat. Id quod fiet excitata naturæ vi, liberatis obstructis, præparata materia, postremò comparata corporis, humoris educendi, & medicamenti analogia. Vbicumque enim hæc fuerint, ibi fœliciter suscipitur purgatio, authore Galeno: eo libro quo eleganter hic Aphorismus à Galeno enarratur.* *Lib. quos & quando Purgare oporteat.* *Porrò naturæ vis excitanda est cibo & quiete, vt docuit Hippocrates quarti huius decimotertio: denique fotu. Secundum erat, vt materia præparetur, vt si tenacius adhærescat materia in partibus nutritioni dicatis, præparetur medicamentis attenuantibus & incidentibus: vt oxymelite, mulsa, origano, tragorigano, sirupo capillorum veneris. Liberantur obstructa lenioribus frictionibus, potu incidendi vi prædito; & si materia sursum viam affectat, irritamentis vacuatoriis & clysteris. Analogia verò corporis humoris purgandi & medicamenti, in eo consistat, vt medicamentum & qualitate & quantitate sit consentaneum naturæ communi & propriæ eius, cui adhibetur, ratione speciei & generis causarum, paroxysmorum, periodorum, & loci affecti. Vt enim hæc variant, ita & medicamentum debet esse aliud & aliud, etiam in eodem genere morbi. Nam non omnibus naturis est exhibendus elleborus: nec semper decoctum guaiaci conuenit laborantibus ex venerea lue. Aliquando enim hoc malum in solis spiritibus, aliquando in tenuissima parte sanguinis, aliquando in humoribus, aliquando in partibus solidis se immergit. Debent præterea pharmaca esse* εὐβοτα, *vt docet Hippocrates in libris de victu acutorum. Verum difficilis hic mouetur Quæstio, An quotiescumque purgandum est, ibi tum præparatione sit opus. Respondemus, quod non, vt cum materia turget: nam eodem die ea est educenda, ne vis naturæ labefactetur. In talibus enim cunctari est periculosum vbi materia non dat inducias Hippocrates quoque in fractura calcis, eodem quoque die, si absit febris, ad elleborum venit, non præparato etiam corpore.* *Lib. 2. De fracturis.* *Verum id facit maiorum symptomatum metu. Necessariò enim fracturam calcis sequitur putredo tendinis illius maximi trium musculorum suræ, qui calci inseritur, vnde validè in tali fractura contunditur, vnde conuulsio: insigneque nerui afficiuntur & arteriæ vnde delirium & febris. Et si materia à sanguine sit segregata, vt in colico & hydrope, non ea est præparanda: sed corpus sit meabile, ita sit apertentibus. Cacochymia debetur purgatio. Hæc autem concipit corpus aut ab imperfecta crisi; vel succrescit à pleniore victu post crisin.* *Varia cacochymiæ species, & nota earum.* *Hæc autem succrescens triplex est, aut alui, aut generis venosi, aut habitus corporis. Prima cognoscitur ἀνορεξία secunda, quod edendo nihil proficiant, quia caro non attrahit, & propterea non fit suctio; nam qui ventres habent calidos, carnes habent frigidas, inquit Hippocrates. Cum enim cacochymia sanguis feruet, hunc abnuit caro, nec eum prolectat: Cum verò caro suo genio non fruatur, friget: tantum enim caloris habent partes, quantum sanguinis. Cum pharmacia graui vtendum est, qua triplex regio corporis purgetur, libera reddatur aluus clysmis aut lenientibus electariis, aperiantur viæ venarum, atteratur lentescens materia. In ellebori vsu balneo & fotu fundat se humor: cibis liquidis madefacientibus fruantur; & hausto pharmaco corpus moue. His modis emollescent quasi meatus, & laxiores euadent. Quo modo parari elleborum debeat, quo tutò propinetur; scripsimus prolixè libro secundo Methodi nostræ ad Praxin.*

XI.

Ῥᾷον [a] πληροῦσθαι [1] ποτοῦ, ἢ [2] σιτίου. *Refectio.*

XI. Facilius est refici 1 potu, quàm 2 cibo.

Pertinet hic Aphorismus ad cautionem eius, qui à morbo perfectè conualuit.

a. πληροῦσθαι figuratè accipitur, nempe non pro repleri, sed pro recreari ac refici. namque iis facilius est refici potu.

1. Id est, alimento liquido, fitis & alienæ qualitatis experte, & concoctu facili. Iis præsertim qui à diuturno morbo conualuerunt, aut alioqui ab exhausto qui multùm laborant. Ita tabidis lac asininum præscribimus; quod vt tenue, ita facilè venas attenuatas & nimia macilentia conniuentes subit, abstergetque vnà, & nutrit.

2. Cùm enim aluus effœta iam, illis sit impar, quòd ægrè talia coquantur, tardè distribuantur, infœliciterque apponantur corpori fractis partibus solidis diuturnitate morbi, metus erit ne fiat congestio nouæ cacochymiæ, vnde reuiuiscit morbus. Nos tale præbemus, Accipimus pullum, coquimus in magna aquæ copia dum exossetur: totum contundimus, ac reddimus decocto, adiecta pauca mace. tandem totum succum fortiter exprimimus cum pullo. Eo succo vtimur.

Restaurans.

XII.

Τὰ ¹ ἐγκαλιμπανόμενα ἐν τῇσι νούσοισι ² μετὰ κρίσιν, ³ ὑποστροφὰς ποιέειν εἴωθε.

Cautio in recidiuis.

XII. Morborum 1 reliquiæ quæ à 2 crisi supersunt, recidiuos 3 morbos párere consueuerunt.

Quasi dicat, His opus est purgatione. Alioqui quicquid puri in impurum infuderis corpùs, contaminabitur, ac nouus recrudescet morbus.

1. Id est, materia morbifica, aut empyreuma. Horum notæ sunt siccitas oris, inappetentia, agrypnia, languor.

2. Quòd tota materia morbifica non fuerit exclusa, vel ob fractam naturæ vim, aut meatuum angustiam, vel materiæ contumaciam.

3. Die critico, vel periodo critica sequenti proxima. Nisi purgando, vacuando occurras, vel alterando. Quare plerumque iubemus vt quinto vel sexto die, cùm iam conualescunt, assumant tres vel quatuor pilulas de hiera cum agarico, vel mastichinas, vel syrupum laxatiuum, aut pilulas Ruffi. vel aliquid Rhabarbari, vel pastularum purgantium.

XIII.

Ὁκόσοισι ¹ κρίσις γίνεται, τουτέοισιν ἡ νὺξ ² δύσφορος, ἡ ³ πρὸ τοῦ παροξυσμοῦ. ἡ δὲ ⁴ ἐπιοῦσα ⁵ εὐφορωτέρη ὡς ⁶ ἐπιτοπλύ.

Signa crisis antecedentia, & consequentia.

XIII. Quibuscunque 1 propinqua est crisis, nox eo 2 paroxysmo superior 3 grauis est: quæ verò nox 4 succedit [crisi,] 5 maximam partem 6 facilis est.

Tradit hoc Aphorismo signa Antecedentia & consequentia speciem crisis: qua nos deducunt in cognitionem criseos perfectæ & imperfectæ. Nam à Crisi est nutriendum. verùm vt tutò id agas, noscas oportet num sit purgandum; vel si hoc non est, num materia sit superstes morbifica: Verùm id nosces ex specie crisis. Duplicia enim sunt signa critica, quædam appárent ad tempus, quædam ad speciem Crisis, suntq; symptomata perturbationis criticæ: de illis agit Aphorismo vigesimo quarto: de his hic iam. Symptomata autem perturbationis criticæ vel sunt argumenta causæ antecedentis, vt distentio mollis hypochondrij, argumentum est materiæ ad caput viam affectantis. Vel sunt argumenta causæ coniunctæ, vt marmaryga. Hæc autem symptomata quæ præcedentem noctem reddunt grauem, non sunt symptomata morbi propria, sed superuenientia. Hæc autem signa diligenter sunt Medico obseruanda, vt sciat num perfecta fit crisis: vt vel in refectionem vel in purgationem incumbat. Si enim imperfecta fuit, insiste præcedens Aphorismus tunc purgandum esse. Sed quo modo id deprehendam? hoc iam hic docet.

Signa critica duplicia.

1. Quibus certamen naturæ & morbi est in procinctu.

2. In quam nimirùm incidit crisis. Nam omnis crisis fit in paroxysmo. Quare quæ paribus diebus accedunt, paribus iudicantur: quæ imparibus, imparibus.

3. Nam grauia symptomata præludunt: vt iactationes, distentum hypochondrium torquet, grauitas colli & capitis, deliria, micant venæ & arteriæ in collo & temporibus: hæc cùm eueniunt, iam iam superueniet haimorrhagia. Dysphoria illa ex velitatione illa est quam init morbifica materia cum natura, dum illa bonos succos à malis secernit, vt mox eos excernat: tunc vapores huc illuc mouentur.

4. Quæ paroxysmo critico succedit.

5. Quòd triumphata sit materia morbifica, ac à naturâ elisa.

6. Quòd ferè morborum acutorum perfecta fit crisis. Quæ si solùm inchoata fuit, non ita facilis est nox, quæ critico paroxysmo succedit. In omni crisi parium & imparium ratio consideretur.

XIV.

Ἐν τῇσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν, αἱ ¹ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέουσιν, ἢν μὴ ἐς τὰ ² πονηρὰ μεταβάλλῃ.

XIV. In alui profluuiis [criticis vltrò obortis] 1 excrementorum varietates iuuant, nisi excrementa in 2 praua mutentur.

Vt noscatur num sit crisis perfecta vel imperfecta.

Dat signa adiuncta crisis, posita in excretione critica propriis cuiusque morbi; vt cognoscimus, dum crisis adhuc

sis adhuc fit, an sit futura perfecta an imperfecta, vt, absoluta crisi, intelligamus quid sit opus facto. Et quia duobus modis fit crisis, vel per excretionem, vel per abscessum; in hoc Aphorismo meminit excretionis: in sequenti verò abscessus. Meminit tamen, more suo, vnius tantùm excretionis, vt quod de vna dixit, de omnibus dixisse censeamus: Vt enim est naturæ inclinatio & morbi idea, ita quoque crisium fiunt inclinationes. Quodsi igitur in ipsa excretione critica aliqua desideretur ratio, (etiam dum ipsa crisis fit) vel reuulsione, vel deriuatione, vel aliquo simili naturæ est occurrendum. Tenenda enim est optima ratio cuiusque excretionis criticæ, quò facilè defectus obserues. Eleganter Hippocrates in Philisco omnia sinistræ crisis vitia simul perstrinxit, in ipsius haimorrhagia.

1. Quasi dicat, Ea demùm excretio critica expetenda venit, quæ qualitate non est sincera, hoc est, non sui seri naturalis expers. Porrò damnantur excrementa meraca, quia huiusmodi arguunt aut colliquationem à putredine, vel à resolutione partium solidarum, vel exhaustum ab extremo calore, serum naturale exugentis. Varietate verò excrementorum variæ partes se exonerant, vnde robur partium, ac excrementorum domabilis qualitas significatur.

Meraca excrementa mala.

2. Hoc est, nisi in peius mutatio fiat, & illa excretio validæ putredinis aut colliquamenti soboles sit. Exemplum, vt, si quis hodie pituitam salsam in tenesmo excernat: Cras verò si leuia & alba, quia colliquatur adipis tenuioris intestini aliquid, argumentum caloris præter naturam: Si denique tertio die excernat colliquamentum flauum, læue, & paucum, fit transitus à tenuiore adipe ad crassiorem: & quarto die excludat ramentosa, quinto carunculas; iam actum est. Contra, Si primo die putria excernat, deinde meliora, pòst optima: bona illa erit mutatio. Hippocrates de his agit libro secundo Prognosticôn.

Ab excrementis iudicium vt ēneuadum.

XV.

Ὅκου [1] φάρυγξ νοσέῃ, ἢ [2] φύματα ἐν τῷ σώματι ἐκφύεται, τὰς [3] ἐκκρίσιας σκέπτεσθαι. Ἢν γὰρ [4] χολώδεες ἔωσι, τὸ [5] σῶμα ξυννοσέει. ἢν δὲ ὅμοιαι τοῖσιν ὑγιαίνουσι γίγνωνται, ἀσφαλὲς τὸ σῶμα [6] τρέφειν.

XV. At verò 1 vbi fauces ægrotant aut 2 tubercula è corpore pullulant, 3 excretiones considerare oportet. Nam si biliosæ 4 fuerint, interna viscera 5 vnâ ægrotant: Quodsi sanorum excretionem præ se ferunt, corpus alere tutum est.

De crisi per abscessum.

Hic Aphorismus alteram speciem perfectæ crisis, quæ fit per abscessum, continet: vt intelligamus, oborto abscessu, num reficiendum sit, an purgandum. Morbus omnis acutus excretione iudicatur, nisi aut materiæ contumacia, aut naturæ infirmitate, aut meatuum angustia, natura ab excretione ad abscessus sese conuertat. Nam si in haimorrhagia non satis effluat, parotides fiunt. Abscessus est Hippocrati decubitus humoris in aliam partem. Sunt autem abscessuum duo genera apud Hippocratem, vnum fit per excretionem, quo in genere continentur omnes excretiones criticæ: aliud fit per repositionem, vt cùm materia decumbit ab vna parte in aliam. Atque hoc posterius genus, propriè & κατ' ἐξοχὴν dicitur Abscessus. de hoc ita Hippocrates, Abscessus rarò fit his, qui rigent, vt febri ardenti. Omnis abscessus sanitatis consequutionem adfert, si materia procul à morbo abscedat. vt in peripneumonia si in crura depellatur materia. Sin peripneumonia abeat in parotidas, abscessus ille specie est lethalis. Bene etiam abscessus eueniunt postquam materia morbifica fuerit mitigata: si die critico elidatur. Nam si materia cruda deferatur in partem, ea ibi pepasmum non recipiet sed illius partis substantiam labefactabit cuiusmodi illi Herpetes erant qui crura occupabant. Item expectati veniunt abscessus à partibus superioribus ad inferiores; & ab interioribus ad exteriores: & à partibus nobilioribus ad ignobiles. Nam pleuritides malè degenerant in peripneumoniam: bene ex aduerso eueniunt. Item si effluat in partem totius materiæ capacem. vide historiam Critonis & nepotis Temeni. Præterea fiat κατ' ἴξιν. Porrò tot sunt abscessuum, quot & tumorum genera. Quædam enim sunt apostemata, quædam pustulæ quædam vomicæ. Apostematum materia non est segregata à concretione sanguinis, neque propria substantia vitio laborat, sed tantùm qualitate, vel mixtione. Pustulæ fiunt ex omni genere materiæ, quæ à concretione sanguinis est segregata, & substantiæ corruptione in vitio est: vt herpes à bile, carbunculus à sanguine, cancer ab atra bile, struma à pituita. Vomicæ sunt in quibus pus conceptum est. Sic furunculus degenerans in suppuratum, est vomica. Vomicæ aliæ sunt naturales, in quibus continetur pus album, leue, & æquale. Aliæ sunt contra naturam, vt meliceridès, atheromata. Icterus est veluti quædam pustula totius, quæ fit à bile segregata à sanguinis concretione. In Aphorismo per morbum faucium intelligit parotidas, non quidem omnes, sed tantùm pituitosas. Per phymata intelligit omnem tumorem corporis exterioris, vel omnem affectionem partium externarum, quæ intrinsecus venit, vt sunt tumores, pustulæ, vlcera, vomicæ, exanthemata. Hic mos est Hippocratis. Sic per τρώματα intelligit omnes eas affectiones quæ extrinsecus accidunt, vt contusiones, fracturas, luxationes & similia. Bonus abscessus dicitur is, qui cùm ortus sit die critico, neque naturæ est impar, neque morbo. Nam parua exanthemata sunt morbo imparia. Parotides & morbo & naturæ sunt impares: morbo quidem, quia fiunt in parte quæ non est totius materiæ capax: naturæ, quia in parte in qua decumbit materia, grauiora excitat symptomata. Bubones verò naturæ quidem sunt impares, sed morbo pares.

6. Epid. 2. 12. — *5. II. Epid.* — *6. Aph. 25.* — *2. Epid.* — *Abscessuum genera.* — *Apostema quid.* — *Pustula quid.* — *Vomica quid.* — *Phymata.* — *6. Epid 1. 13.* — *τρώματα.*

1. Vt in Parotidibus etiam pituitosis. & cùm phlegmone fauces obsidentur, vel aphthis. Dixi, in Parotid. pituitos.: omnis enim parotis rubra, cum inflammatione, suppurationis expers, recidiuæ metum adfert: & aliquando, quamuis particeps sit coctionis, nisi vrinæ conuenienter ferantur, est lethalis, vt famulæ Archigenis.

 2. Vt

2. Vt 6. Epid. 2. 33. in historia Simonis. Etenim Natura nonnunquam in peripheriam corporis succos deponit crassiores, quàm vt per ἄδηλον διαπνοὴν excludi possint.

3. Vt deiectiones alui, & vrinas.

4. Quia agitur hìc de morbis acutis. Si nimirùm adsint empyreumatis & materiæ morbificæ superstitis argumenta, vt amaritudo in ore & siccitas, sitis, nausea. Nam interdum dum crisin molitur natura, & flauæ & nigræ redduntur vrinæ: hìc nihil agas.

5. Ideoque Purgatione est opus: nam corpus prauis occupatur succis in internis partibus. Si natura ipsa id commodè agit, spectatores erimus, non actores. Quin si dyspnœa adfuerit cum exanthematibus, interdum ad phlebotomiam venimus. Ita nobilissimæ comitissæ Egmondanæ Franciscæ, Admiralij filiæ, venam pertundi iussi, cùm exanthemata non satis prodirent, idque fœlici successu. *Historia.*

6. Quia corpus est purum, quod non facilè fert purgationes. Sic in icterico febre defuncto, & exanthematibus puerorum, lædit pharmacia, balnea conferunt.

XVI.

Ὅκου [1] λιμὸς, οὐ δεῖ [2] πονέειν.

XVI. Corpore 1 inedia confecto, 2 non laborandum.

Cautio restaurandi.

1. Id est, vbi fraudauit quis genium suum: vt a crisi, cùm morbo defunctus iam conualescere incipit, nondum autem eualuit. Ita exhaustis non est præscribenda purgatio, nec venæsectio, nec sudoris euocatio, nec quicquam tale. Ineunte verò morbo aliter agendum, integris viribus: tunc enim non adest fames: at in statu morbi adest fames.

2. Ne calor accensus in æstum degeneret, néve etiam ad infirmitatem à fame & inedia contractam, maioris infirmitatis accensio adiungatur. λιμὸς, id est, fames, apud Hippocratem duobus modis accipitur: vno modo pro annonæ caritate, altero modo pro inedia, & fame non solùm animali, sed etiam naturali: vt hìc sumitur. Ac si diceret, Quicumque perseuerante morbi historiâ suo genio defraudatur, maioris emolumenti causa (ne videlicet auocetur natura à pepasmo ad pepsin) cui ea ratione imperatur fames, quòd nimirùm sicco adhuc morbo, prius in eius curam sit incumbendum, quàm naturæ studendum: huiusmodi, inquam, laborare non debet. Secundò, quicumque absoluta morbi historia longo tempore exhaustus fuerit, ob infirmitatem partium solidarum, hic quoque laborare non debet. Et grauis est mutatio ab ocio ad negocium. In inedia fuit æger, non ilicò ad coquendi laborem veniat ventriculus. Ita etiam si peripneumonia anginæ tandem superuenit, vena non est secanda, nam vires languent. Tertiò quoque, cænare consuetus suum defraudans genium vnius diei spacio, ob negocia domestica, neque hic quoque tum laborare debet. Nam cùm huiusmodi corpus laboret in fame affluxus inopiâ, si addatur effluxus copia, malum malo cumulabitur, & fiet malum incurabile, quòd ad magnitudinem causæ accedat virium defectus. *6. Epid. 4. 3.*

XVII.

Ὅκου ἂν τροφὴ [1] παρὰ φύσιν πλείων ἐσέλθῃ, τοῦτο [2] νοῦσον ποιέει, δηλοῖ δὲ καὶ ἡ ἴησις.

XVII. Vbi nutrimentum vltra 1 naturam capitur, 2 morbum facit: argumento est & ipsa sanatio.

Conualescentes nec labore nec nimia ciborum copia sunt fatigandi. Superiori Aphorismo quasi vniuersali theoremate summam præsentis Aphorismi complexus est: hoc ergo vtemur ad præsentem Aphorismi demonstrationem. Vult autem Hippocrates præsentem Aphorismum illis accommodare, qui cùm à morbo conualuerint, liberalius se cibo & potu inuitãt. Huiusmodi enim iteratò laborant, & periculosissimè. Hoc docuit Hippocrates exemplo mulieris, quæ septimo die plenè iudicata cùm se eodem die liberalius inuitasset, postridie obiit. non sine ratione. Nam calor naturalis partium solidarum infirmitate laborans strangulatur, si multo cibo prematur. Etenim conualescentes vt labor frangit, ita etiam repletio.

1. Cùm naturæ vires opprimit copia & frequentia vel qualitate, aut cùm non certa occasione, sed inopportunè præbetur. Referenda est autem semper cibi sumpti mediocritas, ad naturam eius cui exhibetur. Nam panis siligineus huiusmodi cibus studioso erit, fossori verò non erit; habita etiam ratione consuetudinis, quæ est altera natura. Ita qui consuetus est non cœnare, si etiam parùm in cœna sumat, supra naturam cibum capit. nam licet ex Hippocratis mente diximus hunc Aphorismum applicandum esse conualescentibus, generaliter tamen etiam ad sanos referri potest.

2. A cacochymia. nam in putredinem trahentur succi. Attamen diuersum pro natura hominis & humoris conditione procreabit morbum. Cuius quidem morbi diagnosis, vt dicebat Herophilus, tritemporea est, hoc est, ex tribus signis, tempore distinctis, deprehenditur antecedentibus, vt ex mali cibi vsu vltra naturam: & ex lassitudine vltrò oborta, ex coniunctis, vt ex symptomatibus propriis humori morbifico, & parti affictæ. & ex consequentibus, hoc est, ex curatione: ita Hippocrates vasculo ad pectus admoto explorat an sit pleuritis vera, an solius costæ dolor. Sic in proposito huius Aphorismi exemplo, si purgationem vel venæsectionem adhibeas ei, qui se multo cibo ingurgitauit, euentus docebit mali causam, à iuuantibus & lædentibus ducta *Σημείωσις τρίχρονος quid.*

cta indicatione. Cùm itaque vltra naturam quis pastum init, grauis calamitas toti corpori imminet. Totum corpus diuidimus in triplicem regionem, nimirùm aluinam, venosam, & in habitum corporis. Quid negotij adferat his vltra naturam cibus? Sanè cùm eius euictioni par non sit aluus, crudos succos profert, vnde venti qui opprimunt diaphragma ac respirationem anxiam faciunt: vel in putredinem degenerant, vnde ab acri ichore exeduntur intestina, hinc tenesmi ac diarrhœæ. Venosum etiam genus fatigat infarctu, vnde putrescunt succi nutricij; hinc causi. Habitum etiam corporis fœdat macie ac vlceribus.

XVIII.

Τῶν τρεφόντων [1] ἀθρόως καὶ [2] ταχέως, ταχεῖαι [3] καὶ αἱ διαχωρήσιες γίγνονται.

Alimenta. XVIII. Eorum quæ 1 affatim & 2 celeriter nutriunt, celeres etiam 3 existunt excretiones.

Continet hic Aphorismus signum consequens iustæ & legitimæ refectionis. Ratio itaque Aphorismi est, Æqualis est in corporibus bene constitutis ratio concoctionis, distributionis, & excretionis. Vt si celeriter fit coctio, celeris tum quoque fiat distributio, tum superfluitatum excretio. Nam vulgò dicitur, qui bene digerit, bene egerit. Impropriè hic vtitur voce τῶν τρεφόντων, pro cibis; qui propriè non nutriunt, sed quibus fit nutritio. Conualescentes durioribus cibis non sunt fatigandi: ne nimia mora opprimant naturam, ac cacochymiam accersant. quasi dicat, quos plenior victus grauat, refici debent potu. nam, vt antea dixit, facilius est refici potu quàm cibo.

1. Affatim refertur ad substantiam alimenti. quia affatim id nutrit, quod alioqui conuenienter exhibitum, ventriculus æqualiter conficit, totusque in eius mitificationem incumbit. Talis est succus carnis, prisana, pulticulæ quæ habent substantiam aëream, humidam, spirituosam.

2. Vt sunt alimenta εὔπεπτα, quæque nullam alienam qualitatem in ventriculo relinquunt, nec vllam stomacho quæ perturbationem adferunt, sed sunt vnicuique naturæ consentanea: quoniam nullum alimentum, vt etiam nullum medicamentum, omnibus est idem. Cuncta enim hæc dicuntur πρὸς τί. ταχέως refertur ad tempus. vt ilicò alant, cùm quis eorum vsum init.

3. Cùm enim hi cibi sunt eupepti & meabiles; facilè coquuntur, distribuuntur, & excernuntur ex facili. Et reciprocè, quia facilè excernuntur mitigata, indicio est ex facili cocta ac distributa fuisse. Excernuntur aluo, vrina, sudore, vapore. Qui verò per sanitatem vsum ineunt eorum quæ facilè mitigantur, inde ducunt succum qui facillimè exhauritur; nec ita longæui sunt. At qui densioribus fruuntur, prolectant inde succum nutricium minimè dissipabilem: suntque longæui. vt qui porcina & bubula carne se saturant, vires bonas inde hauriunt. Sed si quis mitigare nequit illa duriora, illa fœta illi erunt in omnem calamitatem: respondeat cibus calori natiuo.

XIX.

Τῶν [1] ὀξέων νοσημάτων οὐ πάμπαν [2] ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες οὔτε τοῦ θανάτου, [3] οὔτε τῆς ὑγιείης. Prognosis difficilis.

XIX. Acutorum 1 morborum non omnino, & sine 2 dubio interitus aut 3 salutis sunt prædictiones.

Prædictio non sit temeraria; ne quidem in acutis morbis, quamuis eorum sit propria crisis: ita vt hac ratione certissimi euentus esse deberent. nam acuti etiam morbi aliquando, quamuis rarò, fallunt: Attamen intra quartum decimum diem cuncti iudicantur.

1. Hoc est, febrium essentialium & symptomaticarum, quæ cùm vehementia sua percurrant tempora vniuersalia, non sine summa celeritate.

2. Quòd signorum, causarum, & corporum distinctiones difficillimæ sint, ac sæpe euenit, vt similitudine decipiatur optimus quisque medicus.

3. Multo minùs temporis & speciei crisis eiusque perfectæ aut imperfectæ. Sed quid hoc est, quòd non omnino certæ & sine dubio in acutis sunt prædictiones? an in alios etiam morbos cadit crisis quàm in acutos? Certè crisis propriè dicta cadit in hos solos. Hoc vult, Quamuis eorum propria sit ferè crisis, à pepasmo materiæ morbificæ, & ab erethismo naturæ, (vnde certa deberent duci præsagia) in admodum paucis tamen morbis acutis sunt certæ prædictiones: nam non cuncti illi sunt bene morati & eucriti. Sequuntur enim hi efficientis causæ naturam, cuius maxima est inconstantia. Vt cùm tempestates non tempestiuè fiunt. quemadmodum apud Hippocratem in illis morbis, in quibus ad generationem acerrimæ bilis per tempus caniculæ, accesserat eiusdem corruptio & suppressio, vi tempestatis austrinæ & pluuiosæ. vnde metastasi redduntur interdum lethales subitò, qui primò leuiusculi apparebant: vt nonnunquam, ex aduerso, calamitosissimi qui videbantur, deferbescunt diadosi. Vt rectè dixerit Celsus, monstra in Medicina euenire. Quare vt rectè præsagias, nota naturæ triumphantis vel triumphatæ argumenta constantia & firma: consterque tibi de morbi specie, parte affecta, humorum motu ac quiete, triium facultatum robore, & de diebus criticis.

Acuti morbi etiam fallunt.

1. Epidem.

Prædictio vt prudenter instituatur, regula.

XX.

Conditiones variæ corporum.

Ὁκόσοισι νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι [1] ὑγραί εἰσι, τουτέοισιν ἀπογηράσκουσι [2] ξηραίνονται. Ὁκόσοισι δὲ νέοισιν ἐοῦσιν αἱ κοιλίαι [3] ξηραί εἰσι, τουτέοισι πρεσβυτέροισι γινομένοισι [4] ὑγραίνονται.

XX. Quibus iuuenibus profusior 1 est aluus, iis senescentibus 2 contrahitur. Et quibus in adolescentia fuit 3 astricta, affecta ætate 4 soluitur.

Causa vna cur morborum acutorum non indubiæ sint prædictiones, nimirum ob varias corporum conditiones, quas distinguere difficile est. Hunc locum interpretatur Celsus libri primi capite tertio. Quasi dicat Hippocrates: Natura hominis eiusdem non est semper vna & eadem. Atqui varia corporis conditio, diuersas etiam excitat crises, & in eadem specie morbi: quia quò natura vergit, eò maximè crisium inclinationes fiunt. Imò varia corporis conditio facit eundem morbum nunc salubrem, nunc lethalem. Nam senex facillimè euasit. Item varia conditio, morbos ex euentu, facit incurabiles.

1. Ob bilis acerrimæ prouentum, expultricem extimulantis: & ob alui infirmitatem à nimio æstu.

2. Quòd tunc bilis mitior reddita pituitescat, fitque dilutior, crassior, minusque acris. Intellige, modò cetera sint paria, hoc est, modò eadem sit diætæ conditio. Accedit, quòd etiam temperamenti immutatione, sanetur vetus ille alui æstus, qui imbecillitatem aluo adferebat.

3. Corporis raritate, hepatis calore, & bilis ad superiora translatione.

4. Corporis densitate, & ob hepatis remissum calorem, & ob contrarium motum bilis. & hinc est quòd causi plerumque in senibus iudicentur cruentâ dysenteriâ, quod Bioni euenit. Galenus sequenti Aphorismo quadragesimo tertio, vltimis verbis commentarij sui, addit huic sententiæ, plerumque. Intelligenda hæc, vt semper seruetur in vtraque ætate eadem victus ratio. Sunt hîc enumeratæ quinque causæ à Galeno quæ stringunt aut laxant aluum. bilis exclusio ex folliculo fellis in intestina, & facultatis appetentis, retentricis, coctricis, expultricis robur aut languor: vt hæ facultates in ventriculo, intestinis, & hepate fuerint validæ aut infirmæ.

Alui laxæ vel strictæ causa.

XXI.

[1] Λιμὸν [2] θώρηξις λύει.

Vini generosi vsus.

XXI. Famem 1 caninam 2 thorexis eximit.

Cautio restaurandi. Si quis à morbo conualescens, præter institutum ab exhaustu laborârit, ob mediam vnius diei quam imprudenter subiit, contineat se frigoris, caloris, ac laboris vt sit expers. cibum capiat parciore manu quàm consueuit; nec eum quidem siccum, sed humidum & pinguem, bibatque vinum non aqueum sed generosum, κίρρον vocant Græci, hoc est, giluum.

1. Fames est genij defraudatio. Ea autem duplex est, naturalis, & non naturalis. naturalis fit ab exhaustu & suctione. non naturalis nascitur à suctionis solo excitato sensu, nullo præcedente exhaustu: Hanc exuit thorexis. Nam eius causa est stomachi intemperies frigida & sicca, vel acidus succus qui stricto quodam frigore cogit sanguinem venarum ventriculi. Verùm laxat ventriculum cumque calefacit thorexis.

2. Id est, vini generosi potio dulcis & pinguis: Thorexis vocabulum est politicum. idem enim est ac si dicas armaturam quandam thoracis. nam vini generosi potio thoracem armare ac calfacere videtur. Ita à vini largiore vsu quidam iactant, se contra frigora sumsisse armaturam. *Thorexis quid.*

XXII.

Ἀπὸ πλησμονῆς ὁκόσα ἂν νοσήματα γένηται, [1] κένωσις ἰῆται· καὶ ὁκόσα ἀπὸ κενώσιος, πλησμονή. καὶ τῶν ἄλλων ἡ [2] ὑπεναντίωσις.

XXII. Quemadmodum enim qui à satietate eueniunt morbi, 1 vacuatione curantur, ita qui à vacuatione proficiscuntur, satietate: Ac pari ratione aliorum adhibita mediocri 2 contrarietate.

Hic Aphorismus causam continet, cur famem caninam thorexis soluat. Non agit hic Aphorismus de omnibus in vniuersum morbis, sed de iis tantum symptomatibus & malis, quibus vrgentur ij, qui à morbo vltra naturam cibum capiunt, vel genium suum qui defraudant. Huiusmodi autem symptomata describuntur libro secundo De victus ratione in morbis acutis, vt distentio ventriculi, corporis infirmitas, ructus acidus, oris amaritudo, cardiogmos. Ideò dum dicit Morbos incidere à satietate, κατὰ τὰ χρησιμῶς huiusmodi symptomata intelligit. Illæ enim solæ affectiones curantur refectione vel vacuatione, quæ sunt ἐν γενέσει. nam causam adimunt pepasmo materiæ morbificæ, & partis restitutione.

1. Quasi dicat, quicquid rectum est, id moderatum est, omnisque excessus expers: ergo si quid deest, adiice: & ex aduerso.

2. Id est, paulatim & non repentè si in vsum veniant, cùm æquali contrariorum vsu fruendum est. ὑπεναντίωσις est moderatus contrariorum vsus. Et naturæ intemperatæ, modico contrariorum vsu gaudent.

XXIII.

Τὰ ὀξέα ¹ τῶν νοσημάτων ² κρίνεται ἐν ³ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι.

XXIII. Acuti 1 morbi intra dies 2 quatuordecim 3 iudicantur.

1. Enati ab humore calido & tenui cum febre continua essentiali. Nam qui acumen habent ob partem principem quam occupant, in crisin non veniunt, vt apoplexia. Loquitur ergo de acutis qui febrem essentialem habent, quique simpliciter Acuti dicuntur.

Crisis. 2. Tunc enim incidit subita mutatio ad salutem vel mortem, ad melius vel deterius. Hæc mutatio celeritate & vehementiâ motus perficitur, qui certamine naturæ & morbi suscipitur; motu, putredine & synathrismo perficitur. Hinc longa est quartana ab indomita materia. Et quantum vlteriùs morbi processerint, tantum ea perturbatio, quæ præcipitem immutatioñe fecerat, languescit.

Quatenus acuti morbi omnes 14 diebus iudicentur. 3. Quod longissimum est. Nam quos in morbos frequentes & magnæ cadunt mutationes, breui iudicentur necesse est, si non impediatur eius cursus diætâ aut pharmaciâ. Numerus hic quatuordecim dierum vel ad historiam morbi, vel ad prosthesin est referendus. Ad prosthesin, cùm primùm qui languebat morbus post paucos dies in acumen &

Tardioris causa crisis. vehementiam explendescit, hoc enim non feret natura vltra quatuordecim dies. Hæc vehementia interdum primo die exiliit, nonnunquam quarto die, aliquando septimo. Hinc est, quòd quidam decimoseptimo die ad crisin veniant, alij vigesimo. Quare si morbus peracutus fuerit, tertio vel quarto die iudicatur. Si fuerit peracutus, quinto vel septimo crisin subibit. Quodsi acutus simpliciter sit, & si ineunte morbo vehementia quædam adsit, is decimoquarto iudicabitur. sed si is vsque ad quartum diem modestè affixerit, ac dein acerbiùs, is decimoseptimo finem inueniet. sin repserit fine acumine ad septimum vsque diem, ac tunc si emicare vis eius inceperit, is ad vigesimum prouehetur. Si verò acerbior aliquantulum presserit acutus ab initio morbus, vndecimo die iudicari poterit, vel etiam nono. Quare comperta tibi sit semper magnitudo morbi, & motus eius. Concludit hîc eleganter Galenus, vbi ait, Nullus morbus, qui cùm primùm inuasit celeriter mouetur, decimumquartum diem superauit. Quare cùm ad eam vehementiam erigit se, ab eo tempore etiam decimum quartum non prætergredietur: nam vltra illum diem natura illam vexationem acerbam pati nequit. Si se remiserit, tunc excurrit longiùs; nam, inquit Galenus, sunt quidam morbi qui inæquali mouentur filo, qui diebus quibusdam vehementer premunt, sed mox eam vehementiam exuunt.

XXIV.

Τῶν ἑπτὰ ἡ ¹ τετάρτη ἐπίδηλος· ἑτέρης ² ἑβδομάδος ἡ ὀγδόη ἀρχή. Θεωρητὴ δὲ ἡ ³ ἑνδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη τῆς ἑτέρης ⁴ ἑβδομάδος. Θεωρητὴ δὲ πάλιν ἡ ἑπτακαιδεκάτη· αὕτη γάρ ἐστι τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς ⁵ τεσσαρεσκαιδεκάτης· ἑβδόμη δὲ, ἀπὸ τῆς ἑνδεκάτης. De septimanis quæ per quaternarios dictæ sunt.

XXIV. Septenorum 1 quarta est index: octaua 2 secundæ septimanæ initium. Obseruabilis & ipsa 2 vndecima: 4 alterius enim (secundæ septimanæ) quarta existit. Iterumque dies decimusseptimus obseruabilis: is enim à quartodecimo 5 quartus est: & ab vndecimo septimus.

Docuit nos ad crisin excurrere morbos acutos intra dies quatuordecim. Cùm verò signa quæ ad speciem crisis apparent, (vt anteà docuimus) calamitosa sint, nisi præcesserint signa apparentia ad tempus crisis, iam docet quibus diebus illa (quæ ad tempus apparent) elucere soleant. quasi dicat: Si decimusquartus dies est criticus, qui ergo dies sunt indices dierum criticorum?

1. In acutis; vel periodi in intermittentibus. In acutis autem vehementibus, ille septenarius numerus referri debet ad historiam morbi: in acutis verò qui primùm mitiores, ad prosthesin, id est, symptomatum accessionem. Est autem quaternarius index septenarij, quòd ea periodo ephodos fiat naturæ & morbi. Est quartus dies index septimi, quia nihil fit septimo die critico, nisi illius signum edatur die quarto.

2. Altera hæc secunda septimana finitur decimoquarto die, eodemq. die illo decimoquarto incipit tertia septimana. Ita tres septimanæ terminantur vigesimo die. Ita etiam tres sequentes quadragesimo. Primi illi duo septenarij sunt disiuncti. Primus autem septenarius ex duobus quaternariis est constitutus. Quod autem in acutis morbis dies est, hoc in intermittentibus est periodus. Quare ineptè rogant Medici in intermittentibus, quot dies æger laborauerit. Synapheia est iunctura & coitio dierum; vt cùm idem dies finis est secundæ hebdomadis, & initium tertiæ. Diezeuxis verò est separatio.

3. Si ad historiam morbi referatur. Nam critici septenarij rationem obtinere potest, si referatur ad prosthesin (hoc est, symptomatum efflorescentiam) quæ incidit die quarto.

4. Cuius initium est octauus dies. Sunt itaque duæ primæ hebdomadæ secretæ à se inuicem: vndecima hæc dies, secundæ hebdomadæ quarta est.

5. Vnde fit, vt iudicis quoque rationem obtineat,

obtineat, si referatur ad prosthesin quæ in vndecimum diem cadit: indicandi verò rationem obtinet, si referatur ad vicesimum diem. Criticorum dierum tria sunt genera; quidam sunt indicantes ἐπίδηλοι, & quidam iudices; alij verò intercalares. Indicantes sunt in quibus apparent signa ad tempus vel ad speciem crisis. Iudices sunt, in quibus fit critica excretio vel abscessus. Intercalares, quibus absoluitur id quod in die iudice desiderabatur. Ad vigesimum vsque diem per quaternarios ascendimus, quorum vis post vigesimum diem perit. Et tunc demum ad quadragesimum vsque diem ascendimus per tres septimanas. Iterumque prima septimana harum est integra, secundæ autem finis erit initium tertiæ, vt 27. 34. 40. Horum quoque vis post quadragesimum perit. nam à quadragesimo (ibi enim omne acumen desinit) ascendimus per vicenarios, vsque ad centesimum. Sed obiicies, Hermocrati recruduit febris vicesimoquarto die. Ergo vis quaternariorum durat vltra vigesimum diem. Respondemus, eam recruduisse eo die; non ex conflictu naturæ & morbi, sed, quemadmodum ibi commentatur Galenus, ex putredinis vi sparsa per totum corporis habitum; extincto penè calore natiuo: nam vndecimo die factus fuit comatosus. *3. Epid. 1. Historia.*

XXV.

Crisi etiam opus est quartanæ.

Οἱ[1] θερινοὶ τεταρταῖοι τὰ[2] πολλὰ γίνονται[3] βραχέες. οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ[4] μακροὶ, καὶ μάλιστα οἱ[5] πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

XXV. Æstiuæ 1 quartanæ 2 maximam partem sunt 3 breues, autumnales verò sunt 4 longæ; maximeq. quæ 5 proximè absunt ab hyeme.

Est ætiologia superioris: vt acuti diebus, ita longi mensibus iudicantur. quasi dicat, In essentia dierum criticorum continentur quartanæ, quamuis sint difficilis iudicij: quasi dicat, nemo defungitur quartana sine crisi.

1. Quæ diætæ vitio in æstatem incidunt, indeque primigeniæ nascantur quartanæ, non erraticæ, non symptomaticæ. Æstiuas vocat quartanas, quemadmodum alibi carbunculos æstiuos: non temporis sed diætæ vitio enatos. Loquitur enim hîc de æstate quæ naturalem suam seruat conditionem. Limitatus est hic Aphorismus ad solas quartanas essentiales & primigenias: quia hæ solæ periculi sunt expertes. *2. Epid. 1. Epid. 2. 4.*

2. Si enim non à diæta, sed ab inclementia aëris nascantur, vbi serosus humor æstu absumptus est, longæ euadunt.

3. Quod cæli beneficio faciliora appareat pepasmi & excretionis ratio. Aëris enim calidi conditio pepasmum iuuat: & meatuum eo tempore libertas excretionem promouet. Intelligo tamen hîc, modò vires sint validæ, vt ad naturæ vim accedat peculiaris cœli conditio.

4. Magnitudine causæ, difficultate curandi, & symptomatum accessione. Magnitudinem causæ facit aëris quod præcessit vitium, ac improba victus quæ præcessit ratio. exhausto enim corpore per æstatem, si accesserit diætæ vitium, superstite empyreumate ab æstate, vnde contracta fuit hectica quædam intemperies, difficiles accedunt quartanæ. Difficultatem curandi facit materiæ contumacia, & meatuum eo tempore angustia.

5. Quia nihil exudat, & materia est contumax. quasi dicat, vt concedam hyeme ventres esse calidos, tamen propter materiæ contumaciam & libertatem meatibus negatam, qua fundi nequit, longa fit. Quoniam dixerat superius acutos morbos quatuordecim diebus iudicari, rectè docuit quidem, quandoquidem id obtinent morbi ratione sui, & substantiæ suæ, vel speciei. fiunt tamen crises celeriùs vel tardiùs, vt temporum anni accesserit ratio varia. Hoc ex quartanarum historia hoc Aphorismo docet. Quia temporibus bene moratis morbi qui incidunt bene quoque sunt morati: qui verò incidunt temporibus malè constitutis, inconstantis sunt & incerti iudicij. Meminit autem Hippocrates quartanarum, quasi dicat: Ea quæ tradita sunt de crisibus & de diebus criticis, non solùm accommodari debent ad morbos acutos, sed etiam ad diuturnos. Vt ostendat Medicum nunquam falli posse, si modò probè tenuerit regulam dierum criticorum. Nascuntur etiam quartanæ symptomaticæ ab infarctu iecoris vel splenis: hæ tertio mense excretione morbificæ materiæ excluduntur per vrinas nigras aut per hæmorrhoïdas. Alij semestri tempore ad nouam æstatem, quibusdam nono mense, vt Iunio, quo, inquit doctissimus Holerius, cerasia sunt matura. vnde, inquit, vulgo persuasum est, ea sanare quartanas: quod tamen Anni calor facit. Quod hîc scribit de longissimo morbo, id est, quartana, idem de omnibus intelligendum esse asserit hîc Galenus. Vbi emicuit natura, & cùm vena non sit inflammata, purgetur electario Indo, & confectione hamech. Et altero die sumat ex aceto vel vino drachmam huius pulueris, Accipe zedoariæ, galangæ, zinziberis, cuiusque drachmam: sumat ante paroxysmum. Quidam ipsa hora nouilunij scindunt venam sinistram saluatellam. Sed id non agatur die paroxysmi. Thaddæus ter ante ternos paroxysmos drachmam dabat radicis gentianæ recentis ex maluatico vino, frigidè. *Sensus Aphorismi.* *Remedium.*

XXVI.

[1] Πυρετὸν ἐπὶ[2] σπασμῷ βέλτιον[3] γενέσθαι, ἢ[4] σπασμὸν ἐπὶ[5] πυρετῷ.

XXVI. Etenim 1 febrem 2 conuulsioni superuenire satius 3 est, quàm 4 conuulsionem 5 febri.

Quasi

Beneficio quodam non ordinario solui morbos.

Quasi dicat, non solùm ordinaria natura & morbi ephodo & crisi curationem recipiunt morbi, sed etiam accedente à foris beneficio, eóve destituti, diutiùs protrahuntur, vel celeriùs curantur. Nam hac ratione in puerorum epilepsia non expectatur ætatis mutatio, si superuenerit quartana. Sic hoc loco, ante conuulsionis ordinariam pepasmi diem, soluit conuulsionem superueniens febris. Demonstratio autem Aphorismi hæc est, Omnis affectio bellica partium solidarum est insanabilis: Conuulsio autem ab inanitione symptoma est partium solidarum exhaustarum. Febris autem exhaurit partium solidarum humidum primigenium: Ergo conuulsio febri superueniens, est ab inanitione. Contrà, febris materiam conuulsionis mitificat, dissoluit & excernit, neruos siccitate solidat. Ergo bonum est conuulsioni superuenire febrem. Sic singultus dysenteriæ superueniens, sic tremor pleuritidi, & conuulsio iis quibus caput est sauciatum superueniens est funesta.

Quæstio. 2. Prega.

Sed dices ex Hippocratis sententia, Conuulsio febri superueniens in pueris non est lethalis. Respondemus, considerandum esse, an ea conuulsio quæ febri superuenit, instrumentis solius vitio accidat, an principis facultatis vitio, vt dentium stridore per somnum: hoc enim est calamitosum, nisi ita dormire consueuerit, inquit Galenus: vt accidit in his, quibus musculi masseteres sunt breuiores. Nisi id vitium ergo instrumentorum vitio eueniat: quemadmodum in pueris febricitantibus incidit conuulsio ob genus neruorum imbecille: nam musculi his facilè vellantur. Secundò dicet quis, Scribit Hippocrates in Coacis, si vnà cum febre conuulsio incidit, eodemq; die remittit, bonum: & febri finem imponit. Respondemus, quòd conuulsio quæ ineunte febre incidit, si nihil præcessit quod vires labefactârit, nedum infirmitatis adfuerit metus: periculi est expers. nam ea conuulsio fit à repletione, à materiæ motu, à venis ad musculos. Ideoq; euacuatur venæsectione vel purgatione: Sedatur, quod longissimum est, tertio die.

Remedium cum historia.

Ab inanitione cùm nobilis vir acerbissimis doloribus, à conuulsionis vi natis, ferè necaretur, D. Guillandinus eum iussit totum cado olei immergi: vnde præclarè recreatus fuit.

1. Si analogia fuerit materiæ morbificæ, non minor nec maior. Quare si vltrò obnascatur eà, erit fœlicior euentus. quidam quò febrem accersant propinant castoreum, vel assam fœtidam ex vino cum melle.

2. A repletione, quæ fit à materia frigida, & subitò inuadere solet.

3. Nam discutit materiam crassam. dicit id satius esse: nam non semper iuuat.

Coralli proprietas.

4. Ob inanitionem. Corallum proprietate iuuat.

5. Ardenti ac exhaurienti, ob curandi difficultatem: longâ enim die opus est vt resarciatur exhaustum: interim febris, incendium, & conuulsio vrgent ac prosternunt.

XXVII.

Contra præstigia Magorum.

Τοῖσι μὴ κατὰ [1] λόγον [2] κουφίζουσιν, οὐ [3] δεῖ πιστεύειν· οὐδὲ φοβεῖσθαι λίην τὰ μοχθηρὰ γινόμενα [4] παραλόγως. Τὰ γὰρ πολλὰ τῶν τοιουτέων ἐστὶν ἀβέβαια, καὶ οὐ πάνυ τοι διαμένειν οὐδὲ χρονίζειν εἴωθε.

XXVII. His quæ sine 1 certa ratione deprehensaque causa 2 leuant, acquiescendum 3 non est: neque vereri admodum de iis, quæ abs re 4 & sine causa praua appârent. Horum enim plura sunt instabilia, nec admodum in suo statu manere, nec diutiùs cunctari possunt.

Hoc Aphorismo excluduntur omnes vetularum & veneficarum præstigiæ & imposturæ, quæ carminibus colloq; appensis subitò morbos leuant, sed qui postea recrudescant. Pericles dux prudentissimus Atheniensis, passus est in magna illa peste quadam carmina sibi è collo suspendi. Quod factum ita prudentibus displicuit, vt postea sine honore vixerit, autore Plutarcho.

1. Sine causis & signis criticis, morbo & naturæ consentaneis, iisdemque iustis. Vt si in causo, sine vllis præambulonibus notis ad tempus futuræ crisis, substillum oboriatur sanguinis puri, guttis paucis manans; infida alleuatio erit, si quæ sequatur. nihil enim paucum est criticum. vel si per morbos acutos, qui summa symptomatum feruntur vi, sine vlla excreta materia, alleuari videantur ægri; infida illa spes est. Nam morbi acuti habent suam hyparxin in materiâ, qualitate & copiâ vitiosâ, quam secerni & excerni oportet.

2. Hoc interdum euenit à titubante naturæ vi, qua de causa nulla suscipitur naturæ cum morbo ephodos. Vt etiam cùm maximus ardor in hexin migrat: sua mala non æquè sentiunt ægri. Ita pleuritis in phthisin, colicus dolor in paralysin: pertinaces vigiliæ per febres acutas, in soporem calamitosè commigrant.

3. Vt appâret in Hermocrate, qui vndecimo die apprimè leuatus fuit; sed frustrà: nulla enim exclusio critica præcesserat. Veritas huius Aphorismi ostendi potest exemplo eorum qui à rabido cane demorsi fuere: nam quo diutiùs hi mali expertes esse videntur, eo grauiùs ægrotabunt. Nam virus illud intùs vires colligens, tandem substantiam partium solidam labefactabit. Quo verò celeriùs se prodût eius symptomata, eo facilior erit morbus. — Canis rabidi morsus.

4. Cuiusmodi sunt perturbationum criticarum symptomata, & notæ iam iam futuræ excretionis per deiectiones, haimorrhagias, sudores, & quæ sunt eiusmodi; vt validus rigor, vel febris excandescens, subitaria spirandi difficultas. Cùm enim signa pepasmi illuxerint perfecti, si quid grauius incubuerit ab re, non malè vereri oportet: triumphalem enim manum mox natura efferet. Cùm enim iam signa appareant, quæ notant speciem mox futuræ crisis, nos consolantur signa quæ præcessere ad tempus crisis. Hæc ergo vulgo metum, Medicis spem adferunt.

XXVIII.

Τῶν πυρεσσόντων μὴ παντάπασιν [1] ἐπιπολαίως, τὸ διαμένειν [2] καὶ μηδὲν ἐνδιδόναι [3] τὸ σῶμα, ἢ καὶ συντήκεσθαι [4] μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον, μοχθηρόν· τὸ μὲν γὰρ [5] μῆκος νούσου σημαίνει, τὸ δὲ [6] ἀσθένειαν.

Virium dignotio, & num excursurus sit morbus in longum tempus.

XXVIII. Si febricitanti nec omnino 1 leuiter, suo statu maneat corpus, 2 nihilque concedat 3 morbo, aut hoc etiam plus 4 æquo gracilescat, calamitosum: hoc enim diuturnitatem 5 morbi, hoc verò 6 infirmitatem significat.

In morbis acutis diagnosis prolixi morbi ac effætarum virium vnde sit petenda. Hoc enim Aphorismo considerat peculiarem ægri naturam vt inde cognoscatur quàm breuis sit futura morbi historia. Magna eius vis posita est in habitu corporis: hoc est, in densitate vel raritate, & humorum congenitorum conditione, ad celerem vel tardam morbi solutionem. Superiore enim Aphorismo ostendit externo beneficio morbum longiorem vel breuiorem fieri. hic autem, vt dixi, peculiarem ægri naturam considerat.

1. Non dicit simpliciter febricitantium, sed non leuiter febricitantium. nam qui non leuiter febricitant, iustam habent extenuationis causam, vim caloris, genij defraudationem, ac per patulos poros exhaustum. Sed si mediocris, dicit, febris fuerit, non grauissima, non leuissima.

2. Id est, si nihil à statu suo immutetur pristino, in corporis mole. modò vberioris alimenti oblati iam excusatio adferri non possit.

3. Acuto.

4. Dicit μᾶλλον τοῦ κατὰ λόγον. Id est, plus æquo. relatione facta ad vim febris, ita vt nulla excusatio adferri possit, ætatis puerilis vel senectutis, neque regionis, neque temporis anni, neque peculiaris ægri corporis, nam corporum raritas & humorum tenuitas ad macredinem via est, per ἄδηλον διαπνοὴν, vigiliarum, curarum, inediæ, maximæ febris, diuturni morbi, motus. Et si appareat facies illa cadauerosa.

5. Ob corporis densitatem & plurimam crudam materiam morbificam: quæ duo sequuntur pepasmi & excretionis difficultatem.

6. Quæ mala vt signum, & vt causa. vt signum, quia arguit vim caloris præter naturam cuncta dissipantis. vt causa verò, quia non solùm in hoc casu sunt dissipati spiritus & humores, sed etiam sunt exhaustæ partes solidæ. Exhaustis autem partibus solidis, omnis ratio pepasmi desideratur. Hinc est quòd in effœto senio, per morbos non bene sit sperandum.

XXIX.

Ἀρχομένων [1] τῶν νούσων ἤν τι δοκέῃ [2] κινέειν, [3] κίνει· [4] ἀκμαζουσῶν δὲ ἡσυχίην [5] ἔχειν βέλτιόν ἐστιν.

Euacuationi quæ delectus.

XXIX. Ineuntibus 1 morbis si quid 2 mouendum videatur, 3 moue: nam iis 4 vigentibus 5 quiescere satius est.

Absolutis his quæ ad diætam acutorum morborum pertinent, redit ad purgationes. Spectat enim hic Aphorismus ad explicationem aphorismi vigesimi secundi & vigesimi quarti libri primi.

1. Quo tempore mutatio symptomatum fit potissimum. Ineuntibus itaque morbis: Id est in initio vniuersalis temporis morbi, vel periodi aut paroxysmi singularis. Hoc est, in prima incursione, vel intra primum quaternarium, cùm adhuc cruda sunt omnia: videtur incrementum etiam complecti, nam ilicò ὀρεῖ ἀκμῆς loquitur. Vbi materia segregata est à materia morbifica. vt quæ in ventriculo & mesaraïcis consistit. Hæc sine dubio in initio est educenda, quæ sæpe obtinet propria symptomata. Sed febrilis materia non est tentanda pharmaco, nisi cocta sit tota in morbis acutis, imitatione naturæ: vel in longioribus morbis aliquo modo sit cocta.

Vbi initio purgandum.

2. Vt si humor vitium faciat in prima corporis regione, aut si materia morbifica turgeat, quod ferè fit ineunte morbo, non autem cùm iam prouectus fuerit: quia omnis orgasmus cadit in principium morbi.

3. Vt si quis initio paroxysmi vomituriat, exhibebis oxymel, vt euomat, ineunte paroxysmo, per superiora: in declinatione aut intermissione, per inferiora abduc: Liberior ab hac sarcina reddita natura, quod reliquum est mitigabit faciliùs. In initiis enim morborum vires ab exhaustu plerumque non laborant. Nam hic Aphorismus non collineat ad tempora morborum, sed ad vires, auctore Galeno, libri ad Thrasybulum capite trigesimo octauo. Phlebotomiâ vel pharmaciâ materia educatur: & orgasmus reuellatur, quo morbi acerbitas minuatur.

Gal. lib. Quos & quando purgare oporteat.

4. Cùm nimirum incendij & symptomatũ plena sunt omnia. Eo enim tempore, dicit hîc Galenus, animalis fatiscit facultas: quamuis alioqui vitalis & naturalis eo tempore maximè vigeant.

5. Ne à pepasmo, cui incumbit, natura auocetur, nec ab inclinatione sua auertatur, materiaque nec cedat medicamento attrahenti, nec naturæ excludenti: tum, antequam corpus incendio maximè conflagret.

XXX.

Περὶ τὰς [1] ἀρχὰς καὶ τὰ [2] τέλη, πάντα ἀσθενέστερα· περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς, [3] ἰσχυρότερα.

Cur initio purgandum.

XXX.

XXX. Nam 1 principio & fine 1 morborum imbecillia sunt omnia: in vigore verò 3 vehementissima.

Ætiologia præcedentis Aphorismi.

1. Quasi dicat, ad vires validas, ineunte morbo (quamuis premantur à caussis morbificis) accedit infima symptomatum vis, sine vllo incendij maioris metu: quo fit, vt si quid eo tempore mouendum sit, conuenienter moueri possit. Nam licet materia quidem in initio contumacior sit, tamen eam contumaciam in initio corrigere potest naturæ vis integra adhuc, necdum symptomatum vi languida. In initio ergo inuitat materia, suadet naturæ vis, non auocat symptomatum grauitas. Nam ineuntibus morbis, nondum irritata est natura à perfecta putredine.

In declinatione cur purgandum. 2. In declinatione, materiæ præparatio, & effœta symptomatum vis occasionem purgandi suppeditabit, si quid à morbo relictum sit. Tametsi enim eo tempore natura languida sit, & morbi vehementia fracta, ob materiæ tamen præparationem purgare licebit. Nam edita iam sunt pepasmi signa, & phlegmasia est sublata.

3. In perfecta putredine & irritatâ naturâ.

XXXI.

Vbi purgandum & a cibo desinendum. Τῷ ἐξ ἀῤῥωστίης 1 εὐσιτέοντι, μηδὲν 2 ἐπιδιδόναι τὸ σῶμα, 3 μοχθηρόν.

XXXI. Cui à morbo cibum optimè 1 capienti non 2 confirmatur corpus, 3 malum.

Conuenit hic Aphorismus cum octauo.

1. Si plena manu pastum ineat, cibique appetentia adsit.

2. Si corpus non proficiat mole & colore.

Vsus huius Aphorismi. 3. Vt signum labefactatæ naturalis œconomiæ, & exhaustarum partium solidarum: vt causa recidiui morbi, præsertim si quis liberaliùs se inuitet. Demo itaque ex copia alimenti, & pharmaciâ exige cacochymiam: abnuit enim corpus tale alimentum. Dicebat enim Hippocrates, Qui aluos habent calidas, hoc est, cacochymiâ fœdatas, carnes habent frigidas, hoc est, non attrahentes suum nutricatum ex illo sanguine cacochymiâ fœdato. Purga rhabarbaro, vel agarico & foliis senæ: deinde vsum pilularum de hiera cum agarico, adiecto pauco rhabarbaro, ineat.

XXXII.

Nota perfecta vel inchoata crisis. Ὡς τὰ πολλὰ πάντες οἱ 1 φαύλως ἔχοντες, κατ' 2 ἀρχὰς μὲν 3 εὐσιτέοντες, καὶ μηδὲν 4 ἐπιδιδόντες, πρὸς τῷ τέλει πάλιν 5 ἀσιτέουσιν. Οἱ δὲ 6 κατ' ἀρχὰς μὲν ἀσιτέοντες ἰσχυρῶς, 7 ὕστερον δ' εὐσιτέοντες, βέλτιον 8 ἀπαλλάσσουσιν.

XXXII. Ferè fit vt qui malè 1 affecti si 2 ineunte cibi vsu auidè cibos 3 capiunt, ac nihil 4 edendo proficiunt, ad extremum 5 inappetentes fiunt. Contrà, 6 qui ineunte cibi vsu, nihil omnino appetunt, paulo pòst 7 edendi appetentes, 8 meliore sunt loco.

Id est, qui nondum eualuere, sed conualescunt iâ à morbo, ita vt adhuc ambigua fruantur valetudine.

2. Illud principium non refertur ad tempus vel principium morbi, sed ad principium vsus ciborum. Hoc est, cùm iam primùm necessariò, vel iure aut loco cibum capere debent. Necessariò capit cibum cui vires sunt infirmæ; vel robustæ quidem, sed cum infirmitatis metu. Iure capit, cùm signa coctionis elucent: vt in pleuritide cùm os ægri humescit ab expectorato. Loco verò, cui clysmate subducta fuerit aluus. *Quid sit cibum necessariò, iure & loco capere.*

3. Excitata non quidem ventriculi appetentia à suctione: sed sensus suctionis excitatur à prauo & acido quodam humore, qui forte excidit à liene, vel vicinis partibus: hinc falsa excitatur appetentia, sine vlla suctione, propter corporis impuritatem. *Falsæ famis causa.*

4. Nam venter conficere non potest quantum appetit. Ita etiam in præsente morbo, si quis appetat & comedat liberaliùs, auocatur natura à pepasmo.

5. Quòd tandem facultas resoluatur quæ est cibi appetens, adiunctæ cacochymiç vitio: quia ventris impuritas, omniū cōfusio. Quasi dicat, Itaque purga aluinam regionem à tali prauo succo qui falsam appetentiam excitat. Da cassiæ vnciam, cum specierum hieræ simplicis scriptulo, vel duobus cum scriptulis. *Vsus Aphorismi.*

6. Ab immutato ventriculi temperamento, habitu, & actione, scilicet sine vlla humoris deprauatione.

7. Restituto ventriculo.

8. Et restituantur: nam recreatur aluus quæ asitiam pepererat. Ergo præstat abesse appetitum, quàm adesse appetitum cum absentia suctionis. Nam fit interdum, vt humor putris circa os ventriculi oberrans, aut calor febrilis ciborum fastidium adferat, citra vllū vitæ discrimen. Et quia illa impuritas adest, in ventriculo, propterea suctionis sensus non adest, quamuis alioqui naturalis adsit causa suctionis, nimirùm exhaustum.

XXXIII.

Ἐν πάσῃ νούσῳ τὸ ἐῤῥῶσθαι 1 τὴν διάνοιαν, καὶ εὖ ἔχειν πρὸς 2 τὰς προσφοράς, 3 ἀγαθόν· τὸ δὲ 4 ἐναντίον, 4 κακόν. *Ab animalis facultatis robore vera prædictionum.*

* mente

XXXIII. In quouis morbo * animo bene 1 valere, ac rebus conuenienter 2 datis gaudere, 3 bonum. a Contrarium verò 4 malum.

Quasi dicat, quamuis acutorum omnium morborum non indubitatæ sint prædictiones, tamen qui iuncti sunt cum actionis integritate, tandem à natura domantur.

1. Hoc est, sine vlla verborum absurditate, sineque indecora corporis compositione, & morum dissimilitudine, sineque præsentis laboris indolentia: sique potest imaginando, ratiocinando, in memoriam reuocando suum officium facere. Hinc significatio fit cerebrum, meningas, diaphragma integra esse. Διάνοια, γνώμη, νοῦς idem Hippocrati.

2. Hoc est, bene coquere, distribuere, & excernere. Gaudere, id est, proficere vsu. Alumnæ œconomiæ integritatem hæc denunciant, ventriculum, iecur, correctè agere.

3. Salutare. nam bonis fit & apparet ægri rebus, eò quòd contra materiam morbificam pugnet integræ naturæ virtus. Bonitate naturæ si morbi superantur tandem: quod Cleonactidæ euenit.

3. Epid. a. Delirium semper malum: vt in Cydis filio, & in vxore Hermoptolemi.

4. Nam ex iis, facultatum, quarum potentiâ corpus administratur, virtus aut infirmitas significatur. Malè autem ad morbi vim accedit naturalium virium imbecillitas.

XXXIV.

Dissentaneus morbus periculosior consentaneo.

Ἐν τῇσι 1 νούσοισιν ἧσσον 2 κινδυνεύουσιν οἷσιν ἂν οἰκείη τῆς 3 φύσιος καὶ τῆς 4 ἡλικίης, καὶ τῆς 5 ἕξιος, καὶ τῆς 6 ὥρης, ἡ 7 νοῦσος ᾖ μᾶλλον, ἢ οἷσιν ἂν 8 μὴ οἰκείη κατά τι τουτέων.

XXXIV. In 1 morbis minus 2 periclitantur quorum 3 naturæ & 4 ætati, & 5 habitui & 6 tempori 7 congener est magis morbus, quàm quibus 1 nulla ex parte est consentaneus.

Disputatio exigit vt agat de difficultate curationis, eò quod quidam morbi ratione naturæ & similium, sunt calamitosi vel salutares. Adeoq; horum ratione euenit, vt qui specie sint morbi salutares, quibusdam tamen sint funesti. Videtur autem prima fronte absurdissimus hic Aphorismus, & qui minimè omnium demonstrari possit. nam quoties ad exitiosam vim morbi, accesserit naturæ consensio, periculosissimè se habere debet æger. Vt si tabidus naturâ (quales hi quibus alarum more scapulæ in dorso prominent: nam pectus his angustum est) in tabem inciderit, maxima ex parte moriuntur, ex Hippocratis sententia, vbi ait, Moriebantur quorum natura vergebat ad phthisin. Item adolescens calidissimus si in calidissimam febrem inciderit, quomodo non potest periculosissimè laborare? cùm malum malo cumulatur, & quòd ad intemperiem ipsam calidam accesserit morbosa intemperies calida. Hæc omnia soluo vnica ratione. Eò quòd morbi pares magnitudine, causâ, symptomatis & curandi opportunitate faciliùs curantur in iis quibus sunt congeneres, quàm in aliis: Abitum enim extra naturæ lineam non grandem significans.

Absurditas Aphorismi refellitur.

2. Epid.

Solutio.

1. Magnitudine causæ, symptomatum vehementia, & curandi opportunitate paribus. Committite talem morbum cum duobus corporibus, quibus est diuersa contrariaque conditio.

2. De vita, aut de actione corporis. nam immanis causa morbifica nō facit illum morbum, proptereaque non tanta symptomata vrgent: & hæc causa est, quòd facilè curentur.

3. Id est, temperamento vniuersi corporis. Sed obiicies ex Aphrodisæo: Æthiopes moriuntur ex febribus ardentibus: quæ illis sunt congeneres. Respondeo: Hoc illis euenit quòd pauca quæ illis est natura aërea, hîc extinguatur facilè magnitudine symptomatum, non magnitudine causæ. Scoti verò sua in patria magnitudine causæ magis opprimuntur: nam bilem hyeme procreant. *Quæstio. 1. Probl. 79.*

4. Ætas enim vertit corporis temperiem: & in ea sunt humorum variæ conditiones, qui modò sursum, modò deorsum viam affectât. Infanti lumbrici, iuueni tertiana, euenit.

5. Conformationi corporis vniuersi, & singularum partium.

6. Nam eucriti fiunt morbi, qui commodis sibi temporibus eueniunt.

7. Essentiâ, materiâ, periodo, paroxysmis, & symptomatis.

8. Causæ enim immensam denotat potentiam; vt si senex ex causo laborârit media hyeme. Difficultatem adfert Galenus, & ex eo Auicenna. nam Galenus author est Peripneumoniam pituitosam minus periculi habere quàm biliosam. Pulmonum autem temperies est calida, minimeq; frigida. Quare pituitosa pulmonis phlegmone parti non erit analoga: ergo & periculosior. Quidam respōdent temperiem esse distinguendam, in naturalem & ascititiam: nugæ. Intellectus Aphorismus accurate pro se respondebit. Dicit Hippocrates eos morbos minùs calamitosos esse, qui analogiâ respondent temperiei, & talibus. Ex qua sentētia malè inferas, Hic morbus est analogus temperiei ægri: ergo minùs periclitatur. Nā vix fieri potest, vt aliquis morbus teperiatur, quin ratione alicuius rei nō sit analogus, & ratione alicuius rei sit analogus. Vt causus iuuenem implicans humidum, frigidū & pituitosum, illi est analogos ratione ætatis; non analogos à temperie. Est tamen minùs huic periculosa, quàm seni calido & sicco, cui analogos erit ratione temperiei, at nō illi erit analogos ratione ætatis. Attamen huic periculosior euenit. Itaque non ad vnam solam temperiem debemus collimare, sed cuncta intueri *Quæstio. 1. Progn. 42.*

tueri debent. Ita inflammatio biliosa pulmonis, analoga eius compagini & structuræ & habitui. Nam habitus esse potest mollis vel durus, rarus vel densus. Pulmones sunt molles, non duri; sunt rari, non densi: sunt laxi. si habitum inspexerimus, facilè animaduertemus biliosam inflammationem minimè esse analogam substantiæ pulmonum: attamen temperiei pulmonum analoga est hæc inflammatio biliosa. Quare Auicenna ex Galeno bene dixit erysipelatodem phlegmonem pulmonis periculosiorem esse, pituitosa. Nam licet biliosa sit analoga ratione temperiei: attamen est maximè dissentanea ratione habitus & compaginis. Idem dicendum de raucedine senum: nam vires illorum stupent.

XXXV.

Ἐν πάσῃσι τῇσι νούσοισι τὰ περὶ τὸν [1] ὀμφαλὸν καὶ τὸ ἦτρον [2] πάχος ἔχειν, [3] βέλτιόν ἐστι. τὸ δὲ σφόδρα λεπτὸν [4] καὶ ἐκτετηκὸς, [5] μοχθηρόν. Ἐπισφαλὲς δὲ τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς [6] τὰς κάτω καθάρσιας.

XXXV. In omnibus morbis si 1 crassum 2 abdomen fuerit, melius 3 est. Contrà, quando valdè est tenue 4 valdeque consumptum, 5 calamitosum. Est enim, ita affectum esse, periculosum 6 ad infernas purgationes.

Hoc Aphorismo specialiter docet, quam vim habeat in omnibus morbis naturæ œconomia. Vt enim sunt affecta hypochondria, ita salutis spes affulget, aut à morbo periculum imminet. Vnde summam Aphorismi hac ratiocinatione complectamur, Quicquid est eiusmodi, vt ex eo significatio fiat benè affectorum viscerum, & eius beneficio melior sit naturalis œconomia, id præclarè tum facit tum apparet ad salutem. Sed hypochondria bene affecta, bene affecta esse significant viscera: & eorum beneficio naturalis œconomia est melior in coquendo, distribuendo, & excernendo. ergo.

Abdominis partes, & nomina eorum. 1. Per ἦτρον intelligit eam partem abdominis quæ pube & vmbilico definitur; latinis hæc pars dicitur sumen & aqualiculus, & alio etiam nomine Græcis dicitur hypogastrium. Hoc loco Hippocrates per τὰ περὶ τὸν ὀμφαλὸν, καὶ τὸ ἦτρον, duobus extremis notatis, omnes partes abdominis complexus est. Porrò abdomen, epigastrium Græcis, definitur cartilagine xiphoïde, costis nothis & pube. Abdomen anteriore parte distribuitur nominibus duobus, nimirum stomachi, & hypogastrij. Stomachus definitur cartilagine xiphoide, & vmbilico. hypogastrium vel ἦτρον ab vmbilico ad pubem. Abdomen verò è lateribus distinguitur: equidem partes à nothis costis ad vmbilicum hypochondria appellantur: quæ deinde sunt partes, vsque ad os ischij, dicuntur lagones vel ilia. Has itaque cunctas partes hîc intelligit.

2. τὸ πάχος ἔχειν, est abdomen bene habitum esse, hoc est, æquale esse, vt nulla tumoris interni suspicio adsit. Sed vt in omnibus partibus æqualiter sit affectum calore: vtque nulla parte quàm alterâ sit durius. Nam si durius fuerit, hæc durities erit recens vel vetus. & vtraque cum borborigmo, vel sine. Durities recens (vel propriùs distentio) cum borborigmo, flatum significat. Vetus cum borborigmo hecticam intemperiem intestinorum notat, & hydropem minatur. Recens sine borborigmo cum torminibus, phlegmonem viscerum, ex quo materia quædam exudat, quæ tormina mouet. Vetus sine borborigmo, scirrhum significat. Sit æqualiter affectum: Nam si superiore parte sit calidius, dices ibi focum febris esse. Sit ἐὔσαρκον & λαπαρὸν, æquatum, in mediocritate contractionis & distensionis positum. Abdomen itaque sit crassum, nam constituitur id ex cute, adipe, panniculo carnoso, octo musculis: accedit peritonæum, omentum: His fouetur calidum natiuum, maximè in frigidis illis partibus vmbilici ac aqualiculi. Vide historiam eius qui in Dealcis horto iacebat, & Hermocratis. Ex abdomine itaque bene vel malè habito facilè iudicari potest hepatis conditio, ob vicinam operis societatem, & ob vasorum communionem.

3. Nam inde significatio fit, focum febrilem abesse à partibus nutritioni dicatis. & causa est quòd œconomia naturalis, abdomine bene habito, meliore sit loco.

4. Si sit inæquale calore, tumore, mollitie. vel tenue, id indicat spoliari subditas partes, naturâ frigidas, suo tegumento ac stragulo: vnde coctio in his deterior redditur, maximè ad vmbilicum, & aqualiculum.

5. Quòd ex eo partes nobiles incendio conflagrare significetur. quasi dicat, alias partes exui per febres sua mole, non ita malum: at semper hoc malum in abdomine: nam in promptu nutricatus prædia sunt aluo, vnde pinguescat: aliis non æquè, nisi hinc petant. Indicium est hæmatoseôs ac aluinæ coctionis fractæ. *Abdominis præstantia in significando.*

6. Quia beneficio abdominis, huiusmodi fiunt excretiones, ac intestinorum vi: quæ fomite suo spoliata, languent. Multi ob musculorum abdominis tenuitatem nulla ope excernere possunt. Totum itaque abdomen medicis tentandum est, vt noscant quænam eius partes vehementiùs caleant, aut tensæ sint, an inæqualitate præditæ. Adeò interdum extenuatam aqualiculi partem deprehendi, vt arteriarum quæ in lumbis sunt, manifestissimè pulsum tetigerim. *Medicis tangendum abdomen.*

XXXVI.

Οἱ [1] ὑγιεινῶς ἔχοντες τὰ σώματα ἐν τῇσι φαρμακείῃσι καθαιρόμενοι, [2] ἐκλύονται ταχέως, καὶ οἱ πονηρῇ [3] τροφῇ χρεόμενοι.

Sanitate restitutâ abstinendum à pharmacis.

XXXVI. Qui 1 sunt sano corpore † dum pharmaciâ purgantur, celeriter 2 exoluuntur, atque hi qui 3 prauo vtuntur nutricatu.

1. A perfectâ absolutaque crisi cùm his restituta est sanitas, quamuis illi tuberculis scateant. Vel etjam hi, qui integra valetudine fruuntur in temperamento, conformatione, & quattuor humorum congenitorum æquabilitate. Nam sanitas est vel primigenia, vel restituta. Restituta, abacto iam morbo per excretionem vel per abscessum. Per excretionem, vt sudorem, hæmorrhagiam, deiectionem alui, vrinæ profluuia. Per abscessum, vt icterum, tubercula toto fusa corpore, tumores tibiarum non impares morbo & naturæ. Qui sunt in restituta sanitate, sunt in neutra constitutione, & ad morbum inclinant.

2. Quòd à morbo supersit naturæ infirmitas. & etiam quia pharmaci vis labefactat partes solidas, & sanguinem bene constitutum resoluit. ἐκλύονται, hoc est, in syncopen incidunt pharmaci acrimoniâ, succi alibilis hypercatharsi, resolutione partium solidarum.

Cacochymia corpora vt sint curanda.

3. Quia cum viribus imbecillis humorum incidit corruptela. Vbi cacochymia, ibi distentæ manent à sanguine venæ: quia sanguinem illum malum respuunt carnes, nec ad se trahunt. A venis itaque à copia obstructis, exudat putris vapor in stomachum, dum huiusmodi materia vacuatione tentatur: vnde in Syncopen stomachicam cacochymici incidunt. In huiusmodi itaque corporibus vtendum est epicrasi: hoc est, tali curatione quæ paulatim suscipitur: id quod malum est euacuando, & paulatim id quod salutare est reponendo. Hoc benè fit, exhibendo syrupum de cichoreo cum rhabarbaro, quarto vel quinto quoque die, prout requirit ratio morbi, ægri temperies, & vires: electario santalorum cum rheo in tabellis, lacte asinino. Et si phlebotomia opus fuerit, parcè id fiat: vt natura parum ab onere leuetur. Soluuntur ergo horum vires facilè à pharmacia ob caloris natiui infirmitatem, aut ob vapores tetros, qui humoris agitatione nobilissimas partes infestant: Accedit humoris corrupti acrimonia, qua partes ipsæ vellicantur.

Sensus Aphorismi.

Sensus Aphorismi est, Æquè peccant qui medicamentum purgans exhibent sano corpori & perfectè vbi exclusa est morbifica materia, atque is qui cibum exhibet superstite materia morbifica, & impuro adhuc corpore. in his autem qui non reduce, sed sanitate primigenia fruuntur, pharmaca vim inferunt partibus sanis, ac colliquant eas, & nutricios succos fatigant, quia cum delectu quodam attrahunt, vnde animi vires atteruntur disiectis spiritibus. Vltima pars huius Aphorismi etiam ad Hydropicos spectare videtur:

Hydropici vt purgandi.

victu tenuante & remediis εὔφορ debet corpus reddi, & magnis interuallis purgare conuenit. κενὸν δὲ κεῖσθαι [illegible]. Ergo non secundum cacochymiam est exhibendum remedium, vt in puellabus fœdis coloribus præditis, & ictero nigro, cibariis meliùs vinces mala, quæ affectioni remedio sunt.

XXXVII.

Οἱ εὖ [1] τὰ σώματα ἔχοντες, φαρμακεύεσθαι [2] ἐργώδεες.

XXXVII. Qui 1 secura sanitate fruuntur, hos purgare 2 graue est.

Sanis pharmacia insilis.

Quasi dicat, non solùm his incumbit praeceps omnium virium lapsus, verùm atrocibus aliis inuoluuntur calamitatibus, qualis est syntexeos perenne profluuium cum perenni febre, nam liquat carnem, indéque tunc delectu quodam trahit sibi simile.

1. Qui benè morato sunt corpore, à moderato omnium succorum habitu, vnde nutritio fœlix. Vnde habitus bonus, solidus & succi plenus.

2. Quia pharmacum quidem trahit, at natura retinet, quasi dicat, si in primigenia hoc fit sanitate, quid ergo eueniet in restituta? vbi, quamuis integri fuerint succi, languent tamen vi morbi fractæ vires. *Vsus.*

XXXVIII.

Τὸ σμικρῷ χεῖρον [1] πόμα καὶ σιτίον, ἥδιον δὲ, τῶν βελτιόνων μὲν, ἀηδεστέρων δὲ, μᾶλλον [3] αἱρετέον.

Aegris aliquid dandum.

XXXVIII. Cibus & potus paulò 1 deterior, suauior 2 tamen, melioribus quidem, sed insuauioribus est 3 anteponendus.

1. Quamuis naturæ non sit ita consentaneus, nec tam benè exhausto respondens, nec æquè cum morbo pugnans. Paulò deterior, dicit: nam si damnum maximum adferunt, non exhibebimus.

2. Vt in causo aquæ frigidæ potus, substantiæ proprietate, non tam in specie, quàm in indiuiduo, insitaque similitudine à temperamento. Atque hæc considerantur in specie: quia auium montanarum caro, item omnium animalium bifidorum & ruminantium, homini in specie est consentanea. In indiuiduo, quia quibusdam caro etiam veruecina non est grata, licet in specie sit consentanea. Pertinet etiam hoc ad delectum earum rerum quas expetunt ægri: nam gratificandum esse ægris docet Hippocrates 6. Epidemiôn 4. 8. Suauius dicitur primis qualitatibus, vt calidus vel frigidus potus: secundis, vt sapore.

3. Quod ventriculi complexu ex ea suauitate, maiorem reficiendi vim acquirat. Spes omnis bonæ coctionis consistit in arcto complexu ipsius ventriculi. Pertinet hic Aphorismus ad rationem diætæ quæ cōualescentibus præscribi solet. Scopus est, vt doceat omnem cibi mutationem, tum in ægris tum in conualescen-

Cibus optimus quis, & quis deterrimus. ualescentibus metiendam esse non solùm in quantitate & vtendi modo, sed etiam in qualitate. Optimus itaque cibus est qui æquè cum morbo pugnat, atq. naturæ studet, qualis est ptisana. Atque quo propius vel longius ab hoc opere abest cibus, eò est ab optimo propior vel remotior. Deterrimus enim est, qui nec naturæ studet, nec cum morbo pugnat. Deterior itaque hoc loco dicitur is cibus, qui minùs cum morbo pugnat, quique minùs naturæ studet.

XXXIX.

Οἱ [1] πρεσβῦται τῶν νέων τὰ μὲν [1] πολλὰ [2] νοσέουσιν [3] ἧσσον. ὁκόσα δ' ἂν [4] αὐτέοισι χρόνια νοσήματα γίνηται, τὰ πολλὰ [5] ξυναποθνήσκει.

XXXIX. Seniores, affecta ætate, 9 minùs iuuenibus 2 maximam partem 3 ægrotant. Sed quicumque diuturni 4 ipsis eueniunt morbi, ferè 5 commoriuntur.

1. Nam si non conuenienter naturæ vixerint, magnis se malis inuoluunt. ita si vita iuuenilis intemperans, tradiderit senectuti corpus effœtum.

2. Rariùs, & non tam acutis morbis tentantur; nam frigidum est senum corpus: propterea tam calamitosa vehementia symptomatum iis non superuenit. Ita parotides quæ in senes incidunt, non tam sæua habent symptomata pathognomica vt in iuuenibus, neque tam graue senibus superuenit delirium.

3. A morbis causa, loco, essentiâ, & motu paribus. Quia iuuenes integris viribus contra causas morbificas pugnant, nec nisi à validis deiiciuntur: senes optima diæta fugant magna mala.

Morborum diuturnorũ causa. 4. Triplex est causa diuturnioris morbi; pepasmi difficultas, ægri & medici culpa, & partis principis inflammatio, quam sequitur atrophia. Hoc autem Aphorismo vnicam pepasmi difficultatem consideramus. Nam qui morbi diuturni sunt ægri vel medici culpâ, tum partis principis inflammatione, tam commoriuntur iuuenibus quàm senibus. Hi morbi sunt vel σύντροφοι, vel increscentes: *6. Epid. 5. 6.* dicuntur σύντροφοι, hoc est cognati & connutriti, quorum hyparxis consistit in naturali vitio, vel temperamenti, vel conformationis *Qui morbi syntrophi, & increscentes.* eius qui ægrotat: Sic epilepsia puerorum est morbus σύντροφος. Ita dysenteria senum, increscens morbus dicitur, qui vires acquirit eundo, increscente auctaque mali causa. Vt etiam podagra, arthritis omnis, calculus.

Qui incurabiles. 5. Vitia renum post quinquagesimum annum sanata esse non vidi, inquit Hippocrates. Dices: morbi syntrophi desinunt coctione, solutione, & rarefactione. Respondeo, si *6. Epid. 5. 6.* sunt increscentes illi, ob pepasmi difficultatem, non soluuntur: sed ad exitium protrahuntur. Tales morbi sunt plerumque qui à frigore. nam curari debent hi πεπασμῷ, λύσει, vel ἀραιώσει. Sed effœtæ vires, corporisque senilis densitas, materiæque contumacia obstant his. Hos ergo erige vino, ac cibo eupepto, & frictionibus. Sunt autem tria genera *Morborum diuturnorum differentia.* diuturnorum morborum: in primis sunt morbi cognati, vt seni tussis: alij sunt syntrophi, quasi dicas, connutriti, qui diu multumque nos exercent, vt epilepsia pueros, quæ vitio diætæ alitur: increscentes, vt podagra, calculi.

XL.

[1] Βράγχοι καὶ [2] κόρυζαι τοῖσι σφόδρα [3] πρεσβύτῃσιν [4] οὐ πεπαίνονται. *Senum mala.*

XL. Raucitates 9 & grauedines senio 3 confectis 4 non mitificantur.

Prædicit iam qui morbi sint insanabiles, & sanabiles quinam sint: & primum adfert exemplum diuturni morbi, quo firmat præcedentem Aphorismum.

1. Raucitas hoc loco non est vox illa clangosa à febre ardente, sed vitium laryngis & faucium à distillatione: & significat omne genus catarrhi.

2. κόρυζα generaliter omnem catarrhum significat. Propriè autem est affectio narium primigenia, vel superueniens. *6 Epid. 2. 45.*

3. Ob frigus corporis.

4. Quasi dicat, multò minùs alij morbi qui raucitates superant, vt asthma, & phthoë raucitatis soboles, & peripneumonia ab acerrima distillatione, nephritis, arthritis, dolor colicus, & splenicus, tussis. Rarò hæc illis sanantur; nam vel rarefactione aut dissolutione superari in frigido corpore nequeunt hæc mala. restat vna coctio, quæ ægrè hîc etiam suum officium facit.

XLI.

Οἱ [1] ἐκλυόμενοι [2] πολλάκις καὶ [3] ἰσχυρῶς [4] ἄνευ φανερῆς προφάσιος, ἐξαπίνης [5] τελευτῶσι.

XLI. 1 Qui 2 frequenter & 3 vehementer & 4 abs re deficiunt, 5 repentè moriuntur.

Tribus sequentibus Aphorismis agit de illis morbis qui toto genere sunt lethales: hoc est, in quamcumque ætatem, in quamcumque regionem, quemcumque anni statum, quamcunque in naturam ac temperiem inciderint. Talis vt sit ratiocinatio, Quicquid est eiusmodi vt actionem per quam est vita omnino tollat, (si accedat difficultas curandi ex affectionis causa, morbifica magnitudine, & symptomatum vi repentè oborta) id est incurabile, in quamcumque ætatem, sexum, fortunam, tempus anni, vel regionem inciderit.

1. Nam Syncopa cardiaca respirationem adimit

adimit sæpè. Quæ hic annotat Hippocrates, significationem adferunt cordis malè affecti, idque per idiopathiam. Nec leui, sed ex graui admodum affectione cor laborare; adeò vt illa noxa calorem spiritusque vitales dissipet, vt si Erysipelas cor occuparit: vnde dissipatur spiritus vitalis, extinguiturque calidum natiuum, vsusque respirationis tollitur. Dicet quis, Hystericæ tamen viuunt sine respiratione: Resp. transpiratione recreatur ex his harum calor. Et hæc affectio manifestam habet causam. Lipothymia differt à Syncope: nam in lipothymia adest subitus spiritus animalis motus, & vehemens: fit subito motu spirituum ad partem affectam, attamen fons integer manet.

2. Ex magnis causis quæ cor affigunt. vnde dissipatio spirituum, vt in peste ab aera pestifera, vel oppressio. Et quidam imbellem habent vim vitalem.

3. Corruptela spirituum & solidarum partium. i. qui non facilè reuocantur à Syncope.

4. Sine causa manifesta: nulla exhausti ratione: nec vlla incidente affectione quæ cor in sympathiam ducat. Quamuis causæ manifestæ graues idem agant: sed non ita subitò moriuntur.

Remedium. 5. Sublato omni respirationis vsu, per spiritus vitalis & caloris dissipationem: immutato cordis temperamento & habitu, morbi alicuius contagiosi, venenati, aut pestilentis vi. Labefactata vis vitalis, cæteras in consensum rapit. Da aquam theriacalem, cum aqua cinnamomi & cum aqua boraginis.

XLII.

Λύειν ἀποπληξίην [1] ἰσχυρὴν [2] μὲν ἀδύνατον, ἀσθενέα [3] δὲ οὐ ῥηΐδιον.

XLII.

Apoplexiam 1 fortem discutere nō 2 potis est: debilem 3 verò nō facile.

Stertorunde. 1. cùm resolutum est cerebrum, indeque meatus conniuent, vt exitus non pateat animali spiritui ad neruos; vnde thorax cùm dilatari non possit, interceptis spiritibus motoribus, respiratio in stertorem abit: nec motus aut sensus affertur cæteris partibus. Cumque inducias non det symptomatis huius vis, remedia adhiberi non possunt.

Apoplexia cur lethalis. 2. Ob curandi difficultatem, quia causa coniuncta non facilè tolli potest. Nam priusquam remedia adhibueris, æger moritur, sublata omni respiratione. Nam aucto respirationis vsu, impuro calore natiuo à collectæ fuliginis copiâ, sequitur stertor: à stertore, respirationis sublatio, dein mors.

3. Hæc potissimùm venæsectione curationem suscipit. Attamen ægrè sanatur ob symptomatum incidentiū vim repentè funestam, quæ adimit omnem spirandi facultatem. In hac aditu ad cerebrum prohibetur spiritus vitalis, interceptis carotidibus arteriis & venis iugularibus. Ita distinguit Auicenna magnam à parua apoplexia: nam in forti consistit vitium in illis meatibus qui sunt ex cerebro: cuiusmodi sunt nerui, ventriculi cerebri, & radix dorsalis medullæ. In debili verò vitium consistit in meatibus qui eunt ad cerebrum, vt venæ iugulares, carotides arteriæ, rete mirabile: quod fit à sanguine crasso, vel tali vapore. Curatur illa, si intra dies septem febricula illi analoga superuenerit, quæ discutit flatus, nec illi ita superuenit paralysis: nam frictionibus & quassationibus interdum euanescit ille flatus etiam. vel si hæmorrhoïdes profluxerint, quæ reuellunt crassum sanguinem. Apoplexia autem tollit respirationem sublato motu thoracis, ita vt vitiū hoc consistat in instrumento mouente. Debilem verò apoplexiam non comitantur tam vehementia symptomata; & solebat in paralysim abire plerumque. Quo modo Apoplexia verè nulla parua aut debilis sit, abundè demonstramus Libro De Morbis Capitis, vbi De Apoplexia. Quare vbi abest magnitudo causæ cum pari Symptomatum vehementia coniuncta, nec cadit remediis, nec dat inducias vt ea adhiberi possint: propterea lethale. A prouisione totius corporis, rade caput ea parte vbi sunt suturæ, & impone illi emplastrum ex sinapi, castoreo & aceto forti. Brachiaque & crura ilico stringe vinculis: Iubeque fricari manus & pedes nitro, cum sale. Sub lingua ponatur castoreum. Deinde saphaia vena vtriusque pedis aperiatur. hinc manus vena tundatur. tandem nasi, vel iugulares. Postridie Clyster repetatur. Accipe castorei & euphorbij cuiusque scriptulum: id totum infletur radici linguæ. id extrahet pituitæ maximam copiam per palatum horæ spacio.

Quid sit magna & parua Apoplexia.

Curatio.

XLIII.

Τῶν [1] ἀπαγχομένων καὶ [2] καταλυομένων, μηδέπω δὲ [3] τεθνηκότων, οὐκ ἀναφέρουσιν, οἷσιν ἂν [4] ἀφρὸς ᾖ περὶ τὸ στόμα.

καταλυομένων.

XLIII. Qui strangulantur aut 2 resoluuntur, necdum tamen 3 animam efflarunt, non restituuntur, quibus os 4 obsitum spumâ est.

Multiplices sunt morbi toto genere lethales. Primò, per quos tollitur actio, per quam est vita: vt respiratio, nutritio. Secundo, quorum hyparxis in intemperie æquali partis alicuius, vel totius consistit, vt est marasmus, & sphacelus. Quia nulla intemperies æqualis curationem recipit: eo quòd tunc labefactetur omnis naturæ vis, quódque temperamentum ipsum perierit. Tertiò, quorum materia est pepasmi expers, vt elephantiasis, cancer. Palliatam quandam curationem hæc recipiunt, curationem nequaquam. Quartò, quorum focus tam longè abest, vt eò peruenire nequeat integris viribus medicamentum, vt euenit in calculo qui est in vesica.

Morbi lethales quadruplices sunt.

1. Hoc

1. Hoc est, quibus larynx opprimitur: id fit tumore, laqueo, à vertebra colli retorta, & in angina, quæ fit ex inflammatis propriis musculis laryngis.

2. Interceptis cerebri neruis, & carotidibus arteriis. tunc enim sensu & motu destituuntur.

3. Nondum mortui sunt: nondum exstincto vel suffocato calore vitali.

4. Vel quibus circum os spuma apparet. Nam in corde (ob motum accisum thoracis) intercepta fuliginis copia tantum feruoris pulmoni infert, vt propriam illi humiditatem exprimat: vnde gignitur spuma illa. Quare longè aliam causam agnoscit hæc spuma, quàm illa quæ eliditur in epilepsia. Ab hac ergo promptè extinguitur & strangulatur calor natiuus, nam intercipiuntur omninò fuligines. Quomodo spuma gignatur eleganter explicat Galenus in commentario huius Aphorismi: & etiam libro secundo Prognosticon 47. & 7 Aphorismorũ 30. A prouisione habita totius corporis, seca venas sub lingua: & si non iuuat, iugulares in collo externas. Et gulæ insuffletur puluis hirundinum. & foris admoue emplastrũ ex nido hirundinis cum aceto. Si ad pus abeat, vt rumpatur, Accipe myrrhæ drachmas duas: sinapi drachmam: morsus diaboli, scabiosæ, cuiusque manipulum: coque ex aqua ad librã: colaturæ adde mellis optimi, & dianuci, singulorum vncias duas: fiat gargarismus. Et ad ruptionem facit hoc emplastrum, Accipe farinæ tritici, hordei, seminis fœnugræci, cuiusque vncias duas: radicum liliorum vncias tres: ficus sex: liuistici, chamæmeli, meliloti, maluæ, cuiusque semimanipulum: fermenti acris drachmas duas: decoctis vt decet ex aqua, fiat cataplasma. dolorem sedans, Accipe medullæ pomorum sub prunis coctorum vncias octo: butyri recentis vncias duas: pinguedinis gallinæ sescunciam: lactis muliebris vncias tres: farinæ hordei vnciam: bulliant ad spissitudinem: in fine adde vitellos ouorum duos: & parum croci.

Spuma generatio. *Remedia.*

XLIIII.

Οἱ [1] παχέες σφόδρα κατὰ [2] φύσιν, [3] ταχυθάνατοι γίγνονται μᾶλλον τῶν [4] ἰσχνῶν.

Graciles & obesi.

XLIIII. 1 Qui naturâ valdè sunt 2 crassi, celeriùs 3 moriuntur quàm 4 graciles.

Ostendit Hippocrates quòd habitus & natura corporis magnas habeant opportunitates vel difficultates curandi. Nam naturâ crassi citius afficiuntur, tristius ægrotant, & difficilius curantur gracilibus.

1. Hoc est, primigenia conformatione, non autem à diæta, sed à frigore natiuo.

2. Crassorum duo sunt genera, quidam enim crassi sunt ocio, ab affluxus copia, & effluxus inopiâ. de quibus hic non loquimur, vt neque de athletis. Propterea addit Valdè. hoc est, qui sunt obesi, venis angustis, corpore crasso, sed paruo, ossibus quoque paruis: Ceruices quidem videntur habere crassas, sed tenues sunt, nam ossa obducta sunt magna mole. Atque corpus hi habent inperspirabile.

3. Quia spiritus calidumque natiuum non potest in tot annos vitam producere, & œconomiæ naturali non tam benè consulitur, ob frigus, in crassis, atque in gracilibus. Cùm autem in morbos inciderunt, ægrè illis defunguntur, ob caloris natiui infirmitatem, corporis densitatem, ventrumque angustiam. Hinc etiam obnoxij sunt corruptioni succorum.

4. Non quidem qui sunt extenuato corpore ab exhaustu & euacuatione; Sed qui naturâ sunt lacertosi & neruosi homines. Qui pectore sunt amplo, scapulis amplis, quibus ampla sunt ossa & venæ. Qui capite sunt magno, & cùm inclinantur, ceruicem magnam ostendunt. Etenim prodidit Hippocrates, Vt caput est & ceruix, sic reliqua sunt quæ ab his oriuntur tanquam à principio. ossa enim à capite æstimanda sunt; ab ossibus nerui & musculi. Itaque graciles habent maiores opportunitates ad benè viuendum, & redeundũ ad sanitatem, ex corporis conformatione, caloris natiui copia, & meatuum libertate, denique quòd corpus habeant εὔπνουν ac perspirabile. Eusarcum corpus optimum est: atque si inde abeas, tenue opimo fœlicius est. Quasi dicat Hippocrates, per morbos itaque non tam bene sperandum de tali corpore, ac de tenuiore. Nec æquè tutò validè purgari poterit, nec inedia macerari, nec sanguinis abductione inaniri. Omnia itaque hîc fiant cum cautione & non violenter: cunctatio vincat præcipitium. Hîc rectè in vsum flectas illud Thucydidis, Ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει: Inscitia fiduciam, prudentia cunctationem gignit.

6. Epid. 1. 3. & 6. Epid. 4. 25. *Vsus Aphorismi bonus.*

XLV.

Τῶν [1] ἐπιληπτικῶν τοῖσι [2] νέοισιν ἀπαλλαγὴν αἱ μεταβολαὶ μάλιστα τῆς [a] ἡλικίης, καὶ τῶν [3] τόπων, καὶ τῶν [4] βίων ποιέουσι.

XLV. Finem 1 epilepsiæ 2 iuuenibus adferunt [a] ætatis, 3 loci & 4 victus mutatio.

Exempli causa proponit morbum syntrophon. Vt enim acutorum morborum non omninò certæ sunt prædictiones, ob varietatem corporum, causarum atque signorum, nec pariter æqualis est depellendi ratio: sic quoque morbi syntrophi non æqualiter in omnibus hominibus curationem accipiunt.

1. Hoc est, conuulsioni totius corporis typicæ & periodicæ, cum mentis & sensuum oblæsione.

læsione. Typicæ, quæ statis euenit temporibus: Periodicæ, hoc est, quæ statis horis finitur.

2. Ætas curat epilepsiam eam solam quæ euenit per idiopathiam. nam quæ per sympathiam accidit ab ore ventriculi, vel ab aura venenata quæ effertur à partibus in cerebrum, ætate non curatur.

2. Id est, pueri & puberes cùm adolescunt, sanantur. Cùm scilicet in puerili Epilepsia vocem edere asperiorem incipiunt, atque ad Venerem excitari, non autem Veneri operam daré cœperint (quia venus hoc malum accersit) exhaustâ pituitâ, confirmatisque neruis. Puberes vero cum vigesimum quintum annum accesserunt, hac molestia defunguntur, robustioribus redditis neruis: & hi tunc grauem edunt vocem.

3. Qui ad sicciorem temperiem facit.

4. Quia vinum plethoricis causis replet neruorum principium, ab eo abstineant & etiam à venere, quòd neruos imbelles reddat: sique diætâ siccâ neruis & cerebro studeat. Curat epilepsiam acori radix contusa, & potui indita. Fimus ciconiæ bibitus. Et puluis cranii humani si detur cum succo rutæ: vel cum decocto pæoniæ, visci querni, tormentillæ, & cubebarum. Sumitur etiam quotidie scripulus castorei cum decocto prasiij. per quatuordecim id agitur dies. Puluis lumbricorũ terræ cum vino potus. Contunde radices pyrethri cum melle, ita vt fiat electarium: detur drachma, & superbibat decoctum stœchados. Hoc agat semel septem dierum spacio: sed toto anno. Si ab vtero sit epilepsia, quæ puellabus frequens, sumat bis in mense pilulas fœtidas.

Remedia quædam eximia.

XLVI.

Vrgenti maximè est succurrendum.

Δύο ² πόνων ¹ ἅμα γινομένων μὴ ³ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

XLVI. Duobus ² doloribus nec eadem 1 parte obortis simul, 3 vehementior minorem obscurat.

2 Hoc est, affectionibus vel morbis.

1. Parte similari & non organica. Referenda etenim hæc sunt ad alienationem temperamenti, vel ad immutationem habitus.

2. Eodem tempore.

3. Quò i distracti spiritus in partem vehementius dolentem, subsidij ergo, sensionem impediunt rei, in alterius partis sensum delatæ. Nam vnicuique parti suus est attributus sensus, vnde peculiaris sensio excitatur rei in sensum delatæ. Sic arthritici colico dolore superueniente liberantur: contraque, colici incidente arthritide. Quasi dicat, quamuis querela non adsit de parte minus tunc dolente, attamen Medicus non minus de ea prouisionem habere debet. Nam plus inde imminet non rarò periculi, quàm à grauiter dolente. Vt si aliis vel auris doluerit valdè, & tenuis in pectore vel pulmone dolor sanguinem in os infuderit. Hic Medicam manum ilicò postulat.

6. Epid. 4. 3. Vsus.

XLVII.

Περὶ τὴν γένεσιν τοῦ πύου οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ συμβαίνουσι μᾶλλον, ἢ γινομένου.

XLVII. Dum 1 pus conficitur, dolores atque febres incidunt 2 magis, quàm iam 3 confecto.

Status morbi & noscatur.

1. Commutantur à calore natiuo humores tumorem efficientes, vt ait Galenus commentario in historiam Hermocratis.

2. Nam continuum soluitur tumente vehementer parte, exitque feruidus tũc vapor, qui cor in incendium rapit. Nam calor arterialis sanguinis vehementer contendit in vigore, cum materia morbifica.

3. Quòd tum alienatio temperamenti, & habitus mutatio minor fit. Laxatâ iam parte, & calore presso. Quasi dicat, Ita etiam euenit in internis tumoribus & inflammationibus, quas noli existimare euanuisse, cùm iam confecto pure incipiunt inducias dare doloribus. Nam subitò interdum rumpuntur, empyemata & marasmos adferunt, vel etiam subitariam mortem. Quare caue, ne his propines vibrans pharmacum, nec balneum præscribas, aut validum exercitium: nam subitò moriuntur ab his, rupto apostemate, vt sæpe euenit in nephritide.

Vsus.

XLVIII.

Ἐν πάσῃ ¹ κινήσει τοῦ σώματος, ὁκόταν ² ἄρχηται πονέειν, τὸ ³ διαναπαύειν εὐθὺς ⁴ ἄκοπον.

Lassitudinis & laboris remedium.

XLVIII. In omni corporis 1 motu, cùm 2 fatigari cœperit [immoderato motu,] 3 interquiescere, seipsum lassitudinis reddit 4 expers.

Quasi dicat, exercitationis laboriosæ remedium est quies. Ita præstat hominem saturum ieiunare, quàm ieiunantem se satiare, vt liberali potu indulsit quis? Sobriè cœnet. nam hoc est ἀναπαύειν.

1. Hoc est, articulorum, carnium, atque viscerum actione. Scripsit enim in Epidemiis, quod labor & exercitatio est artubus & carnibus, id cibus & potus est visceribus.

Vsus.

2. Insueta & repentina mutatione ab vno exercitationis genere ad aliud. vel ab ocio ad negocium.

3. Hoc est, laboris illius remissio quæ fit

motus & quietis vicissitudine, & figuræ mutatione, lassitudinem contractam leuat.

4. Facilis traductio à negocio ad ocium, à saturitate ad inediam. Contraria contrariis curantur.

XLIX.

Οἱ εἰθισμένοι τοὺς [1] συνήθεας [2] πόνους φέρειν, κἂν ὦσιν ἀσθενέες ἢ γέροντες, τῶν [3] ἀσυνήθων, ἰσχυρῶν τε καὶ νέων, ῥᾷον [4] φέρουσι.

Exercitatio sit iuenda & quòd non semel.

XLIX. Qui assuetis 1 indulgent 2 laboribus, quamuis infirmi fuerint aut senes, tamen 3 insuetis validis atque iuuenibus 4 faciliùs ferunt.

Vsus.

Quasi dicat, ergo caue ne præter rationem, per morbos, graues cibo aut sorbitione ægros, qui minimè assueuerunt talibus: etiamsi robusti sint natura. Nec etiam cùm conualescunt.

1. Carnium, articulorum & viscerum. Viscerum: vt qui bis aut ter die ex instituto cibum capiunt: & quorum ventriculus bis intumescere, bis humescere, bis coquere consueuit.

2. Vt si quis Cyceona comedere assueuerit.

3. Quare exercitatio illa subitaria non temerè suscipiatur in sanis, nec in ægris. Vt qui subitò à ieiunitate, ad saturitatem se transferunt.

4. Quòd ignauia vires exsoluat: proprij autem officij exercitatio, robur augere soleat. Id intellige in aluo, coquendo; & in habitu corporis, exercendo.

L.

Consuetudo non temerè mutanda.

Τὰ ἐκ πολλοῦ χρόνου [1] συνήθεα, κἂν ᾖ χείρω, τῶν ἀσυνήθων [2] ἧσσον ἐνοχλεῖν εἴωθε. Δεῖ οὖν καὶ ἐς τὰ [3] συνήθεα μεταβάλλειν.

L. Quinetiam quarum rerum inueterauit 1 consuetudo, quamuis deteriores sint illæ, minùs 2 tamen insuetis malè afficiunt. Est ergo 3 assuetorum vsus suscipiendus.

Cùm iam à morbo redeunt ad sanitatem, sensim ad consuetum motum redeant.

1. Vt est diæta susque deque habita: hæc enim nũquam sibi impar est. In rebus sumendis, excernendis, & admouendis & agendis.

2. Est enim consuetudo vis quædam vsu ascititia, qua eadem pati aut agere inoffensa naturæ œconomia licet. Non temerè hæc vis est mutanda: quòd natura assuetis gaudeat: Elucet id in aluina œconomia: qui enim duris cibis assueuere, hos facilè superant. Causa eius rei hæc est: Quia id quod coquit æquè alteratur ac id quod coquitur: quare assueta facilè coquuntur, nam naturam non afficiũt, sed faciunt vt ea suo statu conseruetur, familiaritate substantiæ, & occurrentis qualitatis. Nam longa die inita his est familiaritas quædam & similitudo. Et similia facilè se alterant, & mutant.

3. Quasi dicat, Proinde retinenda est ea consuetudo. Ita habent antiqua exemplaria Romana, καὶ ἐς τὰ συνήθεα. Nam mutari temerè non debet, iam cùm hæreditario quasi iure eam, suam fecit.

LI.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης [1] κενοῦν, ἢ [2] πληροῦν, ἢ [3] θερμαίνειν, ἢ [4] ψύχειν, ἢ ἄλλως [5] ὁκωσοῦν τὸ σῶμα κινεῖν, [6] σφαλερόν. Καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει [7] πολέμιον. Τὸ δὲ κατ' ὀλίγον [8] ἀσφαλὲς, καὶ ἄλλως, ἤν τις ἐξ [9] ἑτέρου ἐφ' ἕτερον μεταβαίνῃ.

LI. Plurimum & repentè 1 vacuare, aut 2 replere, aut 3 calfacere, vel 4 refrigerare, vel quouis alio 5 modo corpus temerè mouere, 6 periculosum. Omne enim nimium, naturæ bellum 7 indixit. Quod autem fit sensim ac vicissim, 8 periculi expers est, idque cùm aliâs, tum si quis ab 9 vno ad aliud se conuertat.

Natura ægrè fert subitas mutationes.

1. Phlebotomiâ, pharmaciâ, chirurgiâ secta parte vnde plurimum effluat, vel genium fraudando cibo & potu. Inde enim vires prosternentur.

2. Vt si subitò partes nutritioni dicatæ sese vertere cogantur ab ocio ad negocium: vt si à triduana inedia, subitò pastum plenâ manu ineat. Inde enim opprimitur natura.

3. Hoc enim effœminat partes neruosas: & inflammat partes naturâ calidiores: spiritus dissipat & extinguit vitam. Ita qui iter hyeme per Alpes faciunt, naso (nisi eum priusquam ad focum venerint, niue ad ruborem vsque fricent & pustulas excitent) exsuuntur. confert etiam alapam dedisse, quo ira incendatur.

4. Refluos enim humores repellit, facitque palindromen, vnde anadrome fuit. restagnantes verò in inuictam duritiem constringit: ac partium genium natiuum extinguit.

5. Id est, si hoc non fiat paulatim & vicissim. Ita Syracusanus tyrannus, homines excæcabat, subitò protractos è tenebris in solarem splendorem.

 6. Os

6. Ob repentinam immutationem habitus, temperamenti, & actionum corporis: quæ mutatio non solùm ægris, sed etiam sanis calamitosa est. neque id solùm in alteratione & vacuatione, verùm etiam in diæta.

7. Quòd scilicet Naturæ hyparxis, in symmetria consistat. Ætiologia.

8. Nam hoc ita agendum est, vt vnâ studeas naturæ, vnaque vt his morbum oppugnes. Vt si quis œnopota fiat hydropota; & ex aduerso: pedetentim id fiat. Sed per media sensim eò veniendum erat.

Quæstio.

9. Cui nimirum assueuit. Dicet quis, In Synocho plurimum & repentè vacuamus, nam ad lipothymiam vsque abducimus sanguinem. Respondemus, hunc Aphorismum maximè cautionem hanc adhibere, vbi in sola vacuatione vel alteratione consistit sanatio: at vbi simul iungitur afflictio partis principis, vt ea ab iniuria ilico vindicetur, hic Aphorismus locum non habet; nam plus periculi imminet ab oppressa parte nobili, quàm ab euacuatione aut alteratione subitaria: quare repentinâ euacuatione liberāda est pars illa, cuius officio vita carere nequit. Nam grauissimi illi morbi, non simplicem, sed geminam curandi notam edunt, scilicet euacuationem, & partis principis ab iniuria vindicationem. Propterea in pleuritide hoc ita agimus. Præclarè olim ad hanc sententiam Alphæus Mitylenæus,

Vrgentiori occurrendū.

*Τὸ μηδὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν με τέρπει.

& eleganter Phocylides,

*Μέτρῳ τῷ φαγέειν, καὶ πιεῖν, καὶ μυθολογεύειν.
Πάντων μέτρον ἄριστον, ὑπερβασίαι δ' ἀλεγεινά.

hoc est, nihil nimis nimis mihi placet.
hoc est, moderatè cibum potumque sumas, & loquaris. Modus omniū optimus, excessus autem vitandus est.

LII.

[1] Πάντα κατὰ λόγον [2] ποιέοντι, καὶ μὴ γινομένων τῶν κατὰ [3] λόγον, μὴ μεταβαίνειν ἐφ' ἕτερον, μένοντος [4] τοῦ δόξαντος ἐξ ἀρχῆς.

LII. Si quis 1 omnia conuenienter 2 exactoque iudicio faciat, nec quicquam ea 3 ratione efficiat; tamen ad aliud non se conuertat, modò id maneat, quod 4 ineuntibus remediis visum est.

Religiosè immutanda remedia: non temerè in eorum vsu perseuerandum, nec temerè ilico ab eorum vsu abeundum.

1. Vacuando, alterando occultâ apertaque vi, nutriendo. κατὰ λόγον, dicit, hoc est tecmeriis signis, postquam morbum eiusque causam exploraueris.

2. In censum vocatis Indicationibus curatiuis cunctis, & per eas limatis remediis. Quænam diæta præcesserit noto, vt causas habeam: & quænam symptomata adsint dominantium humorum, vt eleganter docet Galenus 4. Aphor. 2.

3. Materiam ob morbificam contumacem, vel ob corporis peculiare vitium, vel quòd τὸ θεῖον sese immiserit materiæ. Vnde Celsus, In morbis longis, quos tempus vt facit, sic etiam tollit, non statim condemnandum, si quid non statim profuit: minùs verò remouendum, si quid paulum saltem iuuat, quia profectus tempore expletur. Si tamen aliquid nō sat citò respondet, licet aliud consimile experiri. 3 Ἐπιδ.

4. Hoc est, quoad huiusmodi fuerit morbus. dum remanet eadem morbi species, par eius motus & mos. modò non adsit maioris mali metus. Ita dum tentas num vera adsit pleuritis, si diutiùs fotus adhibueris, pulmones omninò siccabis. Si itaque symptomata variârint, iudicium etiam alia remedia adferet in vsum. Hoc à Musa factum in tussiense Augusto narrat Tranquillus.

LIII.

Ὁκόσοι τὰς κοιλίας ὑγρὰς [1] ἔχουσι, νέοι μὲν ὄντες, βέλτιον ἀπαλλάσσουσι [2] τῶν τὰς ξηρὰς ἐχόντων. ἐς δὲ τὸ γῆρας, χεῖρον [a] ἀπαλλάσσουσι· ξηραίνονται γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τοῖσιν ἀπογηράσκουσι.

LIII. Quibus iuuenibus 1 fluit aluus, meliore sunt loco iis, 2 quibus astricta est: at senes facti, peiore [a] sunt loco: nam senescentibus ferè semper 3 astringitur aluus.

Expositio huius Aphorismi petenda est ex Aphorismo vigesimo huius libri. Dicere videtur in hoc Aphorismo, Natura propria cuique insita efficere potest, vt qui omnia conuenienter faciat, tamen sibi non satisfaciat.

1. Si feratur his facilis aluus ob insitam temperiem: nam alioqui lubrica victus ratio id nonnumquam præstat. Vt si quis olusculis ex lactuca, malua, beta, atriplice; vel si prunis coctis vtatur.

2. Nam excrementa non ita congerunt: alui enim tarditas, vasorum impuritatem adfert. Intellige de vtrisque paribus.

a. Nam sunt eodem loco quo iuuenes quibus astricta est aluus.

3. Quod languet prostratus appetitus, atque coctrix vis titubat. Sæpe fusa aluus in senibus euenit ob retentricis exoletam vim: nam manifestum est illos nō validè coquere, quare excretricis potentiâ his non fertur aluus effuse. Hoc volebat Celsus, vbi ait, Melior est fusa aluus in iuuene, sicca in sene.

LIIII.

Μεγέθει δὲ σώματος ἐνηβῆσαι μὲν ἐλευθέριον καὶ οὐκ ἀηδές· ἐγγηρᾶσαι δὲ [2] δύσχρηστον, καὶ [3] χεῖρον τῶν ἐλασσόνων.

LIIII.

LIIII. Longâ staturâ iuuentutem exigere liberale est nec indecorum: senescere, ferè 2 inutile, ac 3 deterius breuiore statura,

Corporis conditio & mutatio per ætates, adfert opportunitates & difficultates curandi.

2. Fractis iam viribus, illi staturæ imparibus.

3. Vel incommodius. nam senectuti δύσφορον est. nec ita medicâ manu erigi potest, ob imbecillitatem. corpus εὐκρατον in sene, & in iuuene laudatur. Vespasianus Augustus de quodam proceræ staturæ hoc ludebat, * Μακρὰ βιβὰς κραδάων δολιχόσκιον ἔγχος.

Longum incedens, quassans ingentem hastam.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM

LIBER III.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Αἱ μεταβολαὶ τῶν [1] ὡρέων [2] μάλιστα τίκτουσι [3] νοσήματα, καὶ [a] ἐν τῇσιν ὥρῃσιν αἱ μεγάλαι μεταλλαγαὶ ἢ ψύξιος, ἢ [4] θάλψιος, καὶ τ' [5] ἄλλα κατὰ λόγον οὕτως.

I. Mutationes defectionesque 1 temporum 2 maximè pariũt 3 morbos, & quæ in singula [a] anni tempora incidunt, insignes mutationes frigoris aut 4 æstus, 5 cunctaque alia sic pro sua natura.

Hoc libro tertio continentur causarum efficientium & affectionum naturalium momenta; seu opportunitates, & inclinationes ad ea quæ cuique accidunt suscipienda. Nam vt est insita & aduentitia cuiusque natura, ita hoc vel illo modo afficitur. Hoc est, causarum efficientium & suscipientium naturam continet. A spiritu enim & diæta omnia morborum genera fiunt: nam qualis aër tales spiritus: quales spiritus, tales humores: quales humores, tales partes solidæ totumque corpus.

Antiquorum Græcorum anni diuisio.

1. Antiqui annum in septem tempora distinxerunt, hac serie. Ver, ab æquinoctio verno ad ortum vergiliarum; & erat diuisionis expers. Æstas in tria tempora diuidebatur, quorum primum erat ab ortu vergiliarum ad solstitium æstiuum: naturæ veris. secundum, à solstitio ad caniculæ ortum. tertium, Opora dictum, ab ortu caniculæ, ad ortum Arcturi. Autumnusque diuisionis erat expers, ab ortu Arcturi ad occasum vergiliarum finiebatur: φθινόπωρον vocabant. Hyemi duæ erant partes, vna ab occasu vergiliarum ad solstitium hybernum: secunda, à solstitio hyberno ad æquinoctium vernum: φυταλιὰν hanc vocabant, ad insitionem apta, cùm tauonij afflant purpureasque violas euocant. Nam quamuis sit ἰδία hyemalis aura, tamen non surget viola: sed certis vicibus. Mutationes itaque temporum: hoc est, septem anni temporum sibi succedentium non ex naturæ lege, vt si Autumnus in hyemem, hyems in autumnum degenerârit: vel si hyems in æstatem versa fuerit, in his enim neque ὡραῖα neque ὥριμα fient; nam à naturali suo statu declinant. Ὧραι dicuntur anni tempora quattuor, & anni tempestates. Horas fabulatur Homerus cæli portis præesse, curamque habere vt modò serenum, modò nubilum sit. Vnde & Latini etiam Anni tempora, horas vocarunt. Horatius de Ioue, Variisque mundum temperat horis. Ἀπὸ τοῦ ὡρεύειν, inquit Scholiastes Hesiodi, quod est custodire. Plato in Cratylo, Horæ, inquit, Attica & prisca voce di-

ce dicendæ, διὰ τῦ ὁρίζειν, quòd terminent hyemem & æstatem & flatus, & qui sunt ex terra fructus. Macrobius verò Horas dictas putat quòd sol dicatur Horus. Quasi dicat Hippocrates, Nota igitur ad quæ mala inferenda sit anni constitutio prompta, ac suspicionem concipe apud ægros de tali malo, ac remedia rectè comparata ad ea habeas profliganda.

Vsus Aphorismi.

2. Quòd in aëre sit maxima vis, eo enim perpetuò vescimur. qualis itaque aër, tales spiritus & humores sunt corporis. Aër enim cōtinentia, contenta, & impetum facientia mutat. Geoponici propterea suadebant vt villa non paludoso loco ponatur, talis enim aër non sinit dominum ad fructus arborum venire. Et scimus ex antiqua historia, quo modo Acron Agrigentinus & eius imitatione Hippocrates totas prouincias vindicârint à morbifera calamitate, solo aëre castigato.

3. Simplices, vel pestilentes, tertianas, quartanas, & corruptionem occultam infert aër.

a. Quasi dicat, non solùm sibi malè succedentia tempora hæc agunt, verùm etiam vnius anni temporis mutatio hoc facit. Quasi dicat, quamuis benè morata fuerint cætera, qualis fuit Cranonis æstiua tempestas, qua rapidis continenter aquis pluebat cum dominatu Austri. Vnde cuti subnascebantur ichores & pustulæ, mox carbunculi.

3. Epid. 4. Vt in Cranone apud Hippocratem carbunculi æstiui.

5. Vt mutationes ventorum, nubium, nebularum, pluuiosi aëris; vt nimirum fuerit efficientis rei natura, & excipientis. Et cùm eodem die à calore in frigus itur, vel ex aduerso. idem de cæteris dictum puta.

II.

Τῶν ¹ φυσίων αἱ μὲν πρὸς ² θέρος, αἱ δὲ πρὸς χειμῶνα εὖ ἢ κακῶς πεφύκασι.

II. Naturarum aliæ quidem ad 2 æstatem, aliæ ad hyemem benè 3 vel malè sunt constitutæ.

Varia corpora in varios morbos prompta sunt, vt varia eorum fuerit natura, hoc est κρᾶσις.

1. Vt fuerit nata, vel vsu inducta temperies corporis. Hic Aphorismus non solùm ad temperamentum attinet, sed etiam ad habitum. vt in Thaso.

2. Si natura intemperata fuerit. nam illa modico contrariorum vsu gaudet, læditur à similibus. Ita biliosa corpora vegetantur hyeme.

3. Malè ad morborum generationem & eorum paroxysmos. Sic enim comparatum est, vt temperatæ naturæ aduersam aëris cōstitutionem ferant faciliùs, quàm intemperatæ, similem. Nam consimilis intemperiei accessione degenerat facilè in morbum: nam concepta intemperies maior fit. Vsus: ergo cùm talis aëris constitutio alieno euenerit tempore, hæ naturæ facillimè iniuriam sentiunt hanc: caue igitur illis, purgando, alterando, euacuando, & diætâ.

III.

Τῶν νούσων ¹ ἄλλαι πρὸς ἄλλας εὖ ² ἢ κακῶς ᵃ πεφύκασι, καὶ ᵇ ἡλικίαι τινὲς πρὸς ³ ὥρας, καὶ ⁴ χώρας, καὶ ⁵ διαίτας.

III. Quin etiā morborum ¹ alij & ᵃ ætates aliæ facilè 2 aut ægrè sunt ᵇ comparatæ ad alia 3 tempora, & 4 regiones, & 5 diætas.

Intelligitur hic Aphorismus de omnibus generibus Epidemicorum morborum; quorum alij acuti, alij diuturni: déque alijs qui dicti increscentes, & syntrophi. Complexus autem est Hippocrates hoc Aphorismo, quicquid libro primo & tertio Epidemiôn habetur. Quasi dicat, morbi Epidemij, temporum mutatione suo dispersorum specie in hominum vitam inuadunt: sed varia conditione, vt fuerit cuiusque hominis natura, ætas, soli & cæli conditio, tum autem diæta. Nam pro varia cuiusque natura, ætate, tempore, regione, & diæta, morbi generantur, paroxysmos suos habent atque crises. Nam intemperata natura promptiores sunt ad consimilem intemperiem suscipiendam, quàm temperata ad contrariam. Quare Medicus tutelares medicinas adferat, cùm periculum alicui imminet.

1. Certis anni temporibus facilè nascuntur, exacerbantur aut propelluntur morbi. Sunt morbi dyscrasiæ, propterea à similibus augentur, aduersis mitescunt. Quare horum maleficiis vt gignuntur: ita horum beneficiis soluuntur. Vsus.

2. In generatione & solutione, euentu, paroxysmis, in magnitudine, more, motu.

3. Exstimulantur similibus morbi temporibus, vt tertianæ æstate: at hyeme sopiuntur.

4. Vt Thasij non ita capaces erant flatuum Austrinorum, vt Cranonij. Et biliosi meliùs agunt in frigidis regionibus.

5. Thasij vino generoso vtebantur, eoque putredinem arcebant. Ita pituitosi calidis fouentur.

a. Vt senes æstate recreantur: hyeme torpent.

b. Id est morbi faciliùs gignuntur quibusdam temporibus anni, & aliis faciliùs soluuntur. Ita & ætates, temporibus, locis, victu, variè afficiuntur.

IIII.

Ἐν τῇσιν ὥρῃσιν ὅταν τῆς αὐτῆς ¹ ἡμέρης ὁτὲ μὲν θάλπος, ὁτὲ δὲ ψῦχος γίνηται, ² φθινοπωρινὰ τὰ νοσήματα προσδέχεσθαι χρή.

IIII. In singulis anni partibus cùm eodem 1 die modò caloris, modò frigoris dominatu cælum tenetur, 2 Autumnales morbos expectare oportet.

Hoc Nasoni etiam compertum fuit, vbi canit:

Cùm modò frigoribus premimur, modò soluimur æstu,
Tempore non certo, corpora languor habet.

Docet hic Aphorismus præsagia futurorum morborum ducta ab aëre.

1. Cùm id diu euenit eodem die, vel serie dierum longa. Explicatur enim hîc altera pars Aphorismi primi huius libri; cùm scilicet aliqua pars anni à suo statu naturali discessit, vt sit sensus: In quacumque anni parte cœli inæqualitas inciderit, morbi prouenient inæquales.

2. Hoc est, ἀνώμαλοι καὶ ἄτακτοι, hoc est inæquales materiâ, symptomatis, paroxysmis, periodis, crisibus. Vnde incerti & difficilis iudicij euadunt, & mali moris. Nam si acciderit tertiana, illa erit inæqualis: sic quoque cottidiana & quartana. Eò quòd hæc temporis inæqualitas valdè perturbat illam motus & quietis vicissitudinem, quæ inest humoribus. Quare longe difficiliùs curantur quàm si à diætæ vitio oborti fuissent: nam quid diuini habent. Quasi dicat, itaque remediis maioribus hi oppugnandi, & sæpè alexipharmacis eorum prauitas castiganda erit.

Visus.

Austri vis.

V.

[1] Νότοι [2] βαρυήκοοι, [3] ἀχλυώδεες, [4] καρηβαρικοί, [5] νωθροί, διαλυτικοί. ὁκόταν οὗτος δυναστεύῃ, [6] τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι πάσχουσιν. Ἢν δὲ [7] βόρειον ᾖ, [8] βῆχες, [9] φάρυγγες, [10] κοιλίαι σκληραί, [11] δυσουρίαι φρικώδεες, [12] ὀδύναι πλευρέων, στηθέων. ὁκόταν οὗτος [13] δυναστεύῃ, [14] τοιαῦτα ἐν τῇσιν ἀρρωστίῃσι προσδέχεσθαι χρή.

V. 1 Austri 2 auditum hebetant, illique graues sunt, 3 caliginosi & tenebrosi, necnon & 4 capitis grauitatem, 5 segnitiem seu lentitudinem, & corporis laxitatem adferūt. Quotiescumque itaque Auster diu multumque dominatum tenuerit, 6 huiusmodi ferè [symptomatibus] per morbos afficiuntur homines. Si autem Aquilo 7 terras perflat, 8 tusses mouet, eueniunt faucium 9 morbi, alui 10 duræ, 11 vrinæ difficultates cum horrore coniunctæ, dolores 12 laterum atque pectoris. 13 Quotiescumque ergo is diu multumque dominatum tenuerit, talia 14 ferè in morbis expectare oportet.

Aquilonis vis.

Quasi dicat, exploratum tibi esse debet, quid vi morbi, & quid vi causarum externarum in ægris eueniat, ne crises te fallant. Probat à ventis (qui maximè aërem mutant) ad morbos maximè fieri e aëris mutationes. Ventus enim nihil est quam motus aër.

Sensus Aphorismi.

1. Et euronotus, libonotus. qui cum flatibus manifestis dominantur & aërem ad madorem immutant. Galenus distinguit duplicem constitutionem Austrinam, vnam cum flatibus, alteram sine flatibus. Prior illa, non semper humectat, neque semper est mollis: & ideo etiam desiccandi vim habet. Huiusmodi Auster appellatur leuconotus, ab albis nubibus, quia cum violento frigore & siccitate aërem inuadit. Eum describit Maro primo Æneïdos. Posterior est mollis, caliginosus, & humidus: de quo hîc agitur. Afficiuntur autem corpora, non solùm à ventorum qualitatibus primis, sed etiam ab alienæ materiæ mixtione. Nam vt est natura loci vnde emanat anathymiasis illa quæ ventorum est materia, sic quoque est aëris affectio dum viget ille ventus. Hinc est quod Acron Agrigentinus colesaneman dictus fuit, cùm ventos coërcuisset bubulis coriis interceptis montium, vnde illi flabant, angustiis Ac ita Siciliam maxima à peste vindicauit.

3. Epid. 3.1.

Duplex Austrina constitutio.

Apud Diogene Laertium.

2. Repletione cerebri, nerui auditorij infirmitate, aëris insiti & aduentitij impuritate: madefactoque neruorum principio. Infirmi redduntur nerui, à laxitate nimia.

3. Tenebras obducit oculis, spiritus animalis, cerebri & nerui optici infirmitate, tum aëris externi perturbatione. ἀχλὺν vocant aërem turbatum. ἀχλυώδης oculus, qui sua exutus est luce ac splendore, vt in cadauerosis.

4. Vaporibus & humoribus opplendo cerebrū: quare Plethoricis causis auget cerebrū.

5. Madefacto neruorum principio, & resolutione laxatis membranis & neruis, quorum vis, in siccitatis mediocritate consistit.

6. Non tam morbi ratione, quàm flatuum Austrinorum potentiâ.

7. Cum flatibus, & sine flatibus.

8. Siccas, spirabilium partium intemperie & asperitate, & humoris è cerebro expressi distillatione.

9. Asperitates, paristhmia, anginæ externæ. notatâ parte, morbum significat.

10. Alui suppressio à coctionis & distributionis bonitate, & humore exhausto intestinorum, & ab intestini recti contrario motu, ob strictionem musculi sphincteris.

11. Male affectâ vesicâ à frigore.

12. Quia frigidum pectori est inimicum.

13. Sine vlla vicissitudine si dominatum tenuerint.

14. Non tam ratione critica aut symptomatica, quàm incidentis causæ procatarcticæ vi & potentiâ. Elegantissimè enarrat hunc Aphorismum doctissimus Holerius.

VI.

Ex aere sudorum Prognosis.

Ὁκόταν θέρος γένηται ἦρι [1] ὅμοιον, ἱδρῶτας ἐν τοῖσι πυρετοῖσι [2] πολλοὺς προσδέχεσθαι χρή.

VI. Quotiescumque fit æstas 1 veri similis, sudores 2 multos in febribus expectare oportet.

Ex quibus humoris excrementitij significatio fit, & inclinationis critica illius humoris. q. d. non solum anni tempora materiam pariunt morbificam, sed etiam inclinant illos succos ad varias crises, periodos & paroxysmos: faciuntque vt crises sint sinistri aut dextri iudicij. Sunt enim sudorum alij critici, alij symptomatici, vi morbi, & excrementitij humoris copia.

1. Si æstas calida & humida euadat: nam ver est temperie quadam humidũ & calidum.

V sus medicus hic.

2. Quia fundit materiam, porosque aperit. Critici illi sudores reddunt febres facies, sine acumine, sine linguæ ariditate. Quare id etiam tunc per febres agant medici, quò sudor manet copiosè, decoctis sudoriferis, ac foris lateribus calidis admotis, pannoque ab aceto madenti inuolutis.

VII.

Ἐν τοῖσιν [1] αὐχμοῖσι πυρετοὶ [2] ὀξέες γίνονται. Καὶ ἢν μὲν ἐπὶ πλέον ᾖ τὸ ἔτος [3] τοιοῦτον ἐόν, οἵην τὴν κατάστασιν ἐποίησεν, ὡς ἐπιτοπολὺ καὶ τὰ [4] νοσήματα τοιαῦτα δεῖ προσδέχεσθαι.

Sicca tempestatis morbi.

VII. Per 1 squalores febres 2 acutæ incidunt. Et si maxima pars anni talis 3 fuerit, qualem cœpit inire historiam, magnam quoque partem huiusmodi morbos 4 expectare oportet.

1. Cùm cœlum incendio conflagrat, nec vlla est madoris & siccitatis vicissitudo. Αὐχμὸς duobus modis euenit, vel à pluuiarum defectu, vel à sicca cœli constitutione, hoc est, ab æstu vehementissimo. 2. Epid. sect. 1. Aph. 2. vnde hunc librum sumsit, αὐχμὸς moderatam pluuiam significat.

2. Essentiales & symptomaticæ. quòd talis constitutio bilis acerrimæ sit procreatrix.

3. Vt si borealem, austrinam, inæqualem faciat constitutionem.

4. Specie, & indiuiduo. nam frigida siccàque constitutio spirabiles lædit partes. Inæqualis constitutio difficilis iudicij profert morbos. Hinc multum interest inter tertianam & tertianam: nam bilis modò effera fit, modò pituitescit. ita inter parotidem & parotidem: quamuis enim hæc sint specie eadem, ideò tamen differunt.

VIII.

Criticum theorema.

Ἐν τοῖσι καθεστῶσιν [1] καιροῖσιν [2] ἢν ὡραίως τὰ [3] ὡραῖα ἀποδιδῶσιν, [4] εὐσταθέες καὶ εὐκρινέες αἱ [5] νοῦσοι γίνονται. Ἐν δὲ τοῖσιν ἀκαταστάτοισιν, [6] ἀκατάστατοι καὶ δύσκριτοι.

VIII. 1 Constantibus anni partibus, 2 si tempestates 3 conuenienter succedant, 4 bene morati, facilis ac secundi iudicii incidunt 5 morbi. At incertis malè moratis maleque constitutis temporibus, aduersi 6 difficilisque iudicij incidunt morbi.

Q. d. Morbi efficientium causarum naturam sequuntur, & causæ ferè efficientes sunt tales, vt anni temperies.

1. Hoc est, statis ac definitis, ac naturalem statum retinentibus: vere temperato: æstate calida & sicca, nimirum cum Etesiis & pluuiarum vicissitudine. Autumno inæquali, flante cauro: hyeme frigida & humida sine excessu. latius hæc Hippocrates 2. Epid. 1. 5. vide ibi Foësij commentarium.

2. Nimirum singularum anni partium propriæ.

Vaierius hic docte a recentium annuis statibus temporaque distinguit.

3. Loco & tempore. Hoc est, vt mutuò se vicissim excipiant sine repentina immutatione & importunitate. hoc est, vt singulis anni partibus, tempestates, singularum propriæ, loco fiant & modicè. in qualitatibus, ventis, pluuiis, serenitatibus. Si hæc non anteuertant, nec morentur: nec continenter nec repente fiant, sed vicissim.

4. Malignitatis & inæqualitatis expertes, hoc est, cùm initio cruda sint omnia, in augmento appàret coctio, instat perfecta coctio, tales sunt bene morati. Secundi iudicij sunt qui & crisi cuiusque propria, simplici, & recidiuæ experte, sineque vllo recidiuæ metu iudicantur. Sic causus εὐσταθὴς patitur se vinci, linguam non habet præaridam.

5. Natura benè constituta: nec vicissitudine motus & quietis, quæ in humoribus inest, mutata. Deinde etiam magnitudine, more, & motu. Nam malignitas abest, & metastasis, ac phlegmone. Est enim morbifica materia benigna, & natura robusta.

6. Cum maximis laboribus, maligna vi, metastasi, & cum metu superstitis materiæ. Nam varia materia in vitio est: vnde inæquales nascuntur morbi, & pessimi iudicij.

IX.

Ἐν φθινοπώρῳ [1] ὀξύταται αἱ [2] νοῦσοι, καὶ [3] θανατωδέσταται ὡς ἐπίπαν. Ἦρ δὲ [4] ὑγιεινότατον, καὶ ἥκιστα θανατῶδες.

IX.

IX. Autumno 1 morbi accidunt 2 acutissimi, & 3 funestissimi ferè. Ver contrà 4 saluberrimum est, minimeque funestum.

Oppositi ver Autumno.

1. Ab ortu Arcturi, ad occasum vergiliarum. Sed Medici metiuntur hæc tempora à qualitatibus: dum enim inæqualis euadit in Augusto vel Septembri aër, illis incipit Autumnus.

2. Nam graui Symptomatum vi affligunt.

3. Æstas præcedens fregit vires, bilem procreauit contumacem ac torridam, accessit diætæ vitium ab opora, ac propria Autumni vi natura stupet, ex inæquali quo concutitur eo tempore humorum motu. Vnde hoc tempore maximè eueniunt morbi internarum partium: quòd frigore inæquali ad interna se vertant succi.

4. In morbis etiam eiusdem generis Autumno est acumen longè maius. Nam Autumnales morbi omnes sunt calamitosi, aut diuturni. Ver autem paroxysmo (hoc est, quia cacochymiam viscerum fundit) est calamitosum: non autem generatione, quia non gignit succos prauos. tunc enim Sol nouo tepore blandimentum corpori adfert: gignitque corpus plena manu sanguinem pituitamque nutriciam bonam.

Aphrodisæus 2. Probl. 70.

X.

Τὸ [1] φθινόπωρον τοῖς [2] φθίνουσι [3] κακόν.

Autumni morbi.

X. Sed & 1 tabidis 2 Autumnus exitio 3 esse solet.

1. Dicitur φθινόπωρον à φθίνειν, hoc est finire, & τῇ ὀπώρᾳ hoc est vltima parte æstatis; quòd hæc Autumnum excipiat.

2. Hoc est tabi & catarrhis obnoxiis, aut ex tabe laborantibus, vel atrophia confectis. Affliguntur qui pulmones habent languidos: nam distillationibus est infamis.

3. Est tabidis calamitosus Autumnus generatione, & paroxysmo. Generatione, ob materiæ acrimoniam & ob omnium partium exhaustum. Sua enim inæqualitate sanguinem inquinat. Cùm folia decidunt, & germinant, moriuntur tabidi. Quare cuncta illa quæ acerrimum catarrhum obtundunt in vsum ducuntur: modestè purgentur rhabarbaro, agarico, ac sirupo rosato laxatiuo: dein puluis Hali in vsum ducatur, qui puluis inscribitur ad tabem. vtantur ptisana colata cum conserua rosata dormituri, & emulsionibus frigidorum seminum; & aqua distillata ex cancris fluuiatilibus. Abstineant à salsis & acribus. lac caprillum in vsum veniat.

Vsus & Remedia.

XI.

Περὶ δὲ τῶν [1] ὡρέων, ἢν μὲν ὁ [2] χειμὼν αὐχμηρὸς καὶ [3] βόρειος γένηται, τὸ δὲ [4] ἔαρ ἔπομβρον καὶ [5] νότιον, ἀνάγκη τὸ [6] θέρος [7] πυρετοὺς ὀξέας καὶ [8] ὀφθαλμίας, καὶ [9] δυσεντερίας γίνεσθαι, μάλιστα δὲ τῇσι [10] γυναιξὶ, καὶ ἀνδράσι τοῖσιν [11] ὑγροῖσι τὰς φύσιας.

Singularũ defectionũ morbi.

XI. Iam verò quod ad temporum 1 importunitates & defectiones attinet, [huiusmodi ferè sunt;] siquidem 2 hyems sicca & 3 aquilonia fuerit, 4 Ver autem 5 pluuiosum & austrinum, necesse est 6 æstate fieri febres 7 acutas, & 8 ophthalmias, & 9 dysenterias, maximeque 10 mulieribus & viris natura 11 humidioribus.

1. Cùm nimirum ὡραῖα non fiunt ὡραῖα. Explicat primam partem primi Aphorismi.

2. Pars anni quæ definitur ab occasu Vergiliarum, ad æquinoctium vernale natura friget & humet, intermixtis quibusdam siccitatibus.

3. Flatuum expers, aut particeps aquilonis, & propterea cerebro, neruis, & thoraci molesta.

4. Pars Anni ab æquinoctio verno ad ortum Vergiliarum. Sed cur tali vere non eueniunt morbi? quia præcessit sicca hiems, illeque squalor temperatur. nam Hippocrates non dixit ipsa solùm spectanda esse præsentia tempora, sed ex quibus in quæ fiat mutatio.

5. Si diu multumque imbribus ac flatibus austrinis madescat; illa mollitie ac humiditate visui hebetudinem, auditui & capiti grauitatem, corporique vniuerso lentitudinem adfert: eoque magis quòd hyeme tota exhaustum sit corpus: & corpus densatur ab illis madoribus, colligitque excrementa, si diu perseuerârit.

6. Calidissima præsertim si fuerit, & Etesiorum expers. nam etesij alioqui multos morbos curant.

7. Essentiales, & symptomaticas à putredine, maximeque continentes: quòd ille mador, quem fecit Ver, hoc æstu putrescat ac ephodon exhibeat. Et quia dysenteriam plerumque comitem habent, propinabimus decoctum radicum pentaphylli, tormentillæ, agrimoniæ, cum sirupo de ribes, & de acredine citreorum: cum pauco oleo vitrioli.

8. Humoris exclusione, qui vere collectus fuerat, à cerebro in oculos: quòd Aquilonia constitutio infirmos reddidit oculos.

9. Exulceratis humore putri intestinis, qui à capite totoque corpore influit. Quasi dicat, caue ne stringẽtibus remediis ergo corpori includas eam; sed euacuationi stude: Idem cogita de cæteris affectibus à tali causa prognatis. Da cortices myrobalanorum cum rhabarbaro in pauca copia: ad drachmam.

10. Quòd humore abundent, quodque

sint

sunt vasis angustis, putredinique obnoxiis, & corpore minime perspirabili, vnde dysenterica materia pronascitur. Pueris tunc etiam dysenteria molesta est. verendum, inquit Galenus, ne, si euaserint, in quartanam abeant, quam mox excipiet hydrops.

II. Qui sunt nigris oculis & capillis, læui cute ac alba, aspera voce, oxyphoni, & oxythymi. Quod temperatæ naturæ similem intemperiem difficiliùs ferant, quàm temperatæ contrariam. Vt anni totius constitutio sit salubris, oportet vt eius partes cum temperie quadam suam naturam tueantur. Itaque sub ortum Arcturi, hoc est ineunte Autumno madescat aër. Deinde serenitas veniat, vocant *de nae somer*. Deinde occidui flant venti cauri, vsque ad vergiliarum occasum, quod est ad initium hyemis. Sub Vergiliarum occasu aër mutatur, atque Aquilones flare debent cum ma ore. Sub initium Februarij Zephyri locum habent frigidi. qui mox vere in Austrum abeunt mollem, reciproceque in Zephyrum se vertunt australes venti vsque ad ortū Vergiliarum. His itaque totus Martius & Aprilis recreari debent. Ab ortu Vergiliarum tepescere ac siccari debet sensim aër, vsque ad caniculam; tunc æstiuare cœlum debet. Sed ortum caniculæ, aquilones anteuertunt dies octo, dicti prodromi. Ab ortu caniculæ etesij flant 40. diebus, sed pluuiis hæc etiam tempora recreantur quibusdam. Medio Septembris redeunt Austri, ad ortum arcturi vsque.

Salubris Anni constitutionis descriptio.

XII.

Ἢν δὲ νότιος ὁ χειμὼν [1] καὶ ἔπομβρος, καὶ [2] εὔδιος γένηται, τὸ δὲ ἔαρ [3] αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, αἱ μὲν [4] γυναῖκες ἧσιν οἱ τόκοι πρὸς τὸ ἦρ, ἐκ πάσης προφάσιος [5] ἐκτιτρώσκουσιν· αἱ δὲ ἂν [6] τέκωσιν, [7] ἀκρατέα καὶ νοσώδεα τὰ παιδία τίκτουσιν, ὥστε ἢ παραυτίκα [8] ἀπόλλυσθαι, ἢ λεπτὰ καὶ νοσώδεα ζῆν ἐόντα. Τοῖσι δὲ [9] ἄλλοισι [10] δυσεντερίαι, καὶ ὀφθαλμίαι [11] ξηραὶ γίνονται· τοῖσι δὲ πρεσβυτέροισι κατάῤῥοι συντόμως [12] ἀπολλύντες.

XII. Sin autem austrina, 1 pluuia, & 2 tepida fuerit hyems, Ver autem 3 siccum & aquilonium, 4 mulieres ingrauidatæ, quæ Vere pariture sunt, quauis de causa externâ 5 abortiunt: quòd si quæ 6 pepererint, hæ infirmos 7 & valetudinarios edunt fœtus, adeò vt paulò post 8 moriantur, vel debiles & valetudinarij viuant. Aliis 9 autem quibusdam hominum naturis 10 dysenteriæ, 11 ophthalmiæ siccæ nascuntur: & senibus catarrhi breui 12 funesti.

Superiori contraria constitutio.

Sume id, æstatem ac Autumnum præcedentem ex lege naturæ cursum suum perfecisse.

1. Pituitæ putris parens & causa effectrix. Quemadmodum frigido & aquilonio cæli statu generatur acida & vitrea illa pituita: & temperatâ hieme circumfluit naturalis pituita, ita austrinis in temporibus gignitur pituita putrida. Huic igitur remediandū diætâ & pharmaciâ. *Pituitæ auctor.*

2. Vox hæc εὔδιος à plerisque hîc omittitur. Sed Galenus eam non expungit. imò omnino est necessaria ad huius loci explicationem. Aristoteles εὐδίαν pro tepore humido accipit, seu cœli clementia: nec verti debet serenitas, quamuis propriè significet dulce illud tempus, ita constitutum, vt iuuet esse sub dio, si vocis etymon rimemur. Aristoteles, vbi agit de pruina & rore, tribus vtitur vocibus, χειμών, χειμερινὸς τόπος, εὐδία, καὶ εὐδιεινότερος τόπος & αἰθρία: hoc est, hyems, hyemalis locus, cæli clementia, & clementi locus cœlo; & serenitas. Et asserit Aristoteles pruinam & rorem fieri ἐν τῇ αἰθρίᾳ, hoc est, in serenitate. Ergo εὐδία nō est serenitas, alioqui etiā pruina fieret in εὐδίᾳ, quod negat Aristoteles, qualis est Austris spirantibus aër. Plinius εὐδίαν temperiem vertit ex Theophrasto. Quin ipse Theophrastus libro primo de causis plantarum τόποις εὐδιεινοῖς opponit ψυχρούς. Qui de his prolixiùs agere velit, legat Aristotelis duodecimum caput libri primi Metorologicôn. Si itaque fuerit aër ventis placidus, & temperatus, lenis & mollis, ita vt iuuet esse sub Dio. *I. Meteor.* *17 lib. 24. Theoph. 4 & 5 de causis Plant.*

3. Occlusis vi frigoris poris, vnde nihil è corporibus nostris exhalat, sed pituita illa putris, quæ hyeme nata fuit, intrò fertur.

4. Quæ inoffenso cursu, conformationis & motus auctoriam, ad illud vsque tempus absoluit.

5. Nam à pituita illa intus abacta fœdatur nutricatus fœtus, isque iam grandior factus fraudatur suo genio: & vterina laxantur vincula à pituitæ copiâ madentia. hinc est quòd tunc abortioni fiat obnoxius. Subitaria etiam illa frigoris incursio valide affligit fœtum. Si itaque mulier abortioni obnoxia fuerit naturâ, ex quauis causa crudum abiicit facilè fœtum. Causæ externæ, vt trepidatio, saltus, euacuatio aliqua. Foueat partes infernas. vnguenta roborantia auferantur. victus ratio castiget pituitam. *Vsus.*

6. Si perfectum partum ediderit.

7. Quòd antè defraudati fuerint & spiritu puro, & alimento suaui. qualis enim aër, talis spiritus.

8 Humorum & partium vitio. Ita etiam quorum matres fœtæ fructibus crudis se repleint. Nam in vtero non ita benè effundit suos sudores vt deberet.

9. Pro humorū copia, qui humido cælo procreantur,

creantur, vt afficiũtur variè corpora, ita morbi varij. Quasi dicat, cũ hæc descripta constitutio omnibus calamitosa sit, tamē ista calamitas, pro cuiusque varia natura, variè distinguitur.

10. A pituita putri eueniunt mulieribus & viris natura humidioribus. Ita etiam per autumnalia frigora euenit. si æstas Austrina præcessit. & hyeme quoque aquilonia, quia exitum non habet salsa pituita. Vere etiam australi, quia pituita viscosa colligitur in intestinis: & æstate etiam si clyster naturalis deficiat, nec pituitam arceat, tūc hæc putrescit: & in fine æstatis, si quæ dein suppressa, impetu affluat.

11. Biliosis, sed ætate confectis. nam aquilo prohibet exhalationem.

12. Per apoplexiam & paraplexiam, tabem, & asthma: nam frigus ad interna succos retrudit; vel catarrhi pectus senile obruunt.

XIII.

Æstas frigida & sicca.

Ἢν δὲ τὸ θέρος [1] αὐχμηρὸν καὶ βόρειον γένηται, τὸ δὲ φθινόπωρον ἔπομβρον [2] καὶ νότιον, [3] κεφαλαλγίαι ἐς τὸν [4] χειμῶνα γίνονται, καὶ [5] βῆχες, καὶ [6] βράγχοι, καὶ [7] κόρυζαι, ἐνίοισι δὲ καὶ [8] φθίσιες.

XIII. Sin autem 1 sicca & aquilonia æstas fuerit, autumnus contrà pluuiosus 2 atque australis, 3 cephalalgiæ fortes in 4 hyemem incidunt, & tusses, & 6 raucedines, & 7 grauedines, atque nonnullis 8 tabes.

His verò ipsis temporibus morbi non eueniunt, nam contrariæ intemperie hæc se mutuò temperant.

1. Sicca quidem & calida sua natura est æstas, verùm temperatè; nam ille squalor in opora dilui debet, cùm noti excipiunt Etesias.

2. Sed ventis placidus, calidus & humidus. Si durarit illa tempestas vsque ad hyemem. Natura sua autumnus alget & aret intemperanter, initium eius pluuiosum est, medium serenum, finis pluuiosus: talis est naturalis eius constitutio.

3. Madore tenso cerebro in natura humidioribus: & retentum ibi excrementum putrescit.

4. Si hyems suam temperiem habuerit naturalem.

5. Exprimitur enim ex cerebro mador à frigore hyberno.

6. In larynge. Tribus modis fluit humor, orgasmo, doloris vi, vel cùm pars continens exonerat se in contentam.

7. In naribus.

8. Ex pituitæ putris in pulmones delapsu, vnde exulcerantur. Quod facile fit his, quibus scapulæ alarum modo prominent. Si ergo contumaces inciderint tusses, fontinellæ fiant in humeris, & in ceruice, vel etiam in cruribus. Sed semper ea lege, vt panniculus carnosus vnà peruadatur à cauterio: alioqui frustrà erit. *Vsus.*

XIIII.

Autumnus.

Ἢν δὲ καὶ βόρειον ᾖ [1] καὶ ἄνυδρον, τοῖσι μὲν [2] ὑγροῖσι ἐοῦσι τὰς φύσιας, καὶ τῇσι [3] γυναιξὶ [4] ξύμφορον. Τοῖσι δὲ [5] λοιποῖσιν [6] ὀφθαλμίαι ἔσονται ξηραὶ, καὶ πυρετοὶ ὀξέες [7] καὶ [8] χρόνιοι, ἐνίοισι δὲ καὶ [9]* μελαγχολίαι.

κόρυζαι. sed malè, quia hic non fit mentio succrescentia orhymiæ.

XIIII. Sin autem fuerit aquilonius 1 & pluuiarum expers Autumnus, his quidem qui 2 naturâ sunt humidiores, & 3 mulieribus 4 opportunus. 5 Cæteris ophthalmiæ 6 accidunt siccæ, & febres 7 acutæ, & 8 diuturnæ; nonnullis etiam 9 melancholiæ.

1. Cùm nimirum æstas præcessit sicca & frigida. *Frigiditatis natura nota.*

2. Qui sunt nigro rectoque capillo, nigris oculis, cute alba & glabra, voce aspera, venis angustis.

3. Pituitosis, & mollibus. Sunt enim variæ mulieres; quædam enim, vt viragines, per solum biduum fundunt menses: aliæ sunt mediæ, hæ per quatriduum: at mollibus ad septimum diem feruntur.

4. Quia castigatur harum nimius mador.

5. Biliosis & melancholicis.

6. A bile sui seri experte; quod æstas siccissima exhausit, cuique iam denegatur exitus strictis membranis oculorum per hyemem, in quam incidunt. Temperat enim genuinus ichor bilem, ne nimium æstuet ac squaleat. In tali ophthalmia bilis euacuetur, ac oculi rigentur aqua rosata aut lacte muliebri, quibus adde tutiæ præparatæ aliquantulum. *Vsus.*

7. Symptomatum vehementia; & quia seri sui expers reddita bilis ferocit in venis, ac ibi cunctando putrescit.

8. Difficultate curandi, quòd humor crassior redditus sit penè pepasmi expers, meatus obstructi, natura infirma. Hîc à venæ sectione apozematibus aperientibus, refrigerantibus, ac purgantibus, sensim dometur ac excludatur humor contumax.

9. Deliria non sine tristitia & metu: omnia enim tuta timent. Aut etiam insania febris particeps. Nonnullis etiam hoc euenit, qui cùm calido & sicco temperamento fuere, iam affecta ætate, frigidiores & sicciores redduntur, ac fœtum horum redditur corpus in prouentum atræ bilis: & hæc tempestas eam acuit ac vberiorem reddit. Methodum miscendarum tempestatum hîc docet Galenus. *Melancholici.*

XV.

Siccum & pluuium tempus.

Τῶν δὲ [1] καταστασίων τοῦ ἐνιαυτοῦ τὸ μὲν ὅλον οἱ [2] αὐχμοὶ [3] τῶν ἐπομβρειῶν εἰσὶν [4] ὑγιεινότεροι, καὶ ἧσσον [5] θανατώδεες.

XV. Inter anni 1 status omninò 2 ſiccitates 3 imbribus aſſiduis ſunt 4 ſalubriores, minusque 5 funeſtæ.

Vſus. *Intemperies ſicca ſalubritati accommodatior eſt, quàm hum da immoderatio. Si ergo ſiccitas illa fuerit cum moderato calore & frigore, ſciat Medicus naſcentes tunc morbos ſiccere eſſe, non aëris, ſed diata vitio.*

1. Deſcriptiones, hiſtorias, & conſtitutiones.
2. Abſque incendio, cùm philomelarum copia apparet.
3. Pluuiali ſtatu. putredinis prouentu.
4. Perſpiratione, & excrementorum inopia. Ergo facile hi morbi curabuntur.
5. Pepaſmi & excretionis facilitate; nam alta putredo in vitio non eſt, & corpus liberè perſpirat.

XVI.

Νοσήματα δὲ, ἐν μὲν τῇσιν [1] ἐπομβρίῃσιν ὡς τὰ πολλὰ, γίνεται [2] πυρετοί τε [3] μακροὶ, καὶ κοιλίης [4] ῥύσιες, καὶ [5] σηπεδόνες, καὶ [6] ἐπίληπτοι, [7] καὶ ἀπόπληκτοι, καὶ [8] κυνάγχαι. ἐν δὲ [9] τοῖσιν αὐχμοῖσι, [10] φθινώδεες, [11] ὀφθαλμίαι, [12] ἀρθρίτιδες, [13] στραγγουρίαι, καὶ [14] δυσεντερίαι.

Præcedentis Aphoriſmi cõfirmatio.

XVI. Namque 1 aſſiduis imbribus qui morbi incidunt, huiuſmodi ferè ſunt, 2 febres 3 diuturnæ, alui 4 profluuia, & 5 putredines, & 6 epilepſiæ, & 7 apoplexiæ, & 8 anginæ: Per 9 ſqualores verò 10 tabes, 11 ophthalmiæ, articulorũ 12 dolores, vrinæ 13 ſtillicidia, & 14 dyſenteriæ.

1. Aſſiduis ab imbribus, ſucci corporis redduntur madidiores & frigidiores.
2. A putredine per obſtructionem nata.
3. Pepaſmi & excretionis difficultate: quia pluuio cœli ſtatu meatus redduntur anguſtiores, & natura debilitatur, ac prouentus excrementorum eſt maximus.
4. Lienteriæ, diarrhœæ, dyſenteriæ atque teneſmi: copioſè enim ichores tunc proueniũt, vel aluinæ venulæ ab infarctu laborant, *Vſus.* putredineq́; ſuccos contaminant. Vnde fluxus vniuerſales qui toto genere manant venoſo. A prouiſione totius, tandem cùm prauitas excrementorum ſe remiſerit, dentur talia quæ inteſtina roborent, vt Panis biſcoctus coquatur in aceto, & ſiccetur, id ter repete, tandem pulueriſetur, ac eo iuſcula incraſſentur.
5. Vlcera putrida malique moris, puſtulæ, & alij tumores, qui partium, in quas materia illorum decumbit, ſubſtantiam labefactant: præſertim verò pudendi & ani: & ſphacelſmi cancri vim redolent, ægrè ad cicatricem veniunt: purgatis admoue vnguentum ex tutiâ, cui addes argentum viuum pulueriſatum. Pulueriſatur facillimè, ſi remiſceas id cum liquato plumbo, quin & auro. nam id argentum calcinat cuncta metalla. *Obſeruabile.*
6. Conuulſiones vniuerſi corporis periodicæ, cum ſenſus & mentis oblæſione à madore. Detur decoctum guaiaci.
7. Id eſt motus & ſenſus vniuerſi corporis priuationes.
8. Pituitoſæ in faucibus phlegmonæ. ab euacuatione lingant cineres hirundinum cum dianuco.
9. Quaſi dicat, licet ſiccitas ſit ſalubrior imbribus, ſuæ tamen intemperiei congeneres morbos inuehit.
10. Siccæ, ab inopia nutricatus: ſqualoreque ſicco emaciato corpore, vnde atrophiæ.
11. Siccæ, ab aduſto ſero ſanguinis, conſumptoque humore aqueo, qui reſtaurari nequit ab æſtu bilis quæ in membranam affluit, ſi hanc ad φλόγωσιν referas.
12. Ex articulorum attritu, exhauſta penè materia quæ ad facilem motum facit, attractoque acri ſero. Optimum mihi remedium hoc: accipe viuas ranas, has coque in butyro inſulſo. hoc illinat ſe. *Vſus.*
13. Per vrinæ acrimoniam. Da lac amygdalinum papaueratum.
14. Bilis acrimoniâ, quæ inteſtina exulcerat: Aliter curanda hæc, quàm quæ prouenit ex præcedente aëre humido, ibi enim putreſcit materia, teneſmum facit, deinde excludit muccoſa, putida, & varia. Bile excluſâ coquatur lac ad mediæ partis exhauſtum, ac id potet.

XVII.

Αἱ δὲ [1] καθ' ἡμέρην καταστάσιες, αἱ μὲν βόρειοι τά τε σώματα [2] συνιστῶσι, καὶ [3] εὔτονα, [4] εὐκίνητα, καὶ [5] εὔχροα, καὶ [6] εὐηκοώτερα ποιέουσι, καὶ τὰς [7] κοιλίας ξηραίνουσι, καὶ τὰ [8] ὄμματα δάκνουσι, καὶ περὶ τὸν θώρηκα [9] ἄλγημα ἤν τι προϋπάρχῃ, μᾶλλον πονέουσιν. Αἱ δὲ [10] νότιοι διαλύουσι τὰ σώματα καὶ ὑγραίνουσι, καὶ βαρυηκο-

ρυηκοΐας, καὶ καρηβαρείας ποιέουσιν, καὶ [12] ἰλίγγους, ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσι καὶ τοῖσι σώμασι δυσκινησίην, καὶ τὰς κοιλίας ὑγραίνουσι.

Diuiæ constitutiones aëris quid agãt; Aquilonaria.

XVII. Iam verò quod ad tempestates 1 cottidianas attinet, Aquoloniæ quidem 2 solida reddunt corpora, tum 3 etiam firma, & ad 4 motum expedita, & benè 5 colorata, 6 auditum acuunt, sed tamen 7 aluos desiccant, quin & 8 oculos mordent, & si quis antè 9 dolor in thorace extiterit, eum acerbiorem reddunt. At verò 10 Austrinæ corpora planè resoluunt, & humidiora reddunt, tum etiam auditus graues, & capitis grauitates, & 12 vertigines inducunt tenebricosas, tum ipsis oculis totique corpori in mouendo difficultatẽ adferunt, aluumq; humidam reddũt.

Austrinæ.

1. Quæ repentè incidũt in tempora alioqui bene morata, nec perennant, sed paucis diebus suum peragunt curriculũ, vel vno die interdũ. Tempestates nimirũ quæ cottidie oboriũtur.

2. Serum humorum exhauriendo.

3. Modica strictione ac siccitate partium.

4. Ex moderata siccitate firmatis instrumentis, ac robore animalis facultatis.

5. Benigni sanguinis vitalis ac naturalis beneficio: hinc enim flos ille venustus qui cernitur in colore, charactere, & mole. Vnde certa documenta certæ sanitatis principum partium, & triplicis œconomiæ facultatum.

6. Et reliquos etiam sensus integriores præstat, & libertatem quandam facit meatui auditorio externi medij, id est, aëris, puritas, membranamque illam in auribus facit aëreis pulsibus accommodatiorem.

7. Hoc est, supprimunt. excrementi prauitate, ob felicitatem coctionis & distributionis, strictaque vi corporis, dominante, constricto etiam vi frigoris sphinctere.

8. Nam aëri frigido tenelluli oculi expositi.

9. Vt pleuritis, asthma, raucitas sicca, tussis, tabes.

10. Quæ subitò inuadunt; infirma faciunt corpora ac quasi effœminant ea, nimiâ mollitie, principio neruorum madore emollito; meatus obstruunt, aërem impurum reddunt, mentis aciem obnubilant.

12. A fuliginum copia, cui remixti spiritus animales (qui alioqui sua ex natura recto motu feruntur) in gyrum rotantur: nam vaporum ac fuliginum motus is naturalis est. Imagines autem rerum spiritus animales offerunt menti: quare cùm hi gyrantur, etiam imagines vnà voluuntur.

XVIII.

Κατὰ δὲ τὰς [1] ὥρας, τοῦ μὲν [2] ἦρος καὶ ἄκρου [3] τοῦ θέρεος, οἱ [4] παῖδες, καὶ οἱ τούτων [5] ἐχόμενοι τῇσιν ἡλικίῃσιν, ἄριστα διάγουσι, καὶ ὑγιαίνουσι μάλιστα· τοῦ δὲ [6] θέρεος καὶ τοῦ [7] φθινοπώρου μέχρι μέν τινος, οἱ [8] γέροντες· τὸ δὲ λοιπὸν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος, οἱ [9] μέσοι τῇσιν ἡλικίῃσι.

XVIII. Iam verò per 1 tempora anni, 2 Vere quidem & 3 ineunte æstate, 4 pueri, & his ætate 5 proximi optimo sanè sunt loco, valentque optimè. 6 Æstate verò & 7 Autumno aliquantisper 8 senes: quod reliquum est Autumni & hyemis, qui sunt 9 ætate medij.

Aetates alia aliis temporibus gaudent.

Intemperata naturæ modico gaudent contrariorum vsu; temperata verò, temperatis. nam à similibus fouentur res quæque, mutantur verò à contrariis.

1. Hoc est, per anni septem partes benè moratas beneque constitutas: in quibus tempestates singularum proprio fiunt loco. hoc est, cum ὡραῖα fiunt ὡραίως.

2. Quod temperie excellit inter cætera tempora, estque cunctæ nimietatis expers.

3. Hoc est, à calendis Maij, ad Idus eiusdem Mensis.

4. Anno à septimo ad decimum quartum, ineunte æstate, integra sanitate fruuntur; nam sunt humidiores.

5. Adolescentes: nam hi Vere valent maximè; quòd temperata huiusmodi ætatis natura, simili quoque temperie suo statu contineatur. Est enim moderatissima hæc ætas, nimirum à 14. ad 25. Reliquis autem ver neque pessimum, sed medium, dicit Galenus.

6. Vigente æstate.

7. Diebus aliquot ante occasum Vergiliarum: id est parte altera Autumni.

8. Quia intemperatæ naturæ modico contrariorum vsu gaudent: nam sunt frigidiores, & ab excrementis humescunt.

9. Vt constantis ætatis homines, & iuuenes. vt ab anno 25 ad 40.

XIX.

Νοσήματα δὲ [1] πάντα μὲν [2] ἐν πάσῃσι τῇσιν ὥρῃσι γίνεται· μᾶλλον δὲ ἔνια κατ' ἐνίας αὐτέων καὶ [3] γίνεται καὶ παροξύνεται.

Præfatio. nam vertit iam ad peculiares morbos cuique tempori Anni.

XIX. Enimuero morborum genus 1 omne 2 omnibus anni temporibus existit: Sed tamen eorum alij certis anni temporibus faciliùs 3 existunt & ingrauescunt.

1. Quasi

1. Quasi dicat, morbificæ causæ omnes non pendent à temporum constitutione; cunctæ enim res non naturales fœcundæ sunt in morbos: plurimi tam nascuntur vitio temporum, quàm diætæ & naturæ.

2. Efflorescunt iidem morbi, specie, magnitudine, more, & motu. Propterea autem nascuntur, quòd naturæ sint congeneres, vel quòd diætæ vitio natura labefactetur, & omnis humorum ratio immutetur.

3. Hoc est, fiunt & irritantur. Ita melancholici morbi Autumno gignuntur: Vere irritantur. sic tabidis calamitosus est Autumnus procreatione morbi, & eiusdem paroxysmo. Ita causus oritur æstate cùm cælum flammat caloribus: attamen illa etiam hyeme producitur ab aromatum viniqúe generosi intemperato vsu.

XX.

Τοῦ μὲν γὰρ [1] ἦρος τὰ [2] μανικὰ καὶ τὰ [3] μελαγχολικὰ, καὶ τὰ [4] ἐπιληπτικὰ, καὶ [5] αἵματος ῥύσιες, καὶ [6] κυνάγχαι, καὶ κόρυζαι, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, [7] καὶ [8] λέπραι, καὶ [9] λειχῆνες, καὶ [10] ἀλφοὶ, καὶ [11] ἐξανθήσιες ἑλκώδεες πλεῖσται, καὶ [12] φύματα, καὶ [13] ἀρθριτικά.

Morbi temporũ suam naturam seruantium. Veris.

XX. Etenim 1 Vere 2 insaniæ, 3 melancholiæ, & epilepsiæ 4 summa sunt omnia, 5 sanguinis profluuia, 6 anginæ, grauedines, raucitates, & tusses, 7 & 8 lepræ, 9 impetigines, 10 alphi, plurimæque 11 pustulæ vlcerosæ purulentæque 12 & tubercula, 13 & articulorum dolores.

Enumerat hoc Aphorismo triplicia symptomata malè affecti cerebri per idiopathiam & per sympathiam. Quædam enim sunt symptomata malè affecti temperamenti cerebri: temperamento enim malè affecto accidit principis facultatis deprauatio vt sunt mania & melancholia. Alia sunt symptomata malè affecti cerebri in corpore vel ventriculis cerebri, vt in epilepsia. Alia denique sunt symptomata excretionis malè affecti cerebri, vt sunt haimorrhagia, raucedines.

1. Vere nouo: maximè cùm fabæ florent. ver euchyma corpora seruat: impura arguit. Vt exercitium, ita corpus purgat ver.

Mania. 2. Hoc est, furores febriũ expertes, non autem superuenientes phrenitidi. vt virginibus euenit à menstruorum suppressione; siquidem in mammis coaceruetur sanguis menstrualis. viris etiam qui sunt vultuosa facie, rubris & flauis: quibus sanguis ad superiora elatus in melancholiam transit, à quo humore melancholico fit mania, quòd verno tẽpore sanguinis dominatu corpus teneatur, & qui in eo existit melancholicus humor moueatur. Mania accipitur apud Hippocratẽ duobus modis, vno modo pro ea insania quæ phrenitidi superuenit, & est iuncta febri: de qua Hippocrates in Coacis, Phrenitici, phanatici, tremuli. De qua mania hîc non loquimur: sed de ea quæ febris est expers.

3. Hoc est, deliria cum timore & mœrore coniuncta, febris expertia. Eueniunt hominibus constantis ætatis, qui olim calido & sicco temperamento fuerunt. Est etiam apud Hippocratem alia Melancholia quæ est febris particeps. Quæ autem febris est expers, est triplex; vna, cerebri; altera totius corporis humore melancholico imbuti, à repletione & plethora totius corporis; deinde hypochondriaca. *Melancholia triplex.*

4. Puerilis, à pituita: senilis, à melãcholia.

5. Explicata iam deprauatione actionum principum & spontanearum, hoc est motus; explicat denique symptomaticas excretiones cerebri malè affecti. idque siue per idiopathiam, siue per sympathiam. Haimorrhagia accipitur hoc loco pro omni sanguinis excretione, ex quacumque parte ea fiat. Est autem duplex, critica nimirum, qua natura leuatur; & symptomatica, quæ fit naturæ incommodo, & malis ægri rebus. Est itaque hæmorrhagia cerebri malè affecti vel aliorum viscerum symptomatica, vel critica plethoræ. Quæ symptomatica est, bifariam euenit: vna, è motu morbi, qualis erat haimorrhagia Philisci: altera, ex vitio alicuius visceris. Nam quibus facies viridi colore est suffusa, ex hepate laborant: & signum est iam iam adfuturi hydropis, frequens in his cruoris per nares effusio. Vidi tales cùm à vini liberaliori vsu æstuarent, in hæmorrhagiam sæpius traherentur, tandem ictericos euasisse, mox in hydropem id malum abiisse calamitosum. *Haimorrhagia Hippocratis vasia. Obseruabilis. Historia.*

6. Ex humoris decubitu excitata phlegmone in faucibus & larynge.

7. Iam aggreditur explicationem earum affectionum quæ sequuntur vitium humorum à centro ad superficiem translatorum. Vtque est humoris qui foras euocatur conditio, & partis in quam decumbit diuersitas, ita etiam malum distinguitur quod procreatur.

8. Hoc est, scabies crassa, quæ cutem altiùs in orbem disquamat: à pituitâ fit salsâ, tum simplici, tum atrâ bile perfusâ. Arabum Lepra est Græcorum elephantiasis. aliud quoque Græcorum est Lepra, aliud elephantiasis. Nam lepræ nomen, est genus, sub quo continetur etiam elephantiasis. Cuidam nobili viro huic implicito, multa remedia frustrà adhibui, secui venam, præparaui, purgaui; tandem elleboro albo vsus; topica præclara admoui, theriacâ pugnaui; omnia frustra. Tandem vsu cucumerum euasit. His conditis etiam vtebatur toto anno. *Lepra. Historia.*

9. Quæ mala mortua recentioribus Chirurgis dicuntur, ex suffusione seri cuiusdam crassi, biliosi, aut pituitæ salsæ, pepasmi expertis. Nam lichen est vt herpes venenatus. quia hæc diffusio adfert parti deprauationem facultatis alteratricis, adeò vt qui bonus sanguis in partem influit, is statim in eum humorem conuertatur, quo pars est vitiata. Non *Malum mortuum.*

est autem lichen idem quod mentagra: vide Celsum & Æginetam.

10. Vitiligines, hoc est defœdatio, & macula rotunda, guttarũ more sparsa: quæ fit à pituitâ salsâ, vel humore melãcholico. Duplex enim est Alphus, albus, & niger, quorũ niger est longè albo deterior. Alphus autẽ omnis, macula est planè indelebilis, & si quis scateat alphis, signum est imminentis elephantiasis. Differt autem alphus à Leuce, quòd leuce altiùs descendat; alphus superficietenus conspiciatur. *Alphi.*

11. Vt herpetes exedentes. Duobus enim modis accipitur apud Hippocratem exanthema. nam generaliter acceptum significat tertium illud tumorum genus quod Latini pustulam vocant. hoc est, tumor præter naturã pepasmi experte à materia natus: & à sanguine segregata est illa materia, quæ partes in quam decumbit substantiam labefactat. At κατ' ἐξοχὴν significat pestilentẽ & venenatam illã pustulam, cuius materia acerrima cutem rodit. *Exanthemata quid Hippocrati.*

12. Hoc est, tumor præter naturam, quem vulgò furunculum vel anthracem nominamus.

13. Non quidem à siccitate, sed propriè dictæ arthritidis 6. Aphorismorum 55. incumbentibus in articulos humoribus verno tempore liquatis. Iuuenes arthritici in senio liberantur, quia pituitescit acrior tunc succus.

XXI.

Æstatis proprij & alicui morbi.

Τοῦ δὲ θέρεος ἔνιά τε [1] τουτέων, καὶ [2] πυρετοὶ ξυνεχέες, καὶ καῦσοι καὶ [3] τριταῖοι [4] πλεῖστοι, καὶ [5] τεταρταῖοι, καὶ [6] ἔμετοι, καὶ [7] διάῤῥοιαι, καὶ [8] ὀφθαλμίαι, καὶ [9] ὤτων πόνοι, καὶ [10] στομάτων ἑλκώσιες, καὶ [11] σηπεδόνες αἰδοίων, καὶ [12] ἵδρωα.

XXI. At verò æstate horum 1 nonnulli accidunt, & febres 2 continuæ, & 3 causi, & tertianæ 4 plurimæ, & 5 quartanæ, & 6 vomitiones, & 7 diarrhœæ, & 8 ophthalmiæ, & 9 auriũ dolores; & oris 10 exulcerationes, & 11 genitalium putredines, & pustulæ 12 quædam miliariæ.

1. Differunt morbi verni & morbi æstiui: Verni quidem, quòd eo tempore ingrauescãt: æstiui verò, quòd æstate gignantur, & ingrauescant. Horum, inquit, nonnulli accidunt, quòd æstatis initium, veris adhuc naturam retineat. Quasi dicat, ex morbis æstiuis alij sunt communes, alij sunt proprij. *Morbi Verni & æstiui quid differant.*

2. Veræ, & nothæ. Ac nothæ quidem ex pituitæ salsæ permixtione: Veræ autem ex putrida bile quæ stabulatur in maioribus venis & arteriis. Notha quidem si præcessit hyems austrina, quæ pituitæ salsæ est procreatrix, & subsequutum fuerit ver aquilonium & siccum, quod illam pituitam dictius retinuerit. *Febres continuæ.*

3. Hoc est, continuæ essentiales, cum inexplebili siti, linguæ scabritie, cum iactatione corporis & ardore coniunctæ. Quæ fiunt cùm exhaustæ venæ & arteriæ, acres ichores in se rapiunt. Nam æstas acerrimæ bilis est procreatrix. A prouisione habita totius corporis, commendatur ab Auerrhoide mirum in modum aqua anguriæ, vel melonum pota. Nos iulapiis addimus maximo cum successu oleum vitrioli, ad acorem. *Remedium.*

4. Nothæ quidem ineunte æstate, sub canicula verò, per alicuius visceris peculiarem affectionem, gignentis, aut mittentis, aut suscipientis bilem. Affectionem visceris inquam, non quidem phlegmonem, sed indicibilem quandam & inexplicabilem proprietatem: inde certæ periodi.

5. Æstiuæ: quæ ingrauescunt æstate: nam in æstate, ob defectum materiæ, generari non possunt: nisi fortè sub finem.

6. Biliosæ. Quòd bilis natura ad superiora viam affectet, cùm ab hepate aut venis inventrem effunditur: maximè si orificio ventriculi sit infirmo, fundo autem valido.

7. Quibus bilis deorsum fertur: vt in picrocholis κάτω.

8. Siccæ: ab acerrimo sero bilioso, oculos mordicante, mitescit fotu aquæ oui, & rosatæ, ac lactis muliebris. *Medela.*

9. Critici, & symptomatici, vel ab orgasmo biliosi humoris superiores partes petentis, vel ab exclusione cerebri. Intelligit vel aurium inflammationes, vel parotidas. *Aurium dolores.*

10. Internæ, tum externæ, tum criticæ, tum symptomaticæ. Per continuitatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori communis est, cùm bilis eam tentat, aut per decubitum à capite in os. Remedio est aqua nucum aspersarum aceto.

11. Præsertim cœlo antè pluuioso, austrino, & ventis placido.

12. Sudamina propriè, toto corpore sparsim erumpentes pustulæ, à sudorificæ materiæ acrimonia. Cùm enim hæc materia exire nequit, in molem quandã attollit cutem. Balneis placatur hoc malũ, ex aqua in qua coxit malua, lapatium acutum; & sacculus cui inditur terra argillosa, cui misceo alumen, sulphur, vitriolum, & interdum quid præcipitati. *Remedium.*

XXII.

Autumnales morbi.

Τοῦ δὲ [1] φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ [2] πολλὰ, καὶ πυρετοὶ [3] τεταρταῖοι, καὶ [4] πλάνητες, καὶ [5] σπλῆνες, καὶ [6] ὕδρωπες καὶ [7] φθίσιες, καὶ [8] στραγγουρίαι, καὶ [9] λειεντερίαι, καὶ [10] δυσεντερίαι καὶ [11] ἰσχιάδες, καὶ [12] κυνάγχαι, καὶ [13] ἄσθματα, καὶ [14] εἰλεοὶ, καὶ [15] ἐπιληψίαι, καὶ τὰ [16] μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά.

XXII. 1 Autumno verò cùm 2 multi æstiui morbi in hominum

vitam

vitam inuadunt, tum etiam febres 3 quartanæ, & 4 erraticæ, & 5 lienum tumores, & 6 hydropes, & 7 tabes, & 8 ſtranguriæ, & 9 lienteriæ, & 10 dyſenteriæ, & morbi 11 coxarij, & 12 ſynanche, & 13 aſthmata, & 14 voluuli, & 15 epilepſiæ, 16 maniæ, & melancholiæ.

Omnes hi morbi autumnales fiunt ab humore intrò conuerſo, ac veluti in ergaſtulo concluſo: vt hinc ferè incurabiles euadant.

Autumnus morbifer. 1. Qui eſt inæqualis, repentinâ caloris, frigoris, humoris, & ſiccitatis mutatione; ideoque omnis cacochymiæ parens, & vitij per æſtatem concepti conſeruator; nam effluxum ſuccorum æſtate genitorum cohibet. Sequitur enim æſtatem calidam & ſiccam, corporaque excipit eo modo affecta, & accedente diætæ vitio per oporam.

2. Autumni inæqualitas non apta eſt mitigationi contumacis materiæ æſtiuæ.

3. Sæpe à bile torrida, quæ degenerat in atram. Curari ferè debet vt tertiana exquiſita. Borago, buglοſſa, viola, nymphæa ſunt hìc vtilia: & ex pomis confecta, & cichoracea.

4. Siue incertæ, hoc eſt, incerto typo quæ feruntur, cùm aut diuerſis focis materia putreſcit, mouetur, & coaceruatur: aut eiuſdem portio mouetur vna, altera manet immota; altera computruit, altera nūc primùm putreſcit. Incertis horis inuadunt, modò calent, iterumque poſt tres horas horreſcunt. bonitati naturæ relinquendæ, nam occaſio cathartici captari nequit. *Erraticæ febres vnde.*

Splenis tumor duplex. 5. A copia melancholici humoris, quam excludere nequit: vel hepar ſe exonerat in lienem validè: vel à nimio potu. Cùm lien obſidetur in ſuperiore parte, dicitur anarrhopos; cùm inferiore parte, catarrhopos. In hiſtoria Herophontis Galenus in commentario dicit, Euaſit abſceſſu antirrhopo.

6. Cùm quis per febres ſe liberaliter inuitat, nec aquam vomitione excludat, vel poſt febrem.

7. Quia Autumnus tabidis eſt periculoſus: à ferina deſtillatione.

Remedium. 8. Ab acerrima vrinæ vi. refluа bile à peripheria ad centrum. Senibus à pituita ſalſa. Datur decoctum maluæ, & emulſio ſeminum frigidorum & papaueris albi.

Alui fluxus. 9. Alui prauæ deiectiones, à priuatione concoctionis primæ; per intemperiem frigidam ventriculi, aut ſuperficialem exulcerationem ab acri humore, qui abradendo & exaſperando moleſtus fit.

10. Ab acerrima vi retorridæ bilis. Illa rhabarbaro purgetur.

11. Decumbente ſucco in coxam. phœnigmi ſolatio ſunt.

12. Ab acri bile laryngem occupante.

13. Obſtructis pulmonum bronchiis.

14. Excrementorum per os excluſio, ob inteſtina intercepta. clyſmis agendum.

15. Præſertim melancholicæ, quæ melancholiæ ſuperueniunt.

16. Primariæ, & quæ phrenitidi ſuperuenit: cùm bilioſus ſuccus qui æſtuat in cerebro, tandem in atrum ſuccum abit. In Vere accidunt maniæ & melancholia primigeniæ, quæ ſunt febris expertes. In Autumno, & primigeniæ, & ſecundariæ.

XXIII.

Hyemis morbi. Τοῦ δὲ 1 χειμῶνος, 2 πλευρίτιδες, 3 περιπνευμονίαι, 4 λήθαργοι, κόρυζαι, βράγχοι, βῆχες, 5 πόνοι στηθέων, καὶ 6 πλευρέων, καὶ 7 ὀσφύος, 8 κεφαλαλγίαι, 9 ἴλιγγοι, 10 ἀποπληξίαι.

XXIII. At verò 1 hyeme 2 pleuritides, 3 peripneumoniæ, 4 lethargi, grauedines, & raucitates, tuſſes, & dolores 5 pectoris, 6 & laterum, ac 7 lumborum, 8 capitis dolores, 9 tenebricoſæ vertigines, & 10 apoplexiæ.

1. Si hyems frigida & aquilonia fuerit, humidaque.

2. Phlegmone oborta in membrana quæ coſtis intexitur, muſculorumque intercoſtalium: per lateris infirmitatem, cui calamitoſa eſt hyems. Quia maior hìc eſt ratio mali in partis opportunitate, quàm in cauſæ efficientis potētia. Pleuritis autem in aliam anni partem incidit, nō ratione partis, ſed ratione materiæ. Hyeme verò languent nerueæ illæ partes vi frigoris; & frigus ex capite in illas exprimit ſeroſum humorem.

3. Tum primigeniæ, tum ſecundariæ. Ac primigeniæ quidem ex prolapſu catarrhi à cerebro in pulmones; ſecundariæ, ex tranſlatione pleuritidis.

4. Id eſt, cerebri à pituita putrida incendium, cum delirio & febre coniunctum.

5. Fiunt ex decubitu ſubtiliſſimi catarrhi in ſternū; vel ab aſthmate & peripneumonia.

6. Hoc eſt, muſculorum ſexaginta reſpirationi aut exſufflationi dicatorum, aut motui ſcapularum & brachij inſeruientium affectione. Hìc meminit Hippocrates pleuritidis & doloris lateris; quare errant illi, qui exiſtimant eum loqui de pleuritide vera, libro ſecundo De victus ratione, in initio libri.

7. Tenſo cerebro à flatuum & pituitæ copia.

8. Ex catarrhi prolapſu.

9. Excitata materia, quæ in cerebro vitium fecit, ac in flatum verſa.

10. Exitu prohibitis ſpiritibus animalibus à cerebro, ob repletionem.

XXIIII.

Aetatum singularum morbi.

Ἐν δὲ τῇσιν ἡλικίῃσι τοιάδε συμβαίνει· τοῖσι μὲν [1] σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισιν [2] ἄφθαι, [3] ἔμετοι, [4] βῆχες, [5] ἀγρυπνίαι, [6] φόβοι, ὀμφαλοῦ [7] φλεγμοναί, [8] ὤτων ὑγρότητες.

XXIIII. Iam verò qui in ætates cadunt morbi, huiusmodi ferè sunt: nam 1 puerulis & nuper in lucem editis 2 aphthæ, 3 vomitiones, 4 tusses, 5 vigiliæ, 6 pauores, vmbilici 7 inflammationes, 8 aurium sordes humidæ.

Descripsit hactenus morbos tempestatibus familiares: iam, ætatum. nam vt temperamentum corporis fuerit, & in eo dominatus humorum, ita facilè eiusdem intemperiei morbi suscipiuntur. Nam morbi ætatibus ferè sunt congeneres.

1. Hoc est, à natali die, ad septimum vsque mensem: vel etiam ad quartum mensem: nam & quarto mense dentitare quidam deprehensi sunt. Triplex est infantia: prima, à natali ad perfectam dentitionem. hinc secunda, ad septimum annum. tertia, quoad asperiorem vocem edit.

Infantia triplex.

2. Oris tum interni tum externi vlcuscula, ob cutis mollitiem, lactis acrimoniam, carnisque humiditatem; vel acris catarrhus labitur in os. Qui ex lue venerea laborant, habent quoque os & labra aphthis obsita, vnde hæ aphthæ ad alios serpunt. Nam aphthæ quædam sunt contagiosæ, vel etiam venenatæ: fiunt istæ ex acri humore, omnem pepasmum respuente. quæ à lue venerea, diffusiore osculo ab ore infecto, ad alios quoque serpunt. Sunt quidem inter ipsos pueros aphthæ contagiosæ, quando alter alterum osculo excipit, sed non sunt venenatæ. Adultis interdum eueniunt ab acerrimo sero à capite elabente in palatum & fauces: profert has austrina placida constitutio: sunt malignæ. Abstergentur aqua nucum, quæ cum asperso aceto elicitur.

Aphtha.

Epid. 3. 12.

3. Tum lactis tum seri vitio; vel quòd nondum lactis viui assueuit, quia in vtero, per vmbilicum, sanguine materno vixit. Hinc fit quòd ventriculus nondum assuetus huic officio, sinat lac putrescere. Vomitionis autem puerilis duplex est ratio: quædam enim est naturalis, quædã symptomatica: vtraque spontanea. Nam pueruli benè nati, qui sunt solidi, & ventriculo benè constituti, lactis copiam concretam vomitione reddunt: vt qui cibi sunt auidissimi, ventriculus verò nondum possit necessitati insitæ satisfacere. Alia vomitio est symptomatica, quia iis demum naturis lac est consentaneum, in quibus nulla desideratur ratio neque temperamenti in ventriculo, neque paritatis. Pueris itaque quibusdã ex decubitu seri, vel parte aliqua lactis residente in ventriculo, huiusmodi accidit vomitio.

Vomitus puerilis duplex.

4. Ex frigida aura illi insueta, & à catarrho.

5. Torminum vi, & tussi. Ad tormina eorum dare solebam scriptulũ anisi crassè puluerisati cum primo pultis cochleari. Hoc purgat infantes, non aliter ac si senior rhabarbarum sumpsisset.

Anisi vis in pueris.

6. Ex tetris vaporibus, à lacte corrupto sursum delatis.

7. Eo nuper resecto tertio vel quarto ætatis die: vnde dolet, & sanguinem trahit.

8. Quòd omnia adhuc humeant, ac ossa etiam muccosa sint. si itaque humescat valdè cerebrum, effundit copiam vndique.

XXV.

De dentientibus.

Πρὸς δὲ τὸ [1] ὀδοντοφυεῖν προσάγουσιν, οὔλων [2] ὀδαξισμοί, [3] πυρετοί, [4] σπασμοί, [5] διάρροιαι, καὶ μάλιστα ὅταν [6] ἀνάγωσι τοὺς κυνόδοντας, καὶ τοῖσι [7] παχυτάτοισι τῶν παίδων, καὶ τοῖσι [8] σκληρὰς τὰς κοιλίας ἔχουσι.

XXV. Iam verò cùm 1 dentire cœperint, gingiuarũ 2 molesti pruritus, 3 febres, 4 conuulsiones, 5 diarrhœæ, maximeque cùm 6 edunt caninos dentes, & qui inter pueros 7 crassissimi sunt, aluoque 8 astricta.

1. Vt septimestres infantes, nonnunquam etiam quadrimestres.

2. Hoc est, stimulantes, & vellicantes: proriant rei vellicantis acrimonia: nimirum dentibus progressu suo gingiuas vellicantibus. Illinantur gingiuæ melle cum butyro, ac cerebro leporino commixto.

3. Dolore & ex vigiliis. Vnde febres acutæ hæ, vt demonstrat Galenus huius libri tertij, vicesimoseptimo.

4. Quòd puerorum nerui sint infirmi: indeque pituitâ & flatu distenti conuelluntur. Epilepsia, inquit Aurelianus, est morbus puerilis, in ea præsertim pueritia, quum dentes generantur.

5. Seri pituitosi aut biliosi copiâ è toto corpore vel vicinis partibus in ventriculum vel intestina influente, & sympathiâ ventriculi ex gingiuarum dolore.

6. Quo tempore acerbiores sunt pruritus gingiuarum; combinatiores enim sunt tunc gingiuæ, ac dentes hi acuminati sunt: hoc fit mense duodecimo, & sequentibus, & communitate membranarum cæteræ partes etiam affliguntur: nam interior oris membrana est ventriculo communis, & dens cæteris ossibus duplo est siccior.

7. Ægriùs enim erumpunt his.

8. Quia hoc plethoricis caussis replet caput: vnde spasmus.

XXVI.

De medio inter eos qui dentire desierunt, & qui pubescunt.

[1] Πρεσβυτέροισι δὲ γινομένοισι [2] παρίσθμια, σφονδύλου τοῦ κατὰ τὸ ἰνίον [3] εἴσω ὤσιες, [4] ἄσθματα, [5] λιθιάσιες, [6] ἕλμινθες στρογγύλαι, [7] ἀσκαρίδες, [8] ἀκροχορδόνες, [9] σατυριασμοὶ, [10] στραγγουρίαι, [11] χοιράδες καὶ τἆλλα [12] φύματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

XXVI. At verò cùm 1 ætate processerunt, 2 tonsillæ, necnō vertebræ quæ est ad 3 occiput intrò luxationes, 4 asthmata, 5 vesicæ calculi, 6 lumbrici rotundi, 7 ascarides, 8 verrucæ pensiles, 9 satyriasmi, 10 stranguriæ, 11 strumæ, & alia 12 tubercula, præcipuè verò prædicta.

Symptomata hæc eueniunt puerulis ablactatis nuper, vitio diætæ, vel immutatione habitus, temperamenti, & actionum ventriculi, & aliarum partium nutritioni dicatarum: quia neque sic humescere, neque sic intumescere neque sic concoquere consueuerunt.

1. Absoluta dentitione: cùm ad duodecimum progrediuntur annum, à quarto vel quinto computando.

2. Glandularum quæ sunt ad linguæ radicem inflammationes. Notata vna parte oris malè affecta, cæterarum quoque oris partium affectiones intelligit. Effluit in glandulas has humor a cerebro.

Angina à luxata vertebra. 3. Ab angina, quæ vertebrarum ligamenta & neruos vnà afficit: vel quòd ipsa hæc ligamenta phlegmone occupãtur: vnde luxatur vertebra. Et huiusmodi luxatio periculosissima est, quòd opprimatur radix medullæ dorsalis, qua oppressa, denegatur partibus infrà collocatis spiritus animalis. Deus ita luxatur.

4. Id est, suspiriosi anhelitus, vel spirandi difficultates, ex vitio pulmonum, obstructis eorum bronchiis à crassa & lenta materia: quia pueri nullam diætæ modum obseruant.

5. Ex pituitæ copia: quæ prouenit ex intemperantia actæ vitæ, vesicæ infirmitate, & caloris vi.

Lumbrici. 6. Qui ex cruditate chylosa gignuntur in intestinis, vbi calore fouentur. Sic in morbis acutis efferri hos in fecibus, & viuos, bonum est, quia oriuntur à resubterfugiente distributionem; mortui feruntur ex putredine.

7. Vermiculi qui in sphinctere consistunt. sunt symptomata voracitatis.

8. Angustæ basis tubercula callosa: à lentis succis nata.

Satyriasis. 9. Tubercula ponè aures oborta. Syriases legebat Hieremias Triuerius: quem affectum Paulus numerat inter affectus pueriles. Satyriasmus vel satyriasis, primò significat elephantiasin, idque ex euentu: quòd elephantiaci more Satyrorum in Venerem ferantur. secundò, pudendi perpetuam erectionem. tertiò, quòd referant elephantici Satyros, quòd habeant retortas auriculas, & labra prætumida more Satyrorum. Hîc, Satyriasmus est species quædam parotidis. Hippocrates duorum tumorum qui ponè aures efflorescunt, meminit, γογγρώνων, & φαρίων: quorum illi rotundi ac duri, ad guttur hærent; hi verò oblongi, sub auribus: sic dicti à Φάρα Thessaliæ vrbe, in qua grassabantur. goggronam nostrates vocant *een koyer*. *6. Epid. 3.*

10. Ab acri humore.

11. A pituita putri imbutis glandulis, præcipuè colli.

12. Quiuis tumores præter naturam, qui foris consistunt à vitio interno corporis.

XXVII.

Adolescentum & puerorum morbi.

Τοῖσι δὲ ἔτι [1] πρεσβυτέροισι, καὶ πρὸς τὴν ἥβην προσάγουσι, τούτων τε τὰ [2] πολλὰ, καὶ [3] πυρετοὶ χρόνιοι μᾶλλον, καὶ ἐκ ῥινῶν [4] αἵματος ῥύσιες.

XXVII.

1 Adultioribus autem & puberibus, commemoratorum 2 multa accidunt, & 3 febres etiam diuturniores, tum etiam 4 sanguinis profluuia è naribus.

1. Duodecimo, decimotertio, & decimoquarto anno: cùm ad pubertatem accedunt. Id est, adolescentibus, qui iam vocem asperiorem edere, veneremque agnoscere cœperint, vsque ad decimumseptimum annum, & paulò etiam vlteriùs. Et hîc agit etiam de septennibus & decennibus: nam hoc Aphorismo pueritiam & adolescentiam simul est complexus.

2. Vt phymata, lithiasis, paristhmia, vermes, & quæ sunt eiusmodi.

3. Ex voracitate, vnde cruditas pituitosa: accedit & quædam acrimonia, quæ putredinis fit causa. Nam pituita quæ in prima ætate erat dulcis, his fit salsa, & difficultate pepasmi negocium facit.

Hæmorrhagia. 6. Epid. 3. 2. 4. Naturalia (quia sanguine abundant, densescente iā habitu corporis) critica in causis & symptomatica, eaque à motu morbi, dum nimirum in excretione aliqua ratio desideretur: vt in Philisco, vel vitio alicuius visceris, vt qui vitio lienis laborant, sanguinem fundunt, quibus nasus rubro viridique colore misto perfunditur. Prosequitur vnico hoc Aphorismo pueritiam & adolescentiam. Quarum prior est à septennio, ad decimumquartum annum: adolescentia verò, quum vox iam asperior redditur. Quam à iuuentute distinguit vox, ex aspera reddita grauis.

Τῇ

XXVIII.

Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι [1] παιδίοισι [2] πάθεα κρίνεται, τὰ μὲν ἐν [3] τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ [4] μησὶ, τὰ δὲ ἐν ἑπτὰ [5] ἔτεσι, τὰ δὲ καὶ πρὸς τὴν [6] ἥβην προσάγουσιν. Ὅσα δ' ἂν διαμείνῃ τοῖσι παιδίοισι πάθεα, καὶ μὴ ἀπολυθῇ περὶ τὸ ἡβάσκειν, ἢ τῇσι θηλείῃσι περὶ τὰς τῶν καταμηνίων ῥήξιας, [7] χρονίζειν εἴωθεν.

XXVIII. At verò 1 puerilium 2 affectionũ [diuturnarum] finiũtur aliæ quidem 3 quadraginta diebus, aliæ septem 4 mensibus, aliæ 5 septem annis, nonnullæ cùm ad 6 pubertatem ventum est. Sed quicumq. pueriles morbi perdurant, nec desinunt cùm ex ephœbis excesserunt, aut fœminæ cùm menstruales esse cœperint, 7 inueterascere consueuerũt.

1. Intelligit recens natos, dentientes, cæterosque accedentes ad pubertatem. Cùm nimirum hi morbi eueniant non diætæ, sed ætatis vitio. nam quæ à mala diæta affectiones eueniunt, bonâ diætâ soluũtur. nec à partis alicuius sint vitio.

πάθος. 2. Πάθος propriè in gignendo consistit: hic sumitur pro morbo qui in essentia consistit.

3. Quadragesimo morbi die, qui finis est acutorum ἐκ μεταπτώσεως, & criticorum septenariorum: vt febres diuturnæ; maximè si morbi materia non sit pepasmi expers, nec vlla pars fuerit in vitio. vt pauores, tusses, vmbilici phlegmone.

4. Hoc est, septimo mense morbi, vt inæquales quartanæ pueriles ab ingluuie, diarrhœa à dentitionis dolore.

5. Vt epilepsiæ.

6. Vt virginum fœdi colores, & epilepsia: hæc interdum ad pubertatem vsque protrahuntur: tunc eclampsi caloris natiui fugantur, nimirum ad annum decimumquartum.

7. Ad extremum vitæ diem protrahuntur, algore & madore nimio.

XXIX.

Iuuenum morbi.

Τοῖσι δὲ [1] νεηνίσκοισιν, αἵματος [2] πτύσιες, [3] φθίσιες, [4] πυρετοὶ ὀξέες, [5] ἐπιληψίαι, καὶ τ' ἄλλα [6] νοσήματα, μάλιστα δὲ τὰ προειρημένα.

XXIX. At verò 1 iuuenibus expectorata 2 sanguinea, 3 tabes, febres 4 acutæ, 5 epilepsiæ, aliique 6 morbi; maximè verò iam commemorati.

1. Hoc est, ex quo vocem grauem edere ceperunt; ad id tempus, quo naturalis hæmorrhagia sistitur: quod ferè fit vicesimoquinto ætatis anno. Putat Galenus omissam esse adolescentiam; sed Aphorismo 27. pueritiam & adolescentiam simul est complexus.

2. Ardore sanguinis biliosi, qui è venis pectoris aut pulmonum exudat, vel eisdem ruptis, apertis, vel exesis erumpit: ab ictu, saltu, vociferatione, vel sub sole & humi quòd cubârint, vel acri diæta, inde ferina distillatio.

3. Quasi dicat, eam ob causam tabes fiunt, nimirum à decimooctauo ad trigesimũ quintum annum. Paronomasiâ ludit, cùm ait *αἵματος πτύσιες, φθίσιες.*

4. Et tertianæ exquisitæ, bilis acerrimæ copiâ; & febres ardentes.

5. Cerebro contagione ventriculi affecto in picrocholis, vel diætæ vitio. Sed quî fit, vt cuius ætatis beneficio epilepsia curatur, eius vitio epilepsia accidat? Quòd puerilis illa epilepsia fiat à præhumido cerebro per idiopathiam affecto: hic verò consideratur epilepsia quæ fit cerebro per sympathiam affecto.

6. Biliosi, vt phrenitis, angina, dysenteria, cholera.

XXX.

Τοῖσι δὲ ὑπὲρ [1] τὴν ἡλικίην ταύτην [2] ἄσθματα, [3] πλευρίτιδες, [4] περιπνευμονίαι, [5] λήθαργοι, [6] φρενίτιδες, [7] καῦσοι, διάρροιαι [8] χρόνιαι, [9] χολέραι, [10] δυσεντερίαι, [11] λειεντερίαι, [12] αἱμοῤῥοΐδες. In declinante ætate & in cruda senectâ.

XXX. Iam verò qui hos ætate 1 superant, 2 asthmata, 3 pleuritides, 4 peripneumoniæ, 5 lethargi, 6 phrenitides, febres 7 ardentes, diuturna alui 8 profluuia, 9 cholerae, 10 dysenteriæ, 11 lienteriæ, 12 hæmorrhoïdes.

1. Hoc est, homines constantis ætatis, ab anno trigesimo quinto ad quinquagesimum; & crudi senes, hoc est à quinquagesimo ad sexagesimumquartum; si iuuen liter adhuc viuant, corpore iam densiore reddito, attritoque calido natiuo, humoribus non æquè tenuibus.

2. Materiæ vitio intrò coactæ, partis infirmitate, & difficultate expectorandi, vitæ intemperantia congeritur in capite pituita, quæ labitur in imbelles iam pulmones. Moscum cum croco ex vino hos recreat. Medela.

3. Ob easdem causas.

4. Tum primigeniæ, à putrescente in pulmone pituitoso sanguine: tum secundariæ.

5. Hoc est, inexplebilis dormiendi cupiditas, cum delirio & obliuione coniuncta. Et apoplexiam à quadragesimo secundo, ad sexagesimum ætatis annum euenire docet libro sexto Aph. Fit autem lethargus à pituita putrescente in cerebri substantia: vnde praua febricula.

6. Per idiopathiam cerebri.

7. Continuæ, cum siti inexplebili, linguæ scabritie, corporis iactatione & ardore, cum lumborum, ceruicis, & ventriculi dolore.

8. Ex humoris è toto corpore, aut vicinis partibus in ventrem affluxu, vel vitio pepseos aut distributionis, vnde crudi succi permisti cum bile.

9. Fit vomitu & deiectione. Est itaque biliosi humoris sursum & deorsum calamitosa excretio. Confestim os ventriculi roboretur, vt succo mali puniri: alioqui, refrigeratis extremis, conuulsi moriuntur. At in Diarrhœa licet quatriduum abstinere à remediis.

Dysenteria quadruplex. 10. Sunt illæ quadruplices, exulceratæ, hepaticæ, abradentes, & sanguineæ. Nam omnis excretio sanguinea cum torminibus & egerendi difficultate, dicitur dysenteria.

11. Id est, præpropera cibi deiectiones, ab intemperie ventriculi, vel intestinorum tenuium, vel ab humore qui abradendo & exasperando est molestus: vel ab algida pituita.

12. Hoc est, venarum quæ sunt in sphinctere musculo, aut musculis intestini recti leuatoribus affectiones, vel ab erosione, vel à tumore, vel apertione. Duo autem sunt haimorrhoïdum genera; quoddam superuenit cacochymiæ, aliud plethoræ. Ramulus venæ sacræ, quæ originem habet à vena caua, decurrit ad musculos leuatores intestini recti: hac via plethora euacuatur, sicque hac dysenteria haimatodes: vt his qui mutili sunt. Hæ venæ magnam cognationem habent cum venis vteri & pudendi in mulieribus: hinc est quod interdum hæmorrhoïdes officium mentium sumant. Aliæ, cacochymiæ sunt purgatrices: quia truncus venæ portæ diuiditur in duos ramos, quorū vnus inseritur in lienem, alter in mesenterium, & inde producitur ad musculum sphincteris. Si itaque fuerit ea melancholici humoris copia in hepate, vt non possit à liene attrahi, deerrat illa materia in alterum illum ramum, & excernitur in anum. Quod si exulceretur musculus sphincter, fiunt rhagades. Maximè vero effluunt hæmorrhoïdes quibus olim assuetæ fuerāt, cùm his tunc solemnis intercepta fuerit euacuatio. Melancholia hos etiam vexat.

Hæmorrhoïdes.

XXXI.

Τοῖσι δὲ [1] πρεσβύτῃσι [2] δύσπνοιαι, [3] κατάῤῥοι βηχώδεες, [4] στραγγουρίαι, [5] δυσουρίαι, [6] ἀρθρῶν πόνοι, [7] νεφρίτιδες, [8] ἴλιγγοι, ἀποπληξίαι, [9] καχεξίαι, [10] ξυσμοὶ τοῦ σώματος ὅλου, [11] ἀγρυπνίαι, κοιλίης [12] καὶ ὀφθαλμῶν καὶ ῥινῶν ὑγρότητες, [13] ἀμβλυωπίαι, [14] γλαυκώσιες, [15] βαρυηκοΐαι.

Seniles morbi.

XXXI. 1. Senibus autem 2 difficultates spirandi, 3 catarrhi tussiculosi, 4 vrinarum stillicidia, 5 difficultates mingendi, 6 articulorum dolores, 7 nephritides, 8 tenebricosæ vertigines, apoplexiæ, 9 cachexia, totius corporis 10 stimulantes pruritus, 11 vigiliæ; alui, 12 oculorum, & narium excrementa, 13 visus hebetudines, 14 glaucedines, auditus 15 graues.

1. Triplicibus: à quinquagesimo quinto ætatis anno, ad vltimum vitæ diem: nam viridis senectus durat ad sexagesimū annum; media, vsque ad septuagesimum; deinde decrepita.

2. Ab illabente in pulmones pituitâ.

3. Vbertate irruentis madoris, à frigore totius & capitis & pectoris: corpus perspitabile hîc est.

4. Ab acriore redditâ vrinâ, à pituitâ salsâ, vnde vesica scabie aphthodi laborat: cùm enim fuligines & ichores patuli corporis pori non exhauriant, recurrit ad vesicam. vel crassissima, quæ putrescit cunctando in corpore, vel à calculo. In his vbi tenuis materia, euaporari debet per habitum corporis: si sit crassa, reuellenda.

5. Ab infirma vesica.

6. Arthritide tentantur, ob succorum copiam, & articulorum debilitatem.

7. A renum calculis, & exulceratione.

8. Dum in gyrum voluitur spiritus animalis, à remixtis vaporibus.

9. Malus corporis habitus, alteratricis functionis deprauatione, & alimenti impuritate: cùm edendo nihil proficiunt.

10. A pituita putri, cui denegatur exitus in habitu denso senili.

11. Suauis anathymiaseos inopiâ, & cerebri siccitate. nam senes sunt quidem somniculosi, sed non dormiunt.

12. Recrementorum copiâ: nam nec fœliciter coquunt, nec dissipantur excrementa satis fœliciter in denso illo habitu corporis.

13. Spiritus animalis inopiâ & impuritate.

14. Inopia & quasi arefactione humoris crystallici.

15. Facultatis & instrumenti vitio.

HIPPOCRATIS
COI
APHORISMORVM
LIBER IIII.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

1.

Τὰς κυούσας [1] φαρμακεύειν, ἢν [2] ὀργᾷ, [3] τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ [4] μηνῶν, ἧσσον [5] δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι χρή.

1.

Prægnantes 1 quidem purgandæ, si 2 humor sit efferus, & 3 quadrimestris purgatio, dum 4 septimestris fuerit; quamuis 5 hæ minus: nam in minore & grandiore fœtu 6 cautiùs religiosiusque agendum.

Hoc libro agit de pharmacia in quouis morbo, deque omni excretione, quacumque ratione illa euenerit, natura, vel morbi aut pharmacorum vi. Nam hic præcepta adfert, quibus, quando, quo modo, quò, & quà ducendus humor, ex conditione temporum, locorum, ætatum, & cuiusque peculiari natura, & ex distinctione ipsarum affectionum. Sed quia ingrauidatarum periculi plena est purgatio, ab ea auspicatur hunc librum.

1. φαρμακεύειν, id est, pharmaco sunt purgandæ.

2. Si indomitus humor varias partes feriat, (vnde varia symptomata,) excludatur: ob metum metastaseos ac incendij febrilis. Nam talis humor facili remedio educi potest: ruit enim.

3. Nam fœtus trimestris donec quadrimestris fuerit, & quadrimestris omnium facillime aduersis resistit, ratione vteri & vmbilici. vrget enim orgasmus, quamuis ingrauidatio dissuadeat pharmaciam.

4. Quadrimestres vocat fœtus in specie non in spacio, omnes eos qui iam moueri cœperunt vtero matris. Nam si 35. die absoluta fuerit typosis, 70. die mouebitur fœtus qui septimo mense in lucem edetur. Nomine itaque fœtus quadrimestris intelligit id tempus quo fœtus moueri incepit. Atque hoc modo non repugnat huic Aphorismo Hippocrates in Epidemiorum scripto, vbi grauidam trimestri fœtu purgat. Quasi hic dicat Hippocrates, Non antea purgabis grauidam quàm fœtus moueri cœperit. Describit enim hic tecmarsin purgandi, quæ consistit in distinctione causarum, signorum & corporum. Nam tunc demum est necessaria purgatio, cùm humor est efferus: & cùm peculiaris communisque ægri natura, consuetudo & vires, peculiaris quoque affectio, talem purgationem admittunt; nam nulla maior necessitas incidere potest purgationis, quàm cùm humor sit efferus. Quasi dicat, Si non sit humor efferus, grauida nequaquam est purganda. Laborat quidem grauida ex pica & talibus affectibus: verùm ad harum curationem non est adhibenda purgatio: sed sola victus proba ratio Ita vt vis morbi hoc loco sit constituta in orgasmo, qui ad purgandum inuitat: sed quædam, vt diximus, interdum auocant, vt si abortionis periculum immineat. Nequaquam autem salutis alterius causa procuranda est abortio. Quod verò quidam putant, rhabarbarum nostrum hic non prohiberi ab Hippocrate, sed elleborum: dico elleborismum vix magis noxium fuisse olim, quàm hodie sit noster rheubarbarismus. Si verò non turgent, non sunt purgandæ. Quia cùm moueri incepit, vincula robusta sunt. 1. Epid. 3. 13.

5. Nam grauitate sua fœtus facile præcipitatur à valida agitatione.

6. Nam infirmiora sunt, in grandiore conceptu, vteri, vmbilici, ac secundinarum vincula. quod enim pedunculis pomorum maturorum vel recens natorum euenit ab aliqua agitatione, vt nimirum facilè excutiantur; idem conceptui tenello & etiam iam maturescenti euenit. Quasi dicat, tutiùs purgantur quæ propiùs à quarto mense absunt, quàm quæ propiùs ad septimum mensem accedunt.

I I.

Purgationis legitima regula.

Ἐν τῇσι [1] φαρμακείῃσι, τοιαῦτα [2] ἄγειν ἐκ τοῦ σώματος, ὁκοῖα καὶ [3] αὐτόματα ἰόντα [4] χρήσιμα· τὰ δὲ ἐναντίως ἰόντα, [5] παύειν.

I I.

In artificiosa 1 purgationis molitione, talia semper è corpore sunt 2 excludenda, qualia si 3 vltrò manarent bono 4 essent: nam quæ secus prodeunt, prohibere 5 oportet.

Quasi dicat, hac prima lex in artificiosa purgationis molitione sancitur; Natura imitetur. nam est triplex purgatio, critica, symptomatica, & artificiosa.

1. Nam eam instituimus vbi cacochymiâ circumfluit corpus, ne inde exardescat febris, si in putredinem trahatur; vel, si crassi succi infarctum minentur vasorum, ne nutritio frangatur, ac nobiles partes eâ fœditate impediantur.

2. Quæ nimirum apta iam eductioni euasit materia: & viæ pateant per quas ea excludatur; quoque natura eam facilè extrudat, sit alacris, hoc est, vt sit corpus εὔφορον. Talia ergo è corpore excludantur, nimirum specie, copia, tempore, & excernendi modo, vt sudores, sanguinis elisiones &c.

3. Id est, sine medici opera; vt si non solùm quæ alterata, sed si alienata emanârint.

4. Hoc est, symptomatum remissionem adferrent, & alleuarent.

5. Quòd illa symptomatica sint, & salutis naturæ rebus non excludantur. Quare, inquit, παύειν, nimirum reuulsione, deriuatione.

I I I.

Ἢν μὲν οἷα δεῖ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, [2] ξυμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρουσι· τὰ δὲ ἐναντία, [3] δυσχερῶς.

I I I. Etenim si 1 qualia purgari debent, purgentur, 2 bono sit, & alleuantur: contraria 3 verò, molestè.

Quia hoc libro acturus est de euentu omnis exclusionis, criticæ, symptomaticæ, vel quæ fit artificiosa molitione, pulcherrimum hoc Axioma hoc loco repetit necessariò.

1. Hoc est, si materia morbifica excludatur: nullaque si ratio excretionis desideretur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo.

2. Sublata morbi causa vtraque interna: vnde redintegratur œconomia naturalis. Quare dum purgatio fit, interdum quidem vexat torminibus: sed mox dum peracta est, redintegratur virtus ægri.

3. Nam opes prædiaque vitæ excluduntur: vel quæ excludi debebant, non ita vt debebant excluduntur: sed natura pressa vi morbi conatur quidem id, sed perficere nequit: inde fugit hoc certamen, ac triumphata à vi contraria manus dat vincenti morbo. Quare id iam deuictæ naturæ argumentum est.

I I I I.

Φαρμακεύειν [1] θέρεος μᾶλλον τὰς [2] ἄνω· χειμῶνος δὲ, τὰς κάτω.

I I I I.

Æstate 2 superiores potiùs [alui partes,] hyeme 3 inferiores medicandæ.

Agit hic de vniuersali euacuatione, qualis ea est quæ fit per elleborum. Nam est particularis, hoc est ventriculi etiam à pituita euacuatio per vomitum (qui hyeme etiam instituitur) de hac non agit hoc loco.

1. In qua ἀθρόα ὀργῶντα fiunt. Cùm vniuersalis ineunda est purgatio, videndũ qui humores quibus anni temporibus incremẽta ducãt, & quò moueantur naturæ vel aëris vi. Quæ foras feruntur intrò reuocare non decet: nec natura est reuocãda ab vno excretionis genere ad aliud: vt sudor manat toto corpore, ergo vena secari non debet. Videndum etiam num facilè vomat, nec sit cephalææ obnoxius.

2. Hoc est, vomitio æstate potiùs cienda, quàm hyeme: quia quò natura & humor viam affectant, eò crisium & vacuationum inclinationes fiunt, modò loca ex lege naturæ sint consentanea, nec ex euentu dissentanea. Alui partes superiores æstate circumfluunt maximè bile: vt vena caua qua sursum repit, quæque supra diaphragma positæ sunt partes. Adiicit sermoni huic μᾶλλον, quare non absolutè hæc pronunciat: nam pituita interdum æstate etiam in vitio est.

3. Ratione humoris pituitosi ad inferiora viam affectantis. Hoc enim Aphorismo ex humoris euacuandi conditione ducitur accommodata euacuandi ratio. Mesue hunc locum explicat, docetque longè præstantiores per inferiora esse purgationes: eò quòd ventriculus concoctioni, non autem purgationi sit dicatus: quòd humor omnis natura grauis deorsum feratur: quodque plures sint viæ ad inferiora quàm ad superiora. Venter autem est duplex; superior, id est, thorax; inferior, id est, aluus. Et hic inferior rursum est duplex; superior, hoc est, os ventriculi, vsque ad palatum; & inferior, hoc est, fundus ventriculi, ad imum vsque intestinum. nam hinc quidam dicuntur πικρόχολοι ἄνω: alij κάτω. In nostra regione pituitescunt succi, nec assueuere vomitui, vt Græci, qui cottidie vomebant ferè.

V.

Ὑπὸ [1] κύνα καὶ [2] πρὸ κυνὸς, [3] ἐργώδεες αἱ φαρμακεῖαι.

Exo-

In his sequentibus aliquot Aphorismis agit de artificiosa purgatione.

V. 1 Exoriente cane & 2 ante canis exortum, perdifficiles 3 sunt purgationes.

Continet cautionem prouisionemque purgationis quæ æstate fieri debet.

1. Id est, ab eo tempore quo Sol Leonis sidus subit, ad ortum Arcturi vsque; hoc est, vsque ad Nonas Septembris, id est ad diem 12. Plinius scribit caniculam oriri die 23 post solstitium æstiuum: quod solstitium est 13 die Iunij. Igitur temporibus Plinij canicula oriebatur 7 Iulij: iam oritur cum 15 gradu Leonis. Quæ diuersitas inde prouenit, quod, licet quarto quoque Anno vnum lucremur diem; ex centesima tamen parte illa diei quæ singulis annis superest, lucramur centesimo quoque anno vnum diem. *28. lib. 28.*

2. Cùm Sol Cancrum ingreditur Προκύων, canicula. Animaduertimus apud nos Belgas sæpè maximos æstus euenire Mense Maio & Iunio.

3. Quòd exhaustum sit corpus, ideoque æstuans, facile incendio febrili occupetur. tum etiam contrario medicamenti & ambientis raptu. Vnde metus choleræ siccæ. Si tamen necessitas vrget, potest etiam hac parte æstatis purgatio præscribi; modò ea naturæ exhaustum non augeat. Omne tamen catharticum est calidum. Ambientis vis retrahit purgandum humorem. Ita Galenus, in commentario, dicit, Balneæ calidæ obsistunt purgationibus. Sed Hippocrates lauat eos quibus exhibuit elleborum, quò celeriùs purget. Respondemus: Aliud esse corpus ad purgationem præparare, aliud inhibere hypercatharsin. Iuuant purgationes, quia corpus reddunt εὔρουν, & quia sistunt hypercatharsin. *6. Epid. 5. 29.*

VI.

De vomitu vniuersali. Τοὺς ¹ ἰσχνοὺς καὶ ² εὐημέας ἄνω φαρμακεύειν, ὑποστελλομένους ³ χειμῶνα.

VI. ¹ Graciles & ex facili ² vomentes per superiora sunt euacuandi; ³ cauendo hyemem.

Tribus sequentibus Aphorismis explicat Hippocrates quid sit id quod supradixerat, Per loca conferentia. nam & aër & natura cuiusque spectanda in molitione purgatoria. hoc modo rectè perpendimus & inuenimus quænam sint loca decentia.

1. Qui, cùm inclinantur, ceruicem ostendunt magnam, pectore sunt amplo, scapulis amplis, homines biliosi, in quibus nulla desideratur ratio conformationis neque in thorace neque in aliis partibus. Hac enim voce temperaturam significat, quemadmodum sequenti conformationem: nam conformatione vel habitu biliosi dicuntur, quibus fundo ventriculi inseritur folliculi fellis ductus; temperamento verò, qui multam procreant bilem, ob hepatis ardorem. Omnes enim natura graciles plerumque calidi sunt, colliguntque humores biliosos, vt qui temperaturæ sunt congeneres. Sunt enim & alij quidam ex euentu graciles, de quibus in Epidemiis loquitur, non quidem temperaturâ, neque ab exhaustu, sed à vasorum impuritate. Rursus graciles dicuntur alibi qui morbo vel fame sunt extenuati. Graciles igitur, hoc est, non morbo, sed temperamento & habitu, qui sunt ventre calido, turgentibusque venis, θερμοκοίλιοι καὶ ἐπίφλεβοι. *A peculiari natura.* *Graciles varij.* *6. Epid. 4. 25.*

2. Hoc est, qui vomunt tutò, & sine vllo periculo aut metu hæmorrhagiæ, cephalalgiæ, aut rupturæ venæ in pectore, vnde tabes. Quibus enim magna est ceruix, latum quoque habent thoracem.

3. Quasi dicat, Plus tribuendum inclinationi humoris hyberni, quàm conformationi & temperamento. Sunt enim crassi ac καταρρόποι humores hyberni. *Notandum.*

VII.

Τοὺς δὲ ¹ δυσημέας καὶ μέσως ² εὐσάρκους ³ κάτω, ὑποστελλομένους ⁴ θέρος.

XII. Contrà, qui ægrè ¹ vomunt, & paulò ² habitiores, mediocrísque habitudinis, ³ per inferiora sunt purgandi, ⁴ cauendo æstatem.

1. Quibus tutò vniuersalis vomitio præscribi non potest; vt qui sunt angusto capite, ceruice, ac thorace. & qui obnoxij sunt doloribus capitis, oculorum, vel eruptioni sanguinis, & tabi.

2. Hoc est, modicè carnosi: nota euchymiæ.

3. Quòd in crassioribus humoribus, & densiore corpore, humorum impulsus ad inferiora declinet.

4. Quia ferè indicatio quæ ab humore expurgando sumitur, vincit eam, quæ ex peculiari cuiusque natura, in habitu & temperamento ducitur. Quasi dicat, plus valet id, quod dixi, Quò natura ducit, quam id quod adiecit, Per loca conferentia. Adiposi homines etiam non cogantur in vomitum: lentis succis enim circumfluunt, ac pondus abdominis his renititur conatibus. *Notandum.* *Adiposi vt purgandi.*

VIII.

Tabidi vt purgandi. Τοὺς δὲ ¹ φθινώδεας, ὑποστελλομένους τὰς ² ἄνω [φαρμακείας.]

VIII. Sed 1 tabidorum ratio est habenda, ne purgationem iis per 2 superiora vnquam moliendam putes.

1. Hoc est, eorum qui ex tabe laborant, vel naturâ qui eò vergunt: vt quibus alarum instar prominent in dorso scapulæ, hi enim angusto sunt pectore, collo oblongo & tenui, catarrhis obnoxij ferinis. Purgentur rhabarbari infuso. adde mannam, vel syrupum rosatum solutiuum.

Indicatio à peculiari affectione. Notandum. 2. Quaſi dicat, Ferè indicatio quæ à peculiari affectione ſumitur, vincit eam quæ ab humoris conditione ducitur. Nam quemadmodum mulieri hyſtericæ, ſi aſthmatica fuerit, nequaquam oxymel præſcribendum, quod hyſtericis acetum ſit aduerſum, etiamſi aſthmati ſit opportuniſſimum. Quemadmodum etiam ei qui lienteriæ eſt obnoxius, nequaquam oymel præſcribemus in aſthmate: nam grauiùs laboraret ex lienteria (quæ oxymelite exaſperatur) quàm ex aſthmate. Sic quoque in tabidis, quamdiu vincit ſymptomatum magnitudo & periculi metus, quamuis bile abundent, & ad eius euacuationem etiam æſtas inuitet, nunquam vniuerſalem euacuationem præſcribes per vomitum; nam malum inde inualeſceret. Nam augeſcet inde pulmonum vlcus, vel vas iſtic lacerabitur.

IX.

Τοὺς δὲ [1] μελαγχολικοὺς [2] ἁδροτέρως τὰς [3] κάτω, τῷ αὐτῷ λογισμῷ τὰ [4] ἐναντία προστιθέντες.

Melancholici vt purgandi. IX. Etenim 1 melancholicos liberaliùs 2 pleniusque per 3 inferiora purgabis. eâdem ratione 4 contraria adhibebis.

1. Qui huiuſmodi ſunt naturâ, diætâ, vel morbo: & quæ olim bilioſa fuêre corpora, iam affectâ ætate, perſpiratu carentia melancholeſcunt. Vt quadragenatij iam redditi.

2. Quia hi viribus valent maximam partem, ſine infirmitatis metu: eò quòd corpus ſit ſolidum & ſucci plenum. Ita etiam hypochondriacos curabis. Vt ſcilicet, humor contumax naturæ expellenti & medicamento trahenti cedat.

3. Quòd eò craſſus omnis humor viam affectet: qui quodammodo eſt melancholicus. Adhibita ea cautione quæ adhiberi debet ad excitandam naturæ vim, liberanda obſtructa, & ad purgandam materiam. Maximè ſi nulla indicatio maioris mali nos auocet ab hac molitione: vt ſi ſit nephriticus, vel iſchiæ implicitus. Alioqui nullus locus purgationi magis eſt idoneus inteſtinis: etenim nihil, ſi Meſuæ fides, concoquunt.

4. Quæ pari exceſſu pugnant cum naturæ contrario exceſſu. Focus melancholici humoris ſæpè exhauritur clyſmis.

X.

Turgente materia purgandum. Occaſio purgandi. Φαρμακεύειν ἐν [1] τοῖσι λίην ὀξέσιν, ἢν [2] ὀργᾷ, [3] αὐθήμερον· χρονίζειν γὰρ ἐν τοῖσι τοιούτοισι [4] κακόν.

X. Purgandum eſt quidem in [1] peracutis morbis, ſi humor ſit [2] efferus, [3] eodem ipſo die: cunctari etenim in huiuſmodi affectibus, [4] calamitoſum.

1. Qui quarto die, vel ad ſummum ſeptimo cum magnitudine & vehementia ſuam abſoluunt hiſtoriam. vt in phrenitide, in ardentiſſima etiam febre, & in cholera morbo.

2. Si nullo conſiſtat loco, nec vlla vna ſymptomatum ſpecies humoris & partis propria appareat. His regionibus rarò turget materia, quamuis bilioſi, æſtate, flammante æſtu, id interdum experiantur. vide 1. Aph. 22.

3. Vel ineunte morbo, vel ſimulatque humor ferri cœpit: non expectato paroxyſmi fine, primo vel ſecundo die purgetur; ſæpiùs primo id fiat. Rhabarbaro id agit doctiſſimus Holerius. Nos id agimus etiam commodè electario de ſucco roſarum in phrenitide.

4. Nam calor magis accenditur; vires effœtæ tandem languent; & partibus nobilibus ab orgaſmo periculum imminet. Si decumbit in ignobilem partem, vt in glandulas, vel ſi in artus effundatur, à pharmaciâ erit abſtinendum.

XI.

Ὁκόσοισι [1] στρόφοι, καὶ περὶ τὸν ὀμφαλὸν [2] πόνοι, καὶ [3] ὀσφύος ἄλγημα μὴ λυόμενον μήτε ὑπὸ φαρμακείης, [4] μήτ' ἄλλως, εἰς [5] ὕδρωπα ξηρὸν ἱδρύεται. *Non vbique purgationi locus.*

XI. Quibuſcumque tormina [1] & circum vmbilicum [2] cruciatus, [3] lumborumque dolor adeſt, qui non diſcutitur nec purgatione, [4] nec aliter, in [5] hydropem ſiccum firmatur.

Quaſi dicat, non omnium morborum curatio in purgatione conſiſtit: quemadmodum non omnium febrium hyparxis in humorum ſynathriſmo conſiſtit.

1. Præſertim è flatu in tenuibus inteſtinis, tanquam in ergaſtulo quodam concluſo: cui denegatur exitus propter materiæ craſſitudinem, viarum anguſtiam, & inteſtini deprauatum motum. Inteſtinum enim aut non mouetur, aut ſurſum mouetur. Cauſa torminum eſt acerrimus humor, vel flatus, vel ichor ab inflammata vel exulcerata parte. ſymptomata aperient morbum: ſi bilis in vitio eſt, amareſcet os, vomet: Si flatus, roga num ſederit diu in frigido, vel ventorum incurſibus num ſe expoſuerit. Strophos ſæpe ſymptoma eſt inflammati hepatis.

2. Affectis malè inteſtinis tenuibus, quæ eò loci continentur: quia inteſtina craſſa obuoluuntur tenuioribus. *6. Epidem.*

3. Lumborum, meſenterij, & tenuium inteſtinorum, vel frigidæ pituitæ illapſu in lumbos. & vincula nerues ſunt quibus colon & renes lumbis alligantur.

4. Vt fotu, lotu, frictione, emplastris, cataplasmate. nam succrescit noua materia à cõceptâ indelebili intemperie: quare quamuis materia exhauriatur, sobolescet mox recens. Propterea symptoma discutitur, sed causa manet. nam synathrismus non excluditur partis mittentis, trahentis, & suscipientis.

5. Ab intemperie frigidâ primigeniâ, vel relictâ ab haustu aquæ frigidissimæ in mesenterio & hepate, & intestinis: vnde tympanites. Non agit hoc Aphorismo ex professo de hydrope, sed hoc vtitur tanquam familiari exemplo; vt doceat quantum opis & præsidij adferat purgatio: vel quid præstare possit purgatio. Nimirum non omnem morbum purgatione curari posse: sed tantummodo humorem qui in vitio est expurgari. Adeoque purgatione symptomatum ablationem fieri posse: focum tamen mali, hoc est, hecticam illam intemperiem, vel qualitatem quandam inexplicabilem manere. Vox ἱδρύεται pro non soluendo malo accipitur ab Hippocrate: vt etiam à Theocrito Idyllio 17. versu 125. pro firmare.

XII.

Quod loco non fit, cõuenienter vsu fit.

Ὁκόσοισι κοιλίαι [1] λειεντεριώδεες, χειμῶνος φαρμακεύειν [2] ἄνω, κακόν.

XII. Quibuscumque sunt 1 lientericæ alui, hos calamitosum est hyeme per 2 superiora purgare.

Hic Aphorismus videtur præponendus superiori. Comparat hoc Aphorismo indicationes inter se, vultq; indicationem sumendam esse ab eo quod magis vrget. Videlicet maiorem habendam esse rationem causæ efficientis, quàm essentiæ affectionis; & auersionis vtilitatem vinci ab humoris contumaciâ, quâ non licet vomitum sollicitare, quò hoc totum euacuemus corpus. Pugnare autem videtur hic Aphorismus cum Aphorismo decimoquinto libri sexti. Verùm alia ratio est Diarrhœæ, alia Lienteriæ. Diarrhœa enim fit ex elapsu humoris segregati à concretione sanguinis cum illabitur, vel à partibus superioribus, vel à toto corpore. at lienteria non fit sine vitio ventriculi ab intemperie frigida; vel ab humoribus in ventriculo collectis, vel in ventriculum confluentibus, iisq; acidis, vel serosis. Si itaque hæc lienteria æstate accidat, vomitione curari poterit; si hyeme, dejectione.

Indicationes vt sumendæ.

Quid differat causa lienteriæ à causa diarrhœæ.

1. Qua scilicet, cibos præpropere omnes, concoctionis expertes deiicit.

2. Hoc est, vomitio vniuersalis est his calamitosa, quòd pituitosus humor per inferiora viam affectet: cuius vitio hyberna lienteria potissimùm accidit. Et bilis hyberna est quodammodo catarrhopos, nam humorem tunc anarrhopum fieri difficile est.

XIII.

Πρὸς τοὺς [1] ἐλλεβόρους τοῖσι μὴ ῥηιδίως [2] ἄνω καθαιρομένοισι, πρὸ τῆς πόσιος, προϋγραίνειν τὰ σώματα πλείονι [3] τροφῇ, καὶ [4] ἀναπαύσει.

XIII. Iam verò cùm necessarius inciderit 1 ellebori vsus, iis qui ægrè per 2 superiora purgantur, ante ipsum pharmacũ humectare 3 oportet corpora pleniore nutricatu & 4 requie.

Purgationi parandum corpus.

Hoc Aphorismo loquitur de artificiosa medicatione molienda, quatenus (nimirum perspecto humore qui in vitio est, habitaq; ratione cuiusque affectionis) ad eam corpus sit præparandum. Hoc est, quo modo id efficiendum sit δὲ πῶς: excitando videlicet naturæ vim, liberando obstructa, & præparando materiam. Quasi dicat, Non satis est scire corpus esse purgandum, sed debet reddi meabile.

Quibus morbis prosit elleborũ.

1. Ellebori albi: vt ad contumaces, ischiadis, nephritidis, melancholiæ, fracturæ calcis, podagræ, & arthritidis morbos. Non enim præscribit Hippocrates elleborum ad febrem vel acutos morbos. Ita vtitur elleboro in fractura calcis, modò febris magna absit. Adhibita scilicet cautione quæ adhiberi debet, ex perspicientia vitiosi humoris, peculiaris cuiusq. naturæ affectionis, locorumq. lege naturæ consentaneorũ, nec ex euentu dissentaneorũ. Nam per elleborũ intelligit omne medicamentũ purgans; quòd elleborũ purgandi facultate cæteris omnibus antecellat. Quia priusquam in tenuium intestinorum anfractus peruenerit, humorẽ qui toto corpore in vitio est, in ventriculum attraxit. Græci per elleborum, intelligunt album: Arabes, nigrum.

2. Id est, qui nec facilè nec tutò vniuersali vomitione, quam ciet elleborus albus, purgantur: quòd succi sint catarrhopi, meatus angusti. Nunquam senes & pueri elleboro sunt purgandi: nerui enim infirmi, sunt conuulsioni obnoxij.

3. Succo alibili, vino aut melicrato, & cibo. Integris viribus, florente ætate, Vere, & Autumno, sique natura & humor eò viam affectat, nec reclamet metus maioris morbi, vt cephalææ, vel tabis aut haimorrhagiæ, & si adsit meatuum libertas, tutò ellebori vsus inibitur. Vtatur vitulina pingui, agnina, cuis, iusculis pinguibus. Deinde incidatur materia.

4. Tum animi tum corporis. Vt cibo viscera recreentur & quiete, vnde excitatur naturæ vis, humoris contumacia frangitur: & humectum corpus non facilè in hypercatharsin, vel, ab acrimoniâ ellebori, in spasmum abripitur. Vtatur ergo balneis quattuor aut quinque dies ante vsum ellebori, somno, & ocio. Balneo enim humor funditur.

XIIII.

Ἐπὴν πίῃ τις ἐλλέβορον, πρὸς μὲν τὰς [1] κινήσιας τῶν σωμάτων μᾶλλον ἄγειν, πρὸς δὲ τοὺς [2] ὕπνους καὶ μὴ κινήσιας, ἧσσον.

Ab epoto pharmaco quid agendum.

δηλοῖ δὲ καὶ ἡ [1] ναυτιλίη, ὅτι κίνησις τὰ σώματα ταράσσει.

XIIII. Epoto elleboro [1] motu ciendum corpus potiùs, quàm [2] somno & motus vacuitate compescendum: nam corpora motu cieri, vel ipsa indicat 3 nauigatio.

Quasi dicat, Quodsi maiorem vim purgandi ab elleboro requiras, corpus moue: Sin autem inhibere volueris somnum conciliato, neque moueto. Ita votis suis respondebit, & humori vacuando analogum erit. Interdum enim eius motus est inhibendus, hypercatharseos metu. Vt si finem non fecerit purgandi, cùm sitis adest. In hypercatharsi date hordeum, poma, ad recreandum ventrem, vinum, clysteres ex lacte; senum ventrem calfacies vide Mesuem Date theriacam.

1. Hoc est, motu potiùs incitandum corpus, vt materia fluxilis reddatur, & sursum feratur.

2. Quòd somno & quiete omnes sistantur euacuationes, præter sudores, maximeque vomitio. Intelligit de iis excretionibus, quæ accidunt vitio humoris retentricem facultatem labefactantis, & expultricem impellentis. Sic lienteria & dysenteria somno & quiete sistuntur, nisi partes nobiles in vitio sint. Nam in dysenteria hepatica minimè præscribi debet somnus; eumque, si sit necessarius, præstat interdiu adhibere, quàm noctu. Dicit autem Hippocrates καὶ μὴ κινέεσθαι, non dicit quietem, sed non motum. nam qui sedet, vel etiam stat, non quiescit, quamuis is non moueatur.

3. Quæ nauseam & vomitionem parit. materia motu incitatur, & fit refluxus humoris è venis in ventriculum: quiete verò omnia intrò recurrunt. Ilicò moueat ambulando corpus à sumpto elleboro, vel balneum ingrediatur. Duabus horis à sumptione operatur. Tunc initio incalescit ventriculus, sputat, vomit pituitam, dein eam cum bile permixtam, mox meram bilem.

XV.

Ἐπὴν βούλῃ [1] μᾶλλον ἄγειν τὸν ἐλλέβορον, [2] κίνει τὸ σῶμα· ἐπὴν δὲ [3] παῦσαι, ὕπνον ποίει, καὶ μὴ [4] κίνει.

Pharmacum sistere.

XV. Quotiescumque maiorem 1 ciendi vacuandique vim à veratro requiris, corpus 2 moue: sin 3 inhibendum sit & sistendum, somnum concilia, 4 neque moueto.

1. Hoc est, vt contumaciores & copiosiores educat humores.

2. Nisi peculiaris affectio, corporis motum prohibeat: vt ischias, & fractura calcis. Moue, inquit: quia corpora motu purgantur, nam ab eo naturæ vis excitatur, humor incitatur, incitatusque trahenti medicamento facillimè cedit.

3. Metu hypercatharseos, & conuulsionis.

4. Hoc est, sede vel sta, vel etiam decumbe. Somnus sistit euacuationes omnes, si sudores excipias. In principio, cùm quis non admodum forte pharmacum hausit, sed mediocre, dormiat: cùm purgare cœperit, vigilet, nisi metus hypercatharseos adsit. Cùm verò leniens remedium sumptum est, non indormiat, quia natura coqueret medicamentum; nisi langueat admodum ventriculus; tunc superdormire tutò potest.

XVI.

Ἐλλέβορος [1] ἐπικίνδυνος τοῖσι τὰς σάρκας [2] ὑγιέας ἔχουσι· [3] σπασμὸν γὰρ ἐμποιέει.

Sanis periculosa medicatio. & 2. lib. 36. & 37.

XVI. Elleborus 1 calamitosus est iis qui sunt 2 integra valetudine; nam 3 conuulsionem adfert.

1. Vidi quos in perniciem traxit solum simplexque apozema purgatorium ex fumariâ cum senæ foliis temerè exhibitum. Nam corpus totum in colliquantem fluxum traxit.

Euentus.

2. Id est, Qui benè habito commoderatoque sunt corpore: quòd ferè huiusmodi humoribus atque visceribus bene constitutis gaudeant. Nam quale partium ab humoribus alimentū est, talis etiam color; talis etiam habitus totius corporis, in charactere & more.

3. Exhaustis partibus solidis & membranis: cùm nihil habeat in quod exerat vires suas, corpus liquat, & stomachum mordet; vnde motus cōuulsiuus potiùs quàm conuulsio. fœda est calamitas, dicit Hippocrates in Fragmento De purgatoriis remediis, à pharmaco purgatorio hominem interiisse. Nam idem medicamentum seruat & occîdit homines.

XVII.

Ἀπυρέτῳ ἐόντι, [1] ἀποσιτίη, καὶ [2] καρδιωγμὸς, καὶ [3] σκοτόδινος, καὶ [4] στόμα ἐκπικρούμενον, ἄνω φαρμακείης [5] δεῖσθαι σημαίνει.

Venienti morbo occurrendum.

XVII. Si cui febris experti eueniat cibi [1] fastidium, & stomachi [2] morsus, & [3] tenebricosa vertigo, & oris [4] amaritudo, huic purgatione [5] per superiora est opus.

Perstringit symptomata quæ eueniunt vi biliosi humoris, propriæ substantiæ corruptione laborantis in superiore orificio ventriculi. Dicit febris experti. (si excrementa sanorum sunt similia:) nam si in febre appareant hæc symptomata ad excretionem criticam nequaquam conuenit purgatio per superiora. Nam hic loquitur de expurgandis illis humoribus, qui æquabiliter ex toto corpore excluduntur. Si vi morbi hæc symptomata eueniāt, vniuersalis vomitus non erit præscribendus:

sed

sed reuellenda materia, vel particulari vomitu eludenda, vt oxymelite, & aquâ tepente.

1. Resoluto stomacho, bilis à calore & acrimoniâ, nam inde deiicitur appetentia. Si ineunte morbo hæc aderunt, erunt à translatione symptomaticâ. Humor qui nautiodem iactationem infert in febre tertiana, potest vomitu excludi: sed hîc agit Hippocrates de vniuersali vomitu totius corporis.

2. A bile, stomachum, exquisitissimo sensu præditum, mordicante.

3. Vt cùm duplici exurgit mensa lucernâ, fuliginosis vaporibus in cerebrum elatis, degenerante flauâ bile primùm in vitellinam, & æruginosam, & denique in nigram: ita vt huius fuligine aqueus oculorum humor inficiatur. Scotodinos ab aluo, semper habet cardiogmum coniunctum.

4. Humoris biliosi ad os diadosi, per continuitatem interioris tunicæ ventriculi, quæ toti ori est communis.

5. Quòd eò biliosus humor viam affectet: & purgationis loca legi naturæ sint consentanea: modò ex euentu non sint dissentanea, nec peculiaris affectio thoracis nos auocet, qualis est tabidorum natura.

XVIII.

Τὰ ὑπὲρ τῶν φρενῶν [1] ὀδυνήματα, [2] ὁκόσα καθάρσιος δέονται, ἄνω [3] φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει· ὁκόσα δὲ [4] κάτω, κάτω.

Superna purgatione quæ egeant, vel inferna.

XVIII. Dolores seu [1] affectiones quæ partibus supra diaphragma oboriuntur, quæcumque purgationis sunt [2] indigentes, superiore [3] pharmaciâ opus esse significant: quæ verò [4] infra, purgationem infernam requirunt.

1. Vt stomachi morsus, & oris amaritudo, tenebricosa vertigo: nam soboles sunt acerrimæ bilis ore ventriculi conceptæ. hæc, vt causa continens, euacuatur.

2. Si non à flatibus obnatæ fuerint, nec ex plethora. sed si tales fuerint quarum tota curatio (etiam causæ coniunctæ) in purgatione consistit; sic ophthalmia non curatur vomitu.

3. Nam eò humor viam affectat. si apyrexia adsit, nec cephalæa adsit.

4. Vt dolor vmbilici, genuum grauitas, lumborum cruciatus, pleuritis inferna. Dicet quis, melancholia, ophthalmia, mania, sunt dolores supra diaphragma oborti: hi tamen soluuntur per inferiora, & purgantium vsu curantur. Respondeo, Hippocratem hîc loqui de iis tantùm doloribus quorum omnis in sola & simplici purgatione curatio consistit: quâ, nimirum, materia coniuncta euacuatur. Iam in melancholia & ophthalmia, materia coniuncta non expurgatur deiectione, sed antecedens causa reuulsione & deriuatione tollitur. Agitur hîc de materia non vaga, sed de infixa parti.

XIX.

Ὁκόσοι ἐν τῇσι φαρμακοποσίῃσι [1] μὴ διψῶσι καθαιρόμενοι, [2] οὐ παύονται πρὶν ἢ διψήσωσιν.

Non satis facientis pharmaci tepentio.

XIX. Quicumque pharmaco epoto purgati [1] non sitiunt, purgationis iustæ metam [2] non attingunt, antequam sitiuerint.

Theorema experientiæ continet hic Aphorismus, sed adhibendum est iudicium. agitur hoc Aphorismo de iusta purgationis copia. Sitis enim est iustæ purgationis nota: qua agnoscimus talia ac tanta, eoque modo quod sint euacuata, qualia ac quanta, & quo modo euacuari debent. Sed adhibenda est distinctio. Nam cum sitis varias ob causas excitari possit, hic de ea tantum siti loquitur, quæ est soboles purgationis. Nam cum medicamentum exhaurit corpus humore excrementitio scatens, vacuationem illam sequitur suctio: suctionem verò appetentia & sitis. Si verò sitiat quis, & sui purgandi finem tamen non fecerit, sequitur hypercatharsis, & inde conuulsio. In hoc metu det se quieti & somno.

Sitis varia causa.

1. Vt tamen nulla excusatio adferri possit neque inflammati pulmonis, neque æstuantis ventriculi, neque humoris incendentis, neque medicamenti calfacientis; sed tantùm purgationis, indeque exhausti ratio habeatur. Quasi dicat, Non sitiit, ergo repeti purgatio debet: modò leui catarrho non irrigetur venter.

2. A siccitate. nam madoris ventriculi aliquid exhaurit. Sed per febres modum obseruare non possumus, nisi ex alacritate ægri, & ex recrementorum natura. nam febricitantes omnes plerumque sitiunt. Videtur hic Aphorismus postponi debere sequenti.

XX.

Ἀπυρέτοισιν ἐοῦσιν ἢν γένηται [1] στρόφος, καὶ γονάτων [2] βάρος, καὶ ὀσφύος [3] ἄλγημα, [4] κάτω [5] φαρμακείης δεῖσθαι σημαίνει.

Cruda crassaque materia symptomata.

XX. Febris expertibus si [1] tormina accidant, & [2] genuum grauitas, & [3] lumborũ dolor, [4] inferiore [5] purgatione opus esse significat.

1. Ab acerrimis succis in intestinis conceptis.

2. A succis in genua decumbentibus per venam cauam.

3. A crassa materia in vena caua stabulante.

4. Quia dolores infra diaphragma oborti, purgationis indigentes, inferiorem postulant. Sed primùm paranda erit exclusioni materia, si sanguini adhuc mixta sit.

5. Modò hæc accidentia non eueniant à metastasi, nec criticè.

De excrementis vi morbi eiectis. De succi melancholici effusione.

XXI.

Ὑποχωρήματα [1] μέλανα, ὁκοῖον αἷμα μέλαν, αὐτομάτως [2] ἰόντα, καὶ ξὺν πυρετῷ, καὶ ἄνευ πυρετοῦ, [3] κάκιστα. Καὶ ὁκόσῳ ἂν τὰ χρώματα ἀποχωρημάτων [4] πλείω πονηρότερα ᾖ, μᾶλλον [5] κάκιον· ξὺν φαρμάκῳ δὲ, [6] ἄμεινον· καὶ ὁκόσῳ ἂν [7] πλείω χρώματα, οὐ [8] πονηρά.

XXI. Deiectiones [1] nigræ, cuiusmodi est sanguis niger, quæ vltrò [2] diffluūt, tum si cum febre, tum si sine febre, [3] calamitosæ. Et quò [4] plures deiectionum colores deteriores fuerint, eò [5] calamitosius: Sed si vi epoti medicamenti, [tales deiectiones nigræ ferantur,] præclariùs [6] ad salutem & appârent & faciunt: & quò plures [7] appârent colores, eò [8] minùs mali.

Iam agit de purgatione symptomatica, in qua vel qualitatis vel excretionis modi, vel temporis, vel quantitatis ratio desideratur. Quæ, nimirum, non accidit facultatis virtute sed solius illius resolutione.

1. Hoc est, deiectiones, quibus humor melācholicus, niger & fæculentus deiicitur. Qui, quoniam propriæ substantiæ corruptione in vitio est, nunquam concrescit, extra propria conceptacula effusus. Est autem fusus, non autem concretus, hic humor, vt esse solet fex ipsius sanguinis, non tamen atra bilis. Quibus sanè deiectionibus excitantur sæpè tormina, & etiam dysenteriæ. fit talis humor in hepate, cui si par non fuerit lien, hepar fatiscit, ac fient nigræ deiectiones.

2. Cùm dicit ἰόντα, modum excretionis denotat: quia naturalis excretio & critica confertim fit & repentè: symptomatica verò, paulatim & continenter: nam ἰόντα moram quamdam denotat. Addit αὐτομάτως, id est, vltrò; quia quæ fiunt naturæ beneficio aut vi symptomatica, fiunt vltrò. hîc dicit ea quæ non criticôs feruntur. Nam criticæ vno, altero, vel tertio die absoluuntur excretiones.

3. Quòd indomiti humoris speciem, & partium singulare vitium præseferant, & fractas naturæ vires arguant, ac retentricis facultatis ignauiam ostendant visceris illius, vnde dimanant: ac prauam viscere qualitatem conceptam denunciant. Adeò vt tollas licet humorem vitiosum, visceris tamen generantis illud malum elui nequit: vnde perennis generatio illius humoris, vnde toto ferè morbi tempore prodeunt.

4. Vt virides, liuidi, cinericei, & deiectiones ruffæ, vitellinæ; nam quo plures partes in vitio sunt, eò res ægri peiori sunt loco.

5. Quòd plurium affectionum quæ contra naturam sunt in corpore, symptomata sint, Partium vnde manant calamitatem arguunt, & partibus per quas feruntur, calamitosæ sunt.

6. Quòd saluis & integris visceribus vitium excludatur. Significatur itaque naturæ integritas; vtpote cuius est excitare primùm medicamentum: deinde etiam quòd medicamento attrahenti & naturæ expellenti humor noxius cedat.

7. Vt non sint meraci humores.

8. Quod à colluuie humorum à concretione sanguinis segregatorum, sine vllo vitio alicuius visceris, tales appareant. Sed dices, ille humor siue vltrò effluat, siue pharmaciâ effundatur, idem est ille tamen; cur ergo damnat Hippocrates, vltrò obortam excretionem eius? Respondeo: Qui pharmaciâ efferebatur, in vitio erat solâ synathrismo: sed is qui vltrò effertur, excernendi modo suo atrocius vitium denotat; nam parcâ manu effunditur, quia pars princeps vitium habet, vnde perennis nouaque excrementorum procreatio: quæ pars confusa diuturno vitio, tandem labascit ac resoluitur, suaque retentrice vi spoliatur. Quæstio.

XXII.

Atra bilis excretio quid denunciet.

Νοσημάτων ὁκόσων [1] ἀρχομένων, ἢν χολὴ [2] μέλαινα ἢ ἄνω ἢ κάτω ἐπέλθῃ, [3] θανάσιμον.

XXII. [1] Ineuntibus morbis quibusque, si bilis [2] atra sursum deorsúmve effluat, [3] funestum.

1. Hoc est, in morborum principiis; quo tempore nulla pepasmi signa elucent, ac natiuus calor opprimitur à materiâ morbificâ. Nam tūc, cùm secreta morbifica materia non fit à sanguine, excerni nequit bonis ægri rebus: nam signa pepasmi præcedere deberent. Cùm itaque tunc excernitur, argumento erit causam illam stimulare acerrimâ vi excretricem, vel eam premi mole materiæ: vel retentricem vim exoletam esse partis eius vnde effluit, & affligit partes per quas manat.

2. Id est, humor nigrore quodam pellucidus, semper fusus, & nunquam concrescens, mordax, ac terrâ aceti more fermentans, atra scilicet bilis. Benè vtitur Hippocrates eâ voce ἐπέλθῃ: motum enim significat symptomaticum. Quasi dicat, si paulatim & continenter prodeat: quo significatur, partis, vnde emanat humor, resolutio, ab internarum partium incendio. Si enim confertim talis humor excernatur, pepasmi notis apparentibus, bono erit. nam euphoriam consectariam ducet. Adfui febricitanti Illustrissimæ matronæ, quæ à pepasmo vrinæ, aluo aterrima excernebat. hæc ab his visis mire terrebatur. à nobis in spem erecta, & summi Dei beneficio euasit. Ex Galeno in Commentariis. Casus.

3. Nam cùm ineunte morbo pepasmi expertia sint omnia, ob eamque causam excretio nulla salutaris tum esse possit, hoc erit de-

terior atræ bilis excretio, quò & cruditate, & maligna vi cæteris antecellit humoribus. Nec solùm partis vnde manat arguit calamitatem, sed quò & quà fertur calamitosa est. Hinc dysenteria ab atra bile lethalis est. Hinc eliciuntur duo Axiomata: Omnis excretio quæ fit ineunte morbo, symptoma est magnarum affectionum quæ corpori insunt. Nulla excretio in initio, fit naturæ beneficio: nam illa tunc oppressa iacet.

Axiomata ex Comentario Galeni.

XXIII.

Ὁκόσοισιν ἐκ νοσημάτων ὀξέων, ἢ ἐκ πολυχρονίων, ἢ ἐκ τρωμάτων, ἢ ἄλλως πως [1] λεπτυνομένοισι [2] χολὴ μέλαινα, ἢ ὁκοῖον [3] αἷμα μέλαν ὑπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ [4] ἀποθνήσκουσι.

Sanguinis vel atrorum fæcorum excinsio.

XXIII. Quibuscumque morbo acuto, aut diuturno, aut vulnere, aut alio quouis modo [1] extenuatis [2] bilis atra, aut tale quippiam quod feculenti [3] sanguinis speciem exhibet, effluat, postridie [4] moriuntur.

Historia.

Vidi Ducem militum, qui cùm diu quartana affectus fuisset, & emaciatus, tandem concreti sanguinis magnam copiam per sedem deposuit, postridie obiit.

1. Non inchoatâ, sed perfectâ extenuatione: quâ non solùm spiritus & humoris dissipatio, sed partium solidarum exhaustus significatur.

2. Qualis proximo descripta est Aphorismo.

3. Huiusmodi est sanguis niger, descriptus Aphorismo vigesimoprimo.

4. Resolutis partibus nutritioni dicatis, planeque exhaustis. Et quò plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Postridie, inquit, moriuntur, quia nihil est ampliùs quod vitam continere possit.

XXIIII.

[1] Δυσεντερίη ἢν ἀπὸ χολῆς μελαίνης [2] ἄρξηται, [3] θανάσιμον.

Dysenteria varia species.

XXIIII. [1] Dysenteria si ab atra bile [2] initium duxerit, [3] funesta.

1. Dysenteriæ nomine significatur omnis cruenta deiectio: cuius vt variæ sunt causæ, ita quoque variæ species. Nam aliquando accidit ob crus amputatum: quæ est salutaris. Aliquando euenit iis qui excernunt præturbras alui proluuies, quæ, in Coacis, dicitur dysenteria hepatica: resolutâ enim hepatis substantiâ, sanguis serosus excernitur. Aliquando accidit exulceratis intestinis, vbi nimirum venæ eorum vel rumpuntur, vel eroduntur à pituita salsa, vel bile flaua aut atra. Si acciderit à pituita salsa, medicamento pituitam illam eligente facilè curabitur, similiter si à bile flaua euenerit. Si verò ab atra euenerit bile, illa dysenteria, hoc est, cruenta excretio cũ vlcere primigenio ab illa atra bile erit insanabilis: eò quòd materia illa pepasmi sit expers, quodque tantam habeat erodendi vim, vt vlcus per intestina serpat. Atque hinc primo die excernuntur quædam carunculæ; vnde vtramque intestini partem æquabiliter afficit. At omne vlcus quod cutem contra se afficit suppurando, est insanabile; quia tollitur fundamentum nouæ carnis regenerandæ. hoc est, sesarcosiu efficere nequit. Præterea intestino sic laborante, continuatione tunicæ, malum ad ventriculum peruenit: vnde lienteria: id quod est lethale. *Axioma.*

2. Cùm natura morbificis causis opprimitur: nam potest critico die, criticẽ efferri.

3. Quòd eius materia, partis (hepatis videlicet & lienis) vnde manauit, calamitatem ostendat. Deinde quòd vlcus sit insanabile, inde etiam doloris vi, languidæ vires redduntur, & interceptione officij intestinorum naturalis œconomia labefactatur. Et hæc atræ bilis exclusio significat vim hepatis & lienis esse resolutam; atque incendio harum partium, exhaustum esse benignum ichorem succorum.

XXV.

Αἷμα [1] ἄνω μὲν, [2] ὁκοῖον ἂν ᾖ, [3] κακόν· [4] κάτω δὲ, [5] ἀγαθὸν, [6] μέλαν ὑποχωρέον.

XXV. Si cui sanguis per [1] superiora erumpat, [2] cuiusmodi tandem is fuerit, [3] calamitosum: at per [4] inferiora, [5] nigra si recedant, [6] bonum. *Sanguinis excinsio.*

Hoc dicit: Quæcumque excretio huiusmodi est, vt essentiæ partis vnde emanat, aut rei naturalis contentæ speciem referat, ex toto genere est præter naturam, & calamitosa. Sed obiicies, Hæmorrhagia adolescentum, item hæmorrhagia critica in causis, salubriter euenit. Respondemus hic ἄνω significare exclusionem per os. Cùm verò dicit, cuiusmodi tandem fuerint, notat qualitatem, tempus, & excernendi modum. hoc est, siue niger, siue purpureus, siue dilutus, siue seri sit naturalis particeps, siue expers, siue fusus, siue concretus: siue vomitione è ventriculo & vitiosis partibus, siue expectoretur è thorace cum tussi & dolore, vel ex pulmonibus subflauus & spumans, vel è larynge paucus cum tussi, vel è faucibus paucus sine tussi, sed cum screatu. Cùm dicit κάτω significat excretionem per aluum, quia non agit hic de menstruali profluuio: neque enim menses mulierum nigri possunt esse boni, sed debent esse purpurei, neque agit de hæmorrhoidibus. *Obiectio.*

1. Hoc est, si vomitione reddatur, vel expectorato. Modò nulla excusatio neque menstruorum suppressorum, neque pleuritidis adferri possit.

2. Niger, concretus, fusus.

3. Ob difficultatem curandi: quòd vena lacera in illis partibus ægrè restituatur suæ continuitati.

continuitati.

tinuitati. Et etiam, quòd res quæ secundum naturam continetur, excernitur.

4. Vt per aluum; si non ἀθρόως efferantur.

5. Si necessaria sit talis excretio: vt in iis quibus amputatum est crus aliúdve membrum. quæ excretio dicitur dysenteria cruenta naturalis, libro De articulis.

6. A mora ac cunctatione inducto nigrore, non à proprio colore cùm ita nigrescit. Sed priusquam excluditur, nigrorem induit sanguis. Quare de inferna elisione sanguinis hîc agit, quæ tardè manat.

XXVI.

In dysenteria.

Ἢν ὑπὸ δυσεντερίης [1] ἐχομένῳ ὁκοῖαι ἂν [2] σάρκες ὑποχωρήσωσι, [3] θανάσιμον.

XXVI.

Si, [1] quando dysenteria detinet, excernantur eiusmodi veluti sunt [2] carunculæ, [3] funestum.

1. Hoc est, quem diu multumque dysenteria exercuit: qui ineunte dysenteriâ excreuit alba, æqualia, pauca & opima: procedente verò eâ, flaua, pauca, & opima, nec non ramentosa, & tandem carunculas. ἐχομένῳ vtitur in graui affectu Hippocrates.

2. Quòd vtraque intestini tunica abradatur. nam ramentosa excernuntur tunc, cùm carnosior intestini tunica abraditur.

3. Officij communis priuatione, & vlceris contumaciâ, quod cicatrice obduci nequit. Agitur hîc de dysenteria illa, quæ accidit exulceratis intestinis à pituita salsa, bile flaua, vel atra. Vnde omnis substantia intestini absumitur ita, vt cutem contra sese afficiat.

XXVII.

Aluus ab haimorrhagia fertur.

Ὁκόσοισιν ἐν [1] τοῖσι πυρετοῖσιν αἱμορραγέει [2] πλῆθος [3] ὁκοθενοῦν, ἐν τῇσιν ἀναλήψεσι τουτέοισιν αἱ [4] κοιλίαι καθυγραίνονται.

XXVII.

Si cui [1] febricitanti sanguinis [2] copia [3] vndecumq. profluat, huic, dum reficietur, [4] aluus feretur.

1. Ineunte vel vigente morbo. Aluoque ignaua, officii vacuitate.

2. Immoderata.

3. Per nares, vterum, sedem.

4. Labefactata caloris vi, immutatoque temperamento, habitu, & actione ventris, vnde cruditas ac intercepta distributio alimenti. Liquidis humidis feretur aluus, donec naturæ vis redintegrata fuerit. Ergo non temerè sistatur illud profluuiũ, ne cruda materia retenta in putredinem abeat.

XXVIII.

Surditas.

Ὁκόσοισι χολώδεα τὰ διαχωρήματα, κωφώσιος ἐπιγινομένης [1] παύεται· καὶ ὁκόσοισι [2] κώφωσις, χολωδέων ἐπιγινομένων [3] παύεται.

XXVIII. Quibus biliosis excrementis fertur aluus, oborta surditate [1] sistitur: [& contrà,] qui [2] obsurdescunt, superueniente alui bilioso profluuio, [3] liberantur.

Præcepta quædam traduntur de humorum successione & translatione.

1. Materiæ ad superiores partes translatione, & auditorij meatus obstructione fugaci cùm obsurdescunt ægri: non à facultatis resolutione, quæ indicaret exhaustum iam esse cerebrum; vt in Hermocrate, in quo fertur aluus, at obstructio manet.

2. Fugaci, non fixâ surditate.

3. Diadosi. Si autem non in auditorium meatum, sed in cerebrum translata fuerit bilis, phrenitis nascetur. quare solue, q. d. tunc aluum: quô fiat diadosis.

XXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι πυρετοῖσιν [1] ἑκταίοισιν ἐοῦσι [2] ῥίγεα γίνεται, [3] δύσκριτα. *Rigor in febribus continuis.*

XXIX. Quibuscumque [1] sextum diem febris continuæ agentibus incidunt [2] rigores, [3] sinistri iudicij sunt.

1. Meminit diei, & non periodi: nam agit de acutis morbis. Sextus dies tyrannorum more iudicat: vel enim mortem in procinctu esse dicit; vel recurrentis cum morbi metu iudicat.

2. Vel excretiones quæuis; vt sudorum. Rigor est motus concussiuus à frigore, à bile vellicante superiorem ventrem. Est is duplex, criticus, & symptomaticus. Criticus est vehemens; supprimit vrinam, dein sudant affatim: semel in continuis fit. Alius est symptomaticus, fitque motu morbi, vt hîc; & vitio partis, vt pure accepto in thorace.

3. Vt causæ, & vt signa: vt causæ, quia fractæ vires illã quassationem ferre nequeũt. Dicit autem rigores, pluraliter, quibus vires frequenter quassantur. Vt signa; quòd iudicatoria non iudicantia, vel sint ad mortem, vel ad deterius. Præterea nihil conuenienter naturæ fit, in quo temporis excretionis ratio desideratur. Sexto die si signa appârent quæ speciem crisis denunciant, ea mala sunt: quia antè, signis apparentibus ad tempus crisis significata non fuêre.

XXX.

Ὁκόσοισι [1] παροξυσμοὶ γίνονται, ἣν ἂν ὥρην [2] ἀφῇ ὁ πυρετός, ἐς τὴν αὔριον τὴν αὐτὴν ὥρην ἢν λάβῃ, [3] δύσκριτα. *Diuturnæ febris nota.*

XXX.

XXX. Quibus accidunt [1] paroxysmi, si, qua hora desiit [2] febris, eâdem postridie repetat, [3] difficilis iudicij erit.

1. Id est, qui febri essentiali typica & periodica conflictantur.

2. Ἀφίει postpono, vel desino: vt si febris primo die hora quarta matutina inuaserit, & desierit post viginti quattuor horas: sique sequenti die iterum inuadat ea hora qua desiit, id est, hora quarta matutina; si hanc seriem seruat in suo decursu, crassæ materiæ argumentum erit, & principij huius morbi.

3. Ob materiæ contumaciam diuturnitatem indicat. Nam vt æger febrili calamitate defungatur, triplici auxilio opus est, scilicet vt naturæ vis fulgeat, meatuum adsit libertas, & vt præparata sit materia ad exclusionem. Sed hic adest materiæ contumacia, naturæ oppressæ inertia, vnde nullus conatus ad apostasim: nam fixa stabilisque adest causa. *Vsus huius Aphorismi.* Docet hoc Aphorismo captandas esse purgationum occasiones: non cruda, in febris essentiali periodicâ, purganda esse: & quo modo crudoris tempus à nobis notari debet.

XXXI.

Τοῖσι [1] κοπιώδεσιν ἐν τοῖσι [2] πυρετοῖσιν, ἐς [3] ἄρθρα καὶ παρὰ τὰς [4] γνάθους μάλιστα αἱ [5] ἀποστάσιες γίνονται.

Febres cum lassitudine. **XXXI.** [1] Lassitudine fractis per [2] febres, in [3] articulis & ad [4] maxillas potissimùm [5] abscessus fiunt.

Hic Aphorismus agit de lassitudinibus quæ vltrò per morbos oboriuntur, criticè vel symptomaticè.

1. Hoc est, qui ita sunt affecti, vt vel si minimum moueantur, sensio lassitudinis illis oboriatur.

2. Quæ inde laboriosæ dicuntur: quòd à labore, vel quòd vltrò oborta sit lassitudo.

3. Partibus nimirum amplioribus & materiæ febrilis capacibus: siquidem febris laboriosa fit, à lassitudine vltrò oborta.

4. Excitatis scilicet parotidibus phlegmonosis: quemadmodum in febre ardente si quid ab hæmorrhagia relinquatur. vel excitatis parotidibus œdematosis in febre lenta & pituitosa.

6. Epid. 4. 2 & 2. Progn. 67. & 6. Epid. 2. 44. 5. Per materiæ febrilis diadosin. Nisi vrina profluat crassa, multa & alba, qualis Archigenis seruo profluxit: aut aluus feratur. Rarò in cæteris morbis abscessus fiunt; in iis verò quæ lassitudinem coniunctam habent vltrò à succorum copiâ obnatam, interdum decubitus fit in artus. *Vsus.* Quasi dicat Hippocrates, per febres laboriosas periculum adest futuri abscessus: ergo, ne hoc fiat, coque crudam materiam, & purga.

XXXII.

Ὁκόσοισι δὲ [1] ἀνισταμένοισιν ἐκ τῶν νούσων τὶ [2] πονέει, ἐνταῦθα αἱ ἀποστάσιες [3] γίνονται.

XXXII. Et quibus à morbo [1] restituris quippiam est [2] infirmum, ibi abscessus [3] fiunt. *Lassitudines quæ conualescentibus accidunt.*

1. Ita tamé vt supersint materiæ febrilis reliquiæ: aut si liberaliùs se potu & cibo inuitent, quàm exhausti corporis ratio postulet, aut quam immutata ventriculi actio, temperamentum & habitus perferre possunt.

2. Vel, infirmitatis aliquid superest. Prædicit enim partis lassitudo, eò materiam affectare viam: vt ab imperfecta crisi interdũ euenit.

3. Exclusione materiæ à parte continente, in eam quæ continetur. Quasi dicat, cùm quis à febri magna euasit, sæpe in discrimen venit homo, quia partes internæ & externæ labefactatæ sunt: hinc, si non accurata diæta accesserit, hepatis & lienis scirrhi, vel cephalææ: vel foras in artus, si ibi imbecillitas, abscessus effunduntur. Quare ne quid coaceruetur, dentur pilulæ alephangiuæ, mastikinæ, vel Ruffi, vel tale quid. *Vsus.*

XXXIII.

Ἀτὰρ ἢν καὶ προπεπονηκός [1] τι ᾖ πρὸ τοῦ [2] νοσέειν, [3] ἐνταῦθα στηρίζει [4] ἡ νοῦσος.

XXXIII. Quinetiam si [1] quid antè laborauerit priusquam [2] morbus inuaserit, ibi [3] se morbus [4] obfirmat. *De lassitudinibus quæ præcedunt morbos.*

1. Vt cerebrum, pulmones, aluus.

2. Quemadmodum in morbis epidemiis qui sub dispersorũ specie homines inuadunt.

3. Vt si quæ pars antè lassitudine fatigata fuerit, & in talibus morbis vbi spes est futuri abscessus.

4. Generatione, paroxysmo, & diadosi, vel successione, hoc est, primario & secundario foco. Vide historiam Critonis & Herophontis. *1. Epid.* Quasi dicat, prouisio habeatur de parte infirmâ, maximè si illa princeps fuerit; ne eò se conuertat materia morbifica. *Vsus.*

XXXIIII.

Ἤν ὑπὸ [1] πυρετοῦ ἐχομένῳ, οἰδήματος μὴ [2] ἐόντος ἐν τῇ φάρυγγι, πνὶξ [3] ἐξαίφνης ἐπιγίνηται, [4] θανάσιμον. *Angina lethalis.*

XXXIIII. Si cui [1] vehementer febricitanti, nullo in faucibus [2] conspicuo tumore, [3] repentè incidat strangulatio, [4] funestum.

Hoc & sequenti Aphorismo agit de humorum metastasi symptomatica, quæ est planè funesta: eò quòd functiones ad vitam necessariæ labefactantur.

1. Ita

1. Ita vt validæ febri sit implicitus, eiusque dominatu teneatur: proptereaque maximè liberæ respirationis sit indigens. Adest & dolor in inflammatione: nam interdum, dicit hîc Galenus, obnascitur suffocatio à pituitæ copia rigante internam tunicam laryngis: vel à resolutis musculis laryngem aperientibus: vel à iunctis his causis: vel à siccitate tendente internos laryngis musculos: verùm hæ suffocationes sunt doloris expertes.

2. Hoc est, nullo ceruicis externo rubore, aut tumore interno. οἴδημα, tumor veteribus est.

3. Inflammata larynge. cuius inflammationis nulla signa eduntur, nisi doloris & orthopnœæ. Inde aër à corde arcetur, & prohibetur fuliginum exitus. Dicit, repentè, quod laryngi proprium: nam peripneumonia id nō agit repentè, sed in vigore tandem: nec, inquit in Commentario Galenus, asperæ arteriæ inflammatio suffocat, sed dyspnœam adfert, ob amplitudinem, & tunicæ eius tenuitatem, quæ magnum tumorem facere nequit.

4. Quòd ad calamitosam vim morbi accedat respirationis interceptio, quæ etiam sola funesta est: sed eò maior, quo maior respirandi adest necessitas. Nam dum pus conficitur, strangulatur æger: vel si ad pepasmum ventum sit, quia excerni pus nequit, fluit in pulmones eosque opprimit. Quin venæ sectio reliquaque remedia nō eximunt causam coniunctam, cùm eò non veniat eorum vis.

XXXV.

Ἢν ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ [1] ἐχομένῳ ὁ [2] τράχηλος ἐξαίφνης ἐπιστραφῇ, καὶ μόγις [3] καταπίνειν δύνηται, [4] οἰδήματος μὴ ἐόντος, [5] θανάσιμον.

Angina à luxata vertebra.

XXXV. Si cui [1] insigniter febricitanti collum repentè [2] peruertitur, vt vix [3] deglutire possit, nec vllus [4] appareat tumor, [5] funestum.

1. Hoc est, si oborto abscessu non tollatur febris: imò si potiùs accedat difficultas tum respirandi, tum deglutiendi.

2. Luxata vertebra quæ cum occipite conuertitur, per tuberculum illâ parte obortum. indicio est inde esse, quia sine causa manifesta peruertitur: nam à phymate membranæ & vincula vertebrarum conuelluntur.

3. Deglutitio & respiratio maximè requiruntur in magnis febribus. Nam hîc tum potu tum medicamentis æquè pugnare debemus, quia naturæ studendum, & cum morbo pugnandum est.

4. Aspectabilis scilicet: in ceruice vel in sterno, quia non oritur à lapsu, ictu. Sed à conuulsione fit illa luxatio. Fitque vel in anticam partem, & dicitur lordôsis, hoc est excauatio; vel in posticam, & dicitur cyphôsis; aut in alterutrum latus, vocaturque scoliôsis, vel obliqua excauatio.

5. Potissimùm secundæ vertebræ, quæ capiti validissimo vinculo connectitur, quo vinculo rupto cōprimitur œsophagus & larynx. Secundæ autem huius vertebræ, quæ dens dicitur, in anticam vel posticam partem luxatio, planè est funesta; in alterutrum verò latus, minimè periculosa. Contrà, inferiorum vertebrarum in alterutrum latus periculosior est quàm in anticam vel posticam luxatio, eò quòd hæc resolutionē membri adferat, compresso neruo qui hinc in membra porrigitur. De hoc malo agit 2. Epidem. 3. 2.

XXXVI.

Crisis per sudores in febribus.

Ἱδρῶτες πυρεταίνουσιν ἢν ἄρξωνται, ἀγαθοὶ τριταῖοι, καὶ πεμπταῖοι, καὶ ἑβδομαῖοι, καὶ ἐνναταῖοι, καὶ ἑνδεκαταῖοι, καὶ τεσσαρεσκαιδεκαταῖοι, καὶ ἑπτακαιδεκαταῖοι, καὶ μιῇ καὶ εἰκοστῇ, καὶ ἑβδόμῃ καὶ εἰκοστῇ, καὶ τριακοστῇ πρώτῃ, καὶ τριακοστῇ τετάρτῃ. οὗτοι γὰρ οἱ ἱδρῶτες [1] νούσους κρίνουσιν. Οἱ [2] μὴ οὕτως γινόμενοι, πόνον σημαίνουσι, καὶ μῆκος νούσου, καὶ [3] ὑποτροπιασμούς.

XXXVI. Sudores febricitantibus si manare cœperint, salutares quidem sunt qui emanant die tertio, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, decimoseptimo, vicesimoprimo, vicesimoseptimo, tricesimoprimo, & tricesimoquarto: ij enim sudores [1] morbos iudicant. Sed qui nō ita [2] eueniūt, laborem, diuturnitatem, & [3] recidiuam ostendunt.

Dies quibus criticis sudores manant. Idem de cæteris excretionibus intellige. Qui verò morbi hos dies superant, rarò crisin illam veram habent, sed vel abscessu vel sensim coctione vincuntur. Rarò tamen vltra vicesimum sudoribus iudicantur. Nunc agit de excretionibus criticis. Quarum prima est in sudoribus, deinde in sputo, postrema in vrinis. Sudor excretio est quædam critica, si in eum diem incidat, quo morbus accedit. Materia autem morborum acutorum est biliosa, quæ tertio quoque die paroxysmum facit. Itaque vt sudor sit criticus, oportet vt die impari accedat: quia quæ diebus imparibus accedunt, imparibus iudicantur, & contrà. Deinde, non satis est sudores imparibus diebus accedere, sed debent insuper duplici signorum genere ostendi, longeq; antè signis ad tempus crisis. Vt in febre acuta si vrina quarto die protulerit notam pepasmi: deinde cùm ferè ventum fuerit ad septimum diem, si signa accedant apparentia ad speciem crisis, cuiusmodi est vrina suppressio ante rigorem, quem exci-

pit sudor. Huiusmodi sudores sunt critici, & excipiendi, modò nulla ratio desideretur in qualitate, copiâ, & modo excernendi. Hoc Aphorismo agit de solo excretionis tempore. Quæstio. *An ergo die tertio, ineunte morbo, salubriter apparere potest sudor? Maximè, per tales morbos quos Hippocrates vocat benè moratos, qualis est synochus nō putris.* Quartus dies. *Quartum diem omisit, eò quòd quartana hæmorrhagia sunt difficiles. quartus non est iudex, sed index septimi. Scribit Galenus se semel tantùm vidisse crisin editā quarto die, Archigenes bis tantùm id viderat. synochi tamen hoc die iudicantur: quia mouentur diebus paribus. Sed morbi acuti, sui causam agnoscunt bilem: hac imparibus mouetur. Quare si quarto in his fiat excretio, calamitosa erit: nisi crisis illa inchoata fuerit tertio die; nam interdum perennat crisis in duos vel tres dies. Quæ paribus iudicantur, excurrunt longius, quàm quæ imparibus. Numerantur dies impares ad tricesimum quartum in morbis acutis, qui biliosi sunt: propterea imparibus iudicantur, nam in paroxysmo fit crisis.*

1. In quibus nulla ratio desideratur in qualitate, copia, tempore, & excernendi modo: nam manant toto corporis habitu, ac elidunt serum venis conceptum.

2. Non diebus criticis: Quia iudicatoria non iudicantia, sunt sinistri iudicij.

3. Quòd sint iudicatorij non iudicantes, propterea que sint signa & causæ symptomaticæ, quodque fiant motu morbi, significatur. Humoris enim pepasmi expertis copiam denunciant.

XXXVII.

Sudor frigidus.

Οἱ ψυχροὶ ἱδρῶτες ξὺν μὲν ὀξεῖ πυρετῷ γινόμενοι, [1] θάνατον ξὺν [2] πρηϋτέρῳ δὲ, [3] μῆκος νόσου σημαίνουσι.

XXXVII. Sudores frigidi, si cum febre acuta profluant, [1] mortē ostendunt; cum [2] mitiore autem, [3] diuturnitatem morbi.

Hic iam agit de qualitate sudoris critici. Debet enim sudor criticus esse calidus: nam omnis sudor omnisque rigor qui non facilè incalescit, significat extinctionem caloris natiui. Vsus. *Cautè itaque vt medicus remedia hic adhibeat, quasi monet.*

1. Extincto calido natiuo. Quia nulla pepasmi signa præcessere, nec die critico fluunt, nec toto corpore calidi manant, nec symptomatum febrisve remissionem adferunt. Tantam que succorum copiam adesse loquitur hoc frigus, vt crudor ille ne à febrili quidem ardore calescat. non aliter ac glacies cùm liquitur à sole. Argumentum calidi natiui extincti, & resolutæ facultatis retentricis.

2. Cum febre inflammationis & malignæ qualitatis experte: quales sunt febres intermissionis participes; cuiusmodi est tertiana.

3. Ex materiæ copia & cōtumacia, quæ nō facilè calorem concipit. Hæc morbi diuturnitas in pepasmi difficultate consistit. Nam cùm illa materia difficulter incalescat, difficulter quoque pepasmum recipit. Sed quæres, Anne sit eadem ratio frigidi sudoris qui manat in febre acuta, & illius qui fluit in miti febre? Minimè certè: quia vnus fit per extinctionem; alter, per materiæ contumaciam, eamque tandem mitigare poterit naturæ vis, si illa satis vegeta fuerit.

XXXVIII.

Καὶ [1] ὅκου ἔνι τοῦ σώματος [2] ἱδρὼς, ἐνταῦθα [3] φράζει τὴν νοῦσον.

XXXVIII. Qua [1] parte corporis [2] sudor manat, morbum [3] illius partis arguit. Sudor indicat partem affectam.

Docet quid intersit inter ephidrosin & sudorē. Quasi dicat, calamitosa est omnis ephidrosis, quocumque die etiam fiat, & si critico manarit die, tanto peior, quia accidit motu morbi, aut vitio partis vnde erumpit. Agit itaque nunc de excretionis modo. Vult enim vt sudor toto erumpat corpore: quia quanto plures partes se ad illius materiæ excretionem accingunt, eo plus adiumenti adferunt.

1. Capite, aut thorace.

2. Ephidrosis symptomatica, à materiæ copia, & à fracta retentrice facultate.

3. Nam resoluta cùm est vis partium vitalium, per febres essentiales, sudor symptomaticus erumpit è thorace: in phreniticis verò, resoluto cerebro, è capite. Quare ibi humorem morbiferum delitescere significatio fit. Et est symptomaticus qui toto fluit morbo, paucus aut tenuis; etiam toto corpore, vel capite & thorace, à cruda materia, & à partis imbecillitate. Cauendum igitur, vbi talia, ne pharmaca aut magna remedia præscribantur.

XXXIX.

Καὶ ὅκου ἔνι τοῦ σώματος [1] θερμὸν ἢ [2] ψυχρὸν, ἐνταῦθα ἡ νοῦσος. De calore & frigore.

XXXIX. Quemadmodum & qua parte corporis [1] calor aut [2] frigus percipitur, ibi est morbus.

Quasi dicat, Non omnium tamen morborum curatio in pharmacia consistit.

1. Vt si inæqualia sunt hypochondria, & si pectus incendio conflagrat citra febrem, ibi erit morbus.

2. Stabilia hæc si fuerint, minimeque fugacia, ita vt inde causæ morbificæ ibi stabulantis argumenta sint. Propterea his partibus admouemus fotus, phlebotomiam, & cucurbitulas: quin interdum cauteria. Chirurgus quidam Vltraiectinus implacabili dolore particulæ capitis laborabat: à nullis remediis iuuabatur, tandem iussi cauterium potentiale admoueri: curatus fuit, citra aspectabilis mali aliquam effusionem. Indicibili quadam qualitate vel aura, sine dubio, fatigatus is fuerat in ea parte.

XL.

Καὶ ὁκόσα ἐν [1] ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαὶ, καὶ ἢν τὸ σῶμα [2] καταψύχηται, ἢ αὖθις θερμαίνηται, ἢ [3] χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου γίνηται, [4] μῆκος νούσου σημαίνει.

Longitudo morbi vt noscatur.

XL. Quin etiam quum in [1] vniuerso corpore crebrò mutantur, vt si modò [2] calescat, modò frigescat corpus, aut color [3] alter ex altero fiat, [4] diuturnitatem morbi ostendunt.

Cautionem purgatoriam scribit, ne quis existimet illicò purgandum esse, nam natura in quibusdam illicò excernere nequit, sed tempore in quibusdam opus est, vt coquatur materia.

1. Dicit eam mutationem fieri ex materia multiplici per totum corporis habitum diffusa. Excluditur ergo, quod ex Coacis obiici posset, vbi dicitur: Repentina extremarum partium in vtramque mutatio, calamitosa. quia mutationes quæ æqualiter fiunt toto corpore, sunt minùs periculosæ, quàm quæ vna vel altera tantùm parte corporis. Quod itaque dicit (quum crebrò mutantur in vniuerso corpore) intellige, non tantùm in extimis partibus: quarum repentina in vtramque mutatio solet esse calamitosa (talis in acuta & maligna febre euenire solet) sed toto corporis habitu.

2. Ex vicissitudine humorum calidorum & frigidorum, in motu & quiete; ita tamen vt neque incendij, neque extremi frigoris sensus percipiatur. Significat multiplicem materiam, & varios motus, vnde pepasmi difficultas, & multarum etiam partium affectio significatur. Refrigeratio est triplex, periodica, symptomatica (quæ notat à summa visceris inflammatione calidum natiuū opprimi) & critica.

3. Qui ferè similis efflorescit humoribus.

4. Propter pepasmi difficultatem aut multiplicem materiam, quæ ex caloris & frigoris vicissitudine, & coloris mutatione significatur. Si vires pares fuerint, tandem mitigabitur ea materia.

XLI.

Sudor copiosus.

Ἱδρὼς [1] πολὺς ἐξ [2] ὕπνου ἄνευ φανερῆς [3] αἰτίης γινόμενος τῷ σώματι, σημαίνει ὅτι πλείονι [4] τροφῇ χρῆται· ἢν δὲ [5] σιτίον μὴ λαμβάνοντι τοῦτο γίγνηται, σημαίνει ὅτι [6] κενώσιος δέεται.

XLI. Sudor [1] multus qui à [2] somno, sine [3] causa quæ à foris est incidente, erumpit, [4] largiore cibo arguit corpus vti: Quodsi id cadat in eo qui suo [5] defraudatur genio, [6] necessariam euacuationem esse ostendit.

1. Id est, confertim & copiosè diffluens, vt non infirmæ naturæ, sed redundantis excrementi symptoma sit. Quamuis, in sanis, per somnū si paucus manat sudor, nihil mali habeat is: quia rarioris corporis ac paucæ materiæ index est.

2. Hoc est, dum coctioni incumbit natura, & natura digestioni dat operam, absolutâ concoctionis periodo. Nam vt concoctio fit per somnum, sic post somnum fit digestio. Si ergo eo tempore quo natura operam dare debet coctioni, appositioni, agglutinationi, & nutritioni, sine causa manifesta erumpant sudores, malum id est; coctione verò peracta, bono naturæ fiunt: vt tempore matutino sub finem somni. nam circa somni initium, coquit: deinde separat vtilia ab inutilibus; tum demum distribuit in corpus, ac apponit bonum; reliquum in aurora, sub finem somni in sudorem soluit.

3. Vt ab aëre calido, in Austrino statu sine flatu, vel à tegumentis, aut à cibis sudorificis.

4. Supra exhausti corporis rationem, & partium nutritioni dicatarum conditionem & statum.

5. Id est, in eo qui non est cibi appetens immoderatè.

6. Quòd ventriculi segnities in appetendo & coquendo, vasorum impuritatem, & omnis aluinæ œconomiæ confusionem adferat. Si, inquit Galenus, hæc eueniant ob recentem copiam alimenti, abstineat; sin euenerit ob olim ingestam ciborum copiam, euacuetur. Quasi dicat Hippocrates, Per morbos acutos hi sudores non critici, ob has causas interdū etiam manant: non aliter ac hypostases bonæ in vrinis apparent interdum, cùm adhuc cruditatis plena sunt omnia, quòd liberaliùs habeatur æger. nam à cibi copia est illa hypostasis, non à materia morbifica. Ex hoc Aphorismo collige has Maximas sententias. Omnis sudor qui citra causam manifestam apparet, est contra naturam. Nullus sudor multus potest fieri ab infirmitate naturæ. Qui cibum non appetit, necessariò est purgandus.

6. Epid. 3. 1.

Axioma.

XLII.

Ἱδρὼς πολὺς ψυχρὸς ἢ θερμὸς [1] αἰεὶ ῥέων, ὁ ψυχρὸς [2] μείζω, ὁ δὲ θερμὸς [3] ἐλάσσω νοῦσον σημαίνει.

Sudor frigidus aut calidus.

XLII. Sudor multus, frigidus aut calidus, [1] assiduè fluens, frigidus quidem [2] maiorem, calidus verò [3] minorem morbum ostendit.

1. Toto corpore, vel aliqua parte: qui fluunt sine vllo dierum criticorum delectu, ineunte morbo, crescente, vigente.

Morbus magnus quis.

2. Id est, & calamitosiorem, & difficiliorem curatu, atque sinistri iudicij. Nam significat aut natiui caloris infirmitatem, aut maligni-

ſignitatem & contumaciam materiæ. Morbus autem tripliciter dicitur magnus: dignitate partis quæ occupatur, ſymptomatum magnitudine, & curandi difficultate.

3. Pepaſmi facilitate, ex materia quidem vniuſmodi, ſed copioſiore, quæ calorem concepit. Omnis ſudor bonus, calidus eſt: at non

Conuerſariū. omnis ſudor calidus, bonus eſt.

XLIII.

Febres intermittentes periculi ſunt expertes.

Οἱ πυρετοὶ ὁκόσοι [1] μὴ διαλείποντες διὰ [2] τρίτης ἰσχυρότεροι γίνονται, μᾶλλον [3] ἐπικίνδυνοι· [4] ὅτῳ δ᾽ ἂν τρόπῳ [5] διαλείπωσι, σημαίνει ὅτι [6] ἀκίνδυνοι.

XLIII. Quæcumque febres [1] intermiſſionis expertes tertio [2] quoque die ſeueriores redduntur ac ingraueſcunt, [3] magis calamitoſæ; at [4] quouis modo [5] intermiſerint, periculi [6] expertes eſſe ſignificat.

Quaſi dicat, Ago hic de omni excretionum varietate. Si autem nihil excernatur, vnde intermittat vel remittat ſe febris, malum: argumento ſunt febres intermittentes: nam hæ periculi expertes ſunt.

1. A maligna humoris bilioſi corruptione, quæ ſtabulatur circa cor in caua vena, vel in arteria aorta, vel à phlegmone nobilis partis.

2. Cardialgiam adferunt, & vigilias cum delirio coniunctas, cephalalgias, cum lumborum & colli grauitate, ob acerrimi ſucci corruptionem, vnde principes partes in incendiū abripiuntur. Quare febrium perpetuā epidoſi, fit ſymptomatum acceſſio.

3. Nam criſin funeſtam faciunt, vt ſudoribus frigidis, & ſymptomatum omnium incremento. faciunt enim metaſtaſin; vel opprimunt, pepaſmi expertes ſucci, calidum natiuum, quod etiam ſymptomatum vehementia poteſt. vnde incidunt in maraſmum, conſumpto humore primigenio.

4. Hoc eſt, ſiue intermiſſio fuerit triginta ſex horarum, ſiue vigintiquatuor, ſiue duodecim tantùm: ſiue vehemens acceſſio fuerit, ſiue longa.

5. Cuiuſmodi ſunt intermittentes febres.

6. Quod argumento eſt metaſtaſin abeſſe, nec phlegmonen vexare partem nobilem, & venenoſam vim non obſidere principem partem. Etenim inflammatio coniunctam habet febrem continuā, & incendium iſtud exhaurit humidum primigenium partis ſolidæ cordis, & efficit maraſmum. Maligna etiam qualitas ſpiritum diſſipat, & calorem extinguit.

XLIIII.

Diuturnæ febres per abſceſſum indicantur.

Ὁκόσοισι [1] πυρετοὶ μακροὶ, τουτέοισι [2] φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐγγίνονται.

XLIIII.

Qui ex febre [1] diuturna laborant, iis [2] phymata aut dolores in articulis oboriuntur.

Diſputatum eſt hactenus de omni excretionis criticæ genere, quod in acutas febres incidit. Nunc alterum genus proſequitur, quod fit per abſceſſus in articulis docetq; in quos morbos huiuſmodi excretio incidat: nimirum diuturnos; hoc eſt, qui intra quadrageſimum diem non iudicantur. Quadrageſimus enim dies finis eſt morborum acutorum. Diuturnæ hæ febres interdum perennant ad ſemeſtre tempus: tandem ſenſim ſenſimque ſoluuntur, vel in abſceſſum abeunt, niſi vrina profluat craſſa alba. Nam & per ἀπόστασιν & τὴν δι᾽ ἔξω ἔκκρισιν hæ febres interdum finiuntur.

1. Cuius diuturnitas in pepaſmi & excretionis difficultate conſiſtit, non in viſceris alicuius vitio, vel medici aut ægri culpa: vt cùm ab hauſtu aquæ frigidæ in epiploon deponitur ea. Dixi non in viſceris alicuius vitio, vt eſt quartana ſymptomatica per maraſmum lienis. Porrò difficultas pepaſmi accidit ob naturæ infirmitatem, materiæ copiam & cōtumaciam, & meatuum anguſtiam.

2. Ob algentem craſſam materiam, nec coctioni nec excretioni facilè cedentem: vnde tandem ad infimos artus excluditur, vnde dolorificæ laſſitudines, vel phymata: niſi abſceſſus materiam tollat vrinæ craſſæ, albæ & copioſæ profluuium. Dixit φύματα & non ἀποστάσεις, quia ſignificantius eo nomine abſceſſus expreſſit. Nam cùm abſceſſus fiat per excretionem vel per depoſitionem; hîc loquitur de iis abſceſſibus qui per depoſitionem fiunt. *φύμα. ἀπόστασις.*

XLV.

Abſceſſus à febribus longis.

Ὁκόσοισι [1] φύματα ἐς τὰ ἄρθρα ἢ πόνοι ἐκ [2] πυρετῶν [μακρῶν] γίνονται, οὗτοι [3] σιτίοισι πλείοσι χρέονται.

XLV. Quibus [1] phymata aut dolores in articulis oboriuntur poſt [diuturnas] [2] febres, hi copioſiore [3] cibo vtuntur.

Senſus Aphoriſmi eſt, Si quis in ſpem venit, (à profuſione vrinæ albæ, copioſæ, & craſſæ,) ſe abſceſſus incurſum euadere poſſe, ſe liberalius cibo & potu inuitauerit, ſuperſtite adhuc laſſitudine illa vltrò obortâ, quæ diuturnæ illius febris fuit anteſignana, is, comparata multa cruditate, abſceſſu & doloribus in articulis laborabit: eò, quòd ea cruditas impetum faciet in eam partem, quæ laſſitudine eſt affecta.

1. Ab integra criſi.

2. Sublata febri, & reſtituto ægro per vrinæ craſſæ & albæ profluuium.

3. Supra corporis exhauſti rationem, & partium nutritioni dicatarum conditionem. à diuturno enim morbo, calidum natiuum languet, & ventriculus frigidus appetit; vnde cùm edat, non coquit tamen.

XLVI.

Ἢν ¹ ῥῖγος ἐμπίπτῃ ² πυρετῷ μὴ διαλείποντι, ³ ἤδη ἀσθενεῖ ἐόντι, ⁴ θανάσιμον.

Rigor frequens.

XLVI. Frequens in ¹ febris assiduitate ² rigor, ³ fractis iam viribus, ⁴ funestum.

Nunc de tempore vniuersali agit.

1. Hoc est, si febris ab initio fuit assidua continuaque; nec, oborto rigore, remiserit. Nascitur talis rigor, à fracta natura, quæ mouet quidem, sed nil promouet excrementi; vel si quid excluserit vnà, ob fractas vires, fatiscit æger.

Sudor fluens.

2. I. e. t: Si perhorrescendi finem non faciat die critico, quo sudor fluit. Notanter dicit ἐμπίπτῃ, hoc est, incidat, nimirum, continuo; non semel aut bis.

3. Epid. in fine.

3. ἤδη, hoc est iam: hoc est antequam in febres inciderit. vide historiam adolescentis qui in Melibœa iacebat.

Indicatorium non indicans.

4. Quod sit indicatorium non iudicans: & quòd materiam morbi intrò referri ostendat. & attritæ iam vires ferre nequeunt nec haimorrhagiam, nec sudorem, nec quassationem corporis.

Rigor quid, & quotuplex.

Est enim Rigor, inæqualis totius corporis concussio, ab affectione naturalis caloris, à materiæ contrariæ occursu in superiore ventre. Est autem rigor triplex, criticus, symptomaticus, & periodicus. Criticus est, vt qui in causo sudorem criticum præcedit, semelque aut bis incidit: periodicus est, qui in tertiana euenit: symptomaticus, de quo hîc, qui à natura oppressa venit; sæpè incidit, nullamque euacuationem succedaneam habet.

XLVII.

Αἱ ¹ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι ² μὴ διαλείπουσιν αἱ ³ πελιδναὶ, καὶ ⁴ αἱματώδεες, καὶ ⁵ δυσώδεες, καὶ ⁶ χολώδεες, πᾶσαι ⁷ κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ ⁸ καλῶς, ⁹ ἀγαθαί· καὶ ¹⁰ κατὰ τὰς διαχωρήσιας, καὶ κατὰ τὰ οὖρα. Ἢν δὲ μή τι τῶν συμφερόντων ἐκκρίνηται διὰ τῶν τόπων τούτων, ¹¹ κακόν.

Crises per exclusionem quanam bona vel mala.

Expectorata varia.

XLVII. ¹ Expectorata in febribus remissionis ² expertibus ³ liuida, ⁴ cruenta, ⁵ fœtida, ⁶ biliosa, ⁷ omnia calamitosa: quæ verò eorum conuenienter ⁸ excluduntur, ⁹ salutaria. Eadem ¹⁰ deiectionum & vrinarum ratio est. Quod si nihil quod alleuationem adfert per ea loca excludatur, ¹¹ calamitosum.

Egit de sudoribus: iam de aliis excretionibus. Exemplū proponitur symptomaticæ excretionis in lateris difficultate, vel in materiæ contumacia, vel in vtrisque.

1. Variæ sunt ἀποχρέμψιες, hoc est, expectorata: nam quorundam expectoratorum difficultas consistit in materiæ contumacia; aliorum, in laterum infirmitate; aliorum in vtrisque his iunctis. Nam quædā expectorata ideò sunt iudicatoria non iudicantia, propter modum quo excernuntur. Quia omne iudicatorium iudicans, debet fieri καλῶς, (vt testatur in hoc Aphorismo) hoc est, citò & ex facili. Porrò quod ad curationem attinet, magni interest an expectorandi difficultas pendeat ex materiæ contumacia, an ex laterum infirmitate. Nam si ex materiæ contumacia proueniat, commodè exhibebis oxymel, ad incidendum, vtque materia attenuetur. Si verò ex laterum infirmitate (id quod ex stertore disces) iam actum est: neque vlla ratione oxymel tunc exhibendum. Nam si exhibueris, absorbebit partes materiæ humidiores, reliquam verò partem sicciorem contumacioremque reddet, indeque maior difficultas respirandi veniet.

2. Quasi dicat, quorum exclusio nullum febri finem aut modum imponit.

3. Extincto à calore illius partis vnde veniunt.

4. Hoc est, meraca, quod est meri sanguinis, qui ruptâ, exesâ, vel apertâ venâ exprimitur.

5. Soboles putredinis. Quæ est signum fractæ naturæ, & victi caloris natiui. Fœtor, authore Auicenna, nascitur à coctione imperfecta: propterea, dicit Alexander Aphrodisæus, hominum excrementa fœtent, non verò ita ferarum excrementa; quòd illi variis à cibis ex cruditate laborent. altera causa fœtoris est putredo. *Fœtoris causa.*

6. Meræ bilis, non sanguine aut pituitâ perfusa; propterea que pepasmi expertia: hæc facilè in atram degenerant bilem. Cùm vitellis ouorum similia deiiciunt, malum.

7. Nam febri finem non imponunt: & notant fractam œconomiam partium spirabilium, & materiæ contumaciam.

8. Ineunte morbo: sine molestia ac difficultate spirandi si excludantur citò & ex facili. etiam liuida, vel cruenta, si (præcedentibus pepasmi signis) excernantur die critico.

9. Partium spirabilium integritatem denunciant: & sunt iudicatoria iudicantia, naturæque beneficio expectorantur, modumque febri imponunt.

10. Quarum excretio salutaris est, si nulla in illis ratio desideretur qualitatis, copiæ, excernendi modi & temporis.

11. Nam si talia purgantur qualia oportet, confert, perferunturque ex facili: sin minùs, contra.

XLVIII.

Ἐν τοῖσι μὴ ¹ διαλείπουσι πυρετοῖσιν, ἢν τὰ μὲν ἔξω ² ψυχρὰ ᾖ, τὰ δὲ ἔνδον ³ καίη- *Frigus partiū extremarum.*

³ χαλέπαι, καὶ δίψα ⁴ ἔχῃ, ⁵ θανάσιμον.

XLVIII. In febribus remissionis ¹ [vel intermissionis] expertibus, si extimæ partes ² frigidæ sint, intimè autem præcordia ³ conflagrent ardore cum ⁴ siti coniuncto, ⁵ funestum.

Vsus Aphorismi. *In peste maximè huius Aphorismi vsus esse videtur: Si enim in hac ardor cum siti adest, extremaq; frigent, non temerè theriacam aliaque calida antidota exhibueris: nam phlegmonem internam hæc denunciant. Sin frigeant extrema, nec homo vehementer sitiat; nota erit hoc extingui calidum natiuum: tunc theriaca & cætera antidota sunt necessaria.*

1. Vt frigus quod sequitur, neque criticum neque periodicum vocari possit. Ita vt illud frigus non producat febrim ad remissionem vel ad crisim.

2. Si marmore frigidiores sentiantur, sine vlla incendij successione: aut cum vicissitudine, & repentina caloris & frigoris mutatione. Illud frigus indicat extinctionem caloris fixi partium solidarum, vel inopiam caloris fluentis, qui incendio febrili absumuntur.

3. Hoc est, ventre costisque calentibus. Si nulla neque doloris colici, neque syncopes excusatio adferri possit, neque hystericæ affectionis. Nam in dolore colico spiritus intrò recurrunt subsidij ergo: vnde extremæ partes marmore apparent frigidiores. Intimæ autem partes sunt ipsa viscera, quorum nimirum potentiâ totum gubernatur corpus. Harum inflammationes, instar cucurbitæ omnem calorem attrahunt: Inde sitis, non à bilis aut pituitæ salsæ influxu in ventriculum, quod euenit in paroxysmis intermittentium.

4. Ab exhaustu viscerum & caloris natiui. Nam cor opprimitur, totiusque corporis calorem in se reuocat. vel saltem validæ partium obstructiones aditu arcent calorē fluentem ab extimis partibus; vel à crassa materia plurimus halitus non ferit cutem, vel phlegmone interna trahit, vnde maior ignis. vnde linguæ siccitas, iactatio, & hypochondrij tensio. Modò hæc symptomata non sint futuræ crisis, nec febrium speciei intermittentium propria.

5. Vel si sitis causa adsit (vt si lingua scabra) etiamsi non sitiant, resolutâ aluo, accenso in thorace vel ventre (hoc est hepate vel ventriculo & intestino primo) foco febrilis incendij.

XLIX.

Ἐν μὴ ¹ διαλείποντι πυρετῷ ἢν ² χεῖλος, ἢ ³ ὀφρὺς, ἢ ⁴ ὀφθαλμὸς, ἢ ⁵ ῥὶς διαστραφῇ, ἢν μὴ βλέπῃ, ⁶ ἢν μὴ ἀκούῃ, ἤδη ἀσθενέος ⁷ ἐόντος τοῦ σώματος, ὅ, τι ἂν τουτέων γένηται, ἐγγὺς ὁ ⁸ θάνατος.

XLIX. Si cui in febre ¹ remissionis & intermissionis experte labrum ² distorquetur, aut ³ supercilium, aut ⁴ oculus, aut etiam ⁵ nares, tum etiam si audiendi ⁶ videndique vis periit, fractis iam ⁷ morbo viribus, quicquid horum acciderit, in propinquo ⁸ mors erit. Lethalia signa in debili ægro.

1. Quasi dicat, vt nulla excusatio perturbationis criticæ adferri possit. Hæc enim interdum critica sunt & fugacia, vbi scilicet integra naturæ vis adest. Quare dum talia eueniunt, actiones examina.

2. Conuulsis eorum musculis, vel per se, à siccitate; vel ex euentu, cùm cognati congeneresque conuelluntur; vel ob resolutionem andagonistarum musculorum. Musculi congeneres dicuntur, qui simul membrum aliquod attollunt, vel simul deprimunt: cuiusmodi duo illi qui labrum superius attollunt, vel simul deprimūt; item alij duo qui labrum inferius attollunt; item qui deprimunt id: hi andagonistæ sunt. Musculi varij.

3. Carne cuteque circa frontem distentâ, vnde patet oculus.

4. Conuulsis, aut inæqualiter resolutis musculis ipsius.

5. Exhaustis tenellulis musculis alarū nasi.

6. Labefactatâ cerebri facultate animali ab exhaustu.

7. Naturali atque vitali vi fractâ à morbo. Ex succipleno si exsuccus euasit, ex valido infirmus.

8. Nam ad pertinacem vim morbi accedit labefactatio omnium facultatum, quarum potentiâ corpus administratur. Caue igitur ne his apparentibus quid magni remedii adferas. Vsus.

L.

Ὅκου ἂν ἐν τῷ πυρετῷ μὴ ¹ διαλείποντι ² δύσπνοια γένηται καὶ παραφροσύνη, ³ θανάσιμον. Respirandi difficultas cum delirio quid notet.

L. Quotiescumque in febrem ¹ remissionis expertem difficultas ² spirandi & delirium incidit, ³ funestum.

Summa Aphorismi hæc est, Quotiescumque facultatis vitalis apparet labefactatio, indeque animalis vis acciditur adeò, vt vsui respirandi necessaria denegetur facultas partibus spirabilibus, tunc mors est in propinquo. Atqui in febribus continuis si adsit spirandi difficultas cum delirio, vitalis simul & animalis facultas sunt labefactatæ. Nam cùm in omnibus febribus necessarius sit liber spirandi vsus, certè quo maior est febris illa continua, eo maior est respirationis vsus. Si itaque adsit respirandi difficultas, ea mala erit: quia significatio sit aut labefactati vsus (nimirū calore naturali ad extinctionem properante) aut labefactatæ facultatis animalis. Si parua & rara fuerit, extinctionem caloris natiui significat. Parua enim est ob contumaciam

maciam thoracis mouentis, rara, ob defectum vsus. Si difficultas illa constiterit in rara & magna respiratione, significabit delirare ægrum: voluntatis enim deprauationem notat talis respiratio in perenni febre. Sensus itaque Aphorismi est, Quoties ad labefactationem vitalis facultatis accesserit cerebri deprauatio, in angusto spes est.

1. Hoc addit, quia in perturbatione critica adest delirium & respirandi difficultas, quæ mala quidem est vt causa, non vt signū. cùm per vasa thoracis transit materia, thorax tunc premitur, ægreque spirant tūc homines: hoc fit imminente crisi aliquando. Loquitur hîc de febris assiduitate, in qua nulla spes est intermissionis, & vnde vitalis facultas deiicitur.

2. Ante delirium si euenerit, solet esse magna & rara respiratio: si post, parua & frequens erit. Agit hîc de dyspnœa quæ fit post delirium, cùm translatione bilis exarescit cerebrum.

3. Vt signum, & vt causa. vt signum, quia significatur sublatio vsus respirationis; quodque sit translata materia in cerebrum. Vt causa, quia cùm vsus respirationis necessitati non respondet, fiunt homines pneumatici. Et labefactatâ facultate animali, respiratio facilè vitali denegatur.

L I.

Abscessus per febres.

Ἐν τοῖσι [1] πυρετοῖσιν [2] ἀποστήματα μὴ λυόμενα πρὸς τὰς [3] πρώτας κρίσιας, [4] μῆκος νούσου σημαίνει.

L I. In [1] febribus [2] abscessus, qui primis [3] crisibus febrem haut soluit, [4] diuturnum talem morbum fore ostendit.

1. In longum tempus excurrentibus.

2. Si non tantum excernatur quantum est necessarium: vel si materia decumbat in partem quæ non est totius materiæ capax: & si non procul à foco morbi excludatur.

3. Quibus crisibus obueniunt illi abscessus: cùm iam ad septenariorum vim ventum est. vt die vigesimo septimo, trigesimoquarto, quadragesimo, sexagesimo. Quo tempore nec irritatione, nec materiæ præparatione, natura ad excretionem excitatur. vt in Clazomenio, & in ancilla pictoris. Et talia tandem apostemata putrilaginem generant, & mortem adferunt: vel longâ die, si pepasmum acceperint, morbum finiendum denotant.

4. Quia est iudicans non iudicatorium: nam materiæ asperrimam duritiem (vt quæ tota excludi nequit) vel fractam vim naturæ denotat. Sic si hæmorrhagia, vel alui profluuium euenerit die critico, & si ab his perennat morbus, vel diuturnus, vel calamitosus is erit. Ita à peripneumonia vel pleuritide oborta parotis, quæ morbo finem non imponit, calamitosa. Quasi dicat hoc Aphorismo; Si iudicatorium non iudicans prauum fit in abs- (Vsus Aphorismi.)

cessuum exclusione, quid igitur per veras crises, si tale euenerit, fiet?

L I I.

Lachryma quid portendant?

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι [1] πυρετοῖσιν ἢ ἐν τῇσιν ἄλλῃσιν ἀρρωστίῃσι κατὰ [2] προαίρεσιν ὀφθαλμοὶ δακρύουσιν, οὐδὲν [3] ἄτοπον· ὁκόσοισι δὲ μὴ [4] κατὰ προαίρεσιν, [5] ἀτοπώτερον.

LII. Quibuscumque per [1] febres, vel alios quosuis morbos, oculi [2] spontè ac prælectione illachrymant, nihil [3] absurdi est. Quibus verò [per se illachrymant] non à [4] prælectione, longiùs à se [5] absunt.

Explicantur hoc Aphorismo signa quædam indifferentia, de quibus sine distinctione causarum & corporum pronunciari non potest. In quo genere continentur lachrymæ quas ægri profundunt. Nam si ex inuitis nobis profluxerint, iam modo mortis adfutura signa sunt, quòd caruncula illa resoluta in sympathiam à cerebro tractæ, cerebri significent resolutionem. Si verò lachrymæ profluxerint ex causa aliqua, & non inuitis nobis, ex illis nulla indicatio sumi debet.

1. Maximè per febres ardentes, inquit Hippocrates in Epidemicis, καὶ μᾶλλον καύσῳδεσιν.

2. Hoc est, ab instinctu, seu à prælectione si id faciunt. προαίρεσιν verto prælectionem: alij electionem vertunt, cùm tamen electio animalibus quoque à ratione alienis ascribatur: prælectio verò tantùm animalibus ratione vtentibus conuenit. Alij studium & institutum, quod latiùs patet: alij propositum, quod dicitur de fine; cùm prælectio sit eorum quæ pertinent ad finem, vt docuit Aristoteles: alij voluntatem, quæ tamen distinguitur ab Aristotele à prælectione: alii cōsilium; quod etiam aliud esse dicit Aristoteles quàm prælectio. Est autem Proæresis, actus intellectus per cognitionem promouens se in voluntatem. Si itaque misericordiâ ducti homines lachrymas fuderint, vel si à fumo, vel à propria affectione pressi oculi illachrymant, vt ab ophthalmia vel à lippitudine, febri minimè symptomatica. (προαίρεσις quid. / 3. Ethic.)

3. Nullam significationem edunt exitus morbi qualis sit futurus: nihil mali præ se ferunt.

4. Hoc est, Si hoc nullo instinctu à prælectione, sed à resoluta facultate fiat, ardore à febrili; nam concaui etiam fiunt. Resolutio canthorum, indicium est resoluti cerebri.

5. Multùm sunt à se mutati; resolutâ, scilicet, vi morbi carne, quam oculorum canthis obduxit S. Deus, ad arcendas lachrymas. Intellige, modò excusatio perturbationis criticæ adferri non possit: tunc enim lachrymæ apparent ad hæmorrhagiam. Terrificum verò est si vi morbi interni illachryment, vt in (Cautio præsaga.)

Dealcis

Dealcia vxore, cui à phrenitide ichor tenuis oculos feriebat. Sed cæteræ etiam notæ obseruentur. Semper hoc libro ob oculos habere debemus scopum Hippocratis quis sit: ille agit de euentu omnium excretionum ac signorum criticorum per morbos acutos, siue criticòs siue symptomaticòs eueniant.

Scopus Hippocratis.

LIII.

Ὁκόσοισιν δὲ ἐπὶ τῶν ὀδόντων ἐν τοῖσι πυρετοῖσι περιγλισχέα γίνεται, ἰσχυρότεροι γίνονται οἱ πυρετοί.

LIII. Quibuscumque per [1] febres [2] lentores in dentibus adhærescunt, his [3] acerbiores febres redduntur.

1. In continuis: vbi adhuc cruditatis sunt plena omnia. Dicit, per febres, vt nulla excusatio adferri possit crapulæ, vel decumbentis catarrhi, vel vitiosi decubitus; vt hominis decumbentis in dorsum. Hoc fit in illis hominibus quorum caput vel ventriculus circumfluit crudâ pituitâ: nam accedente calore, lentescunt surrecti inde vapores.

2. Fiunt à crapula, vel à lenta ventriculi pituita. nã interior ventriculi tunica ad dentes vsque serpit. ab illo lentore videntur, quasi glutino quodam, committi dentes. Huiusmodi pituita vt difficulter flammam concipit, ita conceptam semel diutiùs retinet.

3. Accensâ contumaci materiâ, quæ ineunte morbo calorem nõ profert. Albo squalore si obsidentur dentes, diuturnitatem morbi; si nigro, mortem: ita si labra talia vlcuscula habeant, inuictum incendium denunciant. Idem de aphthis iudicium: quæ præclare abstergentur aqua nucum cum aceto extillata, si spongiola admoueatur.

Remedium.

LIIII.

Ὁκόσοισιν ἐπὶ πολὺ βῆχες ξηραὶ, βραχέα ἐρεθίζουσαι, ἐν πυρετοῖσι καυσώδεσιν, οὐ πάνυ τοι διψώδεές εἰσιν.

Tusses siccæ.

LIIII. Quibus [1] siccæ perennant tusses, rarò & leuiter irritantes, in febribus [2] ardentibus, non [3] admodum [4] siticulosi sunt.

Exemplo familiari docet febres sæpè delitescere. Et sic sæpè fallimur, existimantes non ita grauiter homines febricitare. Sed vrina & pulsus testimonium fidum dabunt; ac quidnam agendum dicent.

V sus aphorismi.

1. Hippocrates alibi has vocat tussiculas. Siccas intelligit tusses, non à maligna distillatione aut crassa, sed à distillatione tenui & miti, vel ab intemperie frigida partium respirationi dicatarum. In his nihil expectoratur.

2. In febribus intermissionis expertibus, quæ cum summo ardore, iactatione, linguæ scabritie, & siti inexplebili consociari solent.

3. Pro ratione febris ardentis: cuius quidem signum pathognomonicum est inexplebilis sitis; quæ hîc latet.

4. Lingua est particeps membranæ œsophagi & pulmonum: quare cùm catarrho rigatur illa, has etiam partes humectat.

LV.

Οἱ ἐπὶ βουβῶσι πυρετοὶ, πάντες κακοὶ, πλὴν τῶν ἐφημέρων.

Bubonum febres.

LV. [1] Febres in [2] bubonibus, [3] calamitosæ sunt omnes, præter [4] ephemeras.

1. Quæ febres, bubones pariunt: ita vt febricitanti superueniant bubones. Præstat ex bubone febris, (nam illa est ephemera à causis externis) quàm ex febre bubo. Nam quæ ex bubone fit febris, ephemera est, non autem putrida; quia totus humor in bubone impingitur ita, vt inde non consurgat ea vaporis copia, qua cor feriat. Interdum tamen à bubone fit putrida febris: sed ea fit non ratione vaporis illius qui ferit cor; sed quia cacochymia obsitum corpus facile in putredinem abripi patitur, à vaporibus illis, in venis contentum succum fœdum.

Vide Gal. ad Glauc. 1 lib. 2.

2. Bubo significat partem & morbum. Morbum scilicet infestãtem partem illam, nimirùm phlegmonem glandularum, quæ sunt emunctoria cerebri, cordis, & hepatis. Loquitur autem Aphorismus de bubonibus per se & vltrò obortis, sine vi rerum extrinsecus incidentium. Bubo enim per se ortus, signum est partis germen habentis morbosum, & non vindicantis se à materia iniqua; quia febris perennat etiam ab ipsa exclusione.

6. Epid. 2. 10.

3. Præsertim si bubones febri superueniant symptomatici. Nam bubo symptomaticus nunquam erumpit sine peculiari vel hepatis, vel cordis, vel cerebri vitio. vt non crisin vel excretionem partis obsessæ, sed eius resolutionem significet. In bubonibus pestiferis euaporã madente stuppâ ex decocto florum chamæmeli, meliloti, foliorum maluarum, scabiosæ, morsus diaboli. Tandem opopanax ex aceto coquatur, vt soluatur, ac setaceo transmittatur, & cum oleo laterino iterum coquatur ad melliginem: inde fiat emplastrum. Vel accipe consolidam maiorem, & scabiosam; adde ficus detractis pelliculis externis; cum radicibus liliorum: his ex aqua coctis, ac croco adiecto, fiat emplastrum. Apertum vlcus purgetur succo nicotianæ & senecionis, cardui benedicti, & pimpinellæ.

Remedium.

4. Essentiâ quæ est ephemera, non periodo: quod in his bubo rerum extrinsecus incidentium vi oboriatur: eò quòd, subsidij causa, magna copia sanguinis in partem læsam irruat; vel dolore eò attrahatur, sine vitio partis principis. Et spiritus solùm hîc laborant

De feb. diff. 6.

rant citra putredinem. Verùm in crisi interdum fit salutariter, & virginibus tempore menstruorum. Malignæ febris suspicio abest. & si febris ab illa exclusione mitescat.

LVI.

Πυρέσσοντι ἱδρῶς ἐπιγινόμενος, μὴ ἐκλείποντος τοῦ πυρετοῦ, [1] κακόν. [2] μηκύνει γὰρ ἡ νοῦσος, καὶ [3] ὑγρασίην πλείω σημαίνει.

Sudor pessimus.

LVI. Febricitanti [crebri] sudores si superuenerint, febre remissionis experte, [1] calamitosum: [2] protrahitur enim morbus, & [3] excrementitium multum humorem significat.

1. Nullam enim crisin facit.

2. A contumaci materia, quæ exuta est parte sui tenuiore, ac spoliata ferè suo ichore; & infirmior iam reddita est natura. Vnde ab vtroque difficultas pepasmi.

Medela.

3. Hoc est, colluuiem magnam, quæ facile mitigari non potest; partiumque solidarum infirmitatem arguit. Ducatur vrina cichoraceis, & decocto asparagi, graminis, pyrolæ: detur cornu ceruinum. olfaciat acetum rosatum. Caueat à vento & frigore. Sensim purgetur semine carthami, & radice mechioacan.

LVII.

Spasmo febris si incidat.

Ὑπὸ [1] σπασμοῦ ἢ τετάνου ἐνοχλουμένῳ [2] πυρετὸς ἐπιγενόμενος, λύει [3] τὸ νόσημα.

LVII. Qui [1] spasmo aut tetano est correptus, si ei [2] febris incidat, morbum [3] soluit.

1. A repletione, cùm copiâ crudorum succorum aut flatuum replentur nerui.

2. Quæ sit spasmo analoga.

Remedium.

3. Dissipatâ materiâ, & confirmatis partibus. Coquit enim crudos succos. Quasi dicat, Vtiliter calida & sicca in vsum duces: vt decoctum pæoniæ, ligni guaiaci, sarsæ parillæ, ligni sassaphras: theriacam vel mithridatium, castoreum, & talia cætera.

LVIII.

Ὑπὸ [1] καύσου ἐχομένῳ ἐπιγενομένου [2] ῥίγεος, λύσις [3] γίνεται.

Causo incidēs rigor.

LVIII. Si quem febris [1] ardens detineat, semel incidente [2] rigore, [3] finitur.

Rigor quid.

Hoc Aphorismo speciem criseos docet. Est rigor, inæqualis concussio panniculi carnosi, qui adipi subiacet in hominibus, ab excremento quod in peculiari cuiusque naturâ redundare consueuit.

Causa.

1. Exquisita, hoc est, continua, & remissionis expers: sed cum summo ardore, iactatione, siti inexplebili, cum lumborum ac capitis dolore, coniunctaque linguæ scabritie, ex motu, coaceruatione, & putredine acerrimorum ichorum, quos, à siti & labore arefactæ venulæ, succi familiaris inopia pressæ attraxerunt. Sitis illa excitatur à calore & siccitate ventriculi & hepatis. Linguæ scabrities à fuliginoso fumo ab hepate ascendente. Dolent autem lumbi, cùm sanguis conflagrat in maioribus venis & arteriis. Ichores ferè omnes sunt pepasmi expertes, vt qui summa vincantur difficultate. Remediū optimum est ad acrimoniam illam temperandam, potus aquæ anguriæ, vel melonum, vel prunorū alborum paruorum. His miscemus interdum parū aquæ spermatis ranarum, vel aquæ solani, & parum olei vitrioli, cum syrupo acredinis citreorum.

Symptomatum causæ in causa.

Remedium

2. Critico (qui semel tantùm incidit) sudoris aut hæmorrhagiæ antesignano. Diffusâ bile ex foco in habitum corporis. Reddidi incidente rigore semel: qui scilicet antè non fuit: quia Hippocrates vsus est Præterito tempore: nam Præsens, continuitatem significat.

3. Nam quibus in febribus cottidie rigores fiunt, cottidie febres soluuntur: scilicet exclusione febrilis materiæ. Atque hic rigor symptoma est perturbationis criticæ, & signum iam iam futuræ excretionis. Biliosi illi ichores, quos venulæ arefactæ attraxerant, quorumque incendio causus explenduit, ac tunc effunduntur sudores. Sed, quid si non sequatur excretio vlla? lethale erit: nam metastasin in caput & diaphragma faciet, vnde delirium. Nam rigor salutis non est author, sed consectaria illi excretio, quæ primùm iudicata fuit in viribus constantibus.

LIX.

Tertiana.

Τριταῖος [1] ἀκριβὴς κρίνεται ἐν ἑπτὰ [2] περιόδοισι, τὸ [3] μακρότατον.

LIX. Tertiana [1] exquisita iudicatur septem [2] periodis, vt [3] tardissimè.

Quia agit de omni excretionum varietate hoc libro: propterea notas proponit, criticas & symptomaticas: quo rectè distinguamus, quo euentu eueniant sint. Qualis est dierum ratio in continuis, talis est ratio periodorum in intermittentibus.

1. Cuius paroxysmus ad summum est duodecim horarum. hoc est: cuius celerrimæ acerrimæque sunt periodi motusque, cum singularis temporis, tum vniuersalis. nam Galenus tales tertianas ἀκριβεῖς vocat: quamuis sint periculi expertes.

2. Iudicatur ad salutem. Quod acerrimæ celerrimæque sint mutationes, quodque materia biliosa & vniusmodi hæc sit pepasmi capax, ac expers malignæ qualitatis, & corpus ab inflammatione liberum; natura verò integra humore stimulata, & intermissione recreata: nec vlla metastasis humorum quod adsit.

3. Absoluto intra illud tempus materiæ

benignæ

Tertianæ crisis. benignæ pepasmo. Vt ergo materia mitior vel contumacior fuerit, ita vel quinto, septimo, vel nono circuitu, ad summum, eam tertianam iudicari scribitur ad Coacas. Ferè statum habet quarta accessione, hoc est, nono die. interdum septimo vel vndecimo die: decimotertio declinat. Nam, vt hîc inquit Galenus, vt in perperacutis morbus quinto, quarto, & tertio die iudicari potest, ita in tertiana interdum natura non expectat septimam periodum. *Remedium.* Initio ducatur aluus: accipe electarij lenitiui drachmas sex, diacatholici drachmas duas: cum aqua cichorei fiat haustus. Dein cùm apyrexia adest, modicè adimatur sanguis, si opus est: ac præpara iulapiis per triduū: mox purga rhabarbaro, cum manna & syrupo rosato laxatiuo.

L X.

Surditas per morbos acutos. Ὁκόσοισιν ἂν ἐν πυρετοῖσι τὰ ὦτα [1] κωφωθῇ, [2] αἷμα ἐκ ῥινῶν ῥυὲν, ἢ [3] κοιλίη ἐκταραχθεῖσα, λύει τὸ [4] νόσημα.

LX. Quibus in febribus [1] aures obsurduerunt, [2] sanguinis profluuio è naribus, aut alui [3] commotione [4] morbus finitur.

Proponitur exemplum perturbationis criticæ, scilicet surditas.

1. A palindrome materiæ morbificæ ad aures: non à resoluta vi cerebri, quod labefactatum est à vehementi morbo. Sed si criticôs eò feratur materia, solutionem adfert hæmorrhagia. Nam si symptomatica fuerit ea translatio, imminet phrenitis: nisi alui solutione id periculum tollatur.

2. Si λάβρως feratur.

Remedium. 3 Cùm bilis plenâ effunditur manu. Dare solemus electarium de succo rosatum, cùm sirupo rosato laxatiuo, & manna; vel cum electario lenitiuo.

4. Cùm fit refluxio vel effluxio humoris à capite, qui aurem opprimebat.

L X I.

[1] Πυρέσσοντι ἢν μὴ ἐν [2] περισσῇσιν ἡμέρῃσιν [3] ἀφῇ ὁ πυρετὸς, ὑποτροπιάζειν [4] εἴωθεν.

Febrium intermissio. LXI. [1] Febricitantem nisi diebus [2] imparibus febris [3] dimiserit, solet [4] reuerti.

Non satis commodè accipit hunc Aphorismum Hippocratis Galenus, eumq́; in suspicionem falsitatis ducit, quòd etiam decimoquarto aliisque paribus diebus fœliciter eueniant crises. Neque enim decimusquartus aut vigesimus pares sunt dies, si medicam supputationem ineas. Agit autem Hippocrates ex professo de morbis acutis, quorum cùm materia sit biliosa, paroxysmos etiam habere debent dies impares.

1. Si continua febre custodi quis detineatur; quæ vltra decimum quartum excurrere non solet.

2. Quia illæ febres continuæ mouentur diebus imparibus: hoc est, paroxysmi fiunt his diebus imparibus. quare, cùm in paroxysmis crises fiant, necessariò die impari, vt quinto, septimo, nono, vndecimo, decimoquarto, finiri criticôs deberent. Quodsi ergo die pari finitur, non fiet id criticôs, sed ab oppressione naturæ, quæ materiæ ferociâ vel copiâ irritata aliquid excludit, sed non ita vt deberet, in copia, qualitate, & excernendi modo. vel fessa natura suæ resolutionem facultatis retentricis indicat. Si enim paribus diebus motum iniisset, pari etiam die criticôs potuisset quid excludi. At morbi acuti febrésve continuæ rarò paribus diebus mouentur: nam plerumque à bile nascuntur: quæ tertio quoque die consurgit in naturam.

3. Cum exclusione alicuius materiæ.

4. Nam iudicatoria nō iudicantia ad mortem vel ad deterius apparent. Vide historiam de Philisco & de Philiste.

L X I I.

Ὁκόσοισιν ἐν πυρετοῖσι [1] πυρετοῖσι [2] ἴκτεροι ἐπιγίνονται πρὸ τῆς ἑπτὰ ἡμερῶν, [3] κακόν.

LXII. Quibuscumque [1] per febres [2] icterus ante septimum diem incidit, [3] calamitosum. *Icterus ante septimum.*

Quoniam præcedente Aphorismo censuit eam solam crisin bonam quæ editur die impari; iam exemplo hoc familiari declarat non quouis die impari salutariter apparere signa, vel fieri crisim: eo quod non omnis dies impar salutaris criseos sit capax, sed is solus qui antè significatus fuit signis apparentibus ad tempus criseos. Ratio Aphorismi est, Cùm ante septimum diem cruditatis plena sint omnia, nulla excretio, ante septimū diem salutaris esse potest; quòd illa excretio ante septimum diem facta significata non fuit (non enim significari potuit) signis ad tempus criseos pertinentibus. Sed dices, Peracuti quarto iudicantur die. Verum id est, sed non per icterum iudicantur.

1. Vt nulla inflammati hepatis, aut obstructæ vesiculæ bilem excipientis, aut venenatæ potionis excusatio adferri possit.

2. Exclusa bile ad cutem. Est autem triplex icterus; criticus, naturalis, & symptomaticus. *Icterus triplex.* Vnus est itaque symptomaticus, qui fit vitio partis: vt qui sequitur scirrhum hepatis vel phlegmonem, aut obstructionem hepatis. Alter est, qui sequitur motum morbi, vt qui sexto die per febres incidit. tertius fit ex potione venenata: hic dicitur viridis icterus. Ex his posterioribus duobus fit ille etiam icterus de quo hîc agimus, nimirum ante septimum diem.

3. Nā febres quæ translatā criticôs bile ad cutē iudicantur, à tali bile nascuntur quæ natura

tuâ crassior ac crudior est, quàm vt ante 7. diem mitigari possit. Propterea meritò funestum hoc esse asserit. Nisi aut alui aut vrinæ profluuio, aut haimorrhagiâ iustâ periculum arceatur, quod Heraclidi contigit, & restitutus est: non Hermocrati, ideoque interiit. Quasi dicat Hippocrates, Non satis est imparibus diebus febres moueri, sed statim apparere debet quod significatum fuit. Nulla ergo febris ante septimum diem salutariter ictero iudicari potest. Non tamen is icterus qui post septimum incidit, periculi expers est, nam perseuerare poterit obstructio & phlegmone. In critico ictero apparent signa pepasmi in vrinis, aluus fertur laudabilib. excrementis. Meminit huius Aphorismi Plinius 26. lib. 12.

LXIII.

Rigores febriles.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι [1] πυρετοῖσι καθ' ἡμέρην [2] ῥίγεα γίνεται, καθ' ἡμέρην οἱ [3] πυρετοὶ [4] λύονται.

LXIII. Quibuscumque in [1] febribus [intermittentibus] [2] rigores incidunt cottidie, febres [3] cottidie [4] soluuntur.

Est aetiologia sequentis aphorismi, & propterea postponi deberet.

1. Quales sunt tertianæ, quartanæ.
2. Aut horrores aut frigora: nam de peculiaribus intermittentibus agit.
3. Silent enim febres discussâ febrili materiâ, cuius motu paroxysmus fiebat. Sed cur causus vno rigore discutitur, tertiana verò variis paroxysmis? Quia non solùm in humoris vitio consistit tertiana, sed etiam in partis gignentis & suscipientis vitio.
4. Hoc est, eo die febris expertes agunt. Sed manet focus vnde redintegratur nouus paroxysmus.

LXIIII.

Icterus per febres continuas.

Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσι [1] πυρετοῖσι τῇ [2] ἑβδόμῃ, ἢ τῇ [3] ἐνάτῃ, ἢ τῇ [4] ἑνδεκάτῃ, ἢ [5] τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ ἴκτεροι ἐπιγίνονται, [6] ἀγαθὸν, ἢν μὴ τὸ δεξιὸν [7] ὑποχόνδριον σκληρὸν ᾖ· ἢν δὲ [8] μὴ, οὐκ [9] ἀγαθόν.

LXIIII. Quibuscumque per [1] febres die [2] septimo, aut [3] nono, aut [4] vndecimo, aut [5] decimoquarto icterus incidit, [6] salutare, nisi dextrum hypochondrium [7] obduruerit: sin [8] minùs, [9] calamitosum.

Hic de continuis febribus agit: anteà egit de intermittentibus.

1. Vt scilicet nulla venenati morsus neque inflammati visceris, neque obstructæ vesiculæ excusatio adferri possit.
2. Totius historiæ morbi; ante quam nulla incidit salutaris excretio in acutis.
3. Siue sit totius historiæ nonus, propterea que intercalaris; siue nonus ἐκ προσθέσεως à tertio; nam is erit septimus.
4. Totius historiæ, cuius index fuerat septimus. aut est septimus ἐκ προσθέσεως à quarto die.
5. Qui indicem habuit vndecimum.
6. Quia est iudicatorium iudicans.
7. Aut primaria aut secundaria affectione. Nam quocumque die apparuerit icterus duro hypochondrio, est symptomaticus.
8. Si apparuerit sine vllo dierum indicantium & iudicantium delectu.
9. Nam significat motu morbi quòd euenerit: & est causa, quòd febri, etiamnum remissionis experti, accessio adiungatur. Modò non alui aut vrinæ profluuio, aut haimorrhagia calamitatis causa tollatur: quod Heraclidi contigit, non Phanagreoni nec Hermocrati. Icterus enim symptomaticus causam nō tollit: sed potiùs arguit illius visceris vitium quod eo hypochondrio continetur. Nam, vt habet Galenus, Commentario ad historiam Hermocratis, Submollis hypochondrij tensio, phlegmonem in diaphragmate significat, vel simatum partium hepatis. Maxima verò duritiės, gibbarum partium hepatis phlegmonem arguit. *Axioma.* Icterus post septimum diem, si febri finem imponat, bonum. Icterum à folliculi fellis obstructione ita vinces, Accipe rhabarbari drachmas duas: cinnamomi scriptulum: agarici trochiscati semidrachmam: zinziberis semiscriptulum: infunde vino tenui & aquæ endiuiæ: colaturæ adde mannæ electæ drachmas duodecim, fiat haustus. *Remedium.* Deinde accipe lumbricorum terræ puluerisatorum scriptulum: diaspolitici grana octo: cum sirupo byzantino fiant pilulæ tres: & superbibat decoctum absinthij ex vino, si non febricitat: alioqui ex aqua. Et pro potu vtatur solo illo decocto.

LXV.

Ἐν τοῖσι [1] πυρετοῖσι περὶ τὴν κοιλίην [2] καῦμα ἰσχυρὸν, καὶ καρδιωγμὸς, [3] κακόν.

Aluinum incendium cum cardiogmo.

LXV. In [1] febribus si incendio aluus [2] conflagrat, cum stomachi morsu, [3] malum.

1. In febribus continuis.
2. Ardor ille ventriculi ingens & oris amaritudo, symptomata sunt anadromes materiæ biliosæ acerrimæ ad ventriculum: quæ calamitosa est ventriculo. nam eius vim labefactat. De illo incendio loquitur hic Aphorismus, in quo manus pedesque frigent, ventriculo costisque calentibus. Nam accedit translatio symptomatica materiæ biliosæ. Omnis autem anadrome materiæ biliosæ in partem nobilem, mala est; facit enim morbum funestum aut diuturnum.
3. Hæc enim symptomata biliosæ materiæ,

riæ, partis eius vnde manat hæc materia (quæ est hepar) calamitatem arguit, & parti ad quam fertur (quæ ventriculus est) calamitosa est: hæc enim cõtumaciter eius tunicis adhærescit: vnde ciborum deprauatio, & syncope ex syntimoria cordis. Hic Aphorismus in Coacis prænotionibus ita legitur: Quibus in febribus premitur morsu pectus, malum. τὸ στῆθος, hoc est, pectus: per pectoris dictionem intelligit hîc stomachum, id est orificium ventriculi, vsurpato per synecdochen sterno, pro cartilagine ensiformi, quæ pectoris pars est: & per Metonymiam id quod sub illa ensiformi cartilagine continetur, orificium nempe ventriculi. Sed quare fluit bilis ab hepate in ventriculum per febrium assiduitatem ardentiũ? Quia resoluitur fundus ventriculi. vnde concepta bilis in ipsius tunicis fluctuat, nec exitum habet. Nihil melius esse vsu deprehendi, cùm queruli sunt ægri de flagrante cordis incendio, quàm ex panno rubro imponere cordi epithema ex aqua rosata cum aceto, & semidrachma diarrhodonis abbatis. & iulapium propinare ex aqua cichorei cum sirupo de acredine citreorum cum pauco oleo vitrioli. Plurimos ita redintegraui S. Dei beneficio.

Cur influat bilis in ventriculũ per febres.

Remedium.

LXVI.

Conuulsio & præcordiorum dolor.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσιν ὀξέσιν οἱ [1] σπασμοὶ καὶ οἱ περὶ τὰ [2] σπλάγχνα πόνοι ἰσχυροὶ, [3] κακόν.

LXVI.

In febribus acutis [1] conuulsiones & qui in præcordiis sentiuntur [2] dolores acerbi, calamitosi [3] sunt.

1. Conuulsiones succedentes febribus acutis, funestæ, modò non fiant ineunte morbo: quia tunc conuulsio febri finem imponit, vt scribitur in Coacis. Vide historiam de Pythione. Aut modò non accedat illa conuulsio vitio vel infirmitate peculiaris instrumenti, quemadmodum euenit in pueris. aut modò non fiat ex euentu, videlicet ob paralysin musculorum congenerum à translatione materiæ ab interioribus ad genus musculorum: vt non facultatis vitio, sed solius instrumenti infirmitati imputari ea debeat.

2. Tractis intrò hypochondriis, phlegmones aut squaloris vi; phlegmone, septi transuersi; squalore, hepatis & lienis. quæ exhausta, in contagium abripiunt diaphragma præ siccitate. Diaphragma autem ad centrum trahitur.

3. Sinistri aliquid præ se ferunt, siue viscus trahatur in contagionem biliosæ materiæ ab anadrome, siue id accidat per syntimoriam visceris primùm affecti. Sunt enim hæc signa contumacis morbi, & sunt causæ labefactantes viscera. Cùm essem in Italia, præceptor noster herbarius D. Melchior Guillandinus, cùm ex inanitione quidam toto corpore conuelleretur, hominem totum cado tepentis olei immergi iussit. euasit.

Obseruatio practica.

LXVII.

Ἐν τοῖσι [1] πυρετοῖσιν οἱ ἐκ τῶν ὕπνων [2] φόβοι ἢ σπασμοὶ, [3] κακόν.

A somno pauor. vel conuulsio.

LXVII. In [1] febribus à somno [2] pauores aut conuulsiones, [3] malum.

1. In continuis febribus.

2. Ex fuligine bilis atræ, ab incendio biliosi humoris per somnum excitata. Notanter dicit, à somno, vt nulla excusatio ineuntis paroxysmi adferri possit: nec inflammati alicuius visceris, aut alterius similis. Nam qui ineunte paroxysmo fiunt somni, ferè sunt turbulenti: neque tamen propterea in malis sunt ducendi. Et, si male post somnum se habeat æger, malum quidem id certè est, sed non funestum. Pauores autem huiusmodi sunt quales melancholicis & pueris eueniunt: qui quidem pueris excitantur à corruptione lactis, eleuatis inde in cerebrum vaporibus. Per somnos hoc euenit, quia intrò tunc materia viam affectat; ibique coctrice vi agitur materia.

3. Nam metastasin praui vaporis ad cerebrum significat: & quòd flaua bilis, æstuante incendio, in atram degenerat: maximè à stomacho hæc materia surrigitur quasi dicat: Si inde, vnde multum præsidij expectatur, affligantur ægri, in angusto spes erit. Id autem euenit, cùm à somno humor fit magis efferus. Monachus quidam, quem cum meis præceptoribus Patauij inuisebam, ardenter febricitabat: à somno exiliens se è fenestra præcipitauerat; cùm pulsum tangeremus, tractionem neruorum manus animaduertimus: obiit.

Historia.

LXVIII.

Ἐν τοῖσι πυρετοῖσι πνεῦμα [1] προσκόπτον, κακὸν· [2] σπασμὸν γὰρ σημαίνει.

LXVIII. In febribus spiratio [1] illisa in faucibus, mala: conuulsionem [2] enim significat.

1. Hoc est, duplex spiritus intrò reuocatio: qualis est puerorum eiulantium. Accidit autem hæc intercisa respiratio, quòd thorax vnico haustu nequeat tantum aëris intrò trahere, quantũ ad cordis refrigerationem opus est. Huiusmodi autem respiratio admodum frequens est pueris eiulantibus. Nam cùm facillimè irascantur, & fuligine abundent, calor ipsis augetur; at musculi his sunt infirmi: itaque non possunt vsui necessario satisfacere vnico haustu. Προσκόπτοι dicuntur equi cespitantes: sic offensat spiritus. alibi vocat, τὸ πνεῦμα προσκόπτον.

2. Conuulsionem significant musculorum duodecim respirationi inseruientium. Cùm in omnibus morbis acutis omnis respirandi difficultas perniciosa habeatur, tum verò præ-

2. Acut.

tò præcipuè calamitosa est hæc respiratio intercisa. Nam cùm adsit necessarius respirandi vsus, ob incendium videlicet caloris natiui, si desideretur integritas instrumenti respirationis, præsertim mouentis, hoc est thoracis, laborantibus ipsius musculis, in angusto spes est.

LXIX.

Ὁκόσοισιν οὖρα [1] παχέα, [2] θρομβώδεα, [3] ὀλίγα, οὐκ [4] ἀπυρέτοισι, πλῆθος ἐπελθὸν ἐκ [5] τουτέων [6] λεπτὸν, [7] ὠφελέει. μάλιστα δὲ τὰ [8] τοιαῦτα ἔρχεται * οἷσιν ἐξ [9] ἀρχῆς ἢ διὰ [10] * ταχέων [11] ὑπόστασιν * ἴσχει.

* πίονα * παχέων * ἴσχει.

LXIX.

Vrina pauca & crassa.

Quibuscúque vrinæ primùm quidem sunt [1] crassæ, mox [2] grumosæ, [3] paucæ, non febris [4] expertibus, si [5] ab iis copiosè profluxerint [6] tenues, [7] iuuant: Maximè verò eiusmodi fluunt [8] vrinæ, quibus ineunte [9] morbo, aut [10] breui [11] sedimentum habent.

De febrium certissimis iudiciis iam agit, quæ petuntur ex venosi generis excremento, hoc est, vrina. Et docet quid hæc significet ex sui substantiâ, copiâ, & qualitate, in colore, odore ac remixtu. Quidam hanc vrinarum tractationem ab ea, quæ traditur libro secundo Prognosticorum distinguunt quòd hic patefaciat Hippocrates vitia partium vrinariarum: libro verò illo Prognosticôn doceat signa quæ ex vrinis petuntur, quatenus videlicet appareant ad mortem vel ad salutem; ad deterius, vel melius; ad crisin, vel ad tempus criseos: sed malè, quia omnia hæc eadem, loco hoc, ex vrinis docet Hippocrates. vrinam definit Galenus, Humorum qui sunt in venis serum. Plato in Timæo dicit eam esse serum mite sanguinis.

Vrina quid? Com. ad historiam Hermocratis.

1. Ex crudæ materiæ copia: vt in febribus lentis. Crassescunt ita, quòd à flatulento spiritu contenta confundantur.

2. Disiectis per vrinam sedimentis, vt quibusdam interuallis appareat liquor sincerus vrinæ; aliis autem partibus multæ concretiones grumosæ. Quemadmodum quibusdam temporibus appareat cœlum quadam parte nubibus coactum: aliis partibus quibusdam, serenum; nostra lingua dicimus *den hemel is getrapt*, quasi dicas, gradibus nubium cœlum distingui. grumosum cælum. Indicium est in vrinis secerni partes crassas ac crudas. quod, ineunte morbo, fit non à pepasmo perfecto, sed quòd crassæ partes à flatibus & à calore agitantur. Postea à caloris vi mutatur hæc hypostasis, in enæorema; indicium materiæ crudæ plurimas partes mutari in flatus, à calido emicante; tandem sidit id in hypostasin bonam.

3. Quòd secernatur pauca vrinæ materia, ob materiæ contumaciam ac crassitiem.

4. Vt nulla excusatio affectionis nephriticæ adferri possit. In non valida admodum febre, vtpote à crassis succis enata.

5. Scilicet grumosis & paucis.

6. Hoc est, solito tenuiores: hoc est, mediocriter crassæ, fusâ iam materiâ crudâ à caloris natiui vi.

7. Quòd ab abscessu liberent, vel diadochen febrilis materiæ mox excludendæ significent. Nam indicant mitigatam iam esse crassam materiam, vias meabiles, ac naturæ vim efflorescere.

8. Tenuiores solito, quæ antè fuêre crassæ, grumosæ, & paucæ.

9. Hoc est, primis quattuor diebus.

10. Hoc est, non ita multò post: hoc est, septimo die.

11. Bonum loco, & materia. Vnde significatio fit integræ naturæ, ac materiæ pepasmi capacis. Tales vrinæ primo libro Epidemiôn iuuenibus apparebant ad haimorrhagiam: senibus, ad dysenteriam cruentam. Si verò perseuerant vrinæ crassæ, longitudinem morbi, vel calamitatem denunciant: calamitatem, si signa praua adfuerint, cum virium infirmitate.

LXX.

Ὁκόσοισι δὲ ἐν [1] πυρετοῖσι τὰ οὖρα [2] ἀναπεταραγμένα, οἷον [3] ὑποζυγίων, τουτέοισι [4] κεφαλαλγίαι ἢ πάρεισιν, ἢ παρέσονται.

Vrina perturbata.

LXX. At verò quibuscumque per [1] febres [essentiales] vrinæ sunt [2] perturbatæ, vt [3] iumentorum, sanè iis [4] cephalalgiæ adsunt, aut in propinquo sunt.

Præcedente Aphorismo egit de vrina substantia secretionis participe vel experte. fit autem id vel ex alieni humoris permixtione, vel corruptione propriæ substantiæ. at nunc agit de crassu, proprij liquoris vitio: vnde significatio fit perturbationis in venis, à flatulento spiritu. Substantia vrinæ aut tenuis est, aut crassa, aut mediocris. Crassa aut alieni humoris permixtione, aut vitio propriæ substantiæ. Hic crassæ, cruditatem humorum significant, & flatulentum spiritum: seu, ab hoc ipso, perturbationem in venis. Et hæ crassæ tales sunt sine spe secretionis materiæ mixtæ. Etenim significant in venis perturbationem à flatu & copia crudorum humorum. Talia sæpè in pestilentialibus febribus apparent. A prouisione totius, damus conseruam foliorum acetosæ; cum margaritis: vt superbibant dilutum scordij, calendulæ, acetosæ, enduiæ, cum sirupo ex carduo benedicto & de acore citreorum: remixtis paucis guttulis olei vitrioli.

Remedium.

1. Vt nulla excusatio affectorum renum adferri possit.

2. Quæ non claræ redduntur quiete.

3. Animalium veterinorum οὖρα δολερὰ vocat, & παχέα: Hoc est, vrinæ quæ animalium vrinas referunt specie, quæ diu depositæ non vnquam subsidunt: vt in Dromeadæ vxore. Vel quæ cùm diu multumque fuerunt 1. Epid.

perturbatæ,

perturbatæ, nunquam apparent conglomeratæ.

4. A flatulento spiritu sursum elato, cum calore contra naturam: nam perturbatur in venis serum à flatulento spiritu & calore, inde caput impletur. His delirium quoque ipsum, & conuulso à capite euenit; &, si cum virium infirmitate, ad mortem apparent: vt in Polyphanto, & vxore Philini. cum robore, & exigua febre, morbi diuturnitatem.

7. Epid. & 6. Epid. 5.15.

LXXI.

Contenta nubecula.

* legendũ ὑπόσταθρον. ex lib. 2. Prog. fol. 404. linea 18. Græco cod. Basil.

¹ Ὁκόσοισιν ² ἑβδομαῖα κρίνεται, τούτοισιν ³ ἐπινέφελον ἴσχει τὸ οὖρον τῇ ⁴ τετάρτῃ *ἐρυθρὸν, καὶ τ' ἄλλα κατὰ ⁵ λόγον.

LXXI. Quibuscumque [ad salutem] ¹ crisis incidit ² septimo die, his ³ nubeculam habet vrina ⁴ quarto die subrubram, aliaque ⁵ conuenienter.

Hactenus egit de vrinarum consistentia, & de ipsis vrinis quatenus apparent vel faciunt ad salutem & mortem, ad speciem & tempus crisis: nunc agit de contentis, quæ tria sunt numero.

1. In morbis acutis, sanguinis è naribus profluuio, sudore, vel aluo.

2. Philo, libro de mundi opificio, dicit, φύσιν φιλέβδομον εἶναι, καὶ τῇ ἑβδομάδι χαίρειν: & τελεσφόρον, hoc est, perfectam vocari.

3. A sero sanguinis, in cuius vitio morbus suam habet hyparxin: qui tamen omniũ humorum pepasmi est capacissimus, maxime verò enæorema nubilosum si apparuerit, vel hypostasis bona: & si tenuis vrina, crassa euadat; & quæ alba erat, si citrina reddatur.

4. Qui est index septimi. nam nihil salutariter crisin inire potest, quod primùm significatum non sit signis apparentibus ad tempus criseos: hæc enim signa præcedere debent ea signa quæ apparent ad speciem criseos.

5. Naturæ & morbo. Hoc est, aliæ morborum ideæ propriis signis criticis indicantur quo loco sint, & per peculiaria cuiusque indicantur excrementa. vt si quarto die procedit expectoratum, die septimo crisis fiet. Axioma: Qui morbus initurus est crisin septimo die bonam, edit pepasmi signa quarto die. Non ex aduerso: nam interdum ea vehementia morbi & celeritas non adest, vt septimo veniat ad vigorem.

Axioma.

LXXII.

Vrina alba pellucida.

¹ Ὁκόσοισιν οὖρα ² διαφανέα ³ λευκὰ, ⁴ πονηρά· μάλιστα δὲ ἐν τοῖσι ⁵ φρενιτικοῖσιν * ἐπιφαίνεται.

* ἦν

LXXII. ¹ Quibus ² pellucidæ & ³ albæ funduntur vrinæ, ⁴ calamitosæ: maximè verò in ⁵ phreniticis tales apparent.

Deinceps prosequitur colorem & quantitatem vrinarum. & hoc Aphorismo de colore. Color autem vrinæ varius est, ex caloris totius corporis remissioris vel intensioris vi, aut ex alieni humoris permixtione. Nam duobus modis in vitio sunt vrinæ, aut propria substantiæ corruptione, aut alieni humoris permixtione. Propria substantiæ corruptione, idq; tribus modis, aut resolutione, aut putredine, aut concretione: quia resoluitur, putrescit. Colores vrinarum hi sunt, albus, pallidus, ruffus, qui & naturalis, flauus, ruber, viridis, cæruleus, niger, &c.

Vrinæ vitia.

Colores vrinarum.

1. Vbi per continuas febres adhuc cuncta plena sunt cruditatis.

2. Significant cruditatem, vel puritatem humorum per metastasin humoris alterius: denique labefactatam vim naturalis œconomiæ, & naturæ infirmitatem. & quodcumque horum significauerint, est contra naturam. Metastasis enim, si ea significetur, contra naturam est. Sunt autem hæ pellucidæ contra naturã morbi: is enim cùm sit acutus & biliosus, tincta bile deberet esse vrina: quin ægri etiam natura, quæ biliosa est, hoc nõ admittit. Quasi dicat, excrementa quæ contra naturam morbi & ægri, colorem præ se ferunt, pessima sunt.

2. Porrhet. 18.

3. Quales sunt vrinæ quæ habent consistentiam aqueam. Quasi dicat, Mala sunt excrementa cuiusque morbi propria, si fuerint contra naturam morbi & ægri: Albæ, hoc est, crudæ, & biliosæ tincturæ expertes: ob bilis metastasin. Si autem notæ pepasmi præcessissent, potuissent hæ vrinæ criticôs apparere ad haimorrhagiam in iuuene, vel ad dysenteriam cruentam in sene, vt in Bione, Xenophane, & Critia.

1. Epid. cõstitutione temporis 3.

4. Si nulla excusatio adferri possit, nec mitioris morbi (vbi ad abscessum apparent) nec antè apparentis pepasmi. In Pythione praua talis vrina apparuit.

3. Epid. 1. Histor. 1.

5. Suntque funestæ: nam cerebrum inflammat eò translata bilis. In Coacis scribitur, Albæ vrinæ à phreniticis mortiferæ. Medici tamen suum vt possunt tunc officium facient, clysmis ac frictionibus extremarum partium reuellent, venã in pede vel brachio secabunt; tandem etiam frontis venam. Nuper cuidam ex frontis vena emittebam octo vncias sanguinis, nam potentissimè fluebat: euasit is.

Historia.

LXXIII.

Ὁκόσοισιν ὑποχόνδρια ¹ μετέωρα ² διαβορβορύζοντα, ὀσφύος ³ ἀλγήματος ἐπιγινομένου, αἱ κοιλίαι τούτοισι ⁴ καθυγραίνονται, ἢν μὴ φῦσαι καταρραγέωσιν, ἢ οὔρου ⁵ πλῆθος ἐπέλθῃ. ἐν ⁶ πυρετοῖσι δὲ ταῦτα.

Hypochondriorum tensio cum vrina copiosa.

LXXIII. Quibuscumque [recens] hypochondriorum ¹ tumor incidit

cum [2] murmure coniunctus, superueniente [3] lumborum dolore, iis [4] alui feruntur, nisi flatus erumpant, aut [5] vrinæ copia fluat. atque ea in [6] febribus locum habent.

Agit de vrinæ copia, vt appâret vel satis ad salutem, vel mortem. nam in duobus affectibus iudicandi vim habet vrina, nimirum in febribus essentialibus, & in tumoribus hypochondriorum.

1. Μετέωρα dicitur id quod pendulum est, sublato fulcro. Atque hypochondria debent æqualia esse, moderataque in calore & frigore. debent esse mediocris distentionis & contractionis, mollitiei & duritiei. Addimus recens, ex 2. Prognost. nam tales tumores non sunt veteres.

2. Sine dolore & phlegmone: ex flatulenta materia, sine peculiari partium, quæ in hypochondriis sunt, affectione.

3. Qui continentur quinque vertebris; & eæ partes quæ in lumbis continentur, vt vena caua, arteria magna, & quæ inde nascuntur, vt mesocolon: translatâ ad eas partes materiâ.

4. Quia quò natura vergit, eò crisium & vacuationum inclinationes fiunt.

5. Diadosi materiæ quæ borborygmum faciebat in hypochondriis, ad partes lumbis contentas.

6. Essentialibus; non symptomaticis, quales in phlegmone hepatis. Quasi dicat, vt hypochondria illa sint omnis inflammationis expertia, nec vllo tumore obsessa. In tumoribus autem viscerum hæc locum non habent. Hæc locum habent in pituitosis febribus, quæ focum suum aluum habent: nam dum pepasmo hæc aluina materia mitescit, nascuntur flatus. Hypochondriorum meteorismus recens cum borborygmo flatum significat: hîc clysmata flatus discutientia conueniunt, parcus potus, & refrigerantia. Si fuerit recens sine borborygmo, phlegmonem denotat: hîc phlebotomia vtilis, & enemata refrigerantia: medici, quia tormina his eueniunt, calamitosè maluaticum propinant vinum. Vetus verò tumor cum borborygmo, tenuium intestinorum hecticam intemperiem denunciat: metumque adfert hydropis sicci. Vetus tumor hypochondriorũ sine borborygmo, scirrhum indicat. Igitur melius est diaphragmati lumborum dolorem superuenire, quàm ex aduerso; non enim benè, inferne si sursum effluat succus. Hæc itaque, inquit, in febribus nimirum essentialibus, locum habent; quasi dicat, Ne vlla inflammati hepatis aut scirrhosi, causa adferatur; tunc enim hæc non iuuarent.

Hypochondriorum tensio varia.

LXXIIII.

Abscessus criticus per vrinam auertitur.

Ὁκόσοισιν [1] ἐλπὶς ἐς τὰ ἄρθρα ἀφίστασθαι, ῥύεται τῆς ἀποστάσιος οὖρον πολὺ, καὶ παχὺ, καὶ [2] λευκὸν γινόμενον, οἷον ἐν τοῖσι [3] κοπώδεσι πυρετοῖσι [4] τεταρταίοισιν ἄρχεται ἐνίοισι γίνεσθαι. Ἢν δὲ καὶ ἐκ τῶν ῥινῶν αἱμορραγήσῃ, καὶ πάνυ ταχὺ [5] λύεται.

LXXIIII.

Quibuscumque abscessus in articulis [1] expectatur, ab abscessu eo vindicat vrina multa, crassa, & [2] alba, qualis [vrina] [3] laboriosis in febribus exire solet, [4] quartum diem [morbi] agentibus. Quodsi narium quoque accedat profluuium, multò celeriùs [5] liberantur.

1. Vt si febris difficultas posita sit in pepasmi difficultate: si vrinæ perpetuò appareant & maneant crudæ, & albæ: si pars corporis aliqua sit effœminata vel dolori implicita. Non solùm hoc locum habet in febribus laboriosis, à lassitudine laboriosa, & vltrò obortis, sed etiam in peripneumonia sanabili, quæ per abscessum in crure, aut per parotidas curationem sui possit recipere. Si venæ micet in temporibus, facies que si turgidula fuerit, cum pallore, abscessum fore significant pone aures. *6. Epid. 2.*

2. Ex materiæ pituitosæ mixtione.

3. A lassitudine obortis. in laboriosis, à calore, in axillis fiunt abscessus, & si quid in criticis euacuationibus relinquatur, promptus in abscessum morbus est. 6. Epid. 4. 9. lassæ febres fiunt à materia lenta crassaque.

4. Vel alio die critico: sed alioqui quarto id die plerumque euenit, vt seruo Archigenis, & libri de humoribus in fine.

5. Vt febres quæ excretione curationem recipiunt, nonnunquam curantur abscessu. sic & ij morbi qui per abscessum curari solét, excretione & per vrinas interdum soluuntur. Vult itaque Hippocrates vrinas habere vim iudicandi. Et addit, multa; quia paucum non est criticum. Crassa, à vi caloris: Alba, à permixtione pituitæ: agit enim de febribus laboriosis, in quibus pituita vitium facit. Quare in febre laboriosa abscessus expectatur, nisi fluxus vrinæ multæ & crassæ, vel sanguinis, aut fluxus alui morbificam materiam excluserint. Natura in primis crisi elidere solet causas morborum: si hoc non fecerit, sensim mitigare eas solet coquendo: alioqui per abscessum depellit materiam: vel metathesin facit, hoc est, in alium morbum vertit se morbus. Vt natus sit morbus ex lenta pituita, excretionem non molietur hîc natura, sed sensim coquet hanc materiam, vel abscessum mouebit: nisi natura vegeta excernat hanc meatibus patentibus vrinalibus. Quare naturam imitari debemus in his, ac vrinalia præscribere. Vt decoctum sarzæ parillæ, & radicum chinæ. Si non adsit febris, & si pituita vitrea in vitio sit, ac homo robustus, præclarè præscribuntur grana duodecim pilularum Iliacarum Rasis, cum scripulo pilularum alephanginarum. Nota quod hîc ait Hippocrates, celeriùs liberantur: quàm, scilicet, per vrinas qui iudicantur.

Vrina vim habeat iudicandi.

LXXV.

LXXV.

* ϗ Ἢν αἷμα * ἢ πῦον ¹ οὐρέῃ, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ² ἕλκωσιν σημαίνει.

Vrina cruenta & purulenta.

LXXV. Si sanguis & pus cum vrina ¹ reddatur, ² exulceratæ vesicæ aut renum significationem præbet.

Egit de vrinæ substantia, contentis, qualitate, & colore, quatenus ad salutem vel ad mortem faciunt vel apparent. Nunc agit de eisdem vt sunt notæ affectionum partium vnde manant, nimirum venarum, & per quas iter faciunt, vt renum; & quibus excipiuntur, vt vesica: nam serum indicat calamitatem & integritatem harum partium. Integritas partium deprehenditur ex essentia partis: quæ & ipsa cognoscitur ex temperamento, habitu, charactere & mole. Secundò ex actionibus animalibus, naturalibus, & vitalibus. tertiò, ex excrementis: quorum ratio est habenda qualitatis, quantitatis, & modi excernendi. Quicquid autem excernitur, aut est substantia rei (sub qua & adnata continentur, vt sunt adeps, seuum) aut quid eorum quæ continentur in parte ipsa. Hæc autem contenta aut sunt è natura, vt sanguis, & vt vrina in renibus: aut contra naturam, vt calculus in eisdem. Primum agit de contentis in renibus, sero, & sanguine: ac primò de horum excretione, pòst de substantiæ colliquatione seu excretione colliquamenti renum. Quidam quinquagenarius effundebat sanguinis magnam vim per vrinam liquidi, interdum etiam grumos: diu de sinistro latere questus erat. Huic secuimus venam, & dedimus stringentia: frustra: tandem hecticus obiit. Hic vsum stringentium nō admittebat lubenter. Alius cùm diu multumque sanguinis minxisset, tandem pus cum exiguis calculis excreuit. Quare in mictu sanguinis mihi semper ferè suspicio est de calculo renum.

Partium essentia vndè cognoscatur.

Excrementa quæ.

Historia.

1. Ita vt excernendi finis non fiat, quoties vrina redditur. Hîc notandum, Quòd dum pus à partibus diaphragmate superioribus manat, æqualiter id permiscetur vrinæ: dum verò à renibus & vesica proficiscitur, non æqualiter permiscetur vrinæ. Præter hoc autem, quòd vomica pulmonis interdum in renum vomicam degeneret. Interdum pus à pulmonibus in epiploon deponitur. Nec hæc miranda, cùm vsu compertum sit puerum aciculam quam deuorauerat, eandem per scrotum reddidisse: & mulierem quandam pus, in pulmonibus collectum, per costas excreuisse. Dicit hîc Hippocrates οὐρῇ, hoc est, vt mingendi pus finem non faciat: vt nulla suspicio inde sit partium superiorum, nec meatus vrinarij vel parastatarum eius malè affectarum excusatio adferatur. nam hi non mingunt pus: sed manat illis inuitis pus. hic fœda colluuie laborat, igitur meit, non sequitur.

2. Maximè si purulentæ vrinæ cruentas excipiant. Nam fieri poterit vt quis sanguinem mingat à suppressis haimorrhoïdibus; vel quòd crus aut brachium abscissum sit; vel quòd patulis emulgentibus venis, natura excludat sanguinem qui qualitate vel copiâ in vitio est: vel à fracta vi iecoris, aut quòd renes, exuti genio, non fruuntur sanguine illo pro suo nutricatu: vel à calculo feriente renum venulas. Quare non statim in suspicionem abire debemus exulceratorum renum dum sanguis mingitur, nisi vnà pus elidatur. Pus excerni potest ex meatu vrinæ, pene, vesica, vreteribus, renibus, hepate, thorace, corde, pulmone, & habitu corporis: vide ergo quænam pars in querela fuerit; & quid vnà excernatur. Pus in transitu interdū exulcerat vias per quas fertur. Ita, inquit doctissimus Holerius, in corde abscessus & lapides inuenti fuere, in corpore quod pus minxerat; dein vnà sanguinem, integris renibus & vesicâ. Sæpè calculosis exulcerantur vreteres.

Mictus sanguinis varias ob causas.

Puris mictus ob varias causas.

LXXVI.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ ¹ παχεῖ ἐόντι, σαρκία ² μικρὰ, ἢ ὥσπερ ³ τρίχες ξυνεξέρχονται, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Vrina cum caruncula vel capillis.

LXXVI. Quibuscumque cum vrina ¹ crassa carunculæ paruæ ² aut veluti ³ capilli quidam exeunt, iis è renibus excernuntur.

Iam agit de vrina, vt est colliquamentum, hoc est, vt est excrementum substantiæ renum, hoc est, eius rei quæ substantiam eorum constituit. Renes enim videntur ex multis carunculis coaluisse.

1. Integris venarum rebus, vt nulla concoctionis ratio desideretur: quod beneficium concoctionis à venis est. Vult enim nullam desiderari rationem concoctionis: ac proinde significat, à vitio venarum non manare illas carunculas. Crassæ & oleosæ vrinæ significant colliquamentum adipis renum. Nam quæ excernuntur, aut sunt substantiæ rei, aut adnatæ substantiæ, aut contenta in re. Si crassæ fuerint vrinæ cum membranosis partibus, erunt substantiæ vesicæ excrementa, cum vrina verò tenui si excernantur carunculæ, erunt ab hepate, & venis partibusque diaphragmate superioribus, vt in febribus magnis: vt albæ, bullis obsitæ, infirmitatem caloris innati significant. Vrina crassa, hoc est, mediocris consistentiæ. Cùm à renibus prodeunt carunculæ, præcessit dolor renum, & vrina purulenta, nec adest febris. Nam cùm vehemens febris vrit, interdum sanguis in renibus & venis hepatis assatur, vnde quid simile carunculis mingitur, sed tunc nō est vrina mediocris.

2. Frustulatim dispersæ.

3. Interdum tamen hi prodeunt à crasso venarum sanguine; vt in his qui intemperanter viuunt, cùm præditi sint calido hepate, sanguine, & renibus. nam cruda lentaque pituita se in fila conglobare solet. Dum enim ventriculi vis stupet, talem proferre materiam viscidam solet: quæ attracta ad hepar, vbi ad renes calidos venit, vritur in fila, vel sabuleta; si verò putrescat in renibus, vermes ibi generantur; quod voracibus canibus sæpe euenit: vt & à gonorrhœa: vel ab vtero. Cùm à renibus, dolor istic fuit. à parastatis vasis, id

est, à semine manant hæc sæpè filamenta: nam à vesica nasci nequeunt: vesica enim in fibras resolui nequit. τριχίασιν hanc passionem vocant, quasi dicas, pilimictionem. Hippocrates hîc doctè loquitur: dicit ἀπὸ τῶν νεφρῶν, à renibus vel ex renibus; quasi dicat, nō à soluta renum substantia, sed à contentis in renibus, nam ibi concreuere. Doctè admodum enarrat hunc Aphorismum Galenus. Cùm itaque capillata materia excernitur, quia homo in calculosæ coagmentationis periculo est, refrigerentur renes illitu rosati vnguenti loti aceto, & pauca adhibeatur caphura. Tenuans diæta accedat, ventriculus roboretur, & flamma hepate venisque concepta, sero lactis cum iulapio violato vel rosato extinguatur. Si coagmentatio facta sit, chalybis succus in vinum solutus propinetur manè ad semunciam, cum duabus vnciis aquæ alkekengi. Vel sumat interdum hierā: & quotidie puluerem citronum, & milij solis, cum melle. Illustris matrona diu calculosum synagma maximis doloribus gestauerat, iam dictum remedium propinauimus: illud in cretam quasi puluerisatam solutum fuit, ac vnà cum vrina illud eminxit.

τριχίασις.

Cautio in metu calculi.

Historia.

LXXVII.

Furfuracea in vrinis.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ οὔρῳ [1] παχεῖ ἐόντι [2] πιτυρώδεα συνεξουρέεται, τουτέοισιν ἡ κύστις [3] ψωριᾷ.

LXXVII. Quibuscumque vnà cum vrina [1] crassa [2] furfuracea quædam efferuntur, iis vesica laborat [3] ex scabie.

Iam agit de hypostasi contra naturam, ratione colliquamenti earum rerum quæ sunt substantia rei: id est, quæ rem constituunt, aut quæ adnascuntur. Quattuor autem hypostases contra naturam recitantur ab Hippocrate, inter quas πιτυρώδης significat venarum aut vesicæ scabiem: quamcumque indicauerit, malum. Nam venarum scabies ratione communis officij intercepti, & ratione difficultatis curandi signum est malum, & etiam causa est mali. Vesicæ autem scabies, vt & reliqua vesicæ mala, lethalis est ratione communis officij intercepti, & etiam consortij cum aliis partibus.

Lib. 2. Prog.

1. Hoc est, moderatæ consistentiæ, beneficio concoctionis quam in venis accepit. Si enim cum tenui vrina prodirent, significationem adferrent, per causos, internas venarum tunicas abradi ab acerrimo succo, qui validissima à febre torretur. Quare hîc dicit, cum vrina crassa: vt nulla excusatio fit malè affectarum venarum. Vrina cruda est cum furfuribus, igitur venæ laborant: cocta est cum furfuribus, igitur vesica atteritur.

2. Id est, furfures tritici benè triti referentia.

3. Quòd nulla concoctionis ratio in vrinis desideretur, propterea que furfures ii venis ascribi non possunt: nec etiam renibus, nam horum resolutio per caruncula indicatur. Interna superficies vesicæ abraditur ab acri pituita, quare dolor & pruritus eam exercent. Quæ cum vrinis feruntur, vel ex naturæ lege sunt, vel sunt contra naturam: vt colliquationes totius corporis: & à venis, furfures cum tenui vrina; vel furfures cum vrina crassa, hoc est mediocri ac cocta, exclusi, ex vesica prodeunt. Alia in partibus continentur, vt crimnodes, grano attrito similis quod supterfugit molam; & furfurea ex labore venarum, si cum tenui feratur vrina pus, multum vrinæ mixtum, à partibus diaphragmate superioribus: à vesica, inæqualiter vrinæ mixtum: à renibus, æqualiter. Vesica superficie tenus exulcerata, sanari potest: inflammatio verò eius est insanabilis, interceptione communis officij. Molli medicina tractari vesica exulcerata debet, vt emulsione seminum quattuor frigidorum maiorum, seminisque papaueris & psyllij: cum trochiscis de alkekengi, ex decocto florum maluæ & althææ in sero lactis, vel ex aqua equiseti.

LXXVIII.

Ὁκόσοι ἀπὸ [1] ταὐτομάτου αἷμα οὐρέουσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. *Sanguinis mictus.*

LXXVIII. Quicumque repentè [1] ac confertim sanguinem mingunt, his ruptæ à renibus venæ significatio fit.

Explicat nunc rationem excrementi quod κατὰ φύσιν in renibus continetur, παρὰ φύσιν autem quod excernitur.

1. Hîc ἀπὸ ταὐτομάτου non significat vltrò: *Variæ causæ mictus sanguinis.*
nam id etiam potest fieri ab externa causa, vt ab ictu, lapsu, casu; nam ab his rumpi potest vena in renibus. Vel etiam vltrò reddi possit, vt intelligas sanguinem illum præter expectationem emingi, quòd nulla præcesserit causa manifesta quæ venam dilacerare potuit aut eam aperire, vt rerum leptomerarum vsus, nullus autem à foris impulsus. Vrinæ cruentæ *Prima Progn. [illegible]*
sunt sanguineæ vel prærubræ, significantque renes non fungi suo officio. Vt ventris prærubra proluuies, hepatis vitium indicat. Verùm non ita solet per dysenteriam effundi sanguis: hic verò multus repentè, meracus etiam, & qui in terram effusus concrescit, cùm à vase rupto exiliit. Sed vnde funditur meiendo sanguis? à renibus, vel à musculo vesicæ, vel vretere. Qua ratione id discernam? Sanè ab vretere vel à vesica parca funditur manu: & à vesica cùm venit, id fit vlceris vi, vnde dolor, pus, & laminæ. Plenâ verò manu à renibus & à vesicæ musculo. Vt noscam num à musculo, vel à rene? A rene qui mingitur sanguis vrinæ exactè miscetur: videturque tota vrinæ consistentia nihil aliud esse quàm tenuis ac dilutus sanguis, mox tamen sidit liquidus minimeque concretus, & rubicundus. A mus-

culo

culo verò vesicæ qui emingitur, non exactè permiscetur vrinæ, & in fundo depositus grumescit. quin hic grumus qui interdum citra vrinam excidit, & dolor quidam circa vesicæ musculum consistit dum meit. Varias itaque vides causas cur quidam meiendo repentè sanguinem fundant. hinc est quod veteres variè de hoc existimârint. Milesius, inquit Cælius, debilitate fieri dixit seminalium viarum, vel sequi in vsu venereo pro semine sanguinis emissionem. Sed, inquit, hoc commune est etiam iis qui in osculo vesicæ, quam vrethram vocant, vlcus habuerint. Est harum manifesta discretio. In iis enim qui vlcus habuerint, cùm mictum fecerint, sanguis fluit, attestante mordicatione & dolore; & aliquando egestione corpusculorum quæ ἐφελκύδες Græcis vocantur. In iis verò qui debilitate seminalium viarum afficiuntur, solo tempore veneris exercendæ sanguis excluditur, nullis corpusculis, & mictum faciunt nulla mordacitate vexante. Notandum quod Cælius Aurelianus annotauit libro quinto Tardiarum passionum capite quarto, Solent, inquit, sicut in podice, vel fœminarum sinu, aut matricis collo, etiam in vesica haimorrhoïdes generari, quæ fluorem sanguinis præstant, quibusdam interuallis variatum, quod oportet apprehendere prudentem, cùm non coaceruata primò fuerit effusio, sed augmentis quibusdam promota, interiectis defectionibus, ac sæpè retento sanguine doloris pube tenus admonitione*cessante cum tensione inguinum, & grauedine clunium, vel renum consensu: & cùm sanguis eruperit, supradictorum releuatione sequente. Siquidem aliquando inflatæ ac tumentes haimorrhoides difficultatem vel abstinentiam faciunt mictus, dysuriam Græcis vocatam vel ischuriam. Hactenus Aurelianus. Archigenes verò dicebat, vt statis periodis menses & hæmorrhoïdes, ita & certis vicissitudinibus interdum plethora se effundit per renes & vesicam. hoc fit apertis à natura venis. Galenus cruentas ab hepate etiam proficisci putat, vel à renum imbecillitate, aut rupta in iis vena, erosa, vel aperta. Rupta vena effundit liberali manu sanguinem purum, ac id repentè. Diapedesis cruentat vrinam ita, quasi quis lauerit recenter mactatam carnem in aquâ. Exesum vas ab vlcere, non purum profert cruorem, nec plena manu, nec subitò. Holerius sanguinem etiam mingi affirmat, si immoderato exercitio exardescant renes, vel successu ab equitatu. Hippocrates verò hîc loquitur de eo quod plerumque euenit, quòd scilicet mictus ille sanguinis prodeat à rupta vena in rene à plurimo crassoque sanguine tendente ac rumpente venam, vel à calculo contundente. Et propterea addit ἀπὸ ταυτομάτου, quasi dicat, si inopinanter fundatur meiendo sanguis, ita vt nullus alius qui appâret intùs morbus vel morbi causa, vel dolor aliarum partium in querela fuerit, sed inopinatò funditur, vel ictus, saltus, lapsus, actève quid potulentum prægressum fuit.

5. Tard. pass. 6.

* attestante

LXXIX.

Ὁκόσοισιν ἐν τῷ [1] οὔρῳ ψαμμώδεα [2] ὑφίσταται, τουτέοισιν ἡ [3] κύστις λιθιᾷ.

LXXIX. Si cui in [1] vrina sabulosa [2] resideant, huic vesica ex [3] calculo laborat. *Sabulosa vrina.*

Explicat rationem excrementi quod præter naturam in vesica & renibus continetur.

1. Tenui, aquea, & alba: nam intercipitur à renibus, calculo impeditis, vrinæ materia crassior; vel quod vesica frigore calculi labefactata nec vrinam mitigat, nec à renibus prolectat admodum.

2. Dicit, ὑφίσταται, hoc est, resident: nam grauia sunt & maiora hæc sabulosa, quàm arenulæ illæ quæ ex ardore hepatis & venarum, sanguinem vrente, vnà cùm vrinis effunduntur, nam hæ lateribus matulæ adhærent, nec digitorum attritu eam asperitatem & molem præ se ferunt, qualem edunt sabulosa illa ex renibus vel vesicâ profecta. Interdum & calculi & sabulosa fatigant. Putris aliquando pituita ita imitatur calculum in vesicâ cõcepta, vt quis eum adesse putet. vt etiam pus. sed & tria hæc consociari possunt.

3. Addit Galenus, vel renes, nam hoc subintelligi. Hoc autem fit, quod σύμπηγμα sabulosum fiat morâ, cùm diu arenulæ illæ hærent renibus: tunc enim sensim parcaque manu excernuntur. Non sequitur, non fundit sabulosa, igitur non laborat ex calculo. nam quibusdam calculi impacti renibus nunquam arenulas fundunt. Secui olim Illustrem quendam Dominum veneno ab Hispanis sublatum, cui innati erant maximi calculi renibus. nec vnquam eorum indicium editum fuerat, nisi quòd interdum ab equitatione sanguinem meieret. Erant autem carni renis innati. Optimum remedium, cutiones cum paruis locustis in puluerem redactis, adiecto semine milii solis: ac melle excepta. Vbi ren calculum habet, dolor acutus eum fatigat, ac peruadit ad testes, & stupet crus, ac vomunt. His verò quos calculus in vesica affligit, tam acerbi sunt dolores, vt nunquam his taceat dolor. Est autem calculus, glutinosi & crassi humoris coagmentatio lapidosa. Hæc duplicem focum habet, vnum in rene, alterum in ipsa vesica. In rene quidem, cùm ante cœptam duci vrinam, quod Hippocrati est πρὸ οὐρήσεως, illîc coagmentatum sabulum, in vesicam illabitur, nec inde ilicò exclusum corticatim crescit ac in calculum assurgit. In vesica verò focus est, perfecto vrinæ ductu, quod est μετ' οὔρησιν Hippocrati, cùm ibi fit hæc coagmentatio lapidosa, hoc est, τὸ σύμπηγμα, quod facile fit à lento succo in vesica imbecilli puerorũ, nam hi calent, vt etiam in senecta, quòd cunctando inibi durescat materia. *Calculus quid, & foci, & signa.*

Putat

Putat Hippocrates, non enasci calculū in vesica μετ' ἥβην à quadragesimo secundo, ad sexagesimum tertium ætatis annum: ob victus sobrietatem. sed si concreuerit ea ætate, id fieri ... quia in matura ætate gignendi in vesica calculi nulla est causa efficiens, nec materialis. Est enim vis expultrix vesicæ tunc valida, & glutinosi humoris vacuitas. In pueris congestionis lapidosæ μετ' ἥβην causa est, lentus à voracitate succus, qui diu morā trahit in vesica imbecilli. Quare sæpè nocte emingant pueri. Reliqua ætas ad sexagesimum tertium ætatis annum, lapidosæ coagmentationis focum habet in renibus. In pueris itaque calculi coagmentantur μετ' ἥβην, hoc est in vesica. & corticatim augescūt. Et grandæui quoque focum habent in vesica coagmentationis lapidosæ; corticatim etiā in vesica crescit: tandem cum regi nō potest amplius imperio vesicæ, cruciatus atrocissimos facit, cùm meiere cogitur homo: quod sæpè fit nisu temerario pressæ vesicæ: irrito tamen conatu nititur molestum excludere calculum; & tunc pro calculo substillum vrinæ edit. Si itaque crebra meiendi adsit cupiditas, cum summa difficultate in mictione extrema, cum vrina lactea, crebroque diuersis coloribus variegata; sique accesserint causæ congestionis, ac partium vicinarum grauitas, sique medio cursu intercipiatur vrina, muccusque innatet, & gutta sanguinis interdum in mictionis fine prodeat, calculus vesicæ in vitio est.

LXXX.

Vesica affectuum diagnosis ...

Ἤν αἷμα οὐρέῃ καὶ[1] θρόμβους, καὶ[2] στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς[3] τὸ ὑπογάστριον, καὶ ἐς τὸ περίναιον, τὰ περὶ τὴν[4] κύστιν πονεῖ.

LXXX. Si quis sanguinem vnaque [1] grumos sæpè mingat, ac [2] stranguriam habeat, vnaque dolor incidat in [3] aqualiculum, & in interfœmineum, huic vesicæ vicinæ [4] partes laborant.

Sanguinis grumi mictus. 1. Quòd sanguis in amplam capacitatem delapsus grumescat. Nam cum sanguis excidit suis acetabulis, aut necessariò grumescit, aut putrescit: si in patuā capacitatem excludatur, tunc vel putrescit, vel suppuratur. Qui sanguis fluit liquidus à renibus, exesis a venis renum, vel ob imbecillitatem eorundem, vel si per diapedesin exudet, vel ab apertis venis renum, vel à dilatatione venarum emulgentium, siue à iecoris imbecillitate, vel ab vteris vlceratis, vel à vesicæ corpore, si coacerue tur in vesica, grumescit. & grumus ibi putrescit ac acris fit, vnde stranguria, vel phlegmone, vel vlcus vesicæ, vnde dolor vicinarum.

2. Hoc est, vrinæ stillicidium cum difficultate mingendi: stranguria cōprehendit ischuriam & dysuriam. Fit à vesicæ imbecillitate, vel à phlegmone osculi vesicæ, vel à grumo, pure, pituita putri lēta, vel ab acerrima bile: fit etiā ab oppressione vesicæ à calculo. Est talis in vesica affectus, qualis in aluo est tenesmus.

3. In pectinem & perinæum, vbi vreter vesicæ iungitur. Hic agit de doloris proprietate: nam dolor à dolore distinguitur ex proprietate; deinde ex intermissione, aut assidua ex eius infestatione; ex vehementia aut leuitate, teste Galeno 6. Aphoris. 56. Hypogastrium vel hypocystium (nam antiqui inferiorem ventrem κύστιν vocārunt) est regio situs vesicæ in abdomine.

4. Ducta tecmarsi ex immutatione qualitatis. Ceruicem vesicæ affectam denotat vel attici ipsam vesicam, vel vreteres, podicem, & perinæum, & longanonem, ex mictione sanguinea, thromboди, & stranguria, ac partium iam dictarum dolore in diagnosin venimus vesicam grauiter affligi. Vidi senes qui ex vesica laborantes excernebant tam lentam pituitam, vt quis meritò dixisset ipsam vesicam emingi; acerbi aderant dolores: hi moriebantur. Grumos præclarè soluit rubia tinctorum, cum semine nasturtij, & spermate ceti, cum mumia, vt fiat puluis. *Historia.* *Remedium.*

LXXXI.

Ἤν αἷμα καὶ[1] πῦον οὐρέῃ, καὶ[2] λεπίδας, καὶ[3] ὀσμὴ βαρεῖα ᾖ, τῆς κύστιος ἑλκωσιν σημαίνει.

LXXXI.

Si quis sanguinem aut[1] pus mingat, cum[2] squamulis, & cum[3] graui odore, vesicæ exulceratæ significatio fit. *Vesicæ vlceratæ signum.*

Aliter etiam vesicæ exulceratio distinguitur à renum exulceratione, & ab eo pure quod manat à suppurato pulmonum: Si enim pus vrinæ non permisceatur, vesicæ significatur exulceratio. Si inaequaliter vrinæ permisceatur, renum; si æqualiter, pulmonum suppuratum denunciat. Verum Hippocrates hæc per graueolentiam distinguit. Nam in pulmone si fiat suppuratiō, pus id, ratione generationis, non fœtet: nam à pleno calore elaboratum fuit. Et propterea, quia per longos anfractus manat antequam excernatur, etiamsi malè oleret, amitteret tetrum illum odorem. Sic etiam purulenta vrina ex renibus excreta non ita fœtent, quia in itinere graueolentiam amittit pus. Ex vesica verò exulcerata quod excernitur pus, graueolet: quia cum parum ibi fit caloris, pus putredinem facilè concipit, & tetrum odorem longa via non amittit. Huc accedit quod pus partium membranosarum, soleat esse graueolens. Renum autem exulceratio significatur, primùm, si pus inæqualiter vrinæ fuerit permixtum. *Pus cur interdum non fœteat.* *Renū vlcerati nota.*

1. Si fine mingēdi pus nō faciat, & nō per interualla id excernat, & si antè dolorē pectoriū senserit, nūc verò doloris pondus sentiat, & sequatur rigor, hoc cōfecti puris documētū erit. *Vesica vlcerata nota.*

2. Squa-

2. Squamulæ albæ, colore & idea vesicam referentes: nam sunt resolutæ vesicæ particulæ. Excernuntur cum vrina non tenui.

Pus in vrina vt noscatur. 3. Fœtet pus cunctando; & membrana facilè putrescit, & nulla aliena prædita est mistione, & sanguinis expers est. Semen pendulum est in vrina; pituita quassata non ita vt pus diffluit. pituita non ita fœtet, & periodis quibusdam manat. *Remedium.* Lac asininum hîc summè prodest: & emulso seminis psyllij & papaueris, & quattuor seminum frigidorum.

LXXXII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ [1] οὐρήθρῃ φῦμα [2] φύεται, τουτέοισι [3] διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύσις.

LXXXII. Quibuscumque in fistula [1] vrinaria phyma [2] existit, phymate [3] expurato liberantur.

Vrinæ suppressio. Vrinæ suppressæ causa varia. *Vrinæ supprimuntur variis de causis: interdum ab exhausto sero per sudores: interdum à materia per deductionem deriuata, vt sequenti Aphorismo traditur. vel id fit criticùs, vt quibus futura est crisis, iis vrinæ supprimuntur. interdum symptomaticùs, idq; vel vacua vesica, ob consumptionem extremam seri à calore præter naturam: vel propter obstructionem renum & meatuum vrinariorum: vel quia vesica à calculo obstruitur: plena verò vesica, à refrigeratione vesicæ: vel collum vesicæ attollitur in molem ab inflammatione, scirrho & cæteris, vel ob tumorem longanonis aut vteri. vel à siccitate conniuente meatu, vt in causo. vel caro fungosa in meatu, vel quòd ibi fit verruca aut callus: vel grumus, pus, pituita. Si glandulæ parastatæ exulcerentur, deficit humor oleo similis qui in fistulam funditur, ne acrimonia lædatur, vnde conniuet tunc vrinæ meatus.*

1. In eo vrinæ ductu qui est in pene. Quod phyma vel tuberculum, habet pepasmi capacem materiam: vnde vrina intercipitur. Innascitur meatui vrinario, vel collo vesicæ.

2. Quod ischuriam parit, plenâ vesicâ.

3. Id est, à suppurato & puris eruptione: tunc enim liberè profluit vrina. Ineunte morbo fotu aquæ tepidæ, & litu oleorum discute phyma quod suppurari potest. Sed caruncula, quia pepasmi expers est, si impedimentum fecerit, consumi debet, abstergeri vlcus & claudi. Vide Pareum & Amatum Lus. 4. cent. 19. Ne moriatur æger, inquit Holerius, cogimur carunculam illam absumere & rumpere, factâ excorticatione ibi. *Remedium.* Remedio carunculis est oleum cucumeris asinini, remixtum cum vnguento rosato, cui pauca grana sublimati vel præcipitati adduntur; candela cerea immittetur doctâ manu: vel hæc adduntur vnguento de tutia. *Historia.* Quidam triginta fere annis ita laborauerat, vrinâ semper tenui filo fluente. his recreatus fuit. In omni suppressione vrinæ, sudoris, vel diarrhœæ, fit palindrome ad venas; symptomaticaque translatione cerebrum afficitur: si tres quattuórve dies supprimantur. In phymate non vtendum mordentibus, vt in hypersarcosi: in quâ candela etiam cerea oblita pompholyge, antimonio, caphura, cum quibusdam succis immittitur.

LXXXIII.

Οὔρησις [1] νύκτωρ πολλὴ γινομένη, σμικρὴν [2] τὴν ὑποχώρησιν σημαίνει.

LXXXIII.

Vrinæ mictio [1] de nocte plurima facta, paruam [2] significat deiectionem.

Deriuationes bonæ. *Quasi dicat, Deriuationi maxima vis est in fluxibus, vt scilicet auertatur ad proxima, incumbens parti affectæ materia morbifica. Ita Galenus liberauit Boëthi vxorem, mota vrina, ab vterino profluuio. Sic theriacam damus in diarrhœa. vrinam mouemus in nimio* *Sensus Aphorismi.* *sudore. in vulneribus per vulnerarias potiones abripimus materiam illam aliò, quæ phlegmonem accerseret. in vteri haimorrhagia hypochondriis vel mammis cucurbitas damus. in narium haimorrhagia venam brachij pertundimus.*

1. Quo tempore concoctioni & distributioni operam dat natura.

2. Si nulla immoderatæ potionis excusatio adferri possit. Deriuatione materiæ, & denegato fæcibus vehiculo: vel exugente hepate calidiore humiditatem ab intestinis.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER V,

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Spasmus. [1] Σπασμὸς ἐξ [2] ἐλλεβόρου, [3] θανάσιμον.

I.

[1] Spasmus ex [2] elleboro, [3] funestum.

Argumentum libri huius. *Hac parte hypercatharseos & plenitudinis Symptomata, thoracis atque pulmonum morbi, vis frigidi & calidi, γυναικεῖα, hoc est, mulierum affectiones continentur. Quarto libro egerat de omni euacuatione, quacumque ratione eueniat: at immodicas sequitur interdum spasmus; de hoc iam agit.*

Spasmus duplex. 1. Est duplex spasmus, alius est per se, alius ex euentu. Per se, cùm instrumentum motus, causam continet in se. hoc est, inanitionem, vel repletionem: ex euentu, cùm excretrix vis vindicare nititur se à re molesta quæ ferit cerebrum vel neruos. Spasmus itaque, qui non ab acredine ellebori, sed qui ex hypercatharsi, iam humido neruorum dissipato obortus fuerit, est funestus.

2. Multis rationibus à pharmacopoeiâ fit spasmus: vel enim quòd acerrimos succos adducat ventriculo, vel acri pharmaci vi quòd rodatur ventriculus, vel ab hypercatharsi, vel à trahendi vexatione: nam nerui afficiuntur ob illam sympathiam quam habent cum stomacho. Hypercatharsis fit, non omnino exhaustis vasis, sed quòd æquabilis humorum proportio deficiat in his: inde spasmus est calamitosus, interceptione communis officij, doloris acerbitate, & curandi ἀδυναμία quòd ab exhausto fiat: quæ causa est insanabilis, vt prudenter hîc in Scholiis Duretianis annotatum est. Vt etiam hoc, quod non scribat hîc Hippocrates ὑπὸ ἐλλεβόρου, sed ἐξ ἐλλεβόρου, ὑπὸ enim significat causam efficientem: at ἐξ vacuitatem significat rei quæ in quæstionem venit, quòd hîc absentia est ellebori, vt exclusum iam elleborum spasmus sequatur. Vide itaque quale pharmacum sit elleborum, & quibus id sit exhibendum, quibus in morbis, quo tempore; quoque modo antè parandum sit corpus ad elleborum, & quænam materia sit educenda.

3. Vt signum exhausti humidi primigenij. Quattuor autem in vniuersum sunt causæ ob quas côuulsio ab elleboro possit dici lethalis. prima est ab hypercatharsi: secunda ob affectionem nerui sextæ coniugationis: tertia, ob prauitatem succorum quos attrahit elleborus in ventriculum: quarta, ab interceptione officij partium quæ ab elleboro côuelluntur: & hanc causam vult hîc assignare. Ob morsum autem ventriculi excitatus spasmus, sanatur pharmaco vomitorio, aut alio quod sua lenitate acrimoniam mitigat humoris. Nam spasmus ab acredine ellebori est sanabilis; ita à materia acri attracta ab elleboro ad ventriculum. Sed à nimia effusione est lethalis: cùm, inquit Galenus, consummata est siccitas, primùm suræ musculi contrahuntur. Historiam non lethalis spasmi refert hîc Galenus de adolescente qui elleborum biberat: & 12. Methodi vltima pagina fol. 311. Vltraiecti quidam in officina medica, me præsente, purgandi causa, ellebori albi radices siccas masticabat, & vorabat: dicebat se id sæpiùs fecisse innoxiè: Tandem nimia profusione aluina enecatus fuit. In nimio alui profluuio hoc maximè iuuare solet: Accipe theriacæ semidrachmam, aquæ theriacalis semunciam, aquæ cinnamomi vnciam: aquæ cardui benedicti vncias duas: misce. Homo hydrelæo tepido immittatur. — Spasmus quo funestus. — Historia. — Remedium.

II.

Ἐπὶ * [1] τρώματι σπασμὸς [2] ἐπιγενόμενος, [3] θανάσιμον.

*τρῶμα Spasmus à plaga.

II.

Conuulsio quæ in [1] plagam [2] incidit, calamitosa.

1. Intellige omnem grauem offensam quæ venit à foris: vt à luxatione, ictu, casu, vstione:

ne: nam dolor cùm prolectet materiam in partem, vt si sensilis admodum ea fuerit, vt neruosa, vel viscus princeps, vbi materiæ copia, si exitu prohibeatur illa materia, inflammat partem ac replet. Quin ex præcipiti haimorrhagia nasci in vulnere spasmus potest, ab exhaustu neruorum, vel quòd ad internas partes repit humor; vel quia acerrimum pus mordet neruos; vel quòd acri remedio nudus neruus incurratur; aut si nudus neruus stricto frigore percellatur.

2. Hæc vox plerumque in malam partem accipitur, vt ibi, Rigor in causum si incidat, bonum.

3. Ratione exhausti, vel interceptione communis officij, vel translatâ materiâ à parte ignobili, in nobilem: Multis autem modis conuulsio in plagam cadens est perniciosa: vt si sauciatur caput aut finis musculi: nisi enim tunc appâret tumor, incidet conuulsio, translatâ materiâ à parte ignobili, scilicet carne, ad cerebrum: vel si sauciatum sit caput ipsum aut temporum musculi; tunc enim tumor cum vulnere aut vlcere salutaris, & conuulsionis expers. Si verò tumor repentè, ita vt nulla διαφορήσεως excusatio adferri possit, euanescat; pars opposita futuræ mortis signum dabit. Siquidem posteriores corporis partes occupauerit plaga, spasmum adferet: Sin anticas & genus venosum, maniam dabit. Præterea τραῦμα in articulos cadit, estque calamitosum. Hinc est quòd Hippocrates vlcera, non, nisi vino, madefacere iubet, indicatione sumpta ab vlcere, quod postulat detergentia & siccantia: addit, nisi sunt in articulis. Indicatio enim quæ à parte sumitur, vincit eam quæ ab affectu: hæc verò, aqua & oleo madefacere oportet, conuulsionis metu. Præterea, vt anteà monuimus, in vulnera temporum incidit conuulsio: quare etiamsi tenuis foraminis vulnus in temporibus consisteret, vel tumor ibi conceptus esset, nunquam adduci debemus vt incidamus tempora, conuulsionis metu. Nam cõulsio cadens in tempora, tollit officium partis, cuius officio carere non debemus, nam cibos capere non possumus temporibus conuulsis. Calamitas autem conuulsionis in vulneribus percipitur ex immutatione in qualitate, nam humidum efficitur: in charactere, ex solido tumidum; in mole, ex mutatione in excrementis; sanies enim loco boni puris effluit: & in actione; inuoluntariè enim partes mouentur. Tandem cadit in vulnus conuulsio ob exhaustum: nam tunc & ratione exhausti, & ratione conuulsionis calamitas imminet. Itaque quæ vulnera sauciant magnas arterias & venas, ab exhaustu accersunt spasmum, qui tamen non semper est calamitosus: quæ verò neruosis infliguntur plagæ, spasmum faciunt, ob neruosum violatum genus: nam sæpe cùm nerui inflammantur aut neruosa, oritur spasmus tandem, ob interceptam saniem in parte neruosa, quæ mordicat. Θανάσιμον, periculosum, dicit Galenus hîc, vt sæpe etiam aliàs, significat. Optimum in neruis ac musculorum extremitatibus remedium est oleum extusum ex sem. hyperici, cui immiscentur ac immacerantur flores hyperici.

Plaga in diuersis partibus.

lib. De vlceribus.

Temporum vulnera.

Quid significet Θανάσιμον.

Remedium.

III.

Αἵματος πολλοῦ ῥυέντος, σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος, κακόν.

Spasmus ab haimorrhagia.

III. Nam quæ ex nimia sanguinis profusione incidit conuulsio vel singultus, malum.

Ætiologia præcedentis Aphorismi. Exhausti ratione, & interceptione officij partis quo carere non possumus, & translatione materiæ ad partem nobilem. Singultus quidem ratione intermissi officij ventriculi: conuulsio autem, exhausti ratione. Immoderati fluxus causa sunt externæ, ictus, casus, lapsus: internæ, erosio, ruptio, & apertio venæ. Fluit autem per os, nares, anum, pudenda. Singultus conuulsio quædam est ventriculi, non propriè, non enim ventriculus est musculosus: fit nonnunquam à flatu, nonnunquam à repletione, aliquando à praua cibi qualitate: interdum ab acri qualitate: nonnunquam exhausti ratione, vt hic, & 7. aph. 17. A reuulsione datur sem. hyoscyami ℈ cum haimatitidis ʒß. coralli ℥. seminis papaueris ℥ ß. cum conserua rosarum. Euenit hæc conuulsio, quod vasa sanguinea symmetria succorum fraudata neruos sugant. Remedio haimorrhagiæ ex naribus maximè sunt reuulsio, quæ fit venæ sectione & cucurbitis. vt si ex naribus ruat, aperi tenuis ictu externas brachiorum: ac repetitis vicibus elice. Vidi iuuenem qui totam domum ferè è naribus sanguine commaculauerat vndante, dixisses nihil reliquum vitæ aut sanguinis superesse: pallebat etiam natura: secta ei fuit in brachio vena: tres vnciæ elisæ primò: dein bis vel ter vncia: euasit. Nam quæ remedia frigida ilicò capiti admouentur, spasmum adferunt, refrigerato ac repleto à sanguine capite. vel ruit in pulmonem. Quod de haimorrhagia hîc dicit, idem dici potest de omnibus causis exhaustus.

Singultus causa.

Remedium.

Historia.

IIII.

Ἐπὶ [1] ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ [2] λυγμὸς ἐπιγινόμενος, [3] κακόν.

IIII.

Conuulsio quæ immodicam sequitur [1] purgationem, aut [2] singultus, [3] malum.

Iam vniuersim pronunciat de omni pharmaco, quod primum de ellebore dixerat.

1. Qua non solùm vitiosus humor, sed etiam succus alibilis excluditur.

2. Nam, dicit hîc Galenus, singultus Hippocrati est conuulsio stomachi.

3. Tum ab exhaustu irreparabili, tum priuatione actionis partium quarum officio vita carere nequit. A causa est hæc conuulsio insanabili: Et adest symptomatum vehementia,

& virium infirmitas. Quæ hîc dicuntur ita intelligi debent, vt nulla ratio desideretur puerilis ætatis, consuetudinis &c. Sed quamobrem spasmo nerui affliguntur in hypercatharsi? Causa est quòd pharmacum, in initio suæ actionis, peculiarem sibi humorem ex vasis prolectat, vltróque eam, copiam qua massæ sanguineæ mancipatus erat: (non enim totum educit: nam si hoc fieret, mors conuulsionem anteuerteret) deinde sequaciorem succum abducit: tandem purum sanguinem elicit, qui tamen particeps adhuc est reliquiarũ succorum nutriciorum aliorum. hunc enim natura tutata fuit instar opum extremarum. Hinc tandem venit mors, non tamen ante spasmum, (qui euenit, quòd venæ & arteriæ sugant madorem sanguineum ac spiritus ex neruis) & syncopen.

V.

Aphonia & conuulsio in ebrietatem cadens.

Ἢν μεθύων ἐξαίφνης [1] ἄφωνός τις γένηται, [2] σπασθεὶς [3] ἀποθνήσκει· ἢν μὴ [4] πυρετὸς ἐπιλάβῃ, ἢ ἐς τὴν ὥρην ἐλθὼν, καθ' ἣν αἱ [5] κραιπάλαι λύονται, φθέγξηται.

V.

Si quis ebrius repentè [1] obmutescat, [2] conuulsus [3] moritur: nisi [4] febris incidens eum corripiat, aut quo tempore [5] crapulæ solui solent, vocem edat.

Agit nunc de Conuulsione per se ex repletione, quæ fit neruis imbutis multo humore, labefactatóque cerebro à compressione vel ab obstructione. Cùm enim opprimitur cerebrum, consecutio deprauationis omnium actionum ipsius adfertur naturalium (vt est somnus) sensificarum, motus, & actionum principum. Est autem ebrietas varia, pro eius natura qui bibit, & pro vini conditione, in facultate, calore, consistentia, & sapore. Si quis enim cute perspirabili vtatur tenui vino, quod asperando est neruis molestum, is non facilè ebrius fiet: aut si fiat, facilè euanescet ebrietas. Si verò quis non perspirabili cute, vt mulier, se liberalius vino inuitat, vt non facilè ebria fiat, diutissimè tamen durat illa ebrietas: cerebrum enim in his frigidum & humidum vnà cum ventriculo; hinc inopia caloris natiui, vnde non facilè dissipantur vapores è vino elati.

Ebrietas varia.

1. Vocis expers, & vnà motus: per conuulsionem enim denegatur motus spiritibus animalibus in partes inferiores. Interdum aphonia significat labefactationem facultatis animalis & vitalis, sublato simul respirationis vsu à nimio febrili calore, vnde ait, Aphoniam quæ in febrem ardentem cadit, esse funestam: labefactatis facultate vitali, nimirum, & animali: vitalis ab exhaustu laborat per illas febres. Febricitat quis? fit aphonos; hoc est, sine voce, nunquam sanabitur. Si verò vocem edat, quamuis non loquatur, sanabile malum. Hæc aphonia, de qua hîc agit, fit à crassis vaporibus, qui carotidas arterias ac plexum choroïdem intercipiunt, vnde sensus & motus non planè tollitur vt in Apoplexia, sed stuporem quendam præbet. apoplexiæ tamen æmulus affectus est, sed qui non in paralysim, sed in spasmum desinit totius corporis.

2. Labefactata vi cerebri ab oppressione, & neruis multo vapore & humore imbutis, vnde actio vitæ necessaria intercipitur. Conuulsio interdum febri finem imponit, si soluatur eâdem quâ inuasit horâ. Dicet quis, Quomodo cùm Aphono cerebrum resolutum sit, conuulsus moritur? Respondemus, id fieri choroïde plexu repleto, cerebroque aucto plethoricis causis: nec Aphonia hîc sumitur pro vera apoplexia, in qua resoluitur cerebrum: sed cùm id superatur à materia morbifica, pro concussiuo motu, reddit conuulsiuũ.

3. Quia denegatur exitus spiritibus animalibus in partes, & calor natiuus non potest se explicare, sed translatâ materiâ in musculos, conuulsio accidit; quæ vt specie non videatur funesta, tamen interceptione actionum ad vitam necessariarum, est lethalis. Sensus est, si tanta sit cerebri oppressio, vt æger vocis expers reddatur, & non pateat exitus animali spiritui ad motum, vnde significatur summa caloris infirmitas, moritur.

4. Quæ proportione magnitudini causæ respondeat. Crapula enim, ebrietatis soboles frigida, soluitur modico vini vsu. Ita febris hîc explicat calorem naturalem, & neruos infirmos partis confirmat.

5. Pro vini conditione, ægri peculiari naturâ, loco, & tempore soluitur ebrietas. Galenus dicit secundo vel tertio die eam solui, nam crasso vtebantur vino Græci. aliis in locis sex vel septem horarum est ebrietas: sed efficientis & suscipientis ratio est habenda.

VI.

Ὁκόσοι ὑπὸ [1] τετάνου ἁλίσκονται, ἐν τέτταρσιν ἡμέρῃσιν [2] ἀπόλλυνται· ἢν δὲ ταύτας [3] διαφύγωσιν, [4] ὑγιέες γίνονται. *Tetanus.*

VI.

Quos [1] tetani vis magna exercet; intra quartum diem [2] intereũt: quod si hos [3] effugerint, tetano leuantur, & [4] sani euadunt.

Eò spectat hic Aphorismus, vt intelligamus quidnam commodum fit conuulsioni, & quænam in ea sit opportunitas medendi. Conuulsio ab exhaustu, naturæ est incommoda vt signum, & vt causa, & vtroque modo. Vt signum exhaustus, in oculis, & in facie elucet corporis interna prædia depopulari, ac madore genuino exui, vnde conuulsio tenerrimarum partium fociet: vt causa, duobus modis, aut enim doloris vim maximam adfert, vel interceptionem communis officij:

vel

vel utroque modo, ut in singultu & à dysenteria. Conuulsio etiam à repletione, mala, ut signum & ut causa: ut signum, indicat enim cerebrum oppressum materia copia; ut causa, ratione doloris, qui partem maximè infirmam reddit, & ratione interceptionis officij. Quod verò natura ad infirmitatem adiungat oppressionem à materia copia & contumacia, calamitosum.

1. Distentis ceruicis potissimùm musculis. Est autem maxima ceruici cognatio cum septo transuerso, quòd nerui è quarta ceruicis vertebra prodeuntes, finiantur in septo transuerso: hinc spasmo tenta ceruice, intercipitur respiratio. ἀνέλοντο magnitudinem denotat mali.

2. Doloris intolerabilis vi, & actionum ad vitam necessariarum interceptione, & maximè thoracis: & est morbus acutissimus. tales verò primo quaternario crisin accipiunt. Intereunt hi quartum intra diem, interceptione actionis. Nam cùm duplex sit actio per quam est vita, nutritio, & respiratio, per tetanum intercipitur respiratio. Musculi enim thoracem mouentes vim suam amittunt in tetano, vnde homines fiunt pneumatici; fuligo enim non expellitur, nam adest respirandi difficultas, & pulmones incalescunt trahuntque è capite pituitam, quæ magis difficultatem spirandi auget.

3. Medelâ, vel analogâ à febre incidente. placato dolore, quò natura habeat locum se firmandi, quò superet causam morbificam.

4. Absumpta & exclusa materia quæ neruos tendebat. In quam rem incumbit natura contentione quadam, illius doloris, ac interceptæ actionis impatiens. Totum corpus oleo immergatur tepenti, maximeque ceruix happsis foueatur.

VII.

Epilepsia sanatus.

Τὰ ¹ ἐπιληπτικὰ ὁκόσοισι πρὸ τῆς ² ἥβης γίνεται, ³ μετάστασιν ἴσχει. ὁκόσοισι δὲ ⁴ πέντε καὶ εἴκοσι ἐτέων γίνεται, τοτέοισι τὰ πολλὰ ⁵ ξυναποθνήσκει.

VII.

Comitiales morbi, aut conuulsiones ¹ epilepticæ quibus ante ² pubertatem eueniunt, ³ curationem recipiunt: at quibus eæ eueniunt ⁴ vigesimoquinto ætatis anno, ⁵ maximam partem commoriuntur.

Scopus authoris est, ut, cùm docuerit quot modis fiant conuulsiones, videlicet à siccitate & repletione, deinde doceat ut illæ finiantur & curentur.

Epilepsia causa & species.

1. Epileptici paroxysmi. In epilepsia quibusdam vicissitudinibus quatitur totū corpus spasmo, cum sensuum omnium affictione. Fit autem epileptica conuulsio aut per idiopathiam, aut per sympathiam. Per idiopathiam duobus modis: vno, cùm cerebrum prauâ qualitate imbutum est, vt lanæ imbuuntur tincturâ quæ elui non potest. altero, cùm in se continet causam. ea autem duplex est, melancholicus humor, aut pituita. Fit in pueris ob materiæ copiā, & ob neruorum infirmitatem: senibus, ob melancholiæ vbertatem. Per sympathiam duplex est ea quæ fit epilepsia: aut enim à ventriculo fit, aut ab aura venenata. Est autem Epilepsia typica & periodica totius corporis conuulsio, cum mentis & sensuum læsione. Periodica quidem est ebriorum conuulsio: suam enim habet periodum, sed non est typica.

Epilepsia, quid.

Aetas, pubertas.

2. Antequam Venerem agnoscere, vocemque asperiorem edere incipiunt. Pubertatis tempus definit hîc Galenus à decimo quarto anno, ad vicesimum quintum.

3. In pubertate; confirmatis neruis exhaustâ materiâ per caloris natiui ἔκλαμψιν, hoc est explendescentia calidi natiui. Μετάστασις, significat alterius morbi successionem, quæ solet longè priore calamitosior esse: sed hîc in bonam partem accipitur: quòd nimirum robur succedat, post causæ morbificæ amotionem per eclampsin calidi natiui materiam absumentis, & neruos confirmantis.

4. Cùm ex aspera voce grauem edere incipiunt. Et quanto seriùs ab ea ætate inualescit, tanto erit contumacior.

5. Hoc est, ad vltimum vitæ spacium protrahuntur: quòd peculiari & inemendabili cerebri vitio euenire videantur: quòd continuò materiam gignat. nec iam ampliùs, per ætatis decursum, validam in melius mutationem corpus inibit. Addit τὰ πολλὰ; nam nonnunquam fatiscente ætate soluitur. plerumque tamen, propter vitium per idiopathiam cerebro conceptum, commoritur. Quasi dicat Hippocrates, etiam ante decursam hanc ætatem remediabimur puerorum madori: vt rebus calidis & siccis is à neruis abigatur, veque illi robur acquirant. Quare radicem pæoniæ collo appendimus, ac in sorbitiunculis eam coquimus, damus mel scillæ vi imbutum. hyssopo ac rosmarino cibos coqui iubemus. Cuidam iuueni à manu repebat quid per humeros in ceruicem & caput, mox cadebat. Post prouisionem habitam totius corporis, phœnigmos adhibui manui: tunc malum incipiebat ab humeris; illis caustica admoui, ac vt theriaca vteretur cottidie manè ad scriptuli copiam iussi. mox à labris ac linguâ inuadebat & à genis: genis phœnigmos admoui. perennique theriacæ vsu, S. DEI beneficio euasit. sed diu mutus perseuerabat. at loquela rediit tandem.

Historia.

VIII.

Pleuritidis solutio.

Ὁκόσοι ¹ πλευριτικοὶ γενόμενοι, οὐκ ² ἀνακαθαίρονται ἐν ³ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέρῃσι, τουτέοισιν ἐς ⁴ ἐμπύημα μεθίσταται.

VIII.

VIII.

Quicumque pleuritici [1] expectorabilem [2] materiam non excludunt intra dies [3] quatuordecim, iis in [4] empyema degenerat.

Pleuritidis causa, & quibus viis fiat.

1. Dicit γνώμενος, vt significet se loqui non de inchoata, sed de absoluta Pleuritide, hoc est, de inflammatione tunicæ costis intextæ, ex sanguinis biliosi allapsu per venam intercostalem, mammariam, vel per venam azygon: vel fit ea ex efferi humoris in latus translatione, vel alterius morbi successione, aut doloris vi.

2. Quæ materia iam est pepasmi particeps, quæq. dimanat ex phlegmone obsessa parte. ἀνακάθαρσις Hippocrati est expectoratio materiæ morbificæ.

Pleuritidis curatio hic indicatur.

3. Ob materiæ contumaciam, quæ neque phlebotomiâ, nec pharmaciâ, fotu, aut cucurbitis vinci potuit. Quatuordecim dies intelligi debent totius historiæ morbi: non autem eius temporis quo expectoratum procedere cœpit. Quodsi quid alterius mali superuenerit, cadunt antequam ventum sit ad empyema. Quasi dicat, ineunte pleuritide multum extrahe sanguinis, vel purga, foue, ita metum empyematis declinabis. Notandum quòd Anaxion iudicatus fuit anacatharsi & sudore. Dicet quis, Anaxion iudicatus fuit trigesimo quarto die. Respondemus, illa pleuritis fuit secundaria, ab orgasmo. Primùm ille febricitabat. Non satis commodè Galenus excipere videtur Hippocratem, cùm affirmet illum octauo die venam secuisse: secuit quidem octauo die ab ineunte febre illi venã sed non octauo die ab ineũte pleuritide. Nam pleuritis suo statu non manet vltra decimum quartum diem, sed vt hîc docet, mutatur in empyema, si careat anacatharsi. Sunt autem pleuritidis & peripneumoniæ dies critici 3.5.7.9.11.14.

3. Epid. Anaxion.

Empyema quid significet.

4. Hippocrates, inquit hîc Galenus, quamlibet in pus mutationem vocat empyema: vel ita etiam vocat factam inter thoracem & pulmonem (ruptâ vomicâ) puris effusionem. Vtrumque enim, dicit, accidit, cùm pleuritici per expectoratum nõ repurgantur. Quare homonyma vox est empyema: nam significat suppuratum & expuratum. Vidi iuuenem triginta annorum succi sanguinisque plenum: qui cùm ruri esset, humi dormiuit, ac in pleuritidem incidit: tardè huic à Medicis parúmque sanguinis extractum fuit. Dolor perseuerabat. Decimoquarto in empyema versum fuit malum: dein in expuratum. Tandem cùm fœda multa expectorasset ac extabuisset, obijt.

Historia.

IX.

Tabi obnoxiæ ætates.

[1] Φθίσιες γίνονται μάλιστα ἡλικίῃσι τῇσιν ἀπὸ [2] ὀκτωκαίδεκα ἐτέων, μέχρι πέντε καὶ τριήκοντα.

IX.

[1] Tabes in eas maximè ætates incidit, quæ à [2] decimooctauo ætatis anno, ad trigesimum quintũ finiuntur.

Phthisis hæc à pulmone, aut sicca est, aut humida. Sicca, vt cùm quis sub ardenti Sole iter faciens, pulmonis humiditas absumitur. Humida vero, de qua hîc agimus. Hæc autem fit per se, vel ex euentu. per se, à rupta, aperta, aut ab erosa vena. In pulmone ab acri distillatione, vel ab ictu, lapsu, casu. Hinc fit, quòd acrem distillationem Hippocrates vocet Φθινάδα. Hæc autem acris distillatio labens in pulmones aut expectoratur, vel non: si expectoratur, ibi tunc opus est vi magna, validaq; concussione; vnde vasa sæpè lacerantur pectoris & pulmonis. Si non, tum ibi cunctando putrescit, & exulcerat pulmones. Ex euentu verò, vt tabes anginæ succedanea est insanabilis. Iuuenes verò tabi sunt obnoxij, tum ratione ætatis perfectæ, vtpote quæ iam consistat, nec amplius crescat: propterea\& sanguine abundat, ac plethorâ laborat. tum etiam ratione diætæ in periculo tabis sunt à vasorum pulmonum ruptione, erosione, apertione. Ita hi per se ex euentu, sunt tabi obnoxij. Est verò hæc tabes, pulmonis exulceratio; vel marcor, qui pulmonum exulcerationem sequitur.

Phthisis sicca aut humida.

Tabes cur iuueni familiaris.

Tabes quid.

1. Quæ venit ex pulmonum vlcere, quod non à ferina distillatione ortum fuit, sed à soluto vase pulmonis à plethora, nam hi sanguinem fundere solent naturæ officio, maximè è naribus; vel in hac ætate, præ cordis calore, efferuescentia, acerrimaque vis sanguinis, accedente iuuenili exercitio, in partibus spirabilibus vas rumpit. Vel palindrome ad has interdum partes fit sanguinis, supressâ solemni aliquâ euacuatione.

2. Minoribus enim in nutricatum facessit copia sanguinis: & madore corporis acerrima vis distillationum obtunditur: Annosioribus verò, iam ætate exhaustus est sanguis, totumque corpus algiosum redditur, ac cautè viuunt. Sin minùs rectè vixerint, etiam in tabem abeunt, ob distillationes efferas. Sed iuuenes ex tabe laborant ob vas ruptum: ex ea circumfluunt sanguinis copia & acrimonia. Tabes ab vlcere pulmonis Φθίνωμα veteribus appellatur: id enim exhaurit corpus sanguine ac nutricatu. Nec enim potest aliter. nectar enim illud diuinum sanguinis, quod ex sinu sinistro cordis, toto se corpore vibrat, contaminatur à pulmonum fœtore; vnde habitum corporis vberrimum extenuat. Et infectione tabifica aërem quem spirando ducimus, inquinat. Plurimos à rupta vena partium spirabilium tractaui iuuenes: sed maxima eorum pars interiit. Vnus seruabatur vsu radicis chinæ & sarzæ: quarum decocto miscebamus guttulas sex vel septem olei sulphuris. Sed in aliis non successit.

Φθίνωμα quid.

Historia.

Οκο-

X.

Angina in peripneumoniam.

Ὁκόσοισι [1] κυνάγχην διαφύγουσιν ἐς τὸν [2] πλεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ [3] ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσιν· ἢν δὲ ταύτας [4] διαφύγωσιν, [5] ἔμπυοι γίνονται.

X.

Qui ex [1] anginosis fiunt [2] peripneumonici, intra septem [3] dies moriuntur: Quodsi ab illis superstites [4] euaserint, fiunt [5] suppurati.

Angina cur varij succedant morbi, & qui funesti.

6. Lib. 2.

1. Hoc est, qui laborant ex inflammatione musculorum laryngis propriorum: hæc symptoma habet orthopnœam: hæc est vera angina. Secunda in anginæ specie rubor in ceruice appâret: est musculorũ communium inflammatio: hæc etiam terrifica est. De hac loquitur in Epidemiis, vbi ait, Rubor synanchicus in pleuritidem abiit: dicit nõ de vera, nam hæc in peripneumoniam degenerat. Vera angina solet esse funesta, interceptione viarum qua ducitur spiritus, & fuligo expellitur. Cùm hæc metastasis fit, videntur ilico meliùs respirare ac deglutire, sed mox cadunt vires, ac mors obrepit.

2. Ex materiæ translatione, aut rupta vomica, aut euanescente tumore.

3. Interceptione officij ad vitam necessarij: & ob difficultatem curandi, quòd materia pepasmi sit expers. Intra septem dies, ab illa metastasi numerando.

4. Mitificatâ materiâ, ac vi naturæ edomitâ.

5. Ruptâ pulmonis vomicâ, & effuso pure in spacium inane thoracis vtrinque. Hoc funestum. nam effera reddita fuit cunctando illa materia. Pulsus fit inæqualis, cùm transfertur in pulmones materia: sin aliò, æqualis, cum libero spiritu. Quidam robustissimus miles ex hac tali angina laborabat anxiè: mox in pulmoniam abiit. rogabat medicos quid iam spei concepissent; se enim defunctum esse illa calamitate. Responsum, parum id placere medicis. Iussit duodecim oua coqui, quæ vorabat. Eodem die obiit.

Historia.

XI.

Puris fœtor, & capillorum fluxus.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθισίων ἐνοχλουμένοισιν, ἢν τὸ πτύσμα ὅ, τι ἂν ἀποβήσσωσι, [2] βαρὺ ὄζῃ, ἐπὶ τοὺς ἄνθρακας ἐπιχεόμενον, καὶ αἱ τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσι, [3] θανάσιμον.

XI.

Cùm, tabi [1] implicitis quod tussiendo excluditur sputum, [2] grauiter oleat, dum carbonibus ardentibus infunditur, capillique defluant, [3] funestum.

Agit de excrementis ex quibus significatio fit partis affectæ, status morbi, vel periculi magnitudinis, & magnitudinis morbi ob putredinem insanabilis. Exhaustum capitis sequitur facultatum animalium debilitas, motus thoracis interceptio, qua respiratio & caloris natiui euentatio tollitur, vnde mors. Inchoatum exhaustum sequitur capillorum defluuium, quia illis absumit therioma succum nutritium capillorum.

1. A pulmonis exulceratione antiqua.

2. Vnde significatio fit partis emortuæ.

3. Quia quò plures facultates labefactatæ sunt, eò res ægri peiore sunt loco. Defluuium capillorũ est à capitis exhaustu. Iniucundum quid spirat cunctum pus, non tamen fœdum. Fœtor enim ferè soboles est putredinis. Tale pus fœtet, pallet, virescit, cœnosum est, & subcruentum. Igni vitrum imponatur; huic instilla pus; ita exhaurietur mador ille qui obtenebrabat fœtorem genuinumque odorem: & reliqua pars halitum fundet odoris subiectum. Verùm hæc argumenta non satis ad præsagiendum firma sunt; quædam enim excrementa per se fœtent: quare iungenda alia signa, ac videndum tum, inquit Hippocrates, num vnà capilli effluant. Id enim argumento erit, fraudari partes diuino illo à corde nectare, partesque capillatas exhauriri humido suo, nimiumque patére eas; & earũ corrumpi nutricatum. Alibi aquæ marinæ iniicit pus, *In Coacis.* vel aquæ in qua subduplum sal eliquatum est. si subsidat, calamitosum; significat enim languorem calidi natiui, istudque sputum exustum esse adeò vt nullum in se flatum habeat. *Historia.* grauem etiam efflant animam. Vidi quandam nobilem matronam quæ purulenta diu expuebat, euaseratque in summâ maciem: tandem tam fœtida exhalabat ore, vt filias etiam astantes tabifica vi contaminaret. Iussi vt hæ ore perpetuò parum theriacæ cõtinerent: illa obiit. Altera puella nobilis à Principe ad me missa fuerat, vt quòd tussiculosa esset, explorarem quid mali haberet. Hæc primis nubilibus in annis vitam agebat. Sputa mihi ostendere nolebat: ancillæ iussi vt clam hera quæ noctu excreuerat ad me referret. factum. summum fœtorem carbonibus iniecta spirabant. Rettuli ad Principem actum esse de huius vita, etiamsi nondum ægrotare videretur. Post paucos menses tabida obiit, reluctantibus etiam doctissimis nostræ patriæ medicis.

XII.

Ὁκόσοισιν ἂν [1] φθινώσιν αἱ [2] τρίχες ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ῥέωσιν, ἔπειτα [3] διαῤῥοίης ἐπιγινομένης [4] ἀποθνήσκουσιν.

Phthisicis si capilli fluant.

XII.

Quibuscumque tabidis [1] è capite vnà capilli [2] defluunt, ij [3] diarrhœâ superueniente, [4] moriuntur.

Hæc signa labefactata omnis facultatis symptomata sunt.

1. In inueterata tabe. Tali voce vtitur vbi confirmata est tabes: alioqui φθινώδεις dicuntur.

2. A praua qualitate qua afficitur nutritius succus: vel quod ab exhaustu laborant solidæ partes.

3. Est enim signum labefactatæ naturalis œconomiæ. Hæc enim diarrhœa consistit in vitio coctionis, distributionis, & excretionis: quia hæc nutricium succum è corpore abigit: vel significat συντηξιν partium solidarum à squalore. Interdum tamen bonis ægri rebus fluit aluus, dum materia catarrhi à capite in aluum funditur, vel si empyema pulmonis se in aluum euacuârit; modò fluat modico tempore, & à tussi si ægrum vindicauerit.

4. Nam fractas omnes vires corporis indicat, & illas diarrhœa etiam soluit. Itaque diarrhœa inueteratæ tabi superueniens, in procinctu mortem esse denunciat: nam diarrhœa calamitosam vim morbi ostendit, ac naturam infirmam facit.

XIII.

Sanguis spumosus.
** ἀναβήσσουσι, id est exspuunt.*

Ὁκόσοι [1]αἷμα [2]ἀφρῶδες * ἀναπτύουσι, τουτέοισιν ἐκ τοῦ [3]πνεύμονος ἡ τοιαύτη ἀναγωγὴ γίνεται.

XIII.

Qui [1] sanguinem, [2] spumantem tussiendo exscreant, iis ex [3] pulmone talis exclusio fit.

Scopus est, Iuuenes qui indebitè se exercent, intemperanterque viuunt, ex vena rupta sæpe laborant: iam erit iudicandum num sanguis feratur ex pulmonibus. Meminit hic vnius signi quo certò deducimur in cognitionem partis vnde excretum educitur. Sanguinem spumosum ex multis partibus excernimus; vel enim ex thorace, vel è pulmonibus, vel è faucibus ventriculo, hepate, liene, cerebro. Nota distinctionis, qua ex parte sunt hæ, qualitas sanguinis, quantitas, & excernendi modus. Quia sanguis paucus, sincerus, dolore & tussi, vel screatu excernitur vel à faucibus, vel ex larynge, & non admodum spuma permiscetur. Paucus, niger, & grumosus, cum tussi & dolore, ex thorace. Spumans, purpureus, multus sine dolore, sed cum tussi, è pulmonibus. Vomitione, vel è ventriculo, si fuerit non conglomeratus. vel è liene, si quodammodo fuerit conglomeratus; exiguamque spumam habet. Qui vero ex pulmonis exulcerata substantia prouenit, mera est spuma sanguinea. rotundus sanguis nō continuatus fluens, sed intercisus quibusdam interuallis, ac dissociatus dilutus ac albidus. In pleuritide & peripneumonia leuiter spumæ permiscetur sanguinis seroso. Reliquæ partes sua iudicia etiā proferunt in qualitate & actione mutata. quare in Coacis dicitur, Si dolor nō sit sub diaphragmate. Hic verò meminit Hippocrates solius spumæ, nec vllus hîc sermo de qualitate sanguinis, aut eius excernendi modo. Sed an omnis sanguis spumosus ex pulmone excernatur, dubitare quis possit; cùm, vt iam diximus ex aliis etiam partibus veniens, spumam gerat. Certè pulmones crebris meatibus pertusi, ex motu & ex calore sæpe spumam excitant. Spuma enim nulla alia parte excitari potest quàm ea, quæ continenter mouetur. hinc est quod ex solis pulmonibus efflat sanguis spumans. In pulmonibus præterea magna sunt vasa: hinc copiosus effluit sanguis. Pulmones sunt omnis sensus expertes; hinc effluit ab his sine more. Quia verò sanguis ducitur per vias respirationis, hinc est quod tussiendo excludatur. Sanguis itidem hic subflauus est, refert enim ideam partis vnde manat. Vomitio cadit peculiariter in ventriculum: hinc vomitione redditur è ventriculo, vel per ventriculum, vt à supremo ramo splenico. Non enim aperta aliqua vena ventriculi, sed aperta illa vena quæ fertur à liene in ventriculum, vomitione redditur sanguis: sed hic est glomeratus, si fuerit naturalis liquidus verò, si fuerit corruptus. Quodsi sanguis è pulmonibus fluat, emittendus est sanguis, ad reuulsionem: si ex pectore, abstinendum est à sanguinis emissione. ita Hippocrates in pleuritide vbi sanguis expectoratur, à venæsectione cauet; nam hic opus est firmis lateribus; vena autem sectione admodum franguntur vires.

Per os sanguinis excretio vnde. — *Spumosus sanguis vnde.* — *Remedium.* — *6. Epid. 2. 44.*

1. Si is sanguis flauescat, liberalique si effundatur manu, sine dolore, cum tussi. Totus ille sanguis quasi coagulata spuma est: quemadmodum talem sanguinem natare videmus spumantem in sanguine recens mactatorum boum; dicas potius spumam sanguineam, quàm sanguinem spumosum. hic sanè è pulmonibus venit: hoc est è pulmonū substantia.

2. Qui à capite in pulmones influxit, non est spumans; nam, dicit Galenus, spumans sanguis esse nequit, nisi è carne & substantia pulmonis educatur: quamuis spumosus esse possit qui excluditur ex vasis pulmonis ruptis aut exesis, attamen non erit spumans, hoc est, erit sanguis qui spumam habet, sed totus ille sanguis non erit spuma (hoc est, erit sanguis spumosus, non autem spuma sanguinea) estque tenuis. qui verò à capite in pulmones lapsus fuit, ibi redditur crassior & viscosior; proptereaque interdum non est spumosus. Qui sanguis è lateribus educitur, etiam raro est spumosus: & sæpe etiam is sanguis qui ex vasis pulmonis educitur, non est spumosus, vt euenit in rupta vel exesa vena pulmonis. Sed vbi exulcerata est caro & substātia pulmonis, tunc necessariò educitur spumans sanguis. 7. Aph.
Quòd verò aliquando spumam habeat sanguis qui prodit ex rupto vel exeso vase pulmonis, id, inquit Holerius, potius à causa externa est, vt propter agitationem illam respirandi: non à propria causa, qualis est sanguis è pulmonis substantia & carne. Nam ille sanguis spumosus, tenuis, subtilis, qui pulmones nutrit, cùm expectoratur, spumosus necessariò erit, plurimum enim arteriosi illi inest; & ideò refert eius vnde dimanauit, nam pulmo quasi spumescit. Propterea falsò illud dicitur, Non est spumosus sanguis, ergo non ex pulmone. Nam sanguis non est spumans ob reciprocam illam respirandi vicissitudinem motumque pulmonis, inquit Holerius, nec ob calorem; quamuis sit adiuuans causa; verùm sola ea non sufficit. Euenit tamen aliquando vt à vena pulmonis prodiens sanguis sit spumosus; sed id perpetuum non est; imò rarò hoc euenit. At ex vulneratis pulmonibus effunditur semper sanguis spumās. Quare (inquit hîc Galenus) rectè ita enunciatur, Sanguis spumans.

Ex Holerio.

mans pulmonis solius exulceratione indicat: at nō rectè dicas; Exulcerato pulmone, necessariò spumans excreatur sanguis. Sæpè enim lapsis aut contusis sanguinis coloratissimi plurimum extussitur sine dolore, quem ex rupto pulmonis vase quopiã prodiisse verisimile est.

3. Quasi dicat, spuma sanguinis quæ copiosè, sine dolore, cum tussi excernitur, non alibi quàm in pulmonibus gigni potest. hoc est, in pulmonum carne. Consule Galenum libro sexto De vsibus partium, capite decimo, pagina 566. Præclare hîc præbetur decoctum radicis consolidæ maioris ex lacte: & puluis hæmatitidis, coralli, boli, seminis hyoscyami, seminis papaueris, cum conserua rosarum. *Remedium.*

XIIII.

Ὑπὸ φθίσιος ἐχομένῳ [1] διάῤῥοια ἐπιγινομένη, [2] θανατῶδες.

XIIII. Tabe detento [1] profluuium alui superueniens, [2] letale.

Hic Aphorismus fere eiusdem est argumenti cum duodecimo.

1. Nam plus à tabido colliquatur partium solidarum, quàm possit ab ingestis suppeditari in nutricatum: quia omnis actio labefactatur.

2. Quasi dicat, Dixi quum tabidis fœtet pus, vnaque si capilli defluant, si interuenerit his diarrhœa, breui homo morietur: quia, vt iam scribit, in tabe inueterata, ipsa sola diarrhœa satis est ad mortem: quamuis non ita citò funesta sit, si citra capillorum defluuium euenerit. nam pedetentim exedentur vires. Quasi dicat, summa religione in his pharmaca præscribantur: ac caue ne validis aluum moueas. Sed da illis potiùs aquam cancrorum, cum guttulis quibusdam olei sulphuris. *Cautio ad praxin.*

XV.

Ὁκόσοι ἐκ [1] πλευρίτιδος [2] ἔμπυοι γίνονται, ἢν ἀνακαθαρθῶσιν ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν ἀφ' ἧς ἂν ἡ [3] ῥῆξις γένηται, παύονται. ἢν δὲ [4] μὴ, ἐς [5] φθίσιν μεθίστανται.

XV. Quicumq. à [1] pleuritide empyi (hoc est [2] puruléti vel suppurati) reddūtur, quādo expectorādi finē faciūt quadraginta diebus, ex [3] quo rupta fuit pleuritidis vomica, liberātur: sin [4] minùs, in phthisin [5] degenerant. *Empyi.*

1. Quæ pleuritidis materia tota non exclusa fuit intra dies quatuordecim.

2. Vigesimo, trigesimo plerumque, vel quadragesimo, aut sexagesimo die quæ in empyema degenerauit pleuritis. Eoque die recrudescit febris, quia pus conficitur.

3. Cæpitque pus expectorari. ῥῆξις eruptio puris est. Vt si fiat suppuratio vigesimo die, fiat ῥῆξις trigesimo; ab ea ῥῆξις oportet intra quadragesimum diem repurgetur.

4. Si tota materia puruléta exclusa nō fuerit,

5. Eã morã corrumpitur adeò pus, vt necessariò vnã in exulcerationem abripiat molles pulmones. Quare hoc tempore cauendum à paracentesi. Nam plurimi ante 40 diem in phthisim degenerant, ob anni iniquitatem, purisque malignitatem, ac corporis infirmitatem. Nota puris confecti in pleuritide est, pondus in latere occupato, & horror à pure vellicante membranam costis intextam: & modò horrent, modò sudant. Ruptæ vomicæ signa vide libro 2. Prognosticōn. Quasi dicat, Caue ergo ne latus aperias paracentesi, post 40 diem. *Suppurati signa.* *Cautio practica.*

XVI.

Τὸ [1] θερμὸν βλάπτει ταῦτα τοῖσι πλεονάκις χρεωμένοισι: σαρκῶν [2] ἐκθήλυνσιν, νεύρων [3] ἀκρατείαν, γνώμης [4] νάρκωσιν, [5] αἱμοῤῥαγίας, [6] λειποθυμίας ταῦτα οἷσι [7] θάνατος. *Calidi vis.*

XVI. [1] Calidum in hæc calamitosum est, hasque adfert calamitates his, qui eo sæpè multumque vtuntur, [2] carnium laxationem, neruorum [3] infirmitatem, mentis [4] stuporem, [5] hæmorrhagias, [6] lipothymias: quæ sunt eiusmodi vt [7] mortis consequutionem adferant.

Explicatis affectibus thoracis, eorumq; causis, crisi, periodo, & paroxysmis, quoniam ad hos curandos magnas adfert opportunitates vsus aquæ calidæ siue fotus calidi, propterea agit iam de calido. Nam θερμὸν hoc loco nihil aliud significat quam θέρμασμα. Id autem quod inter θερμάσματα primum obtinet locum, est fotus aquæ calidæ & dulcis, quia hæc accommodatur ad curationem morborum quorum antè meminit. Desumptus est hic Aphorismus ex libro De humidorum vsu. Generalior autem est propositio quàm vt soli pleuritidi applicetur. Agit contra hos, qui semper pleuritidem perpetuis fomentis curare nitebantur.

1. Hoc est, calida: ceu fomentum aquæ dulcis calidæ, quod κατ' ἐξοχὴν nuncupatur θέρμασμα.

2. Laxatis fibris, ac dissipatis spiritibus.

3. Quia neruorum robur in mediocritate siccitatis consistit: quod enim siccum est, propiùs abest à sanitate; quod verò humidum, longiùs.

4. Hoc est, infirmitatem motus & sensus, actionumque principum. γνώμη seu διάνοια est vis iudicandi & ratiocinandi: anima sicca est prudentissima, dicebat Heraclitus; nam spiritus habet æthereos rsicciores, qui sunt eius proxima instrumenta. Hi verò spiritus gignuntur in cerebro sicciore & duriore. *3. Aph. 6. & 6. Epid. 55.*

5. Patefactis meatibus, & sanguine fuso à calore, vnde venæ distenduntur, ac rumpuntur, vel aperiuntur. Id agit in corporibus haimorrhagiæ obnoxiis.

6. Exhaustis spiritibus, & laxatis membranis.

 7. Quia

7. Quia soluuntur vires omnium partium, vnde spiritus animales & vitales dissipantur. Nam hæc simul iuncta intelligi debent: ita vt his solutis viribus, superueniat haimorrhagia author lipothymiæ, quam sequitur mors. Nimis abundè in coagmentatione lapidosâ, vretras ac renes contundéte, fotuum vsus initur: præstaret repetitis vicibus, ac sesquihora, vel duabus horis interpositis repetere decoctum ex aqua fœnugræci seminum, maluæ, chamæmeli; mox vngere oleo Scorpionum. Foueat se panno villoso, crasso, albo.

Cautio ad praxin.

XVII.

Τὸ δὲ ψυχρὸν [1] σπασμοὺς, [2] τετάνους, [3] μελασμοὺς, καὶ [4] ῥίγεα πυρετώδεα.

Frigidi vis.

XVII. Frigidum verò [hæc adfert incommoda :] [1] conuulsiones adfert, [2] tetanos, liuores, quasique partium [3] denigrationes, & [4] rigores febriles.

Si quis conuenienter frigido vtatur, in qualitate, quantitate, vtendi modo, & occasione, pares habet curandi vires cum calido, etiam ad phlegmonem : si nulla ratio desideretur neque materiæ, neque causæ, neque partis, necessarius est frigidæ vsus. Ineunte enim phlegmone, si nulla desideretur partis ratio, hoc est, si non fluat sanguis in glandulas, siq; pars nobilis in ignobilem non se exonerat. Et si nulla materiæ desideretur ratio; hoc est, vt non sit venenata, nec impacta. Et si nulla desideretur causæ ratio, hoc est, si illa fluxio non sit critica. Tunc, dico, ἀποκρουστικῶν vsus omnino est necessarius. nam confirmant excipientium partium constringendo poros, quà affluit materia calidioris sanguinis infringendo acrimoniam, & affluxum omnem prohibent. Propterea veteres ineunte phlegmone adhibebant oxycratum; Arabes cataplasmata ex vino austero, succo semperuiui, & cortice granatorum. Sic Hippocrates præscribebat, ad arcendam phlegmonem ceratum ex duabus ceræ partibus, & ex vna parte olei rosati. Si quis tamen inconsideratè vtatur plurimo frigido, sentiet plurima incommoda, qualia Aphorismus explicat.

Vide 9. Meth. 6. fol. 223.

Repellentiũ remediorum quando vsus necessarius.

1. Contractis neruosis partibus, & cohibito effluuio.

2. Congenerum musculorum à spasmo.

3. Fixo partium calore extincto, interceptoque spiritu vitali qui è corde affluit.

4. Qui speciem febrium præseferunt, vel febrim adferunt ex euentu, suppresso à frigore excremento quod in corpore tali circumfluere solet, quod tunc putrescit, & congeneres suæ naturæ morbos parit. Exemplo sit Alexander Magnus apud Q. Curtium, qui cùm exiliisset in algidissimum flumen, funestissimam in calamitatem tractus fuit; attamen S. Dei beneficio Philippi Medici illi fidelissimi operâ seruatus fuit. Vidi Parisiis idem in Sequana euenisse celeberrimo natatori, qui cùm bis tranasset flumen, tertiò, medio in alueo periit.

Historia.

XVIII.

Τὸ ψυχρὸν πολέμιον [1] ὀστέοισιν, ὀδοῦσι, [2] νεύροις, [3] ἐγκεφάλῳ, νωτιαίῳ μυελῷ· τὸ δὲ θερμὸν [4] ὠφέλιμον.

Frigidum quas partes lædat.

XVIII.

Idem frigidum bellum indixit [1] ossibus, dentibus, [2] neruis, [3] cerebro, dorsali medullæ: calidum verò his præstat [4] adiumentum.

1. Ob algorem istorum natiuum. Patiuntur quidem ossa, sed non sentiunt, propterea nigrescũt. Dentes verò patiuntur & sentiunt.

2. Membranis, ligamentis, tendonibus, exsanguia omnia lædit frigus, vel sensu eximio prædita, vt vterum, vesicam, intestina, penem, thoracem.

3. Quia alget à propria natura.

4. Si illæ partes ad suæ consimilem intemperiem abductæ fuerint. Nam intemperatæ naturæ, modico contrariorum vsu gaudent. Dicet quis, si calidum tantopere his prodest, cur igitur scripsit Hippocrates, vulnera & fracturas capitis, (etiam suâ naturâ funestas) minimè tamẽ funestas esse hyeme, ita vt æstate, & celeriùs curari hyeme quàm æstate: præterea, non tam facile hyeme, culpâ, imperitiâ & errore Chirurgi, ex euentu, funestas fieri, quàm æstate. Dico quòd hyems, ex euentu, maiores adfert opportunitates ad benè curandum, quàm, per se, detrimenti suo frigore: quia frigori facilè occurri potest calfacientium vsu, quo aëris frigus temperetur. Quia autem in eam curam incumbere debet Chirurgus vt omnem arceat putredinem: calor autem causa est putredinis: ergo tempus minorem quod adfert putredinis opportunitatem, id ad curationem est optimum; eiusmodi est hyems. Dubitabit hîc fortè quispiã, num dens sit os. Cur enim meminit hîc Hippocrates dentium, si sunt ossa? Respondeo: Propterea quia os patitur tantùm, non sentit: dens & sentit, & patitur. Verùm sensus particeps, & expers non constituunt essentiam ossis. magis & minus non immutant speciem.

Dubium.

Dens an sit os.

XIX.

Ὁκόσα [1] κατέψυκται, [2] ἐκθερμαίνειν δεῖ, πλὴν ὁκόσα [3] αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει.

Contrarii curatio quæ absoluatur non semper locum habet, ob vrgentius malum.

XIX.

Quæ refrigerata [1] sunt, [2] calfacere decet; modò ex iis sanguis [3] nõ fluat, aut fluxurus sit.

Innititur Aphorismus communi Maximæ, Contrariorum contraria sunt remedia. Quæ quidem locũ habet in affectionibus simplicibus. Vbi enim multiplex est affectio, ibi sequimur illud Galeni consilium, horum vt trium rationem habeamus, primò, vrgentioris. Sic enim non habita ratione vlceris, adhibeo et oleum vel aquam conuulsionis metu, si nimirum, vulnus fuerit in articulis. Secundò, rationem habemus causæ omnium symptomatum.

Practica methodus.

2. & 11. Meth.

ptomatum. Sic ei qui ex [illegible], amarore oris, & cardialgia laborat, purgationem adhibeo, sperans iure ut exclusa bile, omnia symptomata excludantur. Postremò rationem eius habemus sine quo curatio obiri nequit. Sic in vlcere cum phlegmone, prius phlegmones quàm vlceris est habenda ratio: nam prius sarcosi studeri nequit, nam sarcosis natura est opus. atqui natura ex intemperie laborat dum flagrat phlegmone. Igitur phlegmones curatio praecedere debet vlceris curationem, quo temperies partis laborantis restituatur. Ita vidi in luxatione pedis cum tibia fractura, euenisse maximam calamitatem, cum chirurgi & amici primum restitui volebant pedem, quàm fracturam curari, vel eam extra phlegmones metum poni; nam superuenit spasmus, delirium, mors.

Historia.

1. Quæ ex intemperie frigida laborant, caloris detractione, & frigoris accessione.

2. Vt illud symmetrum, in quo naturæ virtus consistit, restituatur, intemperies detractione, & eius rei, quæ deficit, additione, vt si ab exhaustu periit calor.

3. Quoniam rei vehementioris maior est habenda ratio: est autem calamitosius profluuium sanguinis eâ intemperie, in cuius curationem incumbimus calfacientium vsu, quæ parât haimorrhagiam. Quare si vi frigoris vena sanguinem fundit, non calfaciendum.

XX.

Frigidi incommoda.

Ἕλκεσι [1] τὸ μὲν ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα [2] περισκληρύνει, ὀδύνην [3] ἀνεκπύητον ποιέει, [4] μελασμοὺς, [5] ῥίγεα πυρετώδεα, σπασμοὺς, καὶ τετάνους.

XX. Vlceribus [1] frigidum est acerbum & mordax; cutem [2] obdurat, dolorem [3] reddit suppurati expertem, [ideoque] [4] liuores, [5] rigores febriles, conuulsiones & tetanos [hoc est distentiones] inducit.

1. Detracta cute, carnéve vlcerata molli & rara, quæ frigidis non assueuit, vnde maior diuisio ex compressione. præterea quòd ichoribus & sordibus ab vlceribus exitum denegat. Vlcus est solutio continui mollis substantiæ, à causa interna vel externa.

2. Colligendo & contrahendo partes quas peruadere nequit. quodque spiritum & caloris effluxum prohibet, materiamque cogat, vnde diaphoresis intercipitur. Quare ita semper tepeant admota, ne exhalatio intercipiatur.

3. Doloris causam non permittit ad pepasmum venire. hæc enim vi caloris mitigatur. inde sæpè vlcus phlegmonen concipit, & ex phlegmone scirrhum facit, inde liuores.

4. Nam vertit phlegmonem in scirrhum. Caue itaque ne diutiùs refrigeres.

4. Simpl. 4.5. 5. Nam ea vlcera frigidi contactum sentiunt, ac dolent inde, nam frigus pungit.

XXI.

Frigidi commoda.

Ἔστι δὲ ὅκου ἐπὶ [1] τετάνου ἄνευ ἕλκεος, [2] νέῳ εὐσάρκῳ, [3] θέρεος [4] μέσου, ψυχροῦ πολλοῦ, κατάχυσις [5] ἐπανάκλησιν θέρμης ποιέεται. θέρμη δὲ ταῦτα [6] ῥύεται.

XXI.

Frigidi commoda.

Sed tamen fieri potest vt in [1] tetano vlceris [2] experte, [3] iuuene bene habito, æstate [4] media, frigidæ quamcopiosa profusio calorem natiuum [5] reuocet, huiusmodi autem hæc [6] calor soluit.

Sensus Aphorismi est, Nonnunquam tamen frigidi vsus est.

1. Hoc est, in æquali andagonistarum musculorum ceruicis conuulsione. Idem locum habet in aliis conuulsionibus.

2. Nam frigidum vlceribus est mordax, & dolorem reddit ἀνεκπύητον.

3. Quia in hoc nerui habent ἐπίσαρκον carnem, quod arcet frigoris intrò peruasionem. Non sit obesus, non gracilis.

4. Quo tempore æstuat externus corporis habitus à calore fluente: qui vi aquæ frigidæ affusæ intrò cogitur: nam eius effluuium vi frigoris prohibetur. Aliis enim frigidis temporibus frigidæ affusio superatet calorem natiuum.

5. Ex euentu. nam intrò pellit frigus calorem; hic collectus, vi aciùs exilit, ac coquit excluditque crudos succos ex corpore quadrato.

6. Tetanum videlicet. Videte Galenum tertij de temperamentis, vndecimo.

XXII.

Calidi fortus commoda.

Τὸ [1] θερμὸν [2] ἐκπυητικὸν, οὐκ ἐπὶ [3] παντὶ ἕλκει, μέγιστον [4] σημεῖον εἰς ἀσφαλείην, δέρμα [5] μαλάσσει, [6] ἰσχναίνει, [7] ἀνώδυνον, [8] ῥιγέων, [9] σπασμῶν, τετάνων παρηγορικόν· τὴν δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ καρηβαρείην λύει· πλεῖστον δὲ διαφέρει ὀστέων [10] κατήγμασι, μάλιστα δὲ τοῖσιν [11] ἐψιλωμένοισι· τουτέων δὲ μάλιστα τοῖσιν ἐν [12] κεφαλῇ ἕλκεα ἔχουσι· καὶ ὁκόσα ὑπὸ ψύξιος [13] θνήσκει ἢ ἑλκοῦται, καὶ [14] ἕρπησιν ἐσθιομένοισιν, [15] ἕδρῃ, αἰδοίῳ, ὑστέρῃ, κύστει. τουτέοισι τὸ θερμὸν φίλιον καὶ κρῖνον, τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κτεῖνον.

Quibus per se calidum noceat, & quibus ex euentu prosit.

XXII. [1] Calidum est [2] suppuratorium; non tamen [3] quouis in vlcere, præclarè ad salutem [4] appâret & facit:

cit: cutim [5] emollit, ac crassam [6] extenuat, [7] dolorem sedat: idemque [8] rigorem, [9] spasmum, tetanum seu distentionem mitificat: quin etiam capitis grauitatem soluit: sed admirabile quantum fracturis [10] ossium sit adiumentum, ac præsertim sua [11] cute nudatis: maximeque inter eas fracturas quibus [12] caput est vlceribus obsessum, & quæcumq. frigoris vi sunt [13] emortua aut exulcerata, & herpetes [14] exedentes iuuat: [15] sedi, pudendo, vtero, vesicæ; his calidũ amicum est, & secundi iudicij; frigidum verò his est bellicosum ac interimens.

Docet quid iuuet per se vsus θερμασμάτων, & quid ex euentu noceat; deinde quibus salutariter adhibeatur, & quibus bellum indixerit. Quia nullum remedium omnibus est idem; qui est præcipuus huius Aphorismi scopus. (Remedium nullum, omnibus idem.)

1. Θέρμασμα, quod intercisis spaciis, non perpetuò, admouetur.

2. Putrificum est à calore naturæ nostræ cõsentaneo. Tribus opus est pepasmo; vt pars circumfluat spiritu & calore natiuo, vt vlcus sit pepasmi capax, & vt apta remedia adferantur illi.

3. Vbi integritas naturæ, & materiæ bonitas desideratur, aut quod fit ex affluxu materiæ pepasmi expertis, vel eius capacis, vt in vlceribus Chironiis, cancris, & phagedænicis. Solatio est vlceribus quæ in frigidis partibus hærent, vt osseis & membranosis, vel si à frigore venerint, vt pernionibus. sed absit putredo; nam magis putresceret.

4. Nam omne suppuratum pepasmus est: à pepasmo autem certa salutis spes: quòd & naturæ integritas & materiæ bonitas significatur. Quare notandum, num à fotu prodeat pus bonum. Θέρμασμα suppuratum promouet, calore enim suo excitat calorem natiuum sopitum, eumque collectione auctiorem reddit. At in prauis illis vlceribus maximam ac immedicabilem putredinem facit: nam ibi potiùs siccandum & detergendum. Iis igitur ex euentu nocet calidum suppuratorium, per se verò prodest. In cancro duplex est venenum, putrefactiuum & rodens: si admoueris suppurantia, surgit eius vis putrefactoria: sin validè siccantia cum morsu admoueris, sæuiet eius rodens potentia. (5. Simplic. 2.) (Cautio ad praxin.)

5. Siue ea siccitate, concretione, vel repletione induruerit.

6. Ad mediocritatem reducit; aut etiam ex euentu id facit, crassos succos exhauriẽdo.

7. Vacuando, rarefaciendo, & temperando humorem, & flatum, cuius qualitate & copia temperamentum & habitus partis immutata fuerant. Quicquid enim habitus & temperamenti immutationem restituit, est anodynum.

8. Digerendo excrementa quæ in corpore circumfluere solebant.

9. Pepasmo acrium succorum & flatuum, crassaque, si adsint, attenuando: lenta incidendo: flatus discutiendo. Propterea fotus capitis fiunt ex decocto betonicæ, chamæmeli, agarici, & foliorum senæ.

10. Septimo die, ad pruritum mitigandum qui à vinculis incidit, tunc perfundendum vlcus aquâ calidâ.

11. Post septimum diem ad sedandum pruritum: post vigesimum verò, ad illiciendum succum alibilem, quo callus gignatur adducto à nutricatu. Ossibus enim, & vlceri φίλιον τὸ θερμόν. Quasi dicat, fracturis cum vlcere coniunctis confert.

12. Aqua per se est calamitosa capiti & eius vlceribus, quòd aqua vtraque qualitate pugnet cum iis. Ea tamen tempora incidere possunt, vt necessarius sit illius vsus ratione symptomatum. Nihil est capiti, vt caput est, ipsâ aquâ inimicius; nihil vlceribus, suppuratorio calido. Vt igitur vlcus est, nullâ re madefacere oportet, authore Hippocrate, nisi vino, quod exiccat & exterget: Nonnumquã tamen indicatio quæ à parte sumitur, affectionis indicationẽ vincit. Dicit enim Hippocrates, nisi vlcus sit in articulis, quia sauciatis tendonibus facilè incidit conuulsio, eaque funesta. Igitur, ad tempus, illam partem, vino, aquâ, vel etiam oleo perfundimus, vt arceatur conuulsio quæ imminet, licet hæc vlceri sint inimicissima. Succurrendum enim primò ei quod magis vrget. Sic hoc loco docet perfundendas esse fracturas fotu aquæ calidæ morsus experte. Etenim si quis perfregerit brachium vel tibiam, restituet primùm fractum membrum, ac illud continebit: continendo, inflammationem arcebit; arcendo inflammationem, generabit carnem. Primùm igitur dabit operam extenuationi, iniiciẽdo tres fascias super partem fractam: vnam ad prohibendam fluxionem; alteram, ad exprimendum; tertiam, ad restitutionem musculorum. Atque septem diebus his fasciis tenebitur pars, iustâ tensione; id quod tumor durus & albus in pede apparens indicabit. Si enim durus & ruber tumor apparuerit, nimia erit fascium tensio. Denique vt excitentur musculi, sui quasi muneris immemores, qui ad vigesimũ vsque diem, suo quasi fraudati genio, iam languent: hîc fotus est adhibendus, ad excitandum calorem musculorum, vt his fotibus succum nutricium alliciant, atque vt id quod nutritioni superest in callum transeat. Sed obiicies: Vlcera capitis nulla re sunt madefacienda: quia caput, si frontem excipias, non est capax inflammationis, quia non est pars contenta, in quam alia pars sua excrementa exonerat, sed continet. & vlcus quod denudatum habet os, est sine metu inflammationis. Atque solâ corruptione redduntur capitis fracturæ incurabiles, communicatâ corruptione duræ meningi. Duobus enim modis corruptio hæc incidit, inflammato osse, & suppurato: aut cùm humor, qui diploë cõtinetur, stillat in meningem, (Dubium.)

gem, cunctãdo ibi putrescit. Solis igitur vtendum medicamentis cephalicis. Sed dices, vinum deterget & desiccat. Verum: sed non satis est contrariis contraria oppugnari, verùm contrario etiam excessu ea oppugnari debent. Iam verò vinum nõ habet eam vim vt æquali excessu caput exiccare possit. Præterea os siccum, nõ potest admittere siccum, si sit consistentiâ humidũ. Fortè dices, cur igitur Hippocrates adhibet fotum aquæ calidæ? Quia si os capitis, affusione bilis fiet erysipelatodes, tunc erit vtendum fotu huiusmodi: qui quidem sua qualitate & consistentiâ ossi est inimicus, exhauriendo tamen illam materiam, & eius qualitatem infringendo, per accidens plus prodest, quàm noceat. Demum hic solus restituet calorem capiti, frigidorum occursu penè extinctum. Ad herpetes verò exedentes adhibetur hic fotus, non ratione vlceris, sed ratione materiæ: sicuti etiam rerum frigidarum & humidarum vsus prohibetur non ratione materiæ, sed ratione vlceris: sic contrà, calidi fotus vsus, ratione materiæ acrioris & crassioris, qualis esse solet bilis illa crassa, quæ in herpetibus, propriæ substantiæ corruptione in vitio est. Fotus hic, dicit Hippocrates, fracturis capitis cum vlcere prodest: non ratione vlceris, quod osse conceptum est, nam os sicca petit, sed ratione coniuncti affectus, vt si erysipelate obsessum fuerit os, ab acerrimæ bilis affluxu, tunc poterit aquâ calidâ lauari vlcus, ad domandam vim bilis. Quare calidâ fouemus, non quâ vlcus aut fracturam consociemus, sed vt inde mitescat dolor, nam acerrimæ bilis potior habenda ratio est quàm vlceris: vbi, scilicet, os erysipelatosum est.

13. Extinctione caloris natiui, & spiritus vitalis interceptione. Et hyeme perniones, & digiti, inquit Galenus, cæteræque partes externæ.

14. Ad infringendam bilis acrimoniam: hoc est, non ratione vlceris, sed acerrimæ bilis, cuius maior ratio habenda quàm vlceris, & vlceri calidum blanditur, nam frigidum vlceri mordax est. Herpes superficiem solam corporis inuadit: Phagedæna crassam materiam habent, propterea ad ossa vsque penetrant.

15. Quia neruosis partibus amicum est calidum: præterea, inquit hîc Galenus, quò frigiditas & caliditas facilè, per communicationem ex sede in ventrem ascendat. Idem dictum sit de vtero, pudendo, vesicâ. Galenus colligit hîc hæc Axiomata: Nihil potest mali accidere vlceri pus generanti. Præterea, malignitatis aut bonitatis vlceris argumentum est fotus calidus: Nam in quo vlcere non conuenit, ea à calido insuppurabilia permanent.

XXIII.

Ἐν τουτέοισι δεῖ τῶν [1] ψυχρῶν χρέεσθαι, ὁκόθεν [2] αἱμοῤῥαγέει, ἢ μέλλει· μὴ [3] ἐπ' αὐτὰ, ἀλλὰ περὶ αὐτὰ [4] ὁκόθεν ἐπιῤῥεῖ· καὶ ὁκόσαι [5] φλεγμοναὶ, ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ [6] ὕφαιμον ῥέποντα νέῳ τῷ αἵματι, ἐπὶ [7] ταῦτα. ἐπεὶ [8] τά γε παλαιὰ μελαίνει. Καὶ [9] ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἑλκούμενον [10] ὠφελέει· ἐπεὶ τό γε ἑλκούμενον [11] βλάπτει.

XXIII. Cæterùm ad hæc rerum [1] frigidarum valet vsus, vndecumque sanguinis profluuium [2] est, aut vnde futurum: nec tamen [3] super ea, sed circum, vnde [4] scilicet sanguis affluit. & quæcumque [5] inflammationes, partiumque ardores & incendia quæ ad rubrum & sanguineum colorem tendunt, [6] recenti efflorescente sanguine, [7] super his adhibeto. nã his quæ inueterârunt, [8] liuorem adferunt. Et ipsum [9] erysipelas vlceris expers [10] curat, quandoquidem exulcerato [11] calamitosum est. *Potus frigidi commoda.*

1. Vt frigidæ aquæ & succi frigidi.

2. Ruptâ, exesa, vel apertâ vena, vel sauciatâ parte.

3. Quòd frigidum vlceri sit mordax. Ita in haimorrhagia natium, hepati vel lieni admouemus frigida, si sint robusta nec obstructa hæc viscera; vel occipiti, mammis.

4. Vt meabili sanguini & viæ intercipiatur fluxio: nam frigida arctant vias, ac restagnare faciunt fluxiles succos.

5. Id est, tumores cum rubore, calore, pulsu, renixu, & dolore coniuncti. Bis tantùm in hac significatione reperitur hæc vox apud Hippocratem. Sed non inducatur liuor rerum refrigerantium vsu. *Phlegmone quid Hippocrati.*

6. Sanguinis recentis affluxu. Extinguatur tantùm ardor: non inducatur parti liuor.

7. E directo, & super ipsis. Vel ad hæc, scilicet valet frigidi vsus, si ipsis inflammatis partibus admoueatur. Modò id ferat partis natura, materiæque morbificæ conditio.

8. Opprimendo calorem vitalem.

9. Hoc est, tumorem præter naturam obortam ab effluxu biliosæ materiæ non corruptæ, sed integræ.

10. Nam acerrimam vim materiæ temperat, & meatus viasq. per quas affluit biliosus sanguis, intercipit. Huiusmodi erysipelas sæpe degenerat in herpetem: bile illa acerrima cunctando putrescente.

11. Nam vlceri acerbum est frigus ac mordax. Quare non super, sed circum, hoc est, partibus editioribus ea adhibent: ita enim orgasmus impeditur constringendo, infringendoque sanguinis acerrimam potentiam, corroborandoque partem. Docet Hippocrates haimorrhagiam sisti immutatâ figurâ corporis, vinculo, & emmoto. Scribit etiam Hippocrates, Quòd expedit in omni vlcere,

tam

tam veteri quàm recenti, sanguinem effluere. A recenti quidem, gratiâ arcendæ inflammationis: à vetere verò, vt sarcosis promoueatur. Responsio est, cum locum intelligi de vlceribus vnicuique parti propriis, cùm sanguis effluit ex venis illi parti propriis ac dicatis, ex qua effluit sanguis. Non auté de apertione venæ communis quæ tali alicui parti est dicata. Dixit hîc Hippocrates recenti efflorescente sanguine: quasi dicat, Omnis tumor præter naturam, cuius causa efficiens est materiæ calidæ affluxus, (non autem coaceruatio ob facultatis concoctricis & expultricis infirmitatem,) remedio est, ineunte & augescente morbo, vsus rerum frigidarum: nam acrimoniam sanguinis frangit, & meatuum laxitatem constringit; nam materia calida fluxum mouet. Nisi tamen pars ipsa, vt glandulæ, aut causa critica, aut materia venenata (vt in constitutione pestilenti, in lue venerea) vel materia impacta & contumaciter ad musculos adhærescens (vbi vsu refrigerantium phlegmone in scirrhum incurabilem degenerat) prohibeat. Proinde rectè adiecit Hippocrates, quæ ad rubrum; nam si partes liuent, non adhibebis repercutientia.

6. Epid. lib. De vlceribus.

Dubium.

XXIIII.

Τὰ [1] ψυχρὰ, οἷον χιὼν, [2] κρύσταλλος, τῷ στήθει [3] πολέμια, [4] βηχέων κινητικὰ, [5] αἱμοῤῥοϊκὰ, [6] καταῤῥοϊκά.

Extremi frigidi incommoda.

XXIIII. [1] Frigida, cuiusmodi sunt nix, & [2] glacies, pectori sunt [3] inimica; tusses [4] mouent, sanguinis profluuias cient, catarrhos [6] excitant.

1. In quibus frigoris summa penè sunt omnia.

2. Quæ, vt ait Scholiographus Holerij, aqua elementari sunt frigidiora.

Historia.

3. Quòd vitam tueatur pectus, cuius tutela calore peragitur. Hodie obiit iuuenis, cui iam 14 dies inflammatæ fuerant membranæ diaphrattondes ad pectus: quòd choreis exsudans se aëri frigido exposuisset aperto thorace. secta fuit tamen ilico illi vena, purgatus fuit: praua expectorabat ac flaua ilicò; mox nihil. vrina primùm flammea, mox citrina: pulsus febrilis: lingua fuit nigra & arida.

4. Quia distillatione asperitatem inducit viæ spiritus.

5. Venas indurando, & contumaciores reddendo: vnde fit, vt distenta sanguine vasa, cùm dilatari non possint, rumpantur.

6. Tussiferos, aluinos, arthricos. Antiquis in deliciis erat nix & glacies: tamen populi qui his vtuntur gutturosi sunt, ac catarrhis affliguntur, & breuis sunt vitæ.

XXV.

Frigidi fotus commoda.

Τὰ δὲ ἐν ἄρθροισιν [1] οἰδήματα καὶ ἀλγήματα [1] ἄτερ [2] ἕλκεος, καὶ [3] ποδαγρικὰ, καὶ [4] σπάσματα, τουτέων τὰ πλεῖστα τὸ ψυχρὸν [5] πολλὸν καταχεόμενον ῥηΐζει τε καὶ [6] ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην [7] λύει. [8] νάρκη γὰρ μετρίη ὀδύνης [9] λυτική.

Narcotica vsus.

XXV. Verùm articulorum [1] tumores & dolores [2] vlceris expertes, & [3] podagrica, & [4] conuulsiones, horum sanè plurima frigida [5] copiosè affusa mitigat, leuat, & [6] adæquat, atque ita dolorem [7] sedat: huc accedit quòd [8] stupor modicus dolorem [9] sedat.

1. Ex sanguinis & bilis affluxu. Igitur, authore Hippocrate, Arthritis non ex sola materia frigida fit, cùm aquâ frigidâ sanetur.

2. Cui frigus est acerbum.

3. Hoc est, dolores podagricos excitatos ex ichoris biliosi affluxu.

4. Scilicet reuocando calorem in iuuene quadrato.

5. Sæpè & multum.

6. Ad æqualitatem reducit partem tumore obsessam, ita vt ampliùs tumor nullus apparere possit, idque pepasmo & resolutione excrementorum: repressione verò per se.

7. Restituto habitu & temperamento partis.

8. Quem frigidi fotus inducunt. Talem narcosin hîc admittit Hippocrates.

9. Vacuando & digerendo causam continentem, & reprimendo causam antecedentem. Stupor destruit dolorem: ergo stupor non est species doloris. Ego maximo successu vtor in Arthritide calida fotu aquæ seminis ranarum.

Remedium elegans.

XXVI.

Ὕδωρ [1] τὸ [2] ταχέως θερμαινόμενον καὶ ταχέως ψυχόμενον, [3] κουφότατον.

XXVI.

Aqua quæ optima.

Aqua [1] quæ [2] citò calefit & citò refrigescit, [3] leuissima est.

1. Dulcis, omnis mixtionis expers.

2. Ob partium tenuitatem & raritatem facilè induit contraria. Tam facilis itaque mutatio, eam tenuissimam esse arguit.

3. Et pondere & subtilitate partium. Eademque optima est. Non lance æstimanda est aqua, sed si non grauis sit hypochondrio, verùm si ea subitò peruadat, nec ibi cunctando putrescat. Talis propinanda per morbos acutos. Quâ aquâ res iniectæ citiùs elixantur, hæc leuissima est. Estque hæc saporis ac odoris expers, ac clara. Dura ac cruda est aqua putealis, vtpote sole fraudata: fluuiales cœnosæ sunt: hæ reponendæ vt limus sidat; istæ coquendæ. Pluuiales meliores, si coquantur, quòd maris ac solis soboles; at coctio dissipat diuersas

diuersas ab ea partes. Hyemalis pluuia cruditatis plena est; æstiua optima est, cùm incendio flagrat cælum. Columella ex Hippocratis sententia duo genera aquæ arte mitigatæ proponit. Hippocrates in libro De aëribus, aquis & locis; & 6. Epid. 4.

De re rustica lib. 5.

XXVII.

Sitis nocturna.

Ὁκόσοισι δὲ πιεῖν [1] ὀρέξιες νύκτωρ, τούτοισι πάνυ διψῶσιν, ἢν [2] ἐπικοιμηθῶσιν, ἀγαθόν.

XXVII.

Qui noctu bibẽdi sunt [1] appetentes, hos admodùm sitientes somnum [2] inire iuuat.

1. Madoris inopiâ. Post somnum si perseuerat sitis, plenâ potet manu.

2. Nam ita augescunt viscera, & assumptorum squalor acriorque vis castigabitur. Modò nulla valida præcessit euacuatio: nam tunc nulla aderit materia à somno mitigãda. & per somnum intrò fertur sanguis ac mador, vnde vapor qui sitim excitabat vincitur, ac madescit internus squalor. Attamen, inquit Galenus, Valdè sitientibus à meraco vino vel ab inopiâ potus, concedendus est potus.

XXVIII.

Γυναικείων [1] ἀγωγὸν ἡ ἐν ἀρώμασι [2] πυρίη· πολλαχῇ δὲ καὶ ἐς [3] ἄλλα χρησίμη ἂν ἦν, εἰ μὴ [4] καρηβαρείας ἐνεποίει.

XXVIII.

Mulierum affectus.

Suffitus [1] aromatum muliebria [2] ciet: idemque ad alia [3] non rarò valeret, nisi [4] capitis grauitatẽ adferret.

Quia hoc libro, vt antea monui, Hippocrates de omni euentu omnium euacuationum agit, quacumque ratione illa oborta fuerint, vel natura aut morbi vi, vel artificiosa à molitione, igitur de iis euacuationibus iam agit quæ eueniunt ab vtero. Est enim vterus, dum procreationi non studet, receptaculum omnis fœditatis muliebris corporis non puri.

Aromata.

1. Hoc est rerum benè olentium, vt cyperi, calami aromatici, cassiæ, benioiuni, & eorum quæ ex iis conficiuntur.

2. Menstrua atque lochia. Nam vim expultricem vteri excitat, atque venarum quæ vterum attingunt obstructiones aperit: & compactiorem vterum rarefacit, ac algiosum recreat, & materiam lentam incidit. Ita tamen vt nulla anteacti morbi, neque exactæ ætatis, neque lactationis, neque instituti vitæ, neque haimorrhoidum, aut peruersi vteri, aut vteri phlegmone vel ardore occupati, vel ingrauidationis excusatio adferri possit. vox γυναικεῖα varia significat: primò significat partes muliebres; secundò, omnes mulierũ affectiones, quæ propriè in eas cadunt; tertiò, mulierum purgationes, quæ etiam variæ sunt. quædam enim sunt purgationes menstruæ, quædam λοχεῖα: sub his est etiam secundina & fœtus mortuus: tertiò φθορὴ γυναικεῖος, in quo scilicet desideratur ratio qualitatis, quantitatis, temporis, & modi excretionis: sed hic non debet promoueri, sed supprimi.

3. Ad peculiares vteri adfectiones. Vt si cui mulieri caput, coxendix aut femur doleat, & à concepto fœtu hic dolor abeat, ac rursus edito fœtu repetat: huic odorata bibere, & ad os vteri admouere oportet. Item ad conceptionem fœlicitandã, & ad sterilitatem auertendam. Suffocatas etiam euocat, ac dolores à partu remouet.

Hip. lib. De superfœt.

4. Ob leptomeriam. & cerebrum auidè prolicit in se aromatum vapores. vnde illud plethoram incurrit vaporum. Grauitatem capitis adfert his mulieribus quibus vterus est rarior: nam per venas inuadit caput, quia in venis ille vapor suo ardore sanguinem turbat. Fiat pessarium ex penna obuoluta bombace & filo: illinatur oleo macis & caryophyllorum, cum benioiuino & croco. Sit longitudo eius sex digitorum: crassitudo medij digiti. Attamen suffitu aromatum nõ sine cautione vtendũ, tenerrima enim acetabula à siccitate facilè arescunt: hinc infœcunda redditur mulier. Sed tamen in lochiorũ suppressione rarò euadunt. Vbi mulier defraudata fuerit suo genio, non euocationi menstruorum erit illi studendum. Sed illa euchymis vtatur cibis. At si ab obstructione laborauerit menstruorum, ea aperiatur. fit autem tribus modis obstructio; copiâ, materiæ crassitie, & facultatis infirmitate. Nam nî mulier vicesimo sexto die purgetur à sanguine, ægrotat.

Remedium.

Cautio practica.

XXIX.

Τὰς κυούσας φαρμακεύειν, ἢν ὀργᾷ, τετράμηνα, καὶ ἄχρι ἑπτὰ μηνῶν, ἧσσον δὲ ταύτας· τὰ δὲ νήπια καὶ πρεσβύτερα εὐλαβέεσθαι.

Grauidarũ purgatio.

XXIX. Prægnantes quidem purgandæ, si humor sit efferus, & quadrimestris gestatio, dum septimestris fuerit, quamuis hæ minùs. nam in minore & grandiore fœtu cautiùs relligiosiusque agendum.

Alius est scopus huius Aphorismi in initio libri quarti Aphorismorum, alius hoc loco. Quia in quarto libro docet tecmarsin purgationis conuenienter cuique exhibendæ: quæ consistit in perspicientia humorũ peccantis, affectus, & peculiaris natura eius cui medicina adhibetur, idq; adducto familiari exemplo quod perspicuitate vincit cætera. Hoc verò loco docet quam cautionem & prouisionem debemus adhibere ad vterinas affectiones quæ sunt è natura, vt seruetur & fœtus & fœta. Sequentibus enim Aphorismis agit de affectionibus è natura: cum autem vterus instrumentum sit conceptionis, certè conceptio est affectio. Cacochymæ mulieres, ni à fœditate illa vindicentur, abortiunt. Optimè autem defunguntur eo periculo, si à quarto mense ad septimum ea fœditas effundatur. Vidimus enim

sæpe naturam illis mensibus validam euacuationem attulisse, summa cum alleuatione fœtarum. quare tutò cacochymia plenitudo hoc tempore excluditur.

Obseruatio practica.

XXX.

Ingrauidata temerè non abducendus sanguis.

Γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα φλεβοτομηθεῖσα [1] ἐκτιτρώσκει· καὶ [2] μᾶλλον, ἢν μεῖζον ἔῃ τὸ ἔμβρυον.

XXX. Mulieri ingrauidatæ si vena tundatur, [1] abortit: eoque [2] magis si fœtus grandior sit.

1. Defraudato fœtu suo genio, & oborta lipothymia. item laxatis vinculis, quibus vtero fœtus alligatur, & ab exhaustis cotyledonibus. Vt plantarum fructus nutricatu fraudati tabescunt, siccantur, ac cadunt: ita fœtus cadit fraudatis vinculis suo pastu.

2. Si septimum mensem attigerit. Hippocrates libro De morbis mulierum, sanguinem emittendum suadet sectâ venâ ad poplitem vel malleolos, vt liberentur à difficultate patiendi. Huic idoneæ sunt mulieres iuuenes, robustæ, ac succi sanguinei plenæ. Quare de his venis pertundendis hîc loquitur. Nam superiores venæ, vt manus & brachij, tundi possunt etiam ad sanitatis tutelam quarto & quinto mense, si abortioni non sit obnoxia mulier. Imò in quadrimestribus & septimestribus secare tutò poteris in pleuritidis curatione: maximè si mulieres sint voraces, quibusque ante grauiditatem largiùs ac diu solebant fluere menses. Verùm tempore Hippocratis, nihil aliud erat viuere, quàm è natura viuere. Vbi necessaria est phlebotomia in morbo acuto, vt infarcta expediantur, phlegmone sedetur, metastasis reuocetur, corpusque εὐδιαφόρητον reddatur, citra fœtus & fœtæ iniuriam tunditur vena brachij, vltimis etiam ingrauidationis mensibus, quòd subsistens iam sanguis corpore adeò circumfluat, vt mammas etiam lacte impleat. Recreàda mox erit eupeptis. Si quis coëgerit nos fateri Hippocratem hîc loqui, non de venarum infernarum, sed de superiorum sectione, respondebimus eũ loqui de ea sanguinis emissione, quæ tempore Galeni non erat libra minor: quemadmodum purgationes, quæ eius tempore erant ex elateriis remediis, quale elleborum, scammonium, colocynthis. Hodie verò benignis non veremur purgare, nec minorem sanguinis effusionem auersamur, modò vires admittant, morbusque validus id suadeat. Si plura velis, vide Fernelij De venæ sectione libri secundi caput duodecimum.

Practica obseruatio.

XXXI.

Grauida cum morbo acuto.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ, ὑπό τινος τῶν ὀξέων [1] νοσημάτων ληφθῆναι, [2] θανάσιμον.

XXXI.

Mulierem grauidam ex vllo morbi [1] acuti genere laborare, [2] funestum.

1. Qui magnam agnoscit causam.

2. Difficultate curandi, (nam fœtæ aut fœtus incommodo remedia adhibentur) symptomatum vehementia, & fœtus interitu. Præsertim si fœtus sit grandior. Eo quod mulier grauida duplo maiore vtatur respiratione quàm non grauida. Si ergo calor maternus in æstum degenerat, summa spirandi difficultate laborabit: instrumenta enim & facultas non possunt satisfacere vsui necessario. Difficultas autem respirandi in omni morbo acuto est lethalis. Secundò, ineunte morbo, quamdiu morbus est siccus, potiùs incumbendum est morbo, quàm naturæ studendum. in muliere verò grauida potius naturæ est studendum, quàm in morbum incumbendum. Igitur quantum hîc naturæ studebis, tantum morbum augebis. Non itaque licebit hîc vti tenui diæta, qualem maximè morbus requirit. Sed obiicies, ex Hippocrate, mulierem grauidam, quæ vehementi morbo correpta fuit, seruatam fuisse. Respondet Galenus, quòd trimestri grauiditate in hunc morbum inciderit: trimestres enim & quadrimestres aliis magis seruantur: quòd maiorem habeant opportunitatem admittendorum remediorum, quàm aliæ quæ sunt septimestres ac sextimestres. Illud meminisse conuenit, trimestres ac quadrimestres omnibus iniuriis præ aliis magis resistere. Quare θανάσιμον interpretandum, quòd plerumque ita eueniat.

Obiectio.

1. Epid. 3. Historia 13.

XXXII.

Γυναικὶ [1] αἷμα ἐμεούσῃ, τῶν καταμηνίων [2] ῥαγέντων [3] λύσις γίνεται.

Mulier sanguinem vomens.

XXXII. Mulieri sanguinem [1] euomenti, menstruis [2] erumpentibus, vomendi [3] finis.

1. Apertis venis plethoræ vi, à menstruorum suppressione. Vt nulla tamen vel rupti vel excisi vasis excusatio possit adferri: sed si fit à palindrome menstruorum ad superiores partes. Quodsi ille sanguis non effundatur, solebat scirrhum inferre lieni vel hepati, hinc hydropem.

2. Confertim fluentibus. Quasi dicat, Si verò his confertim effluentibus, vomitus tamen non cessauerit, certò tibi constet, venam ruptam vel excesam esse. Quare his remediandum.

3. Auersione & euacuatione sanguinis, cuius copia & sursum refluxu cruenta excitabatur. Intelligatur hic Aphorismus de ea sanguinis vomitione quæ fit apertis vasis, (non autem ruptis aut exesis,) vt nimirum ramuli illi qui à supremo ramulo splenico in stomachum mittuntur, collecta sanguinis à copia dehiscant, & in ventriculum, per anastomosin, sanguinem effundant, citra vasculorum aut stoma-

ftomachi vitium. Nam si hæc vomitio fiat à ruptis vasis, talis non inhibebitur, erumpentibus mensibus: sed peculiarem sui rationem requirit. Hunc Aphorismum explicat Galenus 5. Methodi 2. fol. 116. Nobilis puella Leydæ menstrualis cùm esset, ruptum illi vas fuit in pulmone à catarrho acri. prodeuntibus mensibus nihil auxilij sensit. omnibus tentatis, obiit. Quinque aliis, inter quas vna matrona, palinarome ad laryngem fuit, in eaque cancri lethales: duæ exesis carotidibus foras prodeunte sanguine abreptæ fuere. suffocatæ à conniuente larynge.

Historia.

XXXIII.

Sanguinis è naribus eruptione extrusi menses.

Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλειπόντων, αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῆναι, ἀγαθόν.

XXXIII. Mulieri suppressis mensibus, [1] sanguinis è naribus profluuium bono [2] est.

Dixit prius de locis incommodis quibus sanguis effunditur, iam de commodis.

1. Talis haimorrhagia inter cæteras principatum obtinet, generisque nomen sibi adoptat. Suppressio menstruorum plethoricam adfert affectionem. Quattuor autem sunt viæ per quas hæc plethora auersione amouetur: aut enim haimorrhagia, aut vomitione, aut haimorrhoidibus, vel dysenteria cruenta. Auersio autem ea quæ fit vomitione, periculo non caret: nam quamuis sanguis non arguat calamitatem partium vnde manat, si tamè cunctetur in ventriculo, lipothymiam & mortem etiam sæpè adfert. Vt fit calamitosa hæc auersio, non ratione refluxus, sed ratione partis per quam effluit. Similiter periculi plena est auersio per dysenteriam, quod hæc materia etiam in intestinis interdum grauissima excitet symptomata: sic etiam quæ fit per haimorrhoidas, fœlicissimè autem euenit hæc auersio per haimorrhagiam. Profluuiũ vero, hoc est, si liberaliter sanguis fundatur.

2. Neque enim arguit calamitatem partis vnde effluit: significat enim vias eius iam esse apertas, quæ prius naturæ incommodo erant occlusæ. Neque vlla ratione calamitosa esse poterit parti per quam fluit; eò quod fluat, continenter per vasa, neque in magnam capacitatem fluat, vbi corrumpi vel conglomerari possit. Sed dicet quis, Si scopus est, vt naturæ consilium medicus sequatur, cur igitur suppressis mensibus iubet Galenus potiùs tundi venam poplitis vel malleoli pedis, quàm venam axillarem: imò ipse vult inhiberi fluxum menstruorum apertâ venâ brachij. Responsio est, Si id studeas vt fluant menstrua, poplitis vena necessariò est secanda. si verò studeas vt plethoram tollas, (imitando id quod hoc Aphorismo scribitur) axillaris è directo est pertundenda. Vt si à menstruorũ suppressione ardenter febricitat, quia febris maximè vrget, non in menstruorum euocationem, sed in febris curationem erit incumbendum, ac vena brachij pertundenda: vt etiam in pleuritide &

Dubium.

peripneumonia. In sanguinis effusione [*] oborta, vide vnde, quò, quà, & quamob. fluat; & num onere pressa natura onus excitat. Notandum, quod à me vsu obseruatum is fuit, in hac haimorrhagia, mensium suppressione quæ excitatur, lõge aliâ ideâ sanguinem ferri, quam in vulgari haimorrhagia: Hìc enim prodit intermixtus thrombis ac frustis.

[*] superfœtunt esse

[*] ausa ma... li vel nisi

XXXIIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ἡ κοιλίη πολλὰ ῥυῇ, κίνδυνος ἐκτρῶσαι.

XXXIIII. Mulieri grauidæ si aluus profusior sit, abortionis periculum imminet.

Nam fœtus hîc fraudatur genio suo, infirma reddita matre: imò extinguitur fœtus tetro à vapore excrementorum quæ per intestina feruntur, nam intestinis incumbit vterus: vnde vena tetri fœtoris offensione agitatur: Siue illud alui profluuium fuerit diarrhæticum, siue lienteriicum, siue dysentericum. Nam in omni profluuio fit minor alimenti distributio, vnde vires fœtus debilitantur, & genio fraudatur suo fœtus. accedunt præterea insomnia, cùm & crebra adest surgendi de nocte necessitas in tali profusa aluo: & plerumque nutritioni dicata vnà cum fœdis abiiciuntur. Ob societatem quæ vtero est cum intestinis, facilè horum affectio in vterum deriuatur. Ita nuper cùm muliercula quadam parere non poterant, in ipsa parturigine iussi plurimùm mollem clysterem immitti intestinis, ac illico peperere. Ita vt iam apud nos id agere incipiant mulieres nobilissimæ. Clyster fit ex decocto herbarum emollientium, vt malua, althæa, parietaria, tapsi barbati, chamæmeli, artemisia: colatura adde saccharum, oleum amygdalinum dulce: & drachmam salis communis. Quod verò vterus grauiter afficiatur ab intestinis, sæpè à me obseruatum, dum præfocationis obnoxiis propinatur purgans pharmacum, tunc sanè grauissimè affligi solebant.

Historia & curatio.

Obseruatio practica.

XXXV.

Vterinæ suffocatio, & partus difficilis.

Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλουμένῃ ἢ δυστοκεούσῃ, πταρμὸς ἐπιγενόμενος ἀγαθόν.

XXXV.

[1] Vterinæ mulieri, aut ægrè [2] parienti, oborta sternutatio est [3] bona.

1. Quæ vteri symptomatis infestatur, hoc est, quæ præfocatur ab vtero, sublato scilicet respirationis vsu à seminis venenata qualitate, & extincto calore, aut inde impeditis respirandi instrumentis.

2. Infirmitate fœtus aut vteri: non ab ossium mala conformatione, vel à malè affecta ceruice vteri, vel à fœtus in dorsum aut pedes prodeuntis malo situ: iis enim in casibus nihil iuuat sternutatio.

Vt i... iuuet sternutatio.

3. Nam inde significatio fit calorem ferè extinctum redintegrari, quodque eâ concussione expellatur materia seminis, quæ eius mali erat causa, quodque fœdus vapor, qui

(natus à menstruorum corruptione, vel à retento semine,) caput ac diaphragma feriens, respirandi vim intercipiebat, excludatur. In omnibus morbis acutis præclarè facit ad salutem sternutatio: sed si euenerit à thoracis & pulmonum affectibus, mala est, vt signum, & vt causa. Vt signum, quia significat malam anathymiasim ad cerebrum ascendisse à partibus spirabilibus. vt causa, quia hæc quassatio has partes magis disrumpit. Vbi verò parturigo non succedit ex sententia, salutaris est sternutatio, etenim ad inferna validè propellit diaphragma, compresso epigastrio, hinc ad inferna pellitur valido nisu vterus. Nos parum piperis & galagæ naribus vt sorbeat iubemus: miscemus interdum parum albi ellebori, maximeque quid euphorbij. Sed antea propinamus hoc remedium: Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum semisse: myrrhæ optimæ scripulos duos: succini candidi sesquidrachmam: rubiæ tinctorum, castorei, cuiusque scriptulum: boracis, semiscriptulum: croci grana quinque, misce. fiat puluis subtilissimus: capiat drachmam vnam cum vino albo, & saccharo. Eliso fœtu, cùm secundæ retinentur, hoc puluere propinato, ilicò redduntur: nam tunc, haimorrhagiæ metu, non fouemus, ἡ ὑστέρα, vterus: τὰ ὕστερα, secundinæ, hoc est, chorion.

Remedium optimum ad difficile partum & ad retentas secundinas: vsu nobis compertum.

ὕστερα.

XXXVI.

Γυναικὶ τὰ καταμήνια ¹ ἄχροα, καὶ μὴ κατὰ τὰ ² αὐτὰ αἰεὶ γινόμενα, ³ καθάρσιος δεῖσθαι σημαίνει.

Mulieri vt cautè purgatio præscribi possit.

XXXVI. Mulieri si fluxerint menses ¹ decolores, qui nec eodem modo benè ² respondeant, purgatione ³ opus esse significat.

1. Si aut sanguis menstruus propriæ substantiæ ratione in vitio sit, aut alieni humoris permixtione infectus.

2. Vt periodi vtriusque (hoc est vt singulis mensibus hoc est 29 diebus eueniant: & tunc septem diebus fluant) & excretionis modi ratio desideretur: vt si non decenti fluxu ferantur, sed liberaliori, vel parciore. In mulieribus mulierosissimis tempus menstrualis profluuii est dierum septem: ita vt intermissionis dies sint viginti duo: In mediocribus verò mulieribus, quattuor vel quinque dierum profluuii tempus est, & vigintiquinque dierum intermissionis tempus. In viragine verò vigintiseptem intermissionis, & duo profluuii. Desideratur igitur ratio periodi, si menstrua cunctantur vel anteuertunt: vel si biduum fluunt, quæ olim triduum fluere solebant. Modi autem desideratur ratio, si guttatim vel ἀθρόως, celeriùs vel tardiùs, copiosiùs, vel minùs copiosè fluant.

3. Vniuersali & singulari corporis totius atque vteri. Sanguis menstruus propriæ substantiæ corruptione est in vitio, si sit melancholicus, si colore sit meracus, ex resolutione partium. Alieni autem humoris permixtione infectus, si admixtam habet pituitam, bilem, vel melancholiam, aut serum. Purgatio vniuersalis totius corporis fit, adhibito eo pharmaco, quod respondet ei humori quo sanguis est infectus. cuius quidem notæ percipiuntur in linteis mulieris menstruosæ. Particularis verò vteri purgatio adhibetur, si causa consistat in vitio & infirmitate excretricis vteri, vel in materiæ contumacia, vel in meatuum angustia. Vniuersalis purgatio his instituatur ex idea eius humoris qui in sanguine emanante in vitio esse videtur. Si pituita in vitio est, agarico: si bilis, rhabarbaro: si melancholia, sennæ foliis vacuetur. ita vel melle aut syrupo rosato; nam is etiam menses euocat. Sed in particulari purgatione instituenda rimandæ sunt causæ tardantium mensium: hoc enim illis euenit conniuentibus osculis venarum vteri, vel quòd inflectitur ad dorsum vel ad latus vteri os, vel quòd duritie id obsideatur, aut quòd compactior sit substantia vteri: vel sanguis peccet parcitate vel crassitie. Vbi crassities in vitio est, diætam ineat attenuantem succos; suffitusque fiat aromatum, & pessi præscribantur. Potio instituatur, ex vino cui incoxit calaminthe, vel pulegium, aut abrotanum. Sed priùs purgetur corpus: quod familiaribus his pilulis ego maximo cum successu facio. Accipe aloës vnciam vnam; myrrhæ, gentianæ, aristolochiæ, dictamni, croci, cuiusque semidrachmam: rubiæ maioris, mithridatii, cuiusque drachmam: cum sirupo de artemisia. fiat massa. capiat pro dosi pilulas quattuor vel quinque cottidie, manè, decem aut duodecim matutinis continuis, ante solitum tempus purgationis menstruæ.

Remedium

Causæ menstruorum tardantium

Pilulæ menses eliciendo.

XXXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν οἱ μαστοὶ ἐξαίφνης ¹ ἰσχνοὶ ² γένωνται, ³ ἐκτιτρώσκει.

Abortus nota.

XXXVII.

Mulieri ingrauidatæ si mammæ ¹ repentè ² extenuentur, ³ abortit.

1. Vt nulla excusatio tabescentis corporis totius adferri possit à visceris alicuius iniuria.

2. Quæ priùs erant solidæ & succi plenæ. cùm fœtus mouetur, tunc inturgescunt mammæ. Hoc fit tertio quartóve mense.

3. Quod fœtum suo genio defraudari significat, vt eo nutriendo sanguis necessariùs satis esse non possit: eoque fœtus defraudatus alio tendit: vel quòd graui morbo vterus teneatur, vnde anadrome fit sanguinis in vterum. dicat quis, cibum sumunt fœtæ: igitur nutricatus non deest, & diu post puerperium lacte nutrit fœtum. Igitur abortus non fit inopia lactis. Sed hoc fit à plenitudine in vterû

ruente.

ruente. De sterilibus initio pag. 387. Quæ, dicit, corrumpent fœtus, his mammæ gracilescunt. si verò iterum durescant, dolor erit in mammis, vel coxis, aut oculis, aut in genibus, & non corruptela fœtus. Quo modo durescent rursum mammæ, nisi recurrat materia ab vtero? Quòd hæ partes dolent, fit ob recursum sanguinis ad vterum. 1. De morbis pag. 313. Quare vtroque modo, & ab inopia alimenti, & à subito recursu ad vterum id fieri nemo negauit. Admonet nos hoc Aphorismo, vt cautè medicinam faciamus, ne in calumniā trahamur. Quasi dicat, Vbi notæ hæ in grauidâ appârent, vide ne quid remedij præscribas, vnde quis existimet te abortum promouisse: qui iam sponte naturæ eueniet.

Cautio pragmatica.

XXXVIII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ ἢν ὁ ἕτερος μαστὸς [1] ἰσχνὸς γένηται δίδυμα ἐχούσῃ, θάτερον ἐκτιτρώσκει· καὶ ἢν μὲν ὁ δεξιὸς ἰσχνὸς γένηται, τὸ [2] ἄρσεν· ἢν δὲ ὁ ἀριστερὸς, τὸ θῆλυ.

XXXVIII.

Quia & mulieri grauidæ si altera mamma [1] extenuetur, ac gemellos gerat, alterum abortit. Ac si dextra quidem extenuetur, marem abortit; [2] si autem sinistra, fœminam.

1. Intelliguntur duo hi Aphorismi, modo nulla excusatio adferri possit inediæ. Nam loquutur Hippocrates de inchoata extenuatione. Quum verò mammæ solæ inter omnes partes quæ sub sensum cadunt, duplices habeant venas: proprias quidem, quibus sanguinem ad sui nutritionem attrahant; & communes, quibus sanguinem ad lactis generationem alliciant: ideò quoque in mammis duplex consideratur extenuatio; propria, quæ est ab alimenti inopia, vel à vitio nutricatus, quæ ipsarum membrana collabuntur: & communis ea est mammis extenuatio, cùm scilicet venis, quæ officium habent, copia sanguinis denegatur, quòd fœtus validior & alacrior plurimum nutrimenti capiat per venas epigastrij, quas veluti osculo excipiunt venæ mamillares. Fœtus enim tantum absumit ad sui nutricatum, vt non sufficiat materia generando lacti, aut sanguini quo fœtus nutritur. Quare non eadem ratio est extenuationis harum partium, quæ aliarum partium: mammæ enim non solum sibi, sed etiam fœtui alimentum conficiunt. Præterea hic loquitur de extenuatione non propria, sed de ea quæ habitus ipse subsidet. Sed rogabis, An, vt contrariarum contrariæ sunt indicationes, mammarum extenuatio abortionem significat, ita earundem distentio, prosperam ingrauidationem significet. Dico quòd non. Æquè enim distentio appâret ad abortionem, atque extenuatio. Si enim fuerint mammæ sanguine distentæ plus æquo, arguunt summam fœtus imbecillitatem. Ex euentu fieri potest vt vtrumque fœtum abortiat. Vterus duos tantum habet sinus: quare ex lege naturæ duos tantum fœtus potest suscipere. Plures quidem aliquando suscipit, imò sex, non quòd tot sint in vtero sinus, vt volunt Arabes, sed hoc fit per superfœtationem: ideoque illi posteriores fœtus non possunt esse vitales.

Mammæ solæ duplices habent venas.

Fœtus quot vitales.

2. Translato ad vterum sanguine ad fœtus nutricatum ex inopia laborantis.

2. Quia fœtus qui mares sunt, dextra: fœminæ verò sinistrâ vteri parte continentur. Vasa spermatica dextrâ quidem parte ducuntur ex tunica venæ cauæ; sinistrâ, ex vena renali: ideò ex dextra parte excernitur semen calidius, siccius & elaboratius, maribus procreandis aptissimum: è sinistra semen frigidius, aquosius, nec æquè elaboratum, fœminis procreandis aptissimum. Aliquando tamen contra naturam vasa hæc dextrâ parte ducuntur à vena renali; & sinistra à trunco venæ cauæ: in talibus corporibus fœtus mares sinistra corporis parte; fœminæ, dextra parte continentur. Imò aliquando vtrinque hæc ducuntur à trunco cauæ venæ; aliquando vtrinque à vena renali. Verùm Hippocrates docet quid in natura ritè conformata eueniat, & quid plerumque accidat.

Causa masculi vel fœminini fœtus.

6. Epid. cō. 2. Aph. 29. & comm. 3. Aph. 37. 6. Epid. 4. 27.

XXXIX.

Ἢν γυνὴ μὴ [1] κύουσα, μηδὲ τετοκυῖα γάλα ἔχῃ, ταύτῃ τὰ καταμήνια ἐκλέλοιπε.

XXXIX.

Si mulier neque [1] prægnans neque puerpera lac habeat, huic suppressa sunt menstrua.

Suppressio menstruorum nota.

1. Sed à partu expedita. Ex eo lacte significatio est boni sanguinis & integræ mammarum partis quæ lac facit. Bonus is est sanguis qui est dulcis, purpureus, mediocriter crassus. Hinc adeò accidit vt si virgines huiusmodi sanguine abundent, & ab ea sanguinis copia menses supprimantur, nisi eiusmodi plethora aut sanguinis emissione, vel vomitu, vel per haimorrhagiam, aut per haimorrhoïdes vel per dysenteriam haimatoden excernatur: & si his mammæ calidiores fuerint & atterantur, eò aliquando is poterit decumbere, & in lac conuerti. Quin interdum attritu papillarum viris lac etiam nascitur, vbi ea sanguinis supellex. Nam lac solùm est elegantior pars sanguinis, quæ (vt natura hominem à crudelitate auocet) à glandulis mammarum in alborem abit. Sed non ita copiosum id lac manat quod mulieribus extra grauiditaté ac lactationem euenit. Quod tamen rarum est in virginibus; nam prouidentiâ naturæ (quæ vis quædam est à Deo insita) gignitur lac in mammis, fœtus causâ. Vnde ea prouidentia? ab animantium opifice, inquit hîc Galenus. Octauo & nono, dicit idem Galenus, grauidationis mense, turgent venæ vtero & mammis communes.

Virgines lac fundunt aliquæ.

Viris vnde lac.

Lac quid.

XL.

Γυναιξὶν ὁκόσῃσιν ἐς τοὺς τιτθοὺς αἷμα συστρέφεται,[1] μανίην σημαίνει.

XL.

vel, congloberatur.

Quibuscumque mulieribus [1] sanguis in mammis * colligitur, [2] phanaticæ fiunt.

1. Si is ibi collectus cunctando putrescit, vel exardescit: si putrescit, inde inflammantur mammæ. si exardescit, ardore eo in atrorem vritur. Συστροφὴ est omnis tumor præter naturam.

2. Quia ibi permanet pepasmi expers. Cùm fluit à suppressis mẽsibus sanguis in mammas, pro ipsius sanguinis conditione, & partis in quam fluit temperie, aut phymatis, aut furoris consecutionem adfert. Si enim sanguis is fuerit bonus, & natura partis integra, natura lac ex ea generabit. Si verò sanguis propriæ substantiæ corruptione vel alterius humoris admixtione in vitio fuerit, eius partis in quam effluit, substantiam labefactabit: & omne genus phymatum pro varia corruptionis conditione, vel humoris mixtura, generabit. In aliis quidem phlegmonem, in aliis cancrum, in aliis aliud, vt hic in ardorem, vnde ambustus sanguis, fuligines nigras in cerebrum effundit, indeque melancholescũt: vel fit eò metastasis sanguinis incendio conflagrantis. Vnde fit mania, hoc est furor febris expers. Nam ea mania quæ febris est particeps, phreniticidem sequitur. De hac non loquitur in hoc Aphorismo. Nisi prouocentur menses, hinc cancri nascũtur. Lac, inquit Galenus hîc, tanto est sanguine frigidius, quãto hepar est glandulis calidius. Si igitur in mãmis ardore vratur sanguis, in lac abire non poterit. Nobilissimam vidi puellam, annorum viginti, cui non ex sententia respondebant menses. huic glandula in mamma indurerat. author eram vt menses excitarentur, ac mollia remedia imponerentur. Illa ad empiricum abiit, qui cauterium imposuit, ac mammas cum thorace exedit, vt anima thorace prodiret. Frequentique impositione acrium remediorum, cùm in tumorem à sanguinis affluxu abiisset diu, in verum cancrum degenerauit.

Historia.

XLI.

Mulier tentanda num sit grauida.

Γυναῖκα ἢν θέλῃς εἰδέναι ἢν κύει, ἐπὴν [1] καθεύδειν μέλλῃ [2] μελίκρητον διδόναι πιεῖν, κἢν μὲν [3] στρόφον ἔχῃ περὶ τὴν γαστέρα, κύει· ἢν δὲ μὴ, οὐ κύει.

XLI. Si nosse velis an mulier vtero gerat vel conceperit, iam iam [1] dormituræ melicratum [2] bibendum exhibeto: quòd si alui [3] torminibus infestetur, concepit; sin minùs, non concepit.

1. Nec incœnatæ. Eo enim tunc tempore crudum melicratum excitare potest tormina.

2. Crudum fit ex vna parte mellis, & decem aquæ.

3. Nam ventos intestinis ingenerat crudum mel, qui retinẽtur turgido ab vtero, pressis intestinis. Sed non sit familiaris mulieri colicus dolor, nec æstuet corpore; id enim discicit ventos. nec assueta debet esse melicrato: nec sit durâ aut fluxâ aluo: nam vt in hac venti facilè euanescunt, ita in illa facilè retruduntur ac retinentur. Hæc sanè rarò contingunt, nec inter συλλήμματα Hippocratica agnoscitur hic Aphorismus. Grauiditatis tria sunt τεκμήρια. Primum, si rem habuerit cum viro. secundum, si septem dies semen continuerit, eiusque nihil excreuerit. tertium, si os vteri cum mollitudine ita sit coactum, vt ne acus quidem acutiem admittat. Præterea si venter & abdomen quodammodo collabitur & quodammodo deprimitur, colligente nimirum se vtero, vt artissimè semen cõtineat. Communia signa ex vrina & pulsu petuntur: pulsus enim non sunt maiores, nisi fœtu iam absoluto. Galenus hæc tormina ad angustiam quæ fit ab vtero in recto intestino refert. Sed dicas, in initio grauiditatis (de quo solo tempore hîc loquitur Hippocrates) vterus, qui recto intestino incubat, vndique se colligit, minusque illud intestinum premit. Igitur illud intestinum non fit arctius, sed amplius. Hoc autem ampliore reddito, & reliqua intestina fiunt ampliora. Hic igitur Aphorismus non caret suspicione mendi. Quid si legatur, quòd si non infestetur alui torminibus, concepit. Nam quod omnibus commune est, non potest esse proprium grauidæ. Nostræ mulieres dant bastardicum, hoc est passum vinum cum sacchario, & lac dulce, quò moueat se fœtus: sed id ineunte conceptu locum non habet. Nam etiam, grandiore iam fœtu, manum calidam vmbilico imponunt, mouet se fœtus ad illum teporem.

Tria signa grauiditatis propria.

Communia grauiditatis signa.

XLII.

Γυνὴ ἔγκυος, ἢν μὲν ἄρρεν κύῃ, [1] εὔχροός ἐστιν· ἢν δὲ θῆλυ, [2] δύσχροος.

XLII.

Mulier grauida si quidem marem concepit, [1] colore est viuido: sin autem fœminam, [2] fœdo.

Nam marem vel fœminam gestet.

Aphorismus hic non semper habet locum, nisi cætera sint paria, vt victus ratio, & talia. Ratio autem Aphorismi est. Qualis sanguis fuerit, talis est color: quia color similis efflorescit humoribus. Mas generatur à meliore sanguine, & elaboratiore semine, ab his verò mulier viuidior euadit.

1. Hoc est, est coloratior quàm cùm fœmellam gestat esse solet. nam committit eandem mulierem sibi ipsi.

2. Non tam bono colore, ac cùm marem gestat, & lentigine obsidetur facies. Mas tertio, fœmina quarto mense mouetur. In mare

Certa signa maris vel femellæ.

mare aiunt fœtæ oculi dextri pupillam maiorem ac nitidiorem esse, & dextras arterias turgidiores & commotiores, venasque sub lingua dextras tumidiores, vt etiam mammam dextram: vtrasque dextras partes.

XLIII.

Vteri erysipelas.

Ἢν γυναικὶ κυούσῃ ἐρυσίπελας ἐν τῇ ὑστέρῃ γένηται, θανατῶδες.

XLIII. Si mulieri grauidæ in vtero fit erysipelas, funestum.

Ob febris vehementiam, spirandi difficultatem, & ob summam curādi erysipelatis difficultatem. Eò quòd, ob metum fœtus nullum medicamentum vtero adhibere audeas, quo illa materia vel discutiatur, vel concoquatur. Propterea quòd erysipelas ad sui curationem venæ sectione indigeat: huiusmodi verò auxilium & fœtui & fœtæ est periculosissimum. Vtero magna cognatione principes partes iunguntur. Funestum id maximè fœtui ob ardorem & interceptionem alimenti, conniuent enim inde ora venarum vteri, vnde fœtus nutritur, in tali tumore. *Historia.* *Iuuenculam vterū gestantem tractaui hic nuper, cui tale quid euenit: ardentissimè febricitabat, secta fuit vena, clyster iniectus. Die trigesimo quarto abortiit semiputridum fœtum. Perpetuò febricitabat: interdum aluus liquida ferebatur: suffocatio vterina sæpè angebat. parum dormiebat: fœtorem sentiebat ipsa. Iulapium ex cichorei aqua, cum sirupo de acetositate citreorum assumebat. tandem euasit. Verùm hoc non fuit erysipelas exactum. Senior olim adfui mulieri grauidæ, hæc primis diebus vehementer æstuabat ab vtero: vena fuit secta, lenita aluus. tertio die obiit vnà cum fœtu.*

XLIIII.

Abortus causa.

Ὁκόσαι παρὰ [1] φύσιν λεπταὶ ἐοῦσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσιν, [2] ἐκτιτρώσκουσι πρὶν ἢ [3] παχυνθῆναι.

XLIIII. Quibuscumque grauidis extenuationis [1] summa sunt omnia, [2] abortiunt [3] priusquam habitiores fiant.

1. Hoc est, in quibus non inchoatæ, sed perfectæ extenuationis signa apparent: qualis extenuatio esse solet ab exhaustu partium solidarum, vbi nulla spes est redintegrationis. Vt si longo à morbo defraudatæ fuerint suo genio: quo tempore ad conceptionem sunt aptiores, vtpote purgatiores.

2. Bimestres: hoc est, simulatque fœtui nutricatu est opus, vt solet esse bimestribus, nec antè. Nam cùm mulier sit extenuata, sibi solùm cibum capit, indeque fœtus inopiâ redditur infirmus. nam quo modo fœtum alet, si seipsam fœta non aluerit? Tres enim sunt causæ abortus continentes, fœtus imbecillitas, nutricatus inopia, & vinculorum quibus fœtus vtero alligatur laxitas.

3. Vel ante illud tempus, scilicet trimestris grauiditatis.

XLV.

Abortus alia causa.

Ὁκόσαι μετρίως τὸ σῶμα ἔχουσαι ἐκτιτρώσκουσι δίμηνα καὶ [1] τρίμηνα [2] ἄτερ προφάσιος φανερῆς, ταύτῃσιν αἱ κοτυληδόνες [3] μύξης μεσταί εἰσι, καὶ οὐ δύνανται κρατεῖν ὑπὸ τοῦ βάρεος τὸ ἔμβρυον, ἀλλ' [4] ἀποῤῥήγνυνται.

XLV. Quæcumque verò corpore benè constituto bimestres, atque etiam [1] trimestres abortiunt, nullâ [2] incidente abortionis causâ, his sanè [3] cotyledones mucco abundant: eóque fit vt præ grauitate fœtus potentes esse non possint, sed [4] disrumpuntur.

Superiori Aphorismo abortionis causa consistebat in alimenti inopia: hoc autem in secundinarum & vinculorum vteri laxitate. Fœtus enim alligatur secundinis, secundinæ verò vtero. Secundinam constituunt illa venarum & arteriarum oscula, quæ cotyledones appellamus. *Secundina quid.* *Quæ secundinæ diuelluntur, si vasa ac oscula illa muccoris plena fuerint. Plena autem erūt, si mulier cœli morbo, aut diætæ vitio colligat in capite copiam pituitæ vitreæ, crassæ & gypseæ, à sanguinis concretione segregatæ, quæ neque per os, neque per nares, aut intestina, vel vesicam excluditur: sed perenni fluxu in vterum delabatur.* *Hipp. l. De Morb. mul. & lib. De superfœt.* *Vt igitur fœtus conseruetur, exhauriendum est cerebrum ea pituita, vel aluus est deriuanda. Purgatio ergo instituatur ex agarico & rhabarbaro commodis mensibus, vel etiam ante ingrauidationem.* *Practica obseruatio.* *Matrona quædam sæpius abortierat, pituitosa natura: cum verò medicinarum vsum iniit, fœliciter gestationem perfecit.*

1. Quia quibus mensibus fiunt labores, iisdem fiunt abortiones, si cotyledones mucco circumfluant. dicit, si fuerint corpore benè constituto, vt nulla excusatio adsit extenuationis, aut obesitatis.

2. Nulla valida suborta euacuatione, aut vteri affectione; non ictu, casu, aut animi perturbatione: denique nulla re quæ aut fœtum infirmiorem faciat, aut suo defraudet genio, aut vteri secundarumque vincula laxet, victaque faciat. nec fœtorem grauem naribus conceperit, nec vociferatio valida præcesserit.

3. Hoc est, venarum & arteriarum in vteri fundo oscula.

4. Hoc est, à cotyledonibus secundinæ diuelluntur.

XLVI.

Conceptio vt felicitetur.

Ὁκόσαι παρὰ φύσιν παχεῖαι ἐοῦσαι μὴ ξυλλαμβάνουσιν ἐν γαστρὶ, ταύτῃσι τὸ [1] ἐπίπλοον τὸ στόμα τῆς ὑστέρης [2] ἀποπιέζει, καὶ πρὶν ἢ λεπτυνθῆναι, οὐ [3] κυΐσκουσιν.

XLVI.

Quæcumque [non naturâ, sed educatione] supra modum habitæ concipere nequeunt, iis [1] omentum os vteri [2] comprimit; nec [3] antè concipiunt, quàm graciliores fiant.

Vt concipiant hæ, author est Hippocrates vt phlegmagogis vacuentur, ac dein vt vterus purgetur: tandem vt illa dentur quæ flatus gignunt, hi enim expandunt contractum nimis vterum. Sagax natura id sæpe postulat à muliere iam iam ingrauidata; quæ miro desiderio iam tunc fertur in poma, cerasa, pruna, aliaq; quæ inflatus fœcunda sunt. Quare vteri os & collum non verti ad latus aut dorsum debent, nec præcludi debet callo aut omento, ne dentè in se rapere debet vterus.

Cur varia appetant ingrauidatæ.

Vteri os & colli vterini os.

1. Hoc Philotheus refert ad pinguedinem vtero adnatam: Galenus propriè ad dictum omentum: ita scilicet, vt collum vterinum quod adnexum est ori vteri, comprimat adeò, vt aditu ad vterum semen viri prohibeatur. Ita nimirum vt pudendum muliebre primo sit loco; secundo, collum vteri; tertio, os vteri; quarto, ipse vterus. Hæc sectio corporis humani apertè monstrat.

Arist. 2. De part. animal. 5. Et 2. De generat. animal. 18.

2. Eoque fit vt semen virile os vteri rectà subire nequeat: sed in via refrigeratum corrumpitur. Et his sanguis in corporis molem abit.

Sterilitatis causa.

3. Sterilitatis multæ sunt causæ, aliæ ex euentu, aliæ per se. Hæ crassæ, ex euentu sunt steriles: quia virile semen excipere nequeunt ob pinguem aqualiculum, qui os vteri comprimit. Quòd scilicet hominibus maximum fit omentum; ampliusque quàm boui, pro ratione sui corporis.

XLVII.

Ἢν ὑστέρη ἐν τῷ [1] ἰσχίῳ ἐγκειμένη διαπυήσῃ, ἀνάγκη [2] ἔμμοτον γενέσθαι.

XLVII. Si vterus [1] coxendici incubans suppuret, [2] emmotum vlcus fieri necesse est.

1. Ab excitata phlegmone in vtero, si peruertatur vterus ad coxam.

2. Sinuosum vlcus fit: ad cuius curationem conceptis linamentis opus est. Nam per emmotum ipsam affectionem denotat: alioqui significat remedium quod sinuosis vlceribus admouetur, ad absorbendam materiam humoremque illum qui ibi cunctatur. Hoc autem remedium varium est, pro varia eius figurâ & materiâ. figura, nam interdum refert ellychnij formam, interdum glandis. materiâ, alia fiunt ex argento, auro, plumbo; alia ex materia solida, alia ex perforata. Ratio Aphorismi est, quòd non solùm ex ipsa parte quæ vlcus concepit materia illa educi debet, sed etiam ex vtero, vnde perpetuò noua materia suppeditatur. Quasi dicat, euacua ergo totum corpus, ne fœdi succi irruant in vterum affectum, & quæ fœda in vtero sunt, illa pessis prolice. hoc est, vt os vteri rectum fiat stude, vt effundere omnia contaminata posset, ne ad vlceris incrementa faciant. Suidas scribit μοτάριον esse, quod vulneri immissum prohibet coalitum; vt iam strepta sunt. Falluntur medici qui pro ischiadica affectione hunc affectum medicantur, venam malleoli incidendo. Nam & ipsæ mulieres falluntur sæpè, existimantes se ischiade laborare, cùm claudicent interdum altero crure. vide Roussetum de partu Cæsareo in fine capitis noni.

Ratio Aphorismi.

XLVIII.

Ἔμβρυα τὰ μὲν ἄρσενα ἐν τοῖσι [1] δεξιοῖσι, τὰ δὲ θήλεα, ἐν τοῖσιν ἀριστεροῖσι [2] μᾶλλον.

XLVIII.

Fœtus qui mares sunt [1] dextra, fœminæ sinistra [2] magis sunt.

1. Quia dextra parte calidior est vterus & solidior, & ea parte nutricatum fœliciùs mitigatum suscipit: nam ea pars est collocata κατ' ἴξιν ad hepar. Sic ait 2. Epidemiôn, circa naturam magnam vim habet oculus dexter. quasi dicat: Dextrâ validior est homo, quàm sinistrâ. Hinc quoque affectiones contra naturam potiùs eueniunt sinistra parte, quàm dextra. Si tamen in dextram inciderint, lõgè sunt periculosiores, quàm si in sinistram. Antiqua est hæc sentẽtia à Parmenide & Empedocle prodita. Attamen ea interdum vis est seminis, vt vtroque sinu masculos proferat.

2. Epid. vltima sect.

Arist. 4. De gener. animal. Hipp. 6. Epid. initio.

2. Quia hoc non est perpetuum: quibus enim dextrum vas spermaticum à renali, & sinistrum à vena caua descendit, iis sinistra mares, dextra verò vteri parte potiùs fœminæ gestantur.

XLIX.

Ἐς ὑστέρων ἐκπτώσιας [1] πταρμικὸν ἐπιθεὶς, ἐπιλαμβάνειν τοὺς μυκτῆρας [2] καὶ τὸ στόμα.

Ad secundinarum exclusionem quid conferat.

XLIX.

Vt excludantur secundinæ, adhibito [1] sternutatorio, comprimere [2] oportet nares & os.

Cùm natalis est puer, vt mense 7, 9, & ad summum, inquit Holerius, 10, copulationes secundinarum cum acetabulis siccantur & soluuntur; & sensim cum fœtu nato iam prodeunt. Sed interdum rumpitur vmbilicus, vt cùm inuoluitur fœtus collo. Hinc phlegmone, febris, rigor, à putridis secundinis: quæ nisi excludantur, vel ilicò vel ante octauã diẽ plerumq. enecant.

1. Ex ellebori puluere, cum castoreo, maximeque euphorbio. Holerius propinat succum artemisiæ cum vino expressum. Ego summi Dei beneficio plurimas liberaui hoc puluere, Accipe cinnamomi electi drachmas duas cum semisse: myrrhæ optimæ scriptulos duos: succini candidi sesquidrachmam: rubiæ tinctorum, castorei, cuiusque scriptulum: boracis semiscriptu-

Ad secundinas retentas præcellens remedium.

miscriptulum: croci grana quinque misce. fiat puluis subtilissimus. capiat drachmam ex vino, adiecto saccharo.

2. Quo denegato spiritui exitu qui à cerebro excluditur, in partes inferiores irruat. Corrupta autem vena quæ in vmbilicum inseritur, editur fœtus sine secundinis. Quæ, si in vtero remanserint, statim corrumpuntur, & subitariam mortem inferunt. Agitato autem per sternutationem vtero, excutitur secundina. Admoneant Medici tunc obstetrices ne vnquã digitum ab interno ore vteri amoueant: dum enim à digito irritatur, rectum manet id, ac sæpe hac irritatione excludit secundinas laceras. digitusque ab altera manu perpetuò madescat oleo lilino, cum croco & myrrha, & muccagine seminis psyllij. Si abstulerit obstetrix digitũ, vertet sese ilico vteri os, ac ita conniuebit, vt nulla posteà arte aperiri possit. Cautio obstetrici adsit hæc, ne vnquam trahat validè vmbilicalia vasa, tenerrimis enim à secundinis facilè auelluntur. Antiqui propterea fœtum, integro adhuc vmbilico, vtri aqua pleno imponebant, ac sensim effluente aqua sidebat vter, modestoque lapsu secundinas vnà proliciebat.

Cautio practica.

L.

Γυναικὶ τὰ [1] καταμήνια ἢν βούλῃ ἐπισχεῖν, σικύην ὡς μεγίστην πρὸς τοὺς [2] τιτθοὺς πρόσβαλλε.

1. Si mulieri immoderatiùs [1] fluentia menstrua vis inhibere, quammaximam [2] cucurbitulam ad mammas defigito.

Aphorismus hic accõmodari potest ad omne immoderatũ sanguinis profluuiũ, cuius sistendi ratio captanda est ex ratione causarum efficientiũ & instrumentariarũ, vnde, quo, quia, & quãobrẽ sanguis fluat. Puerperis sæpè hoc euenit, vt cõfertim ab vtero ruat sanguis.

Hæmorrhagia vt sistenda.

1. Immoderatiùs fluunt menstrua, cùm nulla seruatur ratio neque periodi vniuersalis, aut particularis, neque quantitatis aut excernendi modi. Fluit autem sanguis, quia ipse acrior vel subtilior, vel multo sero tum pituitoso, tũ biliosò perfusus, nam venas aperit, aut erodit: vel copiâ rumpit. Qui quidem fluxus tribus modis sistitur, reuulsione, repressione, obstructione. hîc solius reuulsionis meminit. Vterus habet quasdam venas officiales, quasdam ministras. Officiales sunt, quibus excipiunt sanguinem non sibi, sed fœtui. Vt etiam mammis euenit, quibus venæ mammariæ rectâ ferũtur ad vmbilicum, quo loco venas epigastrij veluti osculo quodam excipiunt (sæpiùs tamen animaduertimus per sectiones corporum humanorũ, continuas vnasque illas venas esse) ità à mãmis in vterum fluit sanguis per mammarias. Quare si mammis (inferno nimirum earum loco) cucurbitam affixeris, reuocabis eum sanguinem qui ad vterum tunc fluit.

Sanguinei fluxus causa.

Medela.

Vena, vterina duplicata.

2. Nam venæ mammariæ non sunt foris sitæ, sed in profundo corporis collocatæ; propterea cucurbitulæ his adhibentur sine scarificatione. Nam ad reuulsionis consilium, admouenda sunt remedia iis partibus vnde sanguis fluit. Porrò hæc reuulsio fit duobus modis, aliquando aspectabili, vt emisso sanguine, aliquando inspectabili, vt vinculis, cucurbitis. Post adhibitas cucurbitas danda sunt astringentia, vt pars confirmetur, meatus claudantur, & sanguinis impetus promoueatur. Itaque mammis adhibebimus cucurbitam reuulsionis ergo, cùm largiore copiâ, vel longo tempore vtraque dies septem effluat sanguis. Potest etiam sanguis auferri ex brachio, si plenitudo sanguinis adsit: & succus plantaginis admoueri. Nos hũc puluerem maximo successu propinamus, Accipe seminis hyoscyami albi, seminis papaueris albi, cuiusque drachmam: hæmatitidis, coralli rubri, cuiusque semidrachmam: caphuræ scriptulum semis. sumat mane & vesperi semidrachmam.

Puluis ad sanguinem fluxum.

LI.

Ὁκόσαι ἐν γαστρὶ ἔχουσι, τουτέων τὸ στόμα τῶν ὑστερέων [1] συμμέμυκεν.

Prægnationis signum.

LI.

Quæcumque sunt grauidæ, illis os vteri [1] conniuet.

Continet hic Aphorismus inter tria τεκμήρια conceptionis, suprà Aphorismo 41. explicata, vnum, nimirum vteri omnimodam occlusionem. Sed quæres, Cum constet superfœtationes fieri, an igitur post conceptum vterus aliquando aperiatur? Maximè id euenit primis mensibus, cum vterus auidissimè alte.um semen excipit. Cæterum hoc signum intelligitur de illis mulieribus quæ operam dant liberis. nam in virginibus etiam conniuet.

1. Ne aër subeat, & semen corrumpat, vterique ne calor euanescat, quo vtitur potissimùm ad fœtus conformationem. Si scilicet conniuet sine dolore & renixu. modò quoq. nulla excusatio malæ conformationis adferri possit. Quibus enim ob malam conformationem cõniuet os vteri, à purgatione menstrua, his præscribit Aristoteles vt statim à menstruis, hoc est sub finem menstrualis profluuii rem cum viro habeant. Quæ non excipiunt, non concipiunt.

LII.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ γάλα πολὺ ἐκ τῶν μαζῶν ῥυῇ, [1] ἀσθενὲς τὸ ἔμβρυον σημαίνει· ἢν δὲ [2] στερεοὶ οἱ μαζοὶ ἔωσιν, ὑγιεινότερον τὸ ἔμβρυον [3] σημαίνει.

LII. Si cui mulieri grauidæ lactis copia è mammis profluat, [1] infirmum esse fœtum significat: sin autem [2] solidæ succique plenæ fuerint mam-

mammæ, saniorem esse fœtum [3] significat.

1. Id significat, fœtum propriâ infirmitate, quâ cibum respuit vel cibum capere non potest, in vitio esse. Cùm enim lac fluat, indicium est nutricatum sufficere, quod cùm fœtus respuat, minimeque potentiam habeat fruendi alimenti, regurgitat in mammas, quæ distentæ copiâ, lac profundunt.

2. Non extenuatæ, nec flaccidæ, nec disiccatæ. ita nec inopiæ alimenti, nec imbecilli fœtus notas edent. Sint turgidiores, quàm erant cùm non gestaret adhuc vtero; nec sint flaccidiores, quàm cùm non gestaret vtero.

3. Hoc est, Nec propria infirmitate, nec inopia succi alibilis abortioni eum obnoxium esse significatur. Nam alimenti copiâ fruitur abundè, & tamen mammis relinquit quod satis est ad earum soliditatem. Mammæ, vt partes officiales, trahuntur in sympathiam vteri vel benè vel malè affecti, idque tribus modis, generis similitudine, operis societate, & vasorum communione. Sequitur vt, si vterus benè affectus sit, concepto iam fœtu valido & viuido, excitetur per sympathiam calor mammarum natiuus. Atque mammæ (aucto calore natiuo) nō solùm nutricatus causa ex vena thoracica trahunt sanguinē, sed etiam e venis mammariis. Alia enim est ratio materiæ quæ per venas mammarias in mammas deducitur, alia eius quæ e vena thoracica. Nam per venam thoracicam proprij nutricatus materiam trahunt; per venas autem mammarias, lactis materiam. Extremis mensibus gestationis prouenit lac. Si copiosè aquosum lac marcidæ mammæ fundant, certum indicium est abortionis. Sanguinis palludrome ad mammas, aut strumas excitat, aut carcinomata, aut furorem, aut lactescit.

Mammæ triplici ratione affi guntur.

Gal 14. De vsu partium.

LIII.

Abortionis signa è mammis.

Ὁκόσαι [1] διαφθείρειν μέλλουσι τὰ ἔμβρυα, ταύτῃσιν οἱ [2] τιτθοὶ ἰσχνοὶ γίνονται. ἢν δὲ πάλιν [3] σκληροὶ γίνωνται, [4] ὀδύνη ἔσται ἢ ἐν τοῖσι τιτθοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσιν [5] ἰσχίοισιν, ἢ ἐν τοῖσιν ὀφθαλμοῖσιν, ἢ ἐν τοῖσι γούνασι, καὶ οὐ [6] διαφθείρουσιν.

LIII. Quæcumque sunt [1] abortionem facturæ, iis [2] mammæ extenuantur: [3] contrà si duræ fiant, dolor [4] erit vel in mammis, vel in [5] ischiis, vel in genibus, nec [6] abortiunt.

Abortus fœtusque mortui signa.

Signa sumpta ex charactere, mole, calore, operationibus & excrementis, quibus de abortione iudicare licet, haec ferè sunt apud Hippocratem: fœtu mortuo vel moribundo, venter & mammæ concidunt: frigescit pubes sinus pudoris, ore ac pudendo redditur grauis halitus, cauantur oculi, arteriarum motus languescit: facies, crura, totumque corpus intumescunt: pueri nullus motus, sed pondus sentitur: deuoluitur cum se mulier conuertit: liuent labra: summæ nares & auriculæ albicant, grauitas lumborum & femorum adest: sanies cruenta ex vtero manat.

1. Nam διαφθορὰ & ἀποφθορὰ Hippocrati idem est quod ἐκτρωσμὸς, hoc est abortus & corruptela fœtus.

2. Concidunt alimenti inopiâ, vel sanguinis & spiritus ad vterum translatione, cùm vterus graui affectu, vt inflammatione vel dolore, vt ab ictu, lapsu laborat. Subitò extenuantur mammæ: nam lentè interdum sine metu abortionis mammæ extenuantur: vt in grandiore fœtu: vel à crassiore sanguine, quòd non ita fiat impetus & excursus in mammas: vt etiam ab infarctu vel à tenui venarum capacitate; vel à præcedente morbo attrita si sit sanguinis quædam copia: tunc ilicò iterum turgidulæ fororiant.

3. Si mammæ tendantur à sanguinis benigni copia eò translata: talis tensio est signum abortionis: quia vterus & fœtus fraudantur suo nutricatu. Si verò tendantur à prauo sanguine eò translato ab vtero malè affecto, talis distentio fœlicem futurum partum indicat. Quare succi alibilis ad mamas translationem indicat lac multum è mammis effluens. At vitiosum sanguinem indicat dolor, durities, phlegmone: ibi si permanserit dolor, ita vt non fiat recursio praui illius sanguinis in vterum. Non caret hic locus suspicione mendi: videturque legendum, Sin contrà mammæ sint duræ, atque dolor absit, hoc est inflammatio; sed sine lactis effluxu.

4. Eò translatâ materiâ, quæ in vterum alioqui & mammas se effunderet.

5. Diadosi factâ vitiosæ materiæ ab vtero in alias partes. Atque ita fœtus & vterus morbo defunguntur. Ischiis vterus est alligatus. Sed rogabis, Si igitur ab ictu, lapsu, casu, & ex fœtore extinctæ candelæ fiat abortio, an iis quoque mammæ extenuabuntur? Respondeo: cùm doloris vi aliò trahitur à mammis sanguis & spiritus, tunc sine dubio gracilescunt mammæ; & à talibus rebus vehementer affligitur vterus: quare etiam mammæ gracilescent: nam ea est cognatio iis cum vtero, vt trahantur ilicò in sympathiam ab eo.

6. Quasi dicat, multò minus illæ abortient. Quasi dicat, Igitur euacuate eas mulieres à talibus succis.

Vsus Aphorismi.

LIIII.

Excepti signa in grauiditate.

Ὁκόσῃσι τὸ στόμα τῶν ὑστερέων [1] σκληρόν ἐστι, ταύτῃσιν ἀνάγκη τὸ στόμα τῶν ὑστερέων [2] ξυμμύειν.

LIIII.

Quibuscumque os vteri [1] durum est, id [2] conniuere iis necesse est.

1. Distentione, ab inflammatione, vel scirrho.

2. Quia colligitur & contrahitur. Sed tamen talis contractio, quia dura & dolorifica,

non potest esse conceptionis nota. vide Aphorismum præcedentem. In conceptione dolor & durities absunt. In duritie præter naturam, immitte hapsum ex oleo lilino, amygdalino & violaceo; temisce adipem caponis, anseris, vel anatis, cum mucagine seminis psyllij, lini, cydoniorum. Si calor absit, iunge quid croci. Vtilitatem maximam ad curandum hic Aphorismus habet; nam plurima mala eueniunt mulieribus à palindrome mensium ad viscera. Hoc cùm fit, interdum existimant se ingrauidatas: quare nec medicinam tempestiuam admittunt, nec vt reuellatur ille incursus à visceribus admittunt. Quare obstetrix digito exploret num molliter conniueat os vteri. Si cum duritie & dolore conniuet, non concepit: ergo Medicus tutò remedia solemnia ac magna admouere poterit.

Remedia. *Vsus Aphorismi.*

LV.

Ὁκόσαι ἐν [1] γαστρὶ ἔχουσαι ὑπὸ [2] πυρετῶν λαμβάνονται, καὶ [3] ἰσχυρῶς ἰσχναίνονται, ἄνευ [4] προφάσιος φανερῆς, τίκτουσι [5] χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύνως· ἢ [6] ἐκτρώσκουσαι κινδυνεύουσιν.

Ingrauidatis calamitosus est morbus acutus.

Quæcumque mulieres [1] grauidæ [2] in febres [acutas] incidunt, si vehementer [3] extenuantur, nullâ incidente aliâ (quàm febris vi) extenuationis [4] causâ, [5] grauior est illis, & periculosior partus; aut [6] certè calamitosa est illis abortio.

1. Instante iam partus tempore.

2. A motu, putredine, & coaceruatione humorum in maioribus venis & arteriis, aut in visceribus. Loquitur enim de febribus essentialibus, & non symptomaticis. Si lenta sit febricula, difficilem partum & periculosum experietur mulier, sed non abortiet. Si acuta sit febris, abortiet, non sine periculo.

3. Ita vt non solùm inchoatæ, sed etiam perfectæ extenuationis notæ appareant. Hoc est, cutis distentio cum pallore coniuncta.

4. Vt sanguinis effusio, purgatio, inedia, &c. quæ resarciri possunt.

5. Vteri, fœtus, & respirationis infirmitate, & musculorum abdominis extenuatione, & aquæ consumptione quæ in secundinis est. Partus fœlix fit à robusta matre, fœtu ac vtero.

6. Quasi dicat, Quoties ad calamitosam vim morbi seu summâ viriû infirmitatê accedit noua infirmitas, hic spes in angusto est. Grauidis enim extenuatis accidit abortio. Omnis morbus acutus in grauidas incidês est funestus; quia si in curatione morbi incûbas, ipsum fœtum pessundabis. Huc accedit, quod cùm duplo maior sit pulsus in grauidis quàm in non grauidis, propterea aucto iam vsu respirationis & transpirationis, si insuper accesserit calor febrilis, vsui nec motui arteriæ nequeunt satisfacere: hinc fœtus & fœta strangulantur. Propterea quia tum diætæ & euacuationis vtriusque (nimirum pharmaciæ & phlebotomiæ) ratio desideratur, fit, vt morbus vires acquirat eundo, & vt mulier vi febris extenuetur. Itaque fœtus vna cum matre suo defraudatur genio: atque hinc abortio. Vidi robustam mediæque ætatis mulierem, quæ extremis mensibus febri ardenti correpta, ab abortu ilicò interiit.

Axiomata. *Historia.*

LVI.

Ἐπὶ τῷ γυναικείῳ σπασμὸς καὶ [1] λειποθυμίη ἢν ἐπιγένηται, κακόν.

περὶ γυναικείης.

LVI.

Si ad muliebre profluuium, conuulsionis vel [1] defectionis animi accessio adiungatur, calamitosum.

Imò funestum; quia vterus exhauritur, & in sympathiam omnes nobiles partes trahit. Omnis autem cõuulsio ab exhaustu est calamitosa, vt signum & vt causa. Vt signum quidem exhausti humidi primigenij: vt causa, quia intercipit actionem partium, effectio quarum natura ad punctum temporis carere nequit.

1. Ab exhaustu: sublato vsu respirationis. Tria autem sunt genera excrementorum muliebrium: duo naturalia, tertium verò contra naturam. Naturalia sunt menstrua, & lochia. Lochia pari temporis interuallo fluunt à partu, quo menstrua ante partum. Tertium est contra naturam, & dicitur Profluuium muliebre κατ' ἐξοχὴν: quod nihil est aliud quàm sanguinis serosi atque sero aliorum humorum, pituitæ salsæ, bilisque vtriusque imbuti perennis vel repentina excretio. Non autem est vna eademque in his profluuiis cõditio. facit etiam hoc cœli status, vt pluuiosus austrinus à ventis placidus: quo cœli statu sanguis vix suis vasis contineri potest. Refert sanguis autem ideam ac colorem eius humoris cuius sero diluitur. Est etiam ob admixtam pituitam salsam acrior. Desideratur etiam ratio quantitatis, cùm menstruatis solæ fluant duæ heminæ ex lege naturæ. Præterea ratio temporis desideratur, nam sine vlla temporis distinctione excernitur. Postremò desideratur modus excretionis, quia menstrua paulatim fluunt, hic verò confertim. Quædam feminis est etiam effluxio acris ac salsi, à resolutis vasis spermaticis: hæ rarò curantur, nam totum corpus exhauritur, summoque cum fœtore tandem extinguuntur. Vidi nobilem matronam quæ hoc profluuio extabuit, & tanto fœtore effundebatur, vt nullus non existimaret aluo venire. Sed hic fœtor longè aluum superabat. Existimo totum eius vterum in teterrimum tabum eliquatum vnà effusum fuisse. Languebat hæc mirum in modû, ac quasi lethargo oppressa stupebat mente. Lentè obiit intolerabilibus fœtoribus. Ego sanè nil fœdius vnquam olfeci. Quin his nonnunquam euenit pituitosum profluuium, cùm pituitæ per alias partes denegatur exitus, hæc per dorsum

Mulieribus triplex genus excrementorum. *Lochia.* *Profluuium muliebre.* *Gonorrhæa mulierum.* *Historia.* *Profluuium muliebre pituitosum.*

Curatio. sum ad vterum defluit. Siccabimus in his caput, & siccabimus illam pituitam decocto guaiaci & sirupo Montagnanæ: nam fotu & suffumigiis curationem recipiunt, inquit Hippocrates De morbis mulierum.

LVII.

Muliebriū morborum causa.

Καταμηνίων γινομένων [1] πλειόνων, [2] νοῦσοι ξυμβαίνουσι· καὶ μὴ [3] γινομένων, ἀπὸ τῆς [4] ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι.

LVII. Si menstrua [1] plura fiant, eueniunt [2] morbi. & si [3] non fiant vel sistantur, ex [4] vtero morbi eueniunt.

1. Si copiâ eâ excernantur quâ superant duas heminas Atticas vini aut aquæ, & vtriusque periodi ratio desideretur. Fit hoc vteri acetabulis hiantibus, ac tenui calidoque à sanguine, eoque abundante.

2. Cachexia, hydrops, paralysis: ab exhausto calore natiuo.

3. Nec vlla ætatis, lactatus, morbi antecessi, aut grauiditatis excusatio adferri possit: sed si supprimantur scirrho, aut erysipelate, aut materiæ copiâ vel contumaciâ, aut venarum angustiâ, vel facultatis infirmitate.

Causæ obstructionis mensium.

2. Quorum essentia in variatione humoris & partis malè affectæ consistit. Inde enim pleuritides, peripneumoniæ, anginæ, furores, apoplexiæ. Si neque haimorrhoïdibus neque sanguinis vomitione, nec dysenteriâ cruentâ, nec narium profluuio huiusmodi calamitates arceantur. Menstruorum debitè fluentium quanta sit vtilitas, alibi prodidit Hippocrates, vbi ait, Menstruis fluentibus omne malum euasisse fœminas. Cùm verò eadem sisterentur, plethoricis symptomatis reddebantur obnoxiæ totius corporis, & singularum partium. Quemadmodum autem viro mutilato fluit sanguis per aluum, ita mulieri infructiferæ necesse est vt fluat sanguis superfluus per vterum; qui alioqui fructiferæ cederet in nutricatum fœtus. Dicit ἀπὸ τῆς ὑστέρης: vt significetur translatio materiæ, vel sympathia vteri malè affecti. Trimestre per spacium explendescit vis suppressorum mensium: tunc enim morbi eueniunt ab eis: interdum tandem sexto mense in morbos quædam trahuntur. Cùm enim restagnat is sanguis, putrescit, vnde febres, vterique phlegmone, aut carcinoma. Quibusdam turgent crura ac pedes: quin aliæ coxariæ redduntur. Interdum recurrit sanguis in faciē ac caput, vnde mania: si ad partes spirabiles se effuderit, pleuritis, peripneumonia, phthisis. Si in totum corpus abierit, anasarca nascitur. Sistuntur autem menses, paucique fluunt, ob angustiam venarum quæ ad vterum sanguinem vehunt, vel ob osculorum venarum ad vterum pertingentiū obstructionem, vel ob sanguinis crassitiem & frigus, vel ob robur vasorum vteri sanguinem affluentem non admittentium. Quicquid horum fuerit, tandem vterum trahi in huiusmodi affectum, vt in phlegmonem, erysipelas, scirrhum, ve cancrum est necesse; tandemque totum corpus in contagionem abduci.

1. Epid. 2. Menstruorum commoda & incommoda.

Menses suppressi quando nocere incipiant, & quos morbos adferant.

Causa mensium suppressorum. Gal. in Com.

LVIII.

Stranguri causa.

Ἐπὶ [1] ἀρχῷ [2] φλεγμαίνοντι, καὶ ἐπὶ [3] ὑστέρῃ φλεγμαινούσῃ, καὶ ἐπὶ νεφροῖσιν ἐμπυοῦσι, [4] στραγγουρίη ἐπιγίνεται. ἐπὶ δὲ ἥπατι [5] φλεγμαίνοντι λὺγξ ἐπιγίνεται.

LVIII.

Recto [1] intestino vel [2] vtero [3] inflammatione obsessis, & suppurato renum, vrinæ [4] stillicidium superuenit. Sin autem hepar sit [5] inflammatum, singultus succedit.

1. Vocat rectum intestinum ἀρχὸν, quòd videatur omnium intestinorum esse principium.

2. Per inflammationem intelligitur ardor & tumor cōtra naturam, à pituita putri, quæ abradēdo intestinis, sensu exquisitissimo prædictis, est molesta. Vocamus tenesmum illam inflāmationem, nam vnà sphincteres affligit.

3. Vterus inferiore parte alligatur intestino, & vesicæ collo.

4. Recto intestino in viris inflammato superuenit stillicidium, non quidem per diadosin, sed per sympathiam, generis similitudine & vasorum communione, eò quòd vesica incumbit intestino recto, & vtraque pars sit membranosa. fit itaque hæc stranguria, resoluta facultate retentrice vesicæ, & vrinæ acrimoniâ. Sic quoque vtero inflammato in mulieribus fit stranguria: quia vesica his non incumbit intestino, sed ceruici vteri: non quidem vtero: nam si vtero incumberet, in grauiditate ne ad punctum quidem temporis vrina contineri possit; vterus enim dilatatur, ceruix eius nequaquam. Quasi dicat Hippocrates: Tribus de causis nascitur stranguria, vitio partium vnde fluit, quà fluit, & vnde excipitur. Recto autem intestino laborante, accidit stranguria, vitio partium vbi excipitur vrina. Quare dabis operam vt recti illa intestini inflammatio curetur. At renibus purulentis stranguria accidit vitio partium vnde manat. Nec tamen vlla stranguria fit, nisi affectâ vesicâ. hæc autem hîc afficitur per διάπεδησιν, per diadosin & trāslationem materiæ purulentæ. Vitio enim puris vellicantis vrgetur vesica ad excretionem. Porrò purulentarum vrinarum tria sunt genera, ipsis partibus vnde pus fluit distincta. Aut enim fluit pus ex vesica exulcerata, aut renibus, aut partibus diaphragmate superioribus. Quod à vesica manat pus, nullo modo est cum vrina permistum: si verò permisceatur inæqualiter, à renibus est: si æqualiter, à partibus diaphragmate superioribus.

Stranguri triplex.

Vrinæ purulentæ tres.

5. Ad inflammationem hepatis sequitur singultus, vel affecto ventriculo per διάπεδησιν, idque per sympathiam, vel per diadosin.

Singultus variæ causæ.

sin. per diadosin quidem, quia influit biliosus humor, qui ab inflammato hepate excidit, in os & finem ventriculi, qui vellicando consecutionem adfert singultus. Per sympathiam verò, quòd hepat inflãmatione obsessum tumidius fiat, & ita opprimat diaphragma & ventriculum: à qua oppressione singultus. item vasorum communione, nam rami nerui sextæ coniugationis inseruntur stomacho & hepati. Sequitur etiam singultus ab exhaustu, quia calor febrilis hepatis exhaurit ventriculum. Quare hepati ita affecto succedit singultus, oppresso ventriculo ab exhausto, vel à refluxu biliosi humoris ab hepate ad ventriculum, & ob sympathiam hepatis & ventriculi per neruos hepati & stomacho communes. 2. Epid. 4. τόνους appellat hos Hippocrates.

LIX.

Sterilis mulier unde noscatur.

Γυνὴ ἣν μὴ λαμβάνῃ ἐν γαστρὶ, βούλῃ δὲ εἰδέναι εἰ λήψεται, περικαλύψας ἱματίοισι θυμία κάτω· κἢν μὲν πορεύεσθαί σοι δοκέῃ ἡ ὀδμὴ διὰ τοῦ σώματος ἐς τὰς ῥῖνας καὶ ἐς τὸ στόμα, γίνωσκε ὅτι αὐτὴ οὐ δι᾽ ἑωυτὴν ἄγονός ἐστιν.

LIX. Si mulier non [1] concipit, scire autem velis num [2] conceptura sit, circumtectam vestibus infernè [3] suffito: si odor [4] per corpus, ad nares, & os viam affectat, scias velim & persuasum certò habeas, ipsam suo vitio [5] infœcundam non esse.

1. Ita vt sterilis & infœcunda videatur, cùm tamen det operam liberis: neç antè concepit.

2. Vel num possit concipere.

3. Vt styrace, casiã, benioino, metrenchyta vtero inhalet.

4. Hoc est, si odor naribus & ore percipiatur: nec vlla coacti vteri à menstruis accusatio possit adferri.

5. Quòd nimirum ex eo suffitu naribus & ore percepto significatio fiat vteri ad concipiendum conuenienter affecti in habitu & temperamento, nec vllam materiæ spermaticæ & sanguinis menstrui rationem desiderari. Quæro igitur, An cui anathymiasis aromatum ab imis partibus ad os & nares transmittitur, sit signum πιμμέλειον fœcunditatis? Maximè. quia si vterus in vitio sit aut mala collocatione, aut figuræ peruersione, aut distortione, non transmitteretur odor ille ad nares. item quibus frigidior fuerit atq. densior. Addo, modò nulla excusatio adferri possit vteri post menstruam purgationem conniuentis, Sunt enim quædam mulieres quibus à menstrua purgatione ita conniuet vterus ac si cõcepissent. Alia quoque sunt signa. Nam si fuerit fœcunda, allium detracto cortice immissum in sinum pudoris, odorem suum postridie imprimet in pileum mulieris, atque adeò is fœtor naribus percipietur. Hæc, inquit Galenus, vt asserit Plato in Theæteto, ars erat doctarum pronubarum.

Quæstio.

Ar. 1. De hist. animal.

LX.

Ἢν γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ αἱ καθάρσιες [1] πορεύωνται, ἀδύνατον τὸ ἔμβρυον [2] ὑγιαίνειν.

LX.

Si mulier grauida sit [1] menstrualis, non potest fœtus esse [2] sanus.

1. Vt menstrua benè illi respondeant in qualitate, quantitate, excernendi modo, & vtraque periodo. πορεύεσθαι, dicit Galenus, est sæpè & multum fundi sanguinem.

2. Quia suo defraudatur genio. Circa hunc Aphorismum duo sunt inquirenda. vnum est, An mulier grauida possit esse menstrualis. Alterum, An menstrua fluentia grauidæ, sint τεκμήρια fœtus non sani. Quod ad priorem quæstionem attinet, videtur quòd non. Quia concepto fœtu ita os vteri conniuet, vt ne acus quidem ipsum subire possit. Et si menstrualis illa materia feratur per venas & arterias in sinum vteri, sanguis is non foras prodibit, sed in fœtus nutricatum abibit. Nam venæ spermaticæ illæ & arteriæ, constituunt cotyledones, ex cotyledonibus fiunt secundinæ, ex his venæ & arteriæ coëunt per vmbilicum in fœtum. Respondeo quòd sanguis non feretur per illos ductus, sed per crurales, quæ feruntur in ceruicem vteri, per quas etiã virgines sunt menstruales. Ad alterum dico esse τεκμήρια non sani fœtus. Si toto grauiditatis tempore fluant & post perfectam typosin: quia ad perfectã typosin, hoc est vsque ad 35. vel ad 45. grauiditatis diem potest mulier esse menstrualis, saluis rebus fœtus. Nam cùm ante secundum mensem grauiditatis (35. enim dies est initium secundi mensis, & 45. eiusdem medium) fœtus non capescat nutricatum ante perfectam typosin (quæ maribus est 35. die, & fœminis 45.) si mulier sit benè morata beneque constituta, ipsa debet esse menstrualis. Quare primo aut secundo conceptionis mense benè fluunt menses, id est ante 35. aut 45. diem. Quare post hos dies nec largè, nec statâ periodo fluere debent, nam id genio fraudaret fœtum. Semel si fluxerit etiam copiose, innocuè fit: nam natura onus deponit ita interdum. Scribit enim Hippocrates, sanguinem illum qui allabitur vtero toto gestationis tempore, in fœmella affluere ad libras ferè triginta; in masculo, ad viginti duas. Si igitur copia vel qualitate peccârit hæc quantitas, benè semel excluditur: vt si plena manu mulier menses fundere solet, & si fœtus fuerit imbecillior. His secetur vena 3. vel 4. mense gestationis. Nec necesse est vt in grauidis per crurales venas effluant menstrua, vt virginibus singulis euenit mensibus:

Dubia duo.

Responsio.

Hip. De natura fœtuum & De morbis mul.

Lib. De natura pueri.

Ar. 5. De hist. anim. Contra Galenum in hoc Aphor.

sed etiam funduntur per vteri capacitatem, non enim omnes vteri venæ annectuntur secundinæ membranis, ... sit superfœtatio: & copia tanta quæ grauidis interdum effluit, sine dubio ex capacitate vteri fluit. Hippocrates etiã ait, Menses supprimi concluso ore vteri: ergo inde fluunt. Si menses sistantur sine rigore & febre, & si adsit malacia, id est pica, fastidium & frequentia sputi, cauantur oculi, mammæ deinde sensim turgent, & venter initio concidit: signum est conceptionis. Hippocrates dicit si adsit oris vteri mollis occlusio, tormina ab hydromelite, & suppressio mensium sine horrores, & à suppressis mensibus cibi fastidium. Vt ait in sequenti Aphorismo.

Nota grauiditatis. *De morbis mulier.*

LXI.

Ἢν γυναικὶ καθάρσιες μὴ πορεύωνται, μήτε φρίκης, μήτε πυρετοῦ ἐπιγενομένου, ἆσαι δὲ αὐτῇ προσπίπτωσι, λογίζου ταύτην ἐν γαστρὶ ἔχειν.

Conceptionis nota.

LXI. Si mulier non sit [1] menstrualis, nec rigor vllus, nec febris illi superueniat, ipsa verò in cibi fastidium [2] incidat, certò scito hanc vterum ferre, ac grauidam esse.

1. Cùm tamen illi antè responderent menstrua, & si iam nulla repentinæ suppressionis causa possit adferri vel à vitio vteri, vel sanguinis à copia accisa, vel imbecillitatis facultatis excretricis, vel obstructorum vasorum, aut mœroris, quod Phaëtusæ euenit.

2. Ex sanguinis menstrualis corruptione; nec enim ineunte grauiditate eo adhuc fruitur fœtus. Si non sit grauida, purgatione hoc fastidium curabitur. Si grauida, non antequam trimestris fœtus fuerit, erit purganda, vel dum fuerit quadrimestris; potissimum humido cæli statu, quò omnes ad abortum pronæ sunt; eò quòd cotyledones sunt pleni muco & pituitâ à tali aura. Ob mœrorem aliquando supprimi menstrua docet eleganter Hippocrates in Epidemiorum libro 6, historia vltima. Non poterat Phaëthusa γυναικωθῆναι, id est muliescere, & muliebritatem rursus nancisci. Omnis enim animi perturbatio spiritus & sanguinem ad pulmones trahit. Rigorem tempore Hippocratis sequebatur febris, quia tunc temporis non erat aliud viuere ex more, quàm naturæ conuenienter viuere. Agimus autem de illo rigore qui agnoscit causam internam sui effectricem: non de eo qui ab externo fit frigore. Quasi dicat, cautè medendum mulieri non menstruali, ac perpendendum antequam eò venias, num grauida sit.

Pica vt curanda. *2. Prorrhet. 44.* *Perturbationis effectus.* *Rigor.* *Vsus Aphorismi.*

LXII.

Sterilitatis causa.

Ὁκόσαι ψυχρὰς καὶ πυκνὰς τὰς μήτρας ἔχουσι, οὐ κυΐσκουσι· καὶ ὁκόσαι καθύγρους ἔχουσι τὰς μήτρας, οὐ κυΐσκουσιν· ἀποσβέννυται γὰρ αὐτῇσιν ὁ γόνος· καὶ ὁκόσαι ξηρὰς μᾶλλον καὶ περικαέας· ἐνδείῃ γὰρ τῆς τροφῆς φθείρεται τὸ σπέρμα. Ὁκόσαι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τὴν κρᾶσιν ἔχουσι σύμμετρον, αἱ τοιαῦται ἐπίτεκνοι γίνονται.

LXII.

Quæcumque [1] frigido & denso vel compacto sunt vtero, nõ concipiunt: [2] item quæ præhumido sunt vtero, non concipiunt; nam iis semen genitale extinguitur: tum etiam quæcumque [3] ardenti sunt vtero & sicco; nam alimenti inopiâ semen [4] corrumpitur. At verò quæcumque ex vtriusque oppositionibus modico & [5] temperato sunt vtero, huiusmodi sanè sunt fœcundæ.

1. Quamuis excipiant, non tamen concipiunt; quòd refrigeretur semen virile, proptereaque vis prolifica deleatur. Deinde quòd tales mulieres semen non excernant, quia frigidæ: præterea quòd secundinæ, ob angustiam, cotyledonibus adnasci non possunt: deinde quòd succus alibilis fœtui non suppeditatur: nam hæ menstruis fraudantur.

2. Nam iis semen genitale obruitur humoris copiâ: vt semina in locis palustribus & cœnosis. Horis paucis retinetur semen, mox lubricos ob locos elabitur.

3. Qualis vterus viraginum, quæ paucos menses fundunt. Retinetur paucis diebus semen, mox effluit. Sabulosis ac arenosis locis nihil sobolescit.

4. Nam fœtus conformatio à semine animato, non per corruptionem, sed motu & nutricatu perficitur. Sed ab hac intemperie omni motu & nutricatu fraudatur, & secundinæ gigni nequeunt, coactis vteri vasis.

5. Temperatè humidi vteri, concipiunt semen paulo siccius virile. Præterea sterilescunt, si vteri os obliquetur, vlceretur, vel obduretur; his prodit ilicò iniectum semen. quibusdam conniuet semper vterus, præterquam in periodo menstrua: hæ nõ nisi vltimo die illius periodi concipiunt. Eleganter & doctè hunc Aphorismum interpretatur Galenus, & hæc magna arte etiam ad viros traducit. ipse consulatur.

LXIII.

Παραπλησίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀρρένων· ἢ γὰρ δι' ἀραιότητα τοῦ σώματος τὸ πνεῦμα ἔξω φέρεται, πρὸς τὸ μὴ παραπέμπειν τὸ σπέρμα, ἢ διὰ τὴν πυκνότητα τὸ ὑγρὸν οὐ διαχωρέει ἔξω· ἢ διὰ τὴν ψυχρότητα

χρότητα ἐκ ἐκπνοῆς, ὥστε ἀθροίζεσθαι πρὸς τὸ τόπον τοῦτον· ἢ διὰ τὴν θερμασίην τὸ αὐτὸ τοῦτο γίνεσθαι.

LXIII. Par est de maribus ratio: aut enim ob corporis raritatem spiritus [1] foras fertur, ita vt genituram effundere nequeat; aut propter densitatem humor foras non exilit: aut præ frigiditate non incenditur, vt eo loci coaceruari possit: aut propter caliditatem id ipsum illi euenit.

Hippocratica maiestate indigauit Aphorismus, & Galenoetiã statius est.

Sterilescunt viri ob fractam corporis œconomiam, adeò vt prolifica inde vis stupescat: vel quòd in intemperiem deflectit semen prima vel secunda qualitatis, nam etiam vsus rerum frigidarum id facit, vt caphura, mandragora, &c. vel quòd mala conformatio occupat partes generationi dicatas: vel paralysi harum si langueat vis, vel si testes indurauerint aut morbo alio teneantur. arteriæ temporales, inquit Hippocrates, incisæ, fœcunditatem adimunt.

Steriles vnde viri.

1. Id amatores iuuenes interdum experiuntur, cùm multum amatæ puellæ copia datur, vnde toti cum feruore æstuant ac sudore manant, nec potest est vt astigant.

De aëribus, aquis & locis.

LXIIII.

Γάλα διδόναι κεφαλαλγέουσι, κακόν· κακὸν δὲ καὶ πυρεταίνουσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβορβορύζοντα, καὶ τοῖσι διψώδεσι· κακὸν δὲ καὶ οἷσι χολώδεες αἱ διαχωρήσιες, καὶ ἐν τοῖσιν ὀξέσι πυρετοῖσιν ἐοῦσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλὴ διαχώρησις γέγονεν. Ἁρμόζει δὲ τοῖσι φθινώδεσι μὴ λίην πολλῷ πυρέσσουσι διδόναι γάλα, καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προειρημένων σημείων παρεόντος, ἔξω λόγου δὲ ἐκτετηκόσι.

Lactis commoda & incommoda.

XLIIII. Lac [1] cephalicis exhibere malum: malum est etiam [2] febricitantibus, & quibus suspensa quasi, pendula [3] hypochondria murmurant; & etiam siticulosis: malum est etiã quibus [4] biliosa secedunt cùm febre acuta, & his qui sanguinis [5] copiam profuderunt. Sed consentaneum est [6] tabidis, modò non admodum febricitent; sed conuenienter etiam ad diuturnas febres & lentas præscribitur, si nihil eorum quæ dicta sunt adsint, & supra modum [7] extenuatis.

Agit Hippocrates de tecmarsi conuenienter iucunda cuique medendi, proposito familiari exemplo de lactis vsu. Hæc autem tecmarsis consistit in duobus, in perspicientia opportunitatum quas habent singula remedia singulis morbis dicata: deinde in distinctione vel delectu eorum remediorum, secundũ qualitatem, quantitatem, vtendi modum, & occasionem. Lac itaque excrementum est benigni excrementi tertiæ coctionis; ex bina sanguinis concoctione confectum in mammis mulierum. Cuius quidem multæ sunt vires, vt sunt animalia ex quibus sumitur; vt est sanguis, vt sunt pabula, vt est anni constitutio, sic lactis quoque sunt discrimina. Atque hæ lactis sunt opportunitates tum ad nutricatum, tum ad morborum curationes. Ad delectum, quæ altera erat τεκμάρσεως pars, iam veniamus. Hæc autem in eo consistit, vt nunquam exhibeamus lac ei cui ventriculus vel frigidior fuerit, vel calidior. Nam vt prosit lac, hæc adsint oportet: Vt coquatur ex facili, distribuatur ex facili, non vertatur in nidorem, non acescat.

Tecmarsis in quibus consistat.

Lac quid.

Lactis varietas vnde.

1. Siue is dolor à flatulenta materia, siue ab acri vapore per sympathiam accidere videatur. Quia in omni cephalalgia laborat quoque ventriculus, propterea his lac nõ conuenit. Crassior pars lactis in flatus, butyrosa in nidorem vertitur: propterea auget capitis plethorica symptomata.

2. Quòd butyrosa pars in nidorem vertatur, sanguine incendio conflagrante, & impuro ventriculo: nam multa resluunt in eum ... eius per febres.

3. Flatũ distenta cum tumore hepatis recenti, siue phlegmone ... qui ventre sunt calidiore, iis nidorosum est lac; sic etiam iis qui frigidiore sunt ventriculo acescit. Si is meteorismus fuerit sine cum borborygmo, significat flatus qui fiunt ab intemperie frigida: Huiusmodi autem corporibus lac acescit. Si verò fuerit meteorismus recens sine borborygmo, nec sic conuenit: quia is meteorismus euenit à phlegmone, atque qui tumorem auget lac crassa sua substantia. Si verò fuerit meteorismus verus cum borborygmo, ... lac possit, quia ... ... si benè affectus sit ventriculus.

4. Quia butyrosa pars illis in bilem vertitur. Id est, non conuenit picrocholis ..., nec ...

5. Coquendi & distribuendi difficultates; coquendi, refrigerato ventre; distribuendi verò, venarum collapso habitu ...

6. ... Exulceratis pulmonibus, cùm ad substantiam triplicem resarciendam, quòd & coquatur & distribuatur ex facili, acres humores temperat, naturæ nostræ est consentaneũ, ideoque facilè coquitur, bonum succum gignit, quod succi boni sit; adeoque neutræ studeat, ac pugnet cum morbo. Nam vlcus sero suo deterget & siccat: butyrosa sua substantia partes conglutinet (...) & cicatricem inducet. Intellige semper, nisi ... impuro ... ventriculo ... capite doleant, quia tunc nec facilè lac coquitur nec distribuitur. Nec, dicit, admodum febricitent-

nam butyrosa pars verteretur in vapores, vnde fluxio maior in pulmones.

7. Diuturno morbo confectis, modò ventriculus possit coquere. vt puellis quibus suppressi sunt menses. Puro detur lac ventriculo: non validè quatiatur post corpus. Sic corpus meabile, alioqui cunctando putrescit: non biliosis, non frigidis vētriculo (nam alioqui exhaustis dari potest, si frigus non tetigerit ventriculum) nam in ventriculo validè refrigerato acescit,) sed siccis detur. Diocles conualescentes omnes lacte recreabat. Caprillum anceps est inter bubulum & asininum. Sit lac tenue, splendidum, & dulcissimum. Sit asina mediæ ætatis, benè habita, vtatur fœno & hordeo. Asina lactat pullum annis binis: Secundo anno die tantùm lactat pullum. Arthriticis confert, dicit Plinius. Venerea à lue extenuatis, ac doloribus artuum afflictis confert: nam etiam, authore Dioscoride, argento viuo reluctatur lac. Senium tollit vsus lactis, ac rugas. Hinc Poppæa Neronis vxor 100. asinas nutriebat in cottidiani balnei vsum, ad candorem & mollitiem cutis. Saccharo cōdiatur lac. Lac à plurimo calore in nidorem, id est, in adustionem abit; à pauco, in acorem. *Gale.*

LXV.

Vulnerum ac vlcerum euentus.

[1] Ὁκόσοισιν οἰδήματα ἐφ' [2] ἕλκεσι φαίνεται, οὐ μάλα [3] σπῶνται, οὐδὲ μαίνονται· τουτέων δὲ [4] ἀφανισθέντων ἐξαίφνης, τοῖσι μὲν [5] ὄπισθεν σπασμοὶ, τέτανοι· τοῖσι δὲ [6] ἔμπροσθεν μανίαι, ἢ ὀδύναι πλευροῦ ὀξεῖαι, ἢ ἐμπύησις, ἢ [7] δυσεντερίη, ἢν [8] ἐρυθρὰ ᾖ τὰ οἰδήματα.

LXV. Quibuscumque [1] tumores in [2] plagis apparent, ij non facilè [3] conuulsione tentantur, nec facilè his insania subnascitur: sin autem repentè [4] euanescant, iis parte [5] postica, conuulsiones vel tetani; antica [6] verò, insania, aut lateris dolores acuti, aut suppuratum, aut [7] dysenteria; præsertim si fuerint illi tumores [8] rubro suffusi.

1. Oedemata propriè dicta, id est tumores molles & laxi.

2. Id est, in vulneribus atque vlceribus: quia ἕλκος Hippocrati verumque significat.

3. Nec parte obsessâ vlcere, nec toto corpore: quòd tum materia feratur extra neruosum genus, & quòd nulla fiat materiæ in cerebrum metastasis.

4. Nimirum illi tumores: nec aluus feratur, aut vrina profluat. Nam vulnerariæ potiones argumento sunt, ob eam quæ fit per vrinas reuulsionem & euacuationem, abduci tenuem illum ichorem à sanguine: quo is viam, *Potio vulneraria.* tanquam vehiculo quodam, ad partem vulneratam affectare solet.

5. Exulceratis, aut inde tumoribus euanescentibus, ac ad neruos refusis excrementis. Sunt enim postica neruosa.

6. Tumoribus euanescentibus, ac ad cerebrum translatis excrementis. Vidi Domicellam quæ in humeri & scapulæ articulo vulnus acceperat: nullus tumor apparebat. leniter insaniebat, at claudi ianuas ac fenestras volebat, ne alicubi mors ingrederetur. obiit. Virum vidi qui lapsu humeri carnem læserat: nullus tumor, leniter insaniebat. edere nolebat; verebatur enim ne cochlearia ac patinæ irreperent in ventriculum. obiit. Antica sunt venosa, vnde repit sanguis in caput, vel in latus, aut ad inferna, vnde cruenta deiectio. *Historia.*

7. Cruenta deiectio cum difficultate intestini coniuncta. cùm per venas aut arterias in inferna fertur materia.

8. Si fuerint phlegmonæ vel erysipelata, quibus euanescentibus fit cruenta dysenteria. Omne ἕλκος magnum, necessariò adiunctum habet tumorem: ex quo significatio fit naturæ victricis, quæ procul, intus, foras, materiam propellit excrementitiam: vel quòd aliò translatio materiæ tumorificæ fieri nō possit. Quodsi igitur non adfuerit is tumor, signum erit vel aliò translatæ materiæ, vel infirmæ naturæ. Quæritur an in omnibus partibus corporis locum habeat id, vt à parte postica fiat conuulsio, & ab antica, insania, vt nimirum sauciata parte postica cruris. Dico locum habere in corpore definito ab osse sacro vsque ad ceruices: quia in crure non antica, sed postica est calidior.

XLVI.

Vulnera & vlcera.

Ἢν [1] τραυμάτων ἰσχυρῶν ἐόντων καὶ [2] πονηρῶν, οἰδήματα μὴ φαίνηται, [3] μέγα κακόν.

LXVI. Si in vulneribus [1] magnis & [2] malis tumor non appareat, ingens [3] calamitas.

1. Vel κακοήθεια, id est malignitate; vel dignitate partis, vel essentiâ: id est, vbi est magna violatio continui.

2. In capitibus & caudis musculorum, hoc est, ad articulos. Maligna sunt hæc vulnera, quia caput musculi excipit integrum neruum & ligamentum. Hippocrates lib. 2. De vlceribus in initio. Finis musculi verò, tendo est.

3. Nam parte posticâ conuulsionem: anticâ insaniam indicat. οἰδήματα dicit, hoc est laxi mollesque tumores. In parte neruosa vulnerata vtendum est lenibus ac dolorem placantibus, ne à dolore fluxio incumbat parti. Quare pax sit à validè refrigerantibus & stringentibus. potius calidis siccantibus curentur. Sæpè non sine successu author fui chirurgis, vt in his vterentur oleo expresso ex semine hyperici, cui immacerati fuerant flores hyperici. *Remedium præcellens*

LXVII.

Tumores qui boni aut mali in vulneribus & vlceribus.

Τὰ ¹ χαῦνα ² χρηστὰ, τὰ δὲ ³ ὠμὰ κακά.

LXVII.

Molles ¹ & rari [quod ad tumores attinet] ² boni; ³ crudi verò, mali.

1. Χαῦνα nimirum œdemata. id est, doloris & inflammationis expertes, vt œdematosi: qui cedunt pressioni. Fungosi sunt tumores hi, sine pulsu. Quales quædam parotides erant 1. Epid. 84. quæ iuuenibus sine noxa euanuere. vt bubones venerei molles, boni sunt.

2. Vt signum, & vt causa. nam pepasmi capaces erunt, ac naturæ vim indicant: nec metastasin aliò faciunt.

3. Tactui non cedentes: sed dolorifici cum phlegmone coniuncti, & sine pepasmo. vt parotides rubræ tensæ & cancri in mammis. Bubones venerei duri, luem fœdam denunciant: nam materiæ contumaciam indicant. Molles enim vel mitificantur, vel resoluuntur.

LXVIII.

Dolor capitis vt sedandus.

Τὰ ὄπισθεν τῆς κεφαλῆς ὀδυνωμένῳ, ἡ ἐν μετώπῳ ὀρθὴ φλὲψ τμηθεῖσα, ὠφελέει.

LXVIII.

Cui postica pars capitis dolet, secta in fronte recta vena est adiumento.

Vacuatione & reuulsione materiæ morbificæ. Omnis reuulsio fit reuocando humorem vnde fluere cœpit: quod non fluat quò fluere debet. vel è superis partibus ad inferas, vel contrà: vel è dextris ad sinistras, vel contrà: vel ab anterioribus ad posteriores, vel contrà. Præscribitur igitur hæc reuulsio ad loca contraria, & ad exhauriendam causam antecedentem & coniunctam, quæ per se immutat habitum & temperamentum partis, vnde dolor. Agitur autem hoc Aphorismo de dolore capitis qui euenit non per sympathiam, sed per idiopathiam à materia, quæ si fuerit crassioris consistentiæ, in parte postica capitis erit, si tenuior ac acrior, erit in partibus anticis, ibique distendendo membranas, dolorem excitabit. Hunc verò dolorem curat secta vena in fronte recta. Hanc secat vt proximam, ad eductionem materiæ coniunctæ. Porrò vinculum iniiciendum est collo, vt ita intumescat hæc vena. & obliquè erit secanda, cauendo diligenter ne lædatur tunica pericranii. Non sine causa dixit Hippocrates, Si calet pars capitis, & non pars cerebri. Producit iugularis vena duos ramos: vnus occiput petit, alter frontem. hinc illa cognatio anticarum ac posticarum capitis. Sed si plethora adest, primùm tundatur brachij vena: si ab vtero est, pedis vena etiam anteà aperiatur. Oculis dolentibus ita emittimus sanguinem ex occipite.

LXIX.

Ῥίγεα ¹ ἄρχεται, ² γυναιξὶ μὲν ἐξ ³ ὀσφύος μᾶλλον, καὶ διὰ νώτου ἐς κεφαλήν· ἀνδράσι δὲ μᾶλλον ⁴ ὄπισθεν τοῦ σώματος, οἷον ἀπὸ τῶν ⁵ πηχέων καὶ μηρῶν, ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ⁶ ἀραιόν· δηλοῖ δὲ τοῦτο ἡ ⁷ θρίξ.

LXIX.

Rigores ¹ incipiunt ² mulieribus maximè ³ ex lumbis [& per dorsum] ad caput: viris autem parte ⁴ postica potius [quàm antica] corporis, vt cubitis ⁵ & femoribus: argumento est cutis ⁶ raritas; quam pilus ⁷ ostendit.

1. Hoc est, ducuntur, id est principium ducunt: non tamen causas inde ducunt.

2. Naturâ frigidioribus: propterea que rigoribus opportunis. Quòd intemperata natura similem intemperiem faciliùs suscipiat, quàm temperata contrariam.

3. Id est, parte posticâ neruosâ, propterea que frigidiore. Maximè ibi sentitur vis rigoris, & per neruos spinæ caput afficit. Lumbis vehementer mulieres affliguntur.

4. Quòd antica pars sit calidior, ob venas & arterias. Sed aliis etiam partibus foris quàm intùs magis rigent.

5. Quæ partes intùs, interna parte, & domestica, quàm foris, hoc est, externa parte, sunt calidiores.

6. Ea raritas caloris soboles est.

7. Qui ex raritate cutis, caloris vi, & motu materiæ spermaticæ primordia ducit & generatur. Quasi dicat, qua parte pars aliqua pilosa est, ea quoque est calidior. antica est pilosior: quia in rara parte nascitur pilus. Raritas à calore est. Restituendus est hic Aphorismus ex 6. Epid. 3. 29. vbi ita, Ῥίγεα ἄρχεται, γυναιξὶ μὲν, μᾶλλον ἀπ᾽ ὀσφύος, καὶ διὰ νώτου, καὶ τότε ἐς κεφαλήν. Ἀτὰρ καὶ ἀνδράσιν ὄπισθεν μᾶλλον ἢ ἔμπροσθεν. * φρίσσουσι γὰρ μᾶλλον τὰ ἔξωθεν, ἢ τὰ ἔνδοθεν τοῦ σώματος οἷον πηχέων, μηρῶν. ἀτὰρ καὶ τὸ δέρμα ἀραιότερον, δηλοῖ δὲ ἡ θρίξ. &c. Hoc Aphorismo perstringit primò naturam communem, dein peculiarem cuiusque. Non agit autem de rigore critico, neque symptomatico, neque periodico: sed de externa illa refrigeratione & frigoris tensione, quam barbari horripilationem dicunt. Sensus est: frigidiora afficit faciliùs rigor, vt mulieres, & partes posticas (neruosas & membranosas) & inter illas quæ minùs tectæ sunt, vt femora, cubitus, vbi minùs tectæ sunt afficiuntur à rigore priùs, id est in externis, id est posticis, vbi non ita sunt pilosa.

*φρίσσει

LXX.

Epileptica conuulsio cum quartana.

Οἱ ὑπὸ τεταρταίων ἁλισκόμενοι, ὑπὸ ¹ σπασμοῦ οὐ πάνυ ἁλίσκονται· ἢν δὲ ἁλίσκωνται πρότερον, εἶτα ἐπιγένηται τεταρταῖος, ² παύονται.

LXX. Qui febris quartanæ dominatu tenentur, haut facilè [1] conuulsione infestantur: quòdsi antè laborauerint, superueniente quartana, morbo illo [2] defunguntur.

6. Epid. 6. 7. *Videtur propriè accommodandus hic Aphorismus ad epilepsiam.*

1. Quia periodica materiæ exclusio, occasionem & causam conuulsioni præripit. nam tanta melancholiæ copia nunquam congeritur, quin ita excludi possit. Verbo ἀλίσκωνται & diuturnitatem temporis, & morbi vehementiam significat: vt sit sensus, Qui non leuiter eo morbo laborant, vix tentantur cōnulsione, néc à repletione, nec ab exhaustu. Quartana enim quia periodum habet 72 horarum, cumque eius ferè 12 vel 16 sint paroxysmi, & intermissiones 56 vel 60, non potest adferre exhaustum, neque conuulsionem per se, nec ex euentu.

Vsus. 2. Ad pepasmum prouehit lentum succum, ac excludit. Quare hoc dicere videtur Hippocrates, moderatè calidis remediis epilepsiam fugari, quæque corpus modestè vacuant hic vtilia esse: vt purgationes mediocres, & sudorifica, quale est decoctum ligni guaiaci, & radicum chinæ.

LXXI.

[1] Ὁκόσοισι δέρματα περιτείνεται [2] καρφαλέα καὶ σκληρά, ἄνευ [3] ἱδρῶτος τελευτῶσιν· ὁκόσοισι δὲ χαλαρὰ καὶ ἀραιά, σὺν [4] ἱδρῶτι τελευτῶσιν.

LXXI.

Cutis tensa & aspera in febribus. [1] Quibus distenta est cutis, [2] rigida & sicca, sine sudore [3] vitâ defunguntur: quibus autem laxa & rara, cum [4] sudore intereunt.

1. Nimirum febre correptis.

2. Id est scabra & aspera: quæ antea erat mollis. Scilicet ex partium solidarum exhaustu ac spirituum.

3. Quia est perfecta extenuatio, humoris inopia, & corporis densitas. Hi tremunt cum conuulsione. vt Dealcis vxor in Thaso: & adolescens in Melibœa.

4. Resoluta œconomia facultatis retentricis. Si cætera vt in morituris signa appareant. Die in critico non fit. Quare Medici hypochondria tentant etiam, vt cutis tensionem notent. Crebrò hoc vidi sudoribus symptomaticis illis obortis homines vita fungi. In aliis qui non ita madent contractionem tendinum ac neruorum manus, dum pulsum tentarem pollice, frequentissimè notaui. Obseruat. practica.

LXXII.

Icterici. Οἱ ἰκτερώδεες οὐ πάνυ τι πνευματώδεές εἰσιν.

LXXII.

Icterici non admodum sunt flatulenti.

Hoc est, non infestantur ructibus, torminibus, vel flatibus. Intelligendus est Aphorismus de ictericis natura: hoc est de hominibus biliosis, vel picrocholis τὰ ἔξω hoc est, quibus non symptomaticôs, sed naturali habitu bilis diffusa est per totum corpus. Huiusmodi enim homines sunt calidi. Atque etiam de ictericis criticis hoc dicendum; maximè si nulla morbi reliquiæ supersint. Sed nequaquam de ictericis symptomaticis. Nam siue acciderit icterus symptomaticôs à venenata qualitate, siue à motu morbi, vt Hermocrati, siue à vitio partis, hi possunt esse flatulenti: vt euenit Apollonio, qui erat ictericus & flatulentus. 1. Epid. 13.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER VI,

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

1.

Ἐν τῇσι χρονίῃσι [1] λειεντερίῃσιν [2] ὀξυρεγμίη ἐπιγενομένη, μὴ γενομένη πρότερον, σημεῖον [3] ἀγαθόν.

1.

Lienteria ab intemperie.

In diuturnis [1] lienteriis [2] ructus si superueniat acidus, qui antea non extiterat, [3] bonum.

Argumentum libri.

Hic liber περὶ τῶν ἐπιγινομένων, hoc est, de superuenientibus morbis & symptomatibus, quæ in corpus incidere possunt. Aut enim superueniunt morbi morbis, aut symptomata symptomatis, aut morbis symptomata, aut symptomatis morbi: ex quibus perspicimus num ad salutem agri, vel num ad mortem res sit abitura. Desumpta autem est omnis materia ex libro de internis affectionibus. Neque possunt huius libri Aphorismi ad certa capita deduci. Continet hic Aphorismus symptoma epigenomenon partium ventris inferioris, partiumque omnium quæ nutritioni dicata sunt. Aut coctionis aut distributionis, aut excretionis vitium ostenditur. Agitur de lienteria quæ primum & per se venit, à simplici intemperie ventriculi frigida, in cuius initio est impossibile vt ructus acidus eueniat. Est autem triplex pro causarum varietate, lienteriæ differentia: vna intemperies frigida & humida ventriculi, & hectica intestinorum fluxio è cerebro: & cùm ventriculus & intestina aphthodea euadunt. In prima specie commendatur ructus acidus.

1. In excretione cibi nullo modo mutati neque alterati in consistentia, colore, odore: à fracta retentrice ventriculi; vnde elapsus causa est cruditatis, non ex aduerso.

2. Vt lienteriæ causa retentricis facultatis infirmitati, sine vlla pituitæ acidæ accessione sit tribuenda.

3. Est enim signum incipientis restitui ventriculi, & cùm cibo quodammodo in gratiam redeuntis, ac cibum iam auidiùs diutiusque amplectentis. Nam ex eo complexu concoctio quædã sequitur, quæ antea nulla erat, sed aderat absoluta concoctionis priuatio. inchoatam enim concoctionem sequitur ructus acidus. In lienteria excrementa excernuntur sine vllo dolore, nec vlla ratione à cibo & potu mutata sunt, sed eadem referunt in consistentia, qualitate, quantitate, colore, odore. nec cholera aut cruore sunt tincta: verum subalbida. Sed in cœliaco malo semicocta ac semichylosa deiiciuntur. eleganter hìc in Commentario lienteriæ diuersas causas aperit Galenus; ac veterum sententias de nomine lienteriæ recenset.

II.

Sanitatis secura aut non secura indicia ab excrementis.

Οἷσι ῥῖνες [1] ὑγρότεραι φύσει, καὶ ἡ γονὴ [2] ὑγροτέρη, ὑγιαίνουσι [3] νοσηρότερον· οἷσι τἀναντία, [4] ὑγιεινότερον.

II.

Quibus nares naturâ sunt [1] humidiores & semen [2] humidius, sanitate sunt morbosiore, [3] viuuntque valetudinarij: At qui contrà [4] sunt affecti, salubriùs degunt.

Principum partium temperies.

Naturarum distinctio potissimum sumitur ex partibus principibus: ideo per has partes descripsit hoc Aphorismo vitium temperamenti humidioris & frigidioris totius corporis. Quasi dicat, qui non solùm cerebro, sed toto corpore excrementis abundant humidis & frigidis, his principes partes eadem ab intemperie laborant. Nares sunt dicatæ expurgationi cerebri, his itaque humidioribus existentibus, humidius atque infirmius erit cerebrum, humorum excrementitiorum coaceruatione, vel aliunde irruente succorum copia. Seminis autem humiditas duobus modis euenit, aut vitio materiæ spermaticæ, aut vitio testium. Vitium materiæ spermaticæ consistit in apepsia, primùm ventriculi, deinde hepatis, postremò totius habitus. Humiditate igitur seminis significatur vitium naturalis œconomiæ in coquendo, distribuendo, retinendo, & excernendo. Vitium verò testium est, quia hi sunt & frigidiores & humidiores, vt semen, cuius materia est excrementum

Seminis vitium vnde.

Testes.

benignum tertia conuolluitur ob frigiditatem humiditatem ad debitam crassitiem & soliditatem perducere non possit. Recte igitur significatur inde totius corporis vitium, quia declaratur habitus δυσδιαφόρητος adeò, ut semen à suo sero sufficienter expurgari nequeat. Valetudinarij hi fiunt, qui pituita excrementitia abundant, quæ lassitudines, tumores, pustulas, œdemata, nodos, flatus, agbam, ac plurima tubercula profert, ut sunt herpetes salsi, choerades, strumæ, testudines, pro diuersa pituitæ ratione. Nam ut est cœli tempestas, ita variè pituita ipsa mutatur atque alteratur. Atque hæc si in asperam arteriam decubuerit, anginam; si in pulmones, asthma & vlcera; si in ventriculum, vlcera aphthodea, vnde lienteria; si verò altius abraserit, dysenterias parit.

Vnde hi languant.

1. Hoc est, humore abundant excrementitio, ab humore cerebri. Hic narium humor in sanis est calamitosus, quia accidit symptomaticôs. In ægris est salutaris, quia accidit criticôs, vt sternutatio: nam sunt malarum causarum bona signa: in sanis verò, malarum causarum mala signa. Dicit, φύσει, ne adferatur vitio diætæ, vt si quis sub Ioue dormiat frigido, & vsum fineat intempestiuè rerum frigidarum.

2. Ex materiæ spermaticæ vitio, ob cruditatem & serosum humorem, vnde corporis totius, & naturalis œconomiæ vitium, sanguinisque mador significatur: vnde putridi morbi, & apoplexiæ, si retineatur excrementum in cerebro, aut lethargi. nam totum horum corpus est excrementosum.

3. Hoc est, leui de causa in morbos incidunt à distillatione à cerebro, quæ non solum partis (id est, cerebri) vnde dimanat, calamitatem arguit, sed ipsis etiam partibus in quas illabitur calamitosa est.

Dubium.

4. In morbos non sunt tam opportuni. Hoc est, Quibus totus habitus solidus est & succi plenus. Aristoteles & cuncti philosophi naturæ vitæque hyparxin constituunt in humido, adeò vt quò quis plus humidi obtineat, ita fœlicius degat. Idem docet Hippocrates lib. De locis in homine, vbi docet siccioribus naturis morbos esse pertinaciores, quia curatu difficiliores; nam deterior est siccorum hominum conditio quàm humidorū. Ad prius respōdeo, Hyparxin vitæ naturæque consistere in humido primigenio, non autem in humido excrementitio, de quo hic Aphorismus loquitur. Ad posterius, hîc non agi de morbis nec morborum curatione, sed de diathesi, id est, dispositione vel pronitate ad morbos. Aliud enim est, difficilius curari; aliud, morbis magis esse obnoxium. Fœlicius viuunt sicca temperie præditi: his siccæ sunt nares, nec sudores fundunt, sed sensui incomperta vaporatione defunguntur excrementis tenuioribus.

III.

Ἐκ τῆσι μακρῇσι δυσεντερίῃσι αἱ ἀποσιτίαι, κακὸν, καὶ ξὺν πυρετῷ κάκιον.

III.

Si [1] diuturnæ dysenteriæ appetentiæ deiectæ [2] accessio adiūgatur, [3] malum: eoque magis [4] malum, si febris coniuncta sit.

Dysenteria diuturna.

1. Dicit diuturnæ dysenteriæ, nam fieri potest vt incipiente dysenteria deiiciatur appetentia, vt cùm pituita putris est dysenteriæ causa. Describit hîc dysenteriam magnam. Porrò tribus de causis dicitur dysenteria magna, aut ex essentia morbi, quòd scilicet vlcus ipsum secundum trinam dimensionem magnum sit; vel difficultate curandi, quòd medicamenta parti ægræ admoueri nequeant, aut vitio materiæ antecedētis & perennis fluxus, quo non solùm affluxus excitetur, sed etiam excitatum vlcus foueatur. Nam cùm pars illa & situ & officio excipiat omnia corporis excrementa, vlcus illud duobus modis fit excrementitium; primò excremento ordinario: secundò, extraordinario. Ordinario, videlicet sordibus & ichoribus: hæc enim sunt duo ordinaria excrementa, nutritiæ cuiusque partis, crassum videlicet & tenue. Quæ pars, si valet, longè à se depellit; si verò infirmior fuerit, depellere nequit. Extraordinario verò, quòd doloris vi huc ex toto corpore materia excrementitia attrahatur.

Dysenteria quæ magna.

2. Vt nimirum superueniat diuturnæ dysenteriæ ab vlcere intestini. Ob colluuiem fœdorum succorum non sentit famem. Vel quia resoluta iam est facultas appetitrix ciborum: hinc suctionis sensus non percipitur.

3. Quòd malum ad ventriculum serpere videatur, diuturnitate morbi tracto in sympathiam ventriculo ab intestinis: quodque ad excretionis deprauationem, concoctionis infirmitas & succi alibilis inopia adiungatur. Vnde fit, vt ad calamitosam vim morbi, accedat summa infirmitas virium. Optimum remedium est infusum rhabarbarum, in decocto rosarum siccarū, radicum plantaginis, & myrobalanorum ex aqua endiuiæ, cum pauco cinnamomo: expressio fiat valida: præbetur cum sirupo de ribes vel de rosis siccis. Sumitur bis in septimana. Intermediis diebus lac à vacca calēs datur, ter die, cum saccharo rosato simplici. Dolor si vrget, lac clysmo infunditur cum butyro recenti, & vitello: coquitur in lacte tapsus barbatus & rosæ. Tandem, vt stringas, lactis dimidium excoque, bibat ter die.

4. Quæ cum ipsa per se calamitosa est & vires frangit, tum verò magni morbi symptoma est. Aut enim hæc febris est essentialis, vel significat vitium materiæ quæ excitat dysenteriam: quòd videlicet materia antecedens, quæ parit dysenteriam, non solùm fit parti in quam decumbit calamitosa, sed etiam illi vnde manat. Aut erit febris symptomatica, & significabit vlcus cum phlegmone, vnde frangentur vires; vel ingentem putredinem denunciabit.

IIII.

Τὰ φαλακρὰ ἕλκεα, κακοήθεα.

IIII.

Vlcera [1] circumglabra, [2] maligna.

Proposito exemplo vlceris quod sub conspectum cadit, docet difficultatem curandi vlceris maligni. Atque hic est huius Aphorismi syllogismus, Morbus is dicitur malignus qui succum alibilem deprauat, & partem reddit effœtam. Huiusmodi autem sunt vlcera circumglabra Igitur maligna. Maior probatur: Nam vlcus non curatur nisi sarcosi. Sarcosis verò non medici, sed naturæ opus est: quæ ad hoc duobus vtitur instrumentis nimirum partis solida integritate, & succi alibilis bonitate. Cum igitur curandi difficultas in duobus his, vel altero tantum, hoc est partis intemperie, vel succi deprauatione consistat, ægrè superantur ea mala quibus hæc eueniunt. Minori fides ita quæritur, Pili generantur ex vi caloris, motu humoris spermatici, & cutis raritate. Si igitur pili fuerint benè colorati, solidi, & densi indicabunt partium temperiem & succi alibilis bonitatem. Pilus ergo declarat partis intemperiem, & succi nutritij deprauationem, vel alterum tantum.

1. Id est, pilis carentia: cadunt enim.

2. A partis insigni intemperie, & ab affluentis materiæ vitio, vnde redintegrari nequeunt facilè. Nam succi praui illi, corrumpunt nutricatum pilorum. Talia sunt venerea vlcera. Vt vlcus vel vulnus curetur, opus est benigno sanguine, ac partibus illi vicinis moderatis, absint quoque salsi humores, nam inde etiam mali moris euadunt. Inde quoque, dico ex glabritie, sciemus virulentam qualitatem inuasisse partem, vnde ferinum vlcus sobolescit. Propterea chirurgis illud studium semper adsit, vt partem firment, & totius cacochymiam castigent; vtantur sæpe à purgatione decocto sarzæ & chinæ, & ligni Indici: & vlceribus talia topica adferant, quæ vnà partis calidum natiuum recreent ac intemperiem flectant.

Obseruatio practica.

V.

Dolorum idea notanda: quòd quæ multiplex sit dolor.

Τῶν ὀδυνέων καὶ ἐν πλευρῇσι, καὶ ἐν στήθεσι, καὶ ἐν τοῖσιν ἄλλοισιν, ἢν μέγα διαφέρωσι, [1] καταμαθητέον.

V.

Intercostarum pectorisque dolores, aliarumque partium quantum intersit, accuratè [1] discendum.

6. Epid. sect. 2. & 2. Aph. 6. & 6. Aph. 31.

Dolor aliquando significat ipsum morbum. Hic verò sumitur pro ipso symptomate, hoc est, pro ipsa perceptione rei naturam lædentis. Doloris autem duæ sunt causæ, nimirum mutatio habitus, hoc est conformationis, & temperamenti alteratio. Doloris autem ratio multiplex est: nam vt est materia dolorifica, vt pars quæ dolet, vt est immutatio habitus & temperamenti, sic alia atque alia doloris proprietas. Perdiscendum itaque quantum differant dolores: nam ex doloris specie locum affectum & humoris speciem, cuius vitio dolor excitatur, innuitur. Item perdiscendum quantum differant dolores: hoc est, considerandum vtrum dolor sit perpetuus, vel num sit remissionis particeps, typicus, ac typi expers, magnus, an paruus, vehemens, an mitis, remedijs cedat, an non, vincat magnitudinem causæ, an vincatur; de die sit grauior, an de nocte, sit in parte similari vel organica (nam alia sunt symptomata phlegmones, vt est in parte similari, alia, vt est in organica) postremò an sit in ventriculo, an in cerebro, an in hepate, an in pulmonibus, & sic de cæteris partibus organicis. Tertiò perdiscendum quantum dolores differant: hoc est, quantum alter alteri præstet, & vtrius sit maior vis. Quia duobus propositis malis, malum declinandum maius: atque permultis indicationibus permixtis, exordiendum est ab ea, quæ cæteras vincit, vel sine qua nihil effici potest, vel à qua omnia symptomata pendent, authore Galeno, tertio libro methodi.

2. De locis affectis 2.

Axioma therapeuticum in mixtis indicationibus.

1. Pars morbo obsessa, causa morbifica, morbi species, magnitudo, motus, & mos, ex doloris idea elucescunt. Quare ad cognoscendum, prædicendum, & curandum, doloris natura scrutanda est. Dolor pungens membranæ est, pulsans, arteriæ, grauis, carnis, tendens, membranæ repletæ. Causam quoque denunciat: nam tensiuus est à repletione succorum, vel flatuum; calidus, calidam materiam significat. Morbi speciem ostendit, vt si latus pungat, pleuritidem. Morbi magnitudinem exprimit; nam ingens dolor punctilis, magnam pleuritidem loquitur. Videndum etiam num sit dolor continuus vel intermittens. Repeto: examina qualitatem doloris; hoc est, num sit pungens, vel grauis; quales præterea à Galeno describuntur. Deinde vehementiam doloris nota & diuturnitatem. Ita renum substātia patitur dolorem grauantem: sed cauitas eius, vbi vreter, punctilem præbet dolorem. ita hepatis substantia grauatiuum dolorem patitur, eius verò membrana pungentem dolorem experitur. Vehemens dolor nascitur à partis valdè sensilis natura, vel à materiæ vitio in qualitate vel copia. Diu etiam quòd durant dolores, id etiam à materiæ copia & qualitate est; vt si frigida illa fuerit & crassa: quin partis prostrata vis nonnunquam diuturni doloris causa fuit, vel quòd exitu prohibetur materia. Dolor si breui deficit ac intermittat, à tenui est flatu, vel ab ichore. Præterea videndum quasnam partes ille dolor in contagionem abripiat, vt si colico à dolore vomat quis, ac lumbi doleant & crura, sæpe à calculo id euenit renum: vt in cæteris etiam id euenire, doctè hîc demonstrat Galenus.

1. loc. aff. 2.

VI.

Τὰ [1] νεφριτικὰ καὶ ὅσα κατὰ τὴν κύστιν ἀλγήματα, [2] ἐργωδῶς ὑγιάζεται τοῖσι [3] πρεσβύτῃσι.

VI.

Renum & vesicæ dolores [2] vix sanantur [3] senioribus.

Renum & vesicæ morbi.

1. Nephritici omnes morbi, vt inflammationes,

tiones, vlcera, infarctus, calculi. Per renum & vesicæ dolores intelligantur hîc morbi omnes earum partium quæ vrinæ aut secernendæ, aut transmittendæ, aut excipiendæ dicatæ sunt.

2. Libro sexto Epidemiôn dicit, nonquam se vidisse curatum vlcus renum & vesicæ, post quinquagesimum annum. Nam cùm vesica membranea sit, non coalescit, tum ob essentiam morbi, tum ob excretionem ordinariã, tum ob rationem partis, quæ semel exulcerata, non facilè curationem recipit: & senes abundant pituita salsa, quæ impedit vlceris curationem. Omne enim excrementum in senibus, abradendo est molestum, eò quòd corpora senum non difflantur. Vix, dicit, curantur: hoc est, cum summa difficultate, in ætate prouectiore: quòd vis remediorum eò transmitti vix possit.

3. Annis quinquaginta maioribus. Nam remediorum vis eò vix peruadit: quòd expultrix vis infirmior sit, & quòd meatus sint angustiores, quodque materia morbi contumax sit tum propria, tum aduentitia. Et hæ partes in senibus ægrè curantur, quia naturâ sunt frigidiores, & excrementis abundant: at vlceri siccatione opus est & ocio. Succo chalybis quosdam S. Dei beneficio curaui. Lotus vino chalybs tenuatus limâ, vino dulci potentique immaceratus liquescit. Cochlearium sumunt manè, remixta aqua capillorum Veneris. Lac asininum etiam confert.

Remedium insigne.

VII.

Ventris dolores.

Τὰ ἀλγήματα τὰ κατὰ τὴν κοιλίην γινόμενα, τὰ μὲν [1] μετέωρα, κουφότερα: τὰ δὲ μὴ μετέωρα, ἰσχυρότερα.

VII.

Dolores & tumores in ventre [1] sublimes quidem minores leuioresque: non sublimes verò grauiores.

Caput & scopus huius Aphorismi est, vt nos doceat non solum in specie, sed in indiuiduo considerandos esse morbos: eò quòd iidem secundum essentiam morbi in diuersis corporibus, vel etiam in diuersis partibus eiusdem corporis multùm variantur, & ægrè vel facilè curantur. Sic enim ardentis febris eadem est essentia in sene & in iuuene; faciliùs tamen curatur in iuuene quàm in sene. sic quoque eadem est essentia inflammationis hepatis & manus; longè tamen periculosius hepatis malum, ob officium quo vita carere nequit, quod in hepate habitat.

1. Per *μετέωρα* non intelligit eos morbos qui consistunt in ea abdominis parte quæ supra vmbilicum est: nam, vt ait Hippocrates in Prognosticis, Quo propriùs absunt à costis & visceribus, eò ipsos esse periculosiores. Sed intelligit affectiones musculorum abdominis. Sæpe enim docti Medici falluntur, vt putent hepatis inflammationem esse eam, quæ est musculorum abdominis. Verùm distinguit Galenus, quòd inflammatio illorum musculorum retineat figuram musculi: hepatis verò minime, & grauia symptomata hepar affe-

Di[illegible] affect.

ctum profert. Nuper vidi mulierculam cuius abdomen saxo durius erat, sub musculorum tamen idea ac charactere. Emplastrum iussi admoueri de muccaginibus: rubicundior cùm euasisset locus, ac cùm cedere videretur aliquantulum, iussi pertundi, satisque altum infligi vulnus: Erupit maxima puris copia: euasit. Musculi illi abdominis crassissimam membranam habent: quæ nisi pertundatur, non vnquam ferè spontè erumpere poterit pus. Vidi propterea non sectos illos tumores in saxa abiisse, totumque mesenterium in saxum ferè inde commigrasse.

Historia curationi accommoda.

VIII.

Τοῖσιν [1] ὑδρωπικοῖσι τὰ γινόμενα ἕλκεα ἐν τῷ σώματι, οὐ ῥηϊδίως [2] ὑγιάζεται.

VIII.

Vlcera [1] hydropicorum vix, imò ne [2] vix curantur.

1. Quæ ratione hydropis nascuntur.

2. Nam vlceri siccitate opus est, & humido primigenio: at vtroque fraudatur corpus hydropi implicitum. Nam ichor fœdus à tali corpore ad vlcus effluit: nec suo fruuntur genio partes corporis; tabescit enim in hydropicis calidũ humidumque primigenium partium similarium. Hepar enim, in quo genius nutritius habitat, suo genio exuitur, nam nimium refrigeratur: hinc cunctæ partes siccantur similares, cùm nullo benigno rigentur madore nutritio. Vnde ergo spes redintegrandæ partis vlceratæ? nec enim illi affluit benignus sanguis (cùm hepar eum solummodo aqulentum proferat,) nec, si etiam afflueret, in sui naturam, fracta iam pars, à corporis totius deprauata œconomia, eum mitigare possit. Quare in omni specie hydropis insanabilia ferè sunt vlcera. Caue ergo tu ne cauteria inuras hydropicorum facilè corporibus. Noui hoc euenisse in Doctore celeberrimoque Medico Vltraiectino: qui cùm ab aqua fatigaretur, inuri suis cruribus vlcera iussit: at illa mox in gangrænam abibant, ac hominem abripiebant.

Cautio cum historia.

IX.

Τὰ [1] πλατέα ἐξανθήματα οὐ [2] πάνυ τι [3] κνησμώδεα.

IX.

Pustulæ [1] latæ [2] minùs [3] pruriunt.

1. Quæ fiunt à pituitâ, in diaphoretico corporis habitu, si dysdiaphoretos fuerit habitus, pituita putrescit ac pruritum præbet. vt etiam melancholia interdum, vbi corpora cacochyma.

Pustulæ.

2. Quàm fastigiatæ & acuminatæ: nam fiunt à bile, & ab intercepta transpiratione: alioqui tenuissima vis facilè perfluit.

3. Pruritus est πάθος γλυκύπικρον, dolorifica voluptas in cute excitata ab acri ichore. Vidi ictericos paruis pustulis sæpè obsitos, immensa qua-

Pruritus quid. Historia.

sa quadam scalpendi libidine proritari ab acri bile quæ subtereus vrebat. Purgata bile, ac dissipata ab habitu corporis materia, quiescebant. Quare à prouisione totius vt expirare possit quæ habitu corporis concepta contaminatio est, rectè decoctum sassæ ac ligni Indici præscribitur. Vt etiam aqua suauis balnea.

Remedium.

X.

Dolorum capitis solutio vnde.

Κεφαλῆς ¹ πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι, πύον ἢ ² ὕδωρ, ἢ ³ αἷμα ῥυὲν κατὰ τὰς ῥῖνας, ἢ κατὰ τὸ στόμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύει τὸ νόσημα.

X. Ex capite ¹ dolenti, & vehementer, effusione ² puris, vel ³ aquæ vel ⁴ sanguinis è naribus aut ore, vel auribus, solet morbus solui.

1. A succorum copia vel qualitate: nam fit à vapore: discussione solâ curatur.

2. Ab inflammatione conceptum si sit pus, vt sæpè euenit in longis malis capitis.

3. Id est, ichor pepasmi participis succi biliosi, pituitosi, vel melancholici.

4. Sanguis si copiâ vel qualitate vitium fecit. Quasi dicat, & Medicus totmodis ac rationibus dolorem capitis soluet: habita tamen priùs prouisione totius. In magnis doloribus capitis Turcæ solent auriculas validissime fricare, mox nouacula scarificare, ac sanguinem elicere. Nostrates cantharidibus vesiculas ponè aures excitant: & venam frontis secant. errhinis hoc etiam molimur; capitis lotione ex decocto agarici & florum chamæmeli.

Noua ratio medendi.

XI.

Melancholicorum & nephriticorum remedium.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι αἱμοῤῥοΐδες ἐπιγινόμεναι, ¹ ἀγαθόν.

XI. Melancholicis & nephriticis haimorrhoïdes superuenientes, bono ¹ sunt.

Gemina sunt haimorrhoïdes, externa & interna. Externa veniunt à vena caua ramo crurali: duas enim fundit ilias venas, & ramulum vena sacra, hæ etiam excurrunt in vesicam, pudendum, & vterum, interna à splene oriuntur. Externa fundunt fæculentum crassum sanguinem: interna tenuem & splendidum sanguinem ferè eliciunt: nam splenicus ramus talem à splene (qui arteriam recipit) sanguinem promit, lienemque exonerat. Externa, hepar, renes, & vterum vindicant ab iniuria. Vnde cùm totum genus venosum exonerent, liberant à metu pleuritidis, peripneumoniæ, maniæ, melancholiæ, & à tumoribus. Adustus sanguis ab internis prodire ferè solet, & purpureus. Vidi qui cùm haimorrhoïdibus tentari solebant, cum vrina sanguinem effundebant certis spatiis, sine noxa. Ita mulieres noui, quæ mensium vice haimorrhoïdes fundebant.

Haimorrhoïdes duplices.

6. Epid. 3. & De tumoribus. Historia.

1. Nam tum reuellunt, tum euacuant sanguinem qui in vitio erat: quare diadosis illa præclarè ad saluté facit & apparet. Quare hoc naturæ consilium imitari medici in nis morbis debent: & etiam pedúm venas aperire.

Obseruatio practica.

XII.

Αἱμοῤῥοΐδας ¹ ἰηθέντι ² χρονίας, ἢν μὴ μία φυλαχθῇ, κίνδυνος ³ ὕδρωπα ἐπιγενέσθαι, ἢ ⁴ φθίσιν.

XII. Si quis hæmorrhoïdas ¹ diuturnas ² sistere velit, nisi vna fluere sinatur, ³ hydropis vel tabis ⁴ metum adfert.

1. Quæ alicui consuetæ sunt fluere modesto & tempestiuo cursu. Recentes ergo supprimi possunt, si caueris vt materia illa crassior sanguinis phlebotomiâ, vel pharmacia, vel diæta auferatur ac in meliorem temperiem flectatur.

2. Cùm metus adest nimiæ exhaustionis.

3. Palindrome in hepar, vnde scirrhus & oppressio caloris natiui hepatis à multo fœculento sanguine: vnde id loco sanguinis aquam reddit.

4. Si in pectus fiat metastasis, indeque vas istic rumpatur. vel si alia pars infirma est cò fluet. vt hepar reiicit in pulmones, ita vel in latus, vel in caput, aut in habitum corporis protrudere poterit: vnde phagedæna, maniæ &c. Itaque vena aperta teneatur, vel vena in ea periodo secetur. vel fecis plenus sanguis purgetur, vel diæta remedium adferat. Cuidam mediæ ætatis nimia præcipitatione fundebantur hæmorrhoïdes: cùm medici & chemici cuncta tentassent, nec successissent, iussi vt vnâ intactâ, reliquæ tangerentur colcothare; ita appellant crassamentum illud ab vitrioli olei distillatione relictum. Ilico constitit. Viuit. Præstitisset tamen sensim aliquaque die id actum fuisse.

Historia.

XIII.

Ὑπὸ ¹ λυγμοῦ ἐχομένῳ ² πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι, λύουσι τὸν λυγμόν.

Singultus.

XIII. Singultui ¹ implicito ² sternutatio superueniens, singultu liberat.

1. A materiæ influxu quæ se insinuauit ventriculi tunicis, vnde irritatur expultrix vis.

2. Quæ est motus cerebri per nares confertim acto spiritu: quem motum sentiunt etiam musculi epigastrii, qui ventrem vnà com-

comprimunt: ita extunditur materia influxa. In Conuiuio Platonis ita sedatur Aristophani singultus. Fit singultus à repletione, vel inanitione, aut ab acerrima materia, vel quod contagione à neruosis partibus in sympathiam ventriculus trahatur; vel à vicinis, vt ab hepate. Singultuosæ febres sæpe fiunt ab acri flatu ventriculo concepto. Remedium. Remedio est si puppa ex anethi semine ac papaueris potui immittatur.

XIIII.

Hydrops cum alui fluxu. Ὑπὸ ὕδρωπος ἐχομένῳ τῶ κατὰ τὰς φλέβας ἐς τὴν κοιλίην ὕδατος ῥοέντος [1] λύσις.

XIIII.

Hydropicis si aqua è venis in ventrem influxerit, soluit [1] morbum.

Cùm id fit confertim & copiosè, excussa aqua in intestina, quæ insedit caua hepatis parti: vel in vesicam, quæ insedit gibbis: vel quæ in ea quæ est ad lienem cauitate fluctuat, si per venas mesarrhaicas ab omento in intestina excidat. Vel si ea quæ inter peritonæum & intestina natat per occultos ductus in intestina vel vesicam feratur. Per occultos dico ductus, nam ita videmus eam interdum in pectus vel in pedes ferri. Anasarca nascitur cùm malum excluditur per exiguas venas in habitum corporis. Si tamen viscus vitiosum fuerit, non iuuat aqua abductio; ilico enim recrudescit. Si itaque duos menses laboratum fuerit hoc malo, actū est: viscus enim germen morbosum concepit. non propterea hydragoga nisi integris ægri viribus.

1. Diadosi. Curandi itaque viam hîc aperit medendi præceptor, ab imitatione naturæ ductam. Sed notandum id, fieri non posse vt inualida medicina trahatur in intestina humor ille, qui natat infra peritonæum & intestina. Cautio practica. Qui enim succo ireos, vel diaturbith aut bryoniâ, vel soldanellâ existimāt se id efficere posse, falluntur. Hæc enim venis conceptam aquam facili nisu effundunt, non abdomine natantem. Quare elaterio opus est: huius grana aliquot remiscere cum pilulis alephanginis: vel euphorbium remixtum in parua copia cum cassia recenter extracta præbeo.

XV.

Diarrhœa superueniens vomitus. Ὑπὸ διαῤῥοίης ἐχομένῳ [1] μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτου ἔμετος ἐπιγενόμενος, [2] λύει τὴν διάῤῥοιαν.

XV.

In longa [1] diarrhœa, vomitus vltrò obortus diarrhœam [2] sistit.

1. Cùm iam materia praua vacuata est: non autem ineunte morbo. Hydropi, si superueniat diuturna diarrhœa, bono est, si tandem vomitus superueniat à naturæ potentia: vel etiam artificiosa à molitione soluit morbum.

2. Reuulsione, & motu intestinorum cōtrario priori, alioque raptâ materiâ. Imitandum igitur est hoc remedium.

XVI.

Ὑπὸ πλευρίτιδος [1] ἢ περιπνευμονίης [2] ἐχομένῳ, διάῤῥοια ἐπιγενομένη, [3] κακόν. Diarrhœa superueniens mala.

XVI.

A pleuritide [1] & peripneumonia vehementer [2] afflicto si diarrhœa superuenerit, [3] malum.

1. Quarum vi iam languet vis naturæ.

2. Ob morbi magnitudinem: & partium, inflāmatione obsessarum, necessarium vsum.

3. Nam vires fractas iam ab his morbis, exhaurit symptomaticus hic fluxus, cùm nihil ex foco morbi adimat, crebrisque laboribus desidendi ac perennibus vigiliis spiritus dissipet. Præterea inde significatio fit, vim tractricem ac coctricem ventriculi ac hepatis, in contagionem trahi à thoracis morbis; ac retentricem intestinorum vim solui. Non ita noxia est diarrhœa ineuntibus his morbis, vel vbi pepasmi notæ explendescunt, si tunc euenerit. Lenibus itaque remediis ex Hippocratis sententia tentanda est aluus in peripneumonia & pleuritide, vt manna, sirupo violato & rosato laxatiuo, cassia, diacatholico, cū pauco rhabarbaro, electario lenitiuo, & de psyllio. Cautio practica. Nam Hippocrates hîc non dicit diarrhœam cunctis pleuriticis & peripneumonicis malam esse, sed ἐχομένῳ, hoc est vehementer ab his afflicto: ita vt ratione contagij, hepar, ventriculus ac intestina diarrhœam proferant symptomaticam. Itaque à vexatione harum inferiorum partium euenit diarrhœa, nam vexatum iniuriâ hepar non ampliùs trahit in se alimentum, nec sanguinem proferre potest; verùm etiam ventriculum affligit. At diarrhœa illa quæ moderatæ pleuritidi vel peripneumoniæ superuenit, hæc quia non nascitur ex κακοπραγίᾳ viscerum, bonis ægrorum rebus euenire potest: vt antea dixi. Obseruabile etiam num ab ingestis nata fuerit diarrhœa, & non à vi morbi. Vidi nobilem pleuriticam: huic ad statum ferè immanis fluxus alui superuenit. Historia. Præscripsi illi vsum sirupi myrtillorum, ac Summi Dei beneficio seruata fuit.

XVII.

Ὀφθαλμιῶντι [1] ὑπὸ [2] διαῤῥοίης ληφθῆναι, [3] ἀγαθόν. Ophthalmia remedium.

XVII.

Oculis ex [1] inflammatione laborantem [2] diarrhœa corripi, [3] bonum.

1. Ab acri materia, & sanguine cui mixta sit pituita salsa.

2. Siue arte, siue vltrò erumpat.

Obseruatio practica. 3. Nam reuellit, & vnà euacuat ab oculo. Quare si natura id vltrò non fecerit, pharmaciâ hoc agemus. Si valida phlegmone occupauerit oculum, venam seca, cucurbitas ceruici admoue: purga. dolorem mitiga. digere. In magnis doloribus foue oculum decocto maluarum, chamæmeli, & seminis fœnugræci. tandem collyrio, quod alibi descripsimus, illine. *Lib 2. Methodi nostræ vbi de collyriis.*

XVIII.

Vulnera interna. [1]Κύστιν διακοπεῖσαν, ἢ [2]ἐγκέφαλον, ἢ [3]καρδίην, ἢ [4]φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν [5]λεπτῶν, ἢ [6]κοιλίην, ἢ [7]ἧπαρ, θανατῶδες.

XVIII. Vesica [1]pertusa, aut [2]cerebro, [3]corde, [4]diaphragmate, tenui [5]intestino, [6]ventriculo, [7]hepate, mortiferum.

1. Valido vulnere si secetur, ita vt cauitatem feriat. Id sanè est calamitosum: nam, quia exanguis, non potest coalescere. & inflammatio superueniens illi funesta est. Diacopas vocat grauissima vulnera.

2. Nam pars princeps & spermatica. Galenus hîc dicit se vidisse curatum cerebrum vulneratum.

3. Vsque ad ventriculum si peruaserit læsio, ilicò moriuntur: alioqui si caro sola læsa fuerit, nec peruaserit vulnus in sinum cordis, superueniente phlegmone primo aut secundo die abripiuntur.

4. In eius parte tendinosa & membranea, vbi eius initium.

5. Ægrè curantur ob tenuitatem, quodque perpetua bile rigentur. Si ea parte vulneratur qua mesenterium attingit, ob venarum eò venientium magnitudinē quæ plurimum sanguinis fundunt, plerumque calamitosum: in aliis partibus curata vidi, cùm nec phlegmone nec dolor vllus superuenirent.

6. Quia neruosæ partes dehiscunt vulnere laceræ. In crassis etiam intestinis parua & rectâ inflicta, non transuersim, vulnera, non ita lethalia sunt. Ventriculi superior pars maximo percutitur periculo.

7. Si parenchyma & venæ feriantur, ex copioso effluxu sanguinis moriuntur. Galenus hîc negat curari posse. Vulnera quattuor ex causis calamitosa sunt; vi symptomatum superuenientium, vt si luxationi cum vulnere delirium superuenerit. secundò, quòd pars cuius officio vita carere nequit validè afflicta sit. tertiò, quòd malum malo se nectat, vt si loco sit tali vulnus quo remediis non patet aditus: vel si spiritus & sanguis confestim se effundant: vt si caua vena laceretur: quartò, ex euentu cùm insanabile sit vulnus, quod alioqui redintegrabile erat: vt si toxico arma fuerint tincta, vel si cacochymia corporis sit ingens, ægérve si fusque deque vixerit. *Vulnera quot ex causis calamitosa.*

XIX.

Ἐπὴν [1]διακοπῇ ὀστέον, ἢ [2]χόνδρος, ἢ [3]νεῦρον, ἢ [4]γνάθου τὸ λεπτὸν ἢ ἀκροποσθίη, οὔτε αὔξεται, οὔτε ξυμφύεται. *Partes recisæ quæ non redintegrantur.*

XIX.

Vbi præcisum est [1]os, aut [2]cartilago, vel [3]neruus, aut genæ [4]pars tenuis, vel præputium, neque augescit iterum, neque coalescit.

Partes seminales non possunt iterum redintegrari; verùm aliquid renascitur loco ablatæ partis, forma & materia dispari à primæua parte. nam tanta spermaticæ materiæ copia non circumfluit corpus, vt terna dimensione in nouam sobolem illa fœcunda sit. Quare ferruminatur ac coagmentantur laceræ hæ partes materia dispari. Dicat quis, Cur spermaticæ partes non redintegrantur à semine, cùm totum tamen corpus crescat vt seminis in omnem dimensionem: Resp. seminales iam partes ætate sunt factæ sicca duriores q; & vegeta vis in vtero formatrix erat; ægrè enim forma talis iam editur partium, natura fracta potentia: adde quòd pars læsa, viribus non ita valeat vt olim in vtero: nec eādē copiâ ac bonitate gignitur ea materia spermatica.

1. Magno vulnere. nam os durum est, nec potest molli substantiæ iungi.

2. Vt narium, aurium: nam ad ossis naturam accedit.

3. Nam est pars spermatica.

4. Vt ad palpebras, & labrum.

XX.

Ἢν ἐς τὴν [1]κοιλίην αἷμα χυθῇ παρὰ φύσιν, ἀνάγκη [2]ἐκπυηθῆναι.

XX.

Si sanguis in [1]ventrem effusus fuerit præter naturam, necesse est vt [2]suppuretur. *Sanguinis grumi.*

1. Vt in thoracem, ventriculum, & intestina, vesicam, vterum, & cerebrum, ita in interstitia musculorum.

2. Et vt putrescat; modò moram ibi trahat: vt si menses in vtero sex vel quinque retineatur. Suppuratur, inquit, hoc est in pus abibit, vel liuescet, vel grumescet. nam hîc impropriè vtitur ea ratione Hippocrates. Familiaritas venis ingenita est cū sanguine, quæ facit vt in his naturalis locus sit sanguinis, quæ causa est quòd istîc nunquā congelescat sanguis. Sed cùm substantia, naturæ maximè consocialis putrescit, eò deteriore putredine afficitur, quo naturæ erat familiarior: quod ex seminis putredine elucet, nam horrenda symptomata id proferre solet.

XXI.

Τοῖσι [1]μαινομένοισιν [2]κιρσῶν ἢ [3]αἱμορροΐδων ἐπιγινομένων, τῆς μανίης [4]λύσις. *Melancholicorum varices & hæmorrhoides.*

XXI.

[1] Insanientibus si [2] varices superueniant aut [3] hæmorrhoïdes, insaniam [4] soluunt.

1. Vt melancholicis & qui sine febre insaniunt.

2. Id est, in cruribus venarum tumor & in femore, cum cutis nigrore, à crasso & flatulento sanguine. fiunt etiam in hypogastrio, scroto, & inguinibus, genis, mammis.

3. A crasso & adusto sanguine.

4. Metastasi à capite ad crura & ad haimorrhoïdes. His secanda est vena ad malleolum, & multum sanguinis detrahendum: castigandaque sanguinis consistentia diætâ.

XXII.

*ῥεύματα vel ἀλγήματα

Ὁκόσα * [1] ῥήγματα ἐκ τοῦ [2] νώτου ἐς τοὺς ἀγκῶνας καταβαίνει, [3] φλεβοτομίη [4] λύει.

Dorsi dolores.

XXII. [1] Ruptiones quæ à [2] dorso ad cubitum feruntur, venæ [3] sectio [4] soluit.

1. Vel dolores, vel fluxiones. In rhegmate, musculis intextæ fibræ diuelluntur. In rheumate labitur materia à capite in dorsum & spinalem fistulam. ἀλγήματα fiunt à plethora & flatu, vel acri à sanguine.

2. Vt etiam ex ceruice & humeris.

3. Ex brachio opposito, vel ex crure eiusdem lateris, dum adhuc ruit humor.

4. Reuellendo & vacuando. Ad derinandam verò propior dolori vena erit pertundenda: tùm, nimirum, iam constitit fluxio.

XXIII.

Tristitia & metus.

[1] Ἢν φόβος καὶ δυσθυμίη πουλὺν [2] χρόνον διατελέῃ, [3] μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον.

XXIII. Si metus cum tristitia perseuerent longo [2] tempore, [3] melancholicum hoc est.

1. Sine causa manifesta & cum nulla ratione: & propterea dicit, longo tempore.

2. Nam animæ nostræ substantia constat ex splendido æthere: odio propterea habet obscuros spiritus & tenebras, easque abhorret & pauet. Tales autem fiunt à vapore succi melancholici.

3. Nam animi actiones sequuntur temperiem corporis & humorum: eorumque splendorem vel obscuritatem sentit anima per spiritus. Nam splendidi spiritus animo afferunt species sub amœna idea: at atri, horrendas tristesque imagines animo exhibent. Si sanguine ab vsto melancholescat homo, interdum ob splendorem, ridet. Timor, mœror, & melancholia, sibi inuicem operam dant: nam melancholia timorem & mærorem, hi iterum melancholiam pariunt. Præcautionis ergo ratione purgetur melancholia, venaque secetur, si sanguine circumfluit. victum qui euincere potest crassitiem succorum, instituat. Cùm autem in corruptelam rapitur melâcholia, quod euacuata non fuit, enthusiasmum profert, & spectra miranda ab indicibili qualitate. Cùm δυσθυμίαν diuturnam animaduerteris, quæ zelotypiam facit, caue ne armorum illi copia fiat. Admonui aliquando amicos frustrà, nam id ridebant, de quodam qui postea se & vxorem interfecit cultello.

Remedium.

Cautio, & historia.

XXIIII.

Ἐντέρων ἢν διακοπῇ τῶν λεπτῶν τι, οὐ ξυμφύεται.

XXIIII.

Si quod gracile intestinum persectum sit, non coalescit.

Delendus est hic Aphorismus, nam antea scriptus.

XXV.

Ἐρυσίπελας ἔξωθεν μὲν ἔσω τρέπεσθαι, οὐκ ἀγαθόν· ἔσωθεν δὲ ἔξω, ἀγαθόν.

Erysipelas.

XXV.

Erysipelas foris intrò verti, malum: intùs verò foras, bonum.

Quasi dicat, in erysipelate non validè est refrigerandum: nam bonis ægrorum rebus fit mutatio intus foras. Laudatur enim semper exclusio in partes infirmas ac ignobiles & externas partes. Quare non repelle vbi morbus est malignus, natura debilis, & materia copiosa & acris, cum phlegmone viscerum. ita in pleuritide & peripneumonia non repercutimus materiam, nam repressus intrò sanguis augeret horum viscerum phlegmonem. Quicquid igitur ex visceribus ad cutem abit, non debet retrudi. Excludenda tamen est causa antecedens interdum phlebotomiâ & pharmaciâ; seróque lactis propinato aciulabus temperandus feruor. quin topica frigida & humida admouemus non tam repressionis quàm temperationis gratiâ. Si causa antecedens non magna subsit, lintea smegmate aqua soluto madentia admouemus optimo successu: maximè si acerrima vel maligna fuerit materia, & si viscus germen morbosum habet, vel si senex fuerit, aliave de causa vires titubarint. Præclarum remedium est stercus recens bubulum si in sartagine coquatur cum aceto, adiectis floribus chamameli & sambuci, vt fiat cataplasma: quod tepidè admouetur. Ex aceto rosato & ex aqua ranarum coquitur myrrha, & ea aqua admouetur.

Repercussioni vbi nullus locus.

Practica admonitio.

Remedium.

XXVI.

Ὁκόσοισιν ἂν ἐν πυρετοῖσι καύσοισι τρόμοι γίνωνται, παρακοπὴ λύει.

Tremor. in causo.

XXVI. Quibuscumq. ex causo laborantibus tremores gignuntur, delirium hos soluit.

Hoc est à delirio in mortem abeunt quasi resoluti ante: nam neruosum genus affligitur valdè, vbi à causo tremor superuenit. Itaque illud λύσ. pro resolutione totius corporis interpretor. Nam ille tremor metastaseos indicium est ad partes nobiliores: nam à venoso genere excutitur malum in neruos, meningas, & inde in cerebrum eiusq. in substantiam, & tunc cedit tremor in delirio, quod tandem resoluit totum corpus. Hunc sensum Aphorismi esse, me experientia docuit. Vndique ita illud perniciosum est. Sed si illud λύσ propriè dictum ab Hippocrate velis, certè ironia dictioni suberit: minimè enim delirium soluit tremorem ad salutem, sed ad mortem. quare non τῇ νόσῳ λύσει, ἀλλὰ μετάστασει σημειωτέ. Sæpe cum venam tentas manus, pollice in aduersa manus ægroti parte, senties subsultantes neruos, varieq. exilientes sub pollice, & etiam ipsis digitis quibus pulsum examinas hoc senties, id calamitosum in causis, vbi iam principium superauit morbus.

Obseruatio practica.

XXVII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι ἢ ὑδρωπικοὶ [1] καίονται ἢ τέμνονται, ἐκρυέντος τοῦ πύου ἢ τοῦ ὕδατος [2] ἀθρόως, πάντως [3] ἀπόλλυνται.

Euacuatio subitanea, vbi magna sunt vasa, periculosa.

XXVII. Quicumque empyi vel hydropici [1] vruntur aut secantur, si pus aut aqua [2] vniuersim effluxerit, certò [3] moriuntur.

Veteres empyema vocabant puris collectionem, rupto vel non rupto tumore, & in quauis corporis parte. Alij pus contentum in thorace solùm appellant empyema. Fit ex peripneumonia, vel angina, vel quod serosa materia irruat ex capite in pectus, vel à corde, aut à toto corpore, vel ex abdomine aquulento, vel ex pulmonum vase aperto. In inflammata autem parte colligitur pus cum intra 14. aut 20. diem non expectoratur. Ab his diebus tum si supputes ad vigesimum vel 27. aut 34. aut 40. vel 60, rumpitur, vt nimirum acrior vel crassior fuerit humor, & pars vt fuerit. Hoc ita effusum nisi intra 40 dies excludatur, à die suppurationis, in tabem trahit, vel suffocat. tabem, corruptis pulmonibus: suffocat, si copia obruat.

1. Cùm scilicet aliorum remediorum vis victa iacet. Maximè cùm summa respirandi difficultate tenentur, quæ nascitur ob angustiam regionis thoracis interceptæ. Si reuiuiscat aqua à decimotertio, sensim eliciatur.

2. Hoc est, per libras; cùm vncia vna, ad quattuor vsque, secundum vires, erat exhauriendá tantùm. Semel id fiat die, dum duodecimum ad diem ventum sit, tunc liberè effluat si quid supersit.

3. Syncope, à dissipatis spiritibus, ob osculà arteriarum quæ aperiuntur liberata à mole prementis aquæ: cùm iam etiam antè à cacochymia fatiscerent vires. Erasistratus dicebat se id vsu compertum habere, vniuersim emissam materiam, febres ac mortem inuehere. Immutatur enim subitò omnium viscerum habitus, quæ mole primùm turgebát; & puris acrimoniâ tenerrima vasa reddita facilè dehiscunt, cùm non ampliùs aquæ mole premuntur: quo tegmine subitò abducto, ruunt spiritus foras. Hoc etiam in aliis abscessibus locum habet, vbi magna vasa adsunt, quæ à pure reparata, eo præsente adhuc coniuent. In hac medela valeant vires, absit febris valida. nondum ventum sit ad cachexiam: viscera ac pus nondum corruptelam habeant. Sed ante sectionem lacte vel euchymis nutriatur benè æger. Primò vtemur vesicatoriis, deinde cauteriis potentiâ; si hæc non satisfecerint, veniemus ad actu cauteria: tandem his irritis, seca empyum. Quæ autem cauteria sub mento, sub mammis & sub scapulis imponuntur, faciunt ad auersionem causæ antecedentis, quæ ex capite in thoracem fluit.

Erasistrati sententia.

Cautiones ad rectè curandum.

XXVIII.

[1] Εὐνοῦχοι οὐ [2] ποδαγριῶσιν, οὐδὲ φαλακροὶ [3] γίνονται.

Podagra & caluities.

XXVIII.

[1] Eunuchi ex [2] podagra non laborant, nec fiunt [3] calui.

1. Frigidiores redditi toto corpore.

2. Fit podagra, cùm in imbecilles artus effunditur humorum copia. Illa est à desidiâ, luxuriâ, helluatione, & generosi vini potione ante cibum. Propterea etiam hac ætate, extra veneris vsum eunuchi podagrâ affliguntur. Olim ex temperantia, pura erant corpora & fortia, nec immoderata Venus subducebat neruis suum genium; sed succi natiui plena erant, nec excrementis replebantur. Arthritici primùm fiunt podagrici.

3. Nam pilorum focus non resiccatur, & à genuino madore densam gerunt cutem.

XXIX.

Γυνὴ οὐ [1] ποδαγριᾷ, ἢν μὴ τὰ καταμήνια αὐτῇ [2] ἐκλίπῃ.

Podagra mulierum.

XXIX.

Mulier ex podagra [1] non laborat, nisi menstrua illi [2] deficiant.

1. Verà æuo Hippocratis sententia, cùm à luxu & libidine essent alienæ.

2. Aut parcâ fluant manu. Nam vt pedes artusque hoc malo affligantur, necesse est vt sit sentina ac scaturigo succorum; nec enim artuũ imbecillitas solitaria hoc malum euocat. Sentinam verò hanc exhaurit menstrua purgatio. Quare cùm mulier laborat ex tali morbo qui à cacochymia venit, excita huic menses.

XXX.

Παῖς οὐ [1] ποδαγρᾷ πρὸ τοῦ [2] ἀφροδισιασμοῦ.

XXX.

Podagra puerorum.

Puer ex podagra [1] non laborat antequam [2] Venerem exercuerit.

1. Nisi à parentum semine illa podagra nata fuerit, & maximè cùm parentes lue venerea contaminati fuerunt: quod malum ignotum fuit Hippocratis æuo. Hippocrates tamen maximè Veneri ascripsit hoc malum articulorum.

2. Tunc grauem vocem edunt, magnaque fit commutatio seminis & succorũ, qui tunc in imbecilles artus se effundunt.

XXXI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν [1] ἀκρητοποσίη, ἢ [2] λουτρὸν, ἢ [3] πυρίη, ἢ [4] φλεβοτομίη, ἢ [5] φαρμακείη λύει.

XXXI.

Causa docet morbi-sea quid sit agendũ.

Dolores oculorum [1] vini potus, vel [2] balneum, aut [3] fotus, vel [4] phlebotomia, vel [5] pharmacia soluit.

Hoc est, vt fuerit varia causa morbi, ita etiam varius eius esse debet modus auferendi, ab amotione scilicet causæ antecedentis.

1. A causæ antecedentis euacuatione, cùm crassus oculos occupauit succus: hunc enim vinum validum ac tenue discutit.

2. Cùm à fumo vel vapore concepta molestia est.

3. Cùm oculos incurrit acerrimus succus. Tunc fiat fotus, qualis est fœnugræci decoctio cum spongia. Nam si reliquum corpus purum fuerit, ilico curabitur, exhaustis succis qui influxerant. Quod si corpus irriguum humoribus fuerit, fotus hoc indicabit. nam ilicò à fotu mitescet aliquantulum dolor, ob exhaustos humores qui oculo insederant: sed mox recrudescet, quòd fotus æquè nouũ fluxum accersat, ac insidentem dissipet succum.

4. Si fit ex sanguine.

5. Si à succo prauo fuerit. Præclaras huius euentus enarrat historias Galenus ad hunc Aphorismum. Alij habent φαρμακοποσίη.

XXXII.

Balbuties.

[1] Τραυλοὶ ὑπὸ διαῤῥοίης [2] μάλιστα ἁλίσκονται μακρῆς.

XXXII.

Alui profluuium. τραυλοί, ψελλοί, ἰσχνόφωνοι, μογιλάλοι.

Linguâ [1] titubantes diarrhœis [2] diuturnis plerumque implicantur.

1. Triplici vitio afficitur in sanis hominibus lingua, vnde quidam trauli dicti, qui scilicet aliquam litteram pronunciare perfectè nequeunt. Pselli qui prætermittunt litteram vel syllabam. Ischnophoni, qui balbutiunt ita vt continua ferè non nectant syllabas. Cuncta hæc vitia intelligere videtur hîc Hippocrates.

2. Nam his imbecillis est lingua ob intemperiem humidam totius corporis, vel cerebri. Et quibus lingua humescit, eisdem plerumque & aluus: nam est eadem membrana quæ vestit ventriculum & linguam. Hanc igitur ob causam cùm titubat lingua, diarrhœæ metum adferet. Quasi dicat, talia corpora cautè purganda sunt, ne præcipitentur in fluxum. Sed sunt plurimæ aliæ causæ quæ offensam linguæ præbere possunt: vt linguæ breuitas, palati aliena formatio, dentium inopia; vinculum linguæ duplicationem adferens, vnde ἀγκυλόγλωσσοι: vel quòd paralysi feriatur lingua.

XXXIII.

Acidum ructantibus frigoris nota.

Οἱ ὀξυρεγμιώδεες οὐ πάνυ τι πλευριτικοὶ γίνονται.

XXXIII.

Acidum qui eructant, non sunt pleuritidi obnoxij.

Nam hi sunt pituitosi, & pituita densior est quàm vt facilè subeat tunicam costis intextam. Quin eiusmodi homines toto corpore algiosi sunt. Nam acidi ructus sunt à ventriculo frigido. Quin si salsa etiam fuerit pituita, aluum moueoit: at tales, pleuritidis vitant facilè inuasionem. Quare vera pleuritis hos non fatigabit. Sæpe euenit tamen ab aquosa tenuiq; pituita pleuritis in his regionibus, sed illa non vera est ac exquisita. Summâ prudentiâ hic Aphorismus scriptus fuit. Nam in his corporibus frigidis ac pituitosis, sæpe grauissimi dolores laterum à flatibus oriuntur, fotibus mitigandi Si venam pertuderis, necabis. Vidi formosissimam mulierem, quæ cùm flatibus obnoxia esset, ac cùm cænasset liberaliùs, noctu in acerbum lateris dolorem coniecta fuit. Ilico à secta vena periit.

Cautio practica, & historia.

XXXIIII.

Varices, & caluities.

Οἱ φαλακροὶ, τουτέοισι κιρσοὶ μεγάλοι οὐ γίνονται· ὁκόσοισι δ' ἂν φαλακροῖσιν ἐοῦσι κιρσοὶ ἐπιγίνωνται, πάλιν οὗτοι γίνονται δασέες.

XXXIIII. Qui calui fiunt, his varices magni non eueniunt: quibus verò caluis varices superueniunt, ij rursus comantur.

Cùm id fit ab humoris vitio qui deponitur ad varices vel ad hæmorrhoides. ita enim vel diadosi auertitur, vel euacuatur, vnaq; reuellitur. Nam à prauis succis exuitur interdum caput capillis, qui si in crura deponantur, reuiuiscunt pili, cùm non amplius eorum radices inquinentur à fœdo succo. Eadem tradit Aristoteles de historia animalium. Quasi dicat Hippocrates, si decidui capilli fuerint, purga corpus, quò materia fœda quæ in caput fluit abducatur. Quare euacuari debebit materia etiam à medico, quæ in caput viam affectat.

Vsus.

XXXV.

Hydropi tussis superueniens.

Τοῖσιν ὑδρωπικοῖσι [1] βὴξ ἐπιγινομένη, [2] κακόν.

XXXV.

[1] Tussis si hydropicis superueniat, [2] malum.

1. Quæ primùm non aderat; translatâ materiâ ab imo ventre in pectus, (non autem à catarrho illabente in pectus) nam id calamitosum. Nasci vel etiam potest à tumido hepate; quo deorsum pendulo, diaphragma vnà deorsum rapit, vnde sicca tussis: vel diaphragma mole materiæ opprimitur.

2. Nam bronchia plurimùm implentur aquâ, vnde suffocantur. & spirandi difficultas præcessit.

XXXVI.

[1] Δυσουρίην φλεβοτομίη λύει. τάμνειν δὲ τὰς [2] εἴσω.

XXXVI.

Dysuria.

Vrinæ [1] difficultatem dolorificam soluit phlebotomia: secare autem oportet [2] internas venas.

1. Ab inflammatione vesicæ. Tunc febris potens adest.

2. Cubiti, quæ basilica dicitur; & malleoli, quæ saphæa vocatur, interna est: nam externa ischiatica appellatur: hanc ad deriuationem, illam ad reuulsionem secamus. Acrimonia vrinæ, & vesicæ imbecillitas, huius etiam difficultatis causa est: quæ tamen aliquando à plethora nascitur. Vbi acrimonia fatigat, vtatur emulsione seminum frigidorum, & papaueris albi ex sero lactis, vel decocti iuiubarum & glycyrrhizæ. Si sit ab imbecillitate, vino tenui vtatur cum nuce myristica, vel folia ribes nigri illi immacerentur. Sumat pulueris myrrhæ semiscriptulum cum sirupo violato; id sæpe agat: vel bibat lixiuium factum ex cineribus rorismarini ex vino albo factum.

Remedium.

XXXVII.

Translatio materiæ morbificæ fœliciter fit foras.

Ὑπὸ δ' κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα γενέσθαι ἐν τῷ τραχήλῳ, [2] ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

XXVII.

[1] Anginâ detento si tumor appareat in collo, [2] bonum: nam foras vertitur morbus.

1. Ab inflammatione laryngis.

2. Diadosi ab internis ad exteriores. Quare ex Hippocratis consilio, omnia admouebimus vt foras prodeat in collum materia. Tale est emplastrum quod coquitur ex nido hirundinis, ex decocto maluarum, meliloti, ficuum, sambuci florum; additur theriaca & crocum. Ita litus ex adipibus, & oleo amygdalino cum croco.

Remedium nobile ad anginam.

XXXVIII.

Ὁκόσοισι κρυπτοὶ [1] καρκῖνοι γίνονται, μὴ [2] θεραπεύειν. βέλτιον· θεραπευόμενοι γὰρ ἀπόλλυνται ταχέως· μὴ θεραπευόμενοι δὲ, * πολὺν χρόνον διατελέουσι. *πλεῖω

XXXVIII. Quibus [1] cancri occulti nascuntur, non [2] curari præstat: curati enim subitò intereunt; non curati verò diutiùs viuunt.

1. Id est, tumor inæqualis, dolorificus, durus, liuidus, à bile atra quæ ex bile flaua nata fuit.

2. Quia est pepasmi expers. Licet tamen sedare dolorem, detergere sordes, mouere haimorrhoïdes, secare venam, & purgare. Id sanè obseruatum est, duplex in cancro venenum esse, vnum putrefactiuum, alterum corrosiuum. Si itaque ei admoueas calida ac humida remedia, quæ pus promouere solent in apostematibus ac vlceribus pepasmi capacibus, inde in altam putredinem degenerabunt, cunctaque vicina putrilagine cōtaminabunt. Quodsi illam fœditatem causticis castigare volueris, surget alterum quod in cancris venenum est corrosiuum, ac vicina cuncta exuret. Quare non irritandus cancer. Optimè ad solatium hîc facit succus geranij illius quod herbam Roberti appellant, si misceatur cum aqua seminis ranarum: ac mox emplastrum ex plumbo mercurialato applicetur. Vidi illustrem puellam ab empiricis in calamitatem tractam: dum scirrhosæ illius mammæ alius cauterium, alius calidum ac humidum cataplasma admouisset. Si in superficie corporis constitit, benè exscinditur; si radicitus auelli vnà cum venis nigricantibus possit. Initio itaque curabiles sunt; cùm solùm propagant fibras suas; sed tamen non omnes, sed in quibus nulla reliqua in auulsione remanet fibra. quin tales interdum pharmacia & phlebotomia eluuntur. Cùm insedit insigni venæ, arteriæ, aut neruo, curari sectione aut vstione nequit. Lacte etiam tepido fœliciter placatur cancer.

Obseruatio practica.

Tale descripsimus libro primo Methodi nostræ ad praxin, capite De vnguentis, in vltima editione. Historia.

XXXIX.

Spasmus & singultus vnde.

Σπασμὸς γίνεται, ἢ ἀπὸ [1] πληρώσιος, ἢ [2] κενώσιος. οὕτω δὲ καὶ [3] λυγμός.

XXXIX.

Conuulsio nascitur vel à [1] plenitudine vel ab [2] inanitione: eodem etiam modo [3] singultus.

1. Cùm nerui implentur humore crasso & viscido: quod fit dum coaceruant, imbecillitate tacti, hos succos: vel quòd hi aliunde affluant: vel quòd punctione violentur, à qua sordes vellicant neruos.

2. Vt in febribus ardentibus & ab elleboro.

3. Qui est motus quidam conuulsiuus, & proue-

Singultus quid differat, & quid commune habeat cum spasmo.

prouenit ab eisdem causis à quibus conuulsio, nimirum à plenitudine, & ab inanitione, & repente se reuellit ventriculus ad suum initium, hoc est ad tonos illos suo orificio insertos. Differt à conuulsione tractionis ideâ, loci laborantis naturâ, & symptomatis specie. Symptomatis specie, nam singultus fit à naturalis facultatis vi, quæ excernit quod immissum tunicis ventriculi, vellicat. Neruos enim illos maximos habet non motus, sed sensus causâ. Tractionis ideâ differunt; spasmus enim sola tractione absoluitur: at singultus euenit contractione & dilatatione: nam primùm se pandit in maiorem nisum ventriculus, quo fortiùs se stringat. Loci laborantis naturâ etiam differunt. nam spasmus musculo proprius est, singultus ad ventriculũ pertinet. Spasmus symptoma est causæ morbificæ; singultus est opus naturæ, id est, causæ expultricis. Vbi à plethora est nata conuulsio, venæ sectio solatio est: vbi ab exhaustu, balneum tepidi olei conuenit.

Remedium.

XL.

Ὁκόσοισι δὲ τὸ ὑποχόνδριον [1] πόνοι γίνονται [2] ἄτερ φλεγμονῆς, τουτέοισι [3] πυρετὸς ἐπιγενόμενος λύει τὸν πόνον.

XL.

Hypochondriorum dolor diuturnus.

Quibuscunque [1] dolor [2] sine hypochondriorum inflammatione excitatur, his [3] febris superueniens dolorem soluit.

1. In parte non principe.
2. A crassa & frigida pituita, & à flatu.
3. Nam calor febrilis discutit, & materia per vrinas & intestina excluditur. Igitur nos, imitando vtemur fotibus tenuantibus, discutientibus, coquentibus: facculis, spongiis. Modò, vt admonet hîc Hippocrates, nec febris, nec inflammationis, nec mordentis materiæ, vnde dolor, excusatio adferri possit.

Remedia.

XLI.

Abscessus latitans in corpore.

Ὁκόσοισι διάπυόν τι ἐὸν ἐν τῷ [1] σώματι μὴ διασημαίνει, τουτέοισι διὰ [2] παχύτητα τοῦ πύου, ἢ τοῦ [3] τόπου, οὐκ ἐπισημαίνει.

XLI.

Quibus pus in [1] corpore nullam de se notam præbet, ob sui [2] crassitudinem, [3] aut loci, non se prodit.

1. Vt in pulmone & hepate, cùm dolores præcesserunt.
2. Vt in tumoribus frigidis.
3. Vt vbi cutis solida, scalpello incidi debet, vel pyrotico: aut pus & cutem rarefacias. Ita abscessus latitant nonnunquam in imis corporis partibus, ob partis crassitiem incomperti, vel ob puris crassitiem. Vidi plurimos à fato sectos, qui perennibus querelis miserè vixerant, quibus ingens apostema saxeæ ferè duritiei pancreas occupauerat. Vidi cui hepatis parenchyma, illæsâ solâ superficie in pus versum fuerat, sub languidâ febre ac frequenti lipothymiâ solum. Ita sæpe notaui in abdominis musculis pus delituisse diu, quod tandem in saxosam duritiem abiens, subiectas partes eâdem calamitate afflabat.

Historia.

XLII.

Ἐν τοῖσιν ἰκτερικοῖσι τὸ ἧπαρ [1] σκληρὸν γενέσθαι, [2] πονηρόν.

XLII.

Ictericis.

Ex ictero laborantibus, iecur [1] durum fieri, [2] malum.

1. Nam ea durities est à phlegmone vel à scirrho: si cum febre, erit à phlegmone; si illa durities sit febris expers, à scirrho erit.
2. Nam scirrhus in hydropem abit; inflammatio in scirrhum. Sine hypochondrij duritie interdum κρισίμως natura bilem ad cutem pellit, vnde icterus salutaris. Fit etiam non bene à viscerum interdum intemperie, aut à venenata succorum qualitate, vt à morsu viperæ. Vidi quendam statæ ætatis robustum virum, qui sæpe genio indulgebat. hic in pleuritidem tractus fuit. A vena secta expuebat flaua admodum, & crassa. quarto die in icterum abiit, excrementis biliosis, nimirum vrina, & alui: septimo sudauit vehementer. Purgabatur interdum manna cum rhabarbaro. Et quia virulenti aliquid adesse videbatur, conquerebatur validè ad xiphoïdem cartilaginem de dolore. iussimus decocto pectorali & cichoraceo incoqui scordium & aliquid marrubij; vtque interdum scriptulum vel semidrachmam theriacæ sumeret. euasit.

Historia.

XLIII.

Dysenteria spleneticorum.

Ὁκόσοι [1] σπληνώδεες ὑπὸ δυσεντερίης ἁλίσκονται, τουτέοισιν ἐπιγενομένης [2] μακρῆς τῆς δυσεντερίης, ὕδρωψ ἐπιγίνεται, ἢ λειεντερίη, καὶ [3] ἀπόλλυνται.

XLIII. Qui [1] splenetici à dysenteria corripiuntur, eaque si longa [2] fuerit, his hydrops vel lienteria superuenit, & [3] moriuntur.

1. Quibus induruit splen à melancholia. Id est, quibus imbecillior lien colligit plurima inquinamenta; eaque si non effundat per vas splenicum, vel per vas breue in ventriculum.
2. Si modum non seruat. Id fit, quòd materia computruit, quæ, sine dubio, longa die soluit intestinorum robur, vnde lienteria. Vel inde refrigeratur ac frangitur vis hepatis, vnde hydrops. Dicit μακρῆς nam alioqui si breui peragat suam historiam ac criticôs, dysenteria

teria (à sanguine melancholico) bono euentu superuenit. Post quadragesimum diem solet exulcerare intestina effluens sanguis melancholicus: cùm æstuare cœpit, aut cùm cunctando putrescit, vel si acriore succo remisceatur.

Remedium. 3. Fraudato corpore suo genio, vigiliis, ac desidendi assiduo conatu. Et lienteria à dysenteria est calamitosa. Si itaque lien immemor reddatur sui officij, purgetur; aluusque humescat enemate: & topica attenuantia admoueantur, & emittentia: vt emplastrum ex ammoniaco & hordeo. dentur myrobalanorũ cortices cum rhabarbato: vel dilutum rhabarbari, in quo crassamentum rhabarbari expressione elisum sit.

XLIIII.

Στραγγουρίας. Ileos.

Ὁκόσοισιν ἐκ στραγγουρίης [1] εἰλεὸς*, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν [2] ἀπόλλυνται, ἢν μὴ [3] πυρετοῦ ἐπιγενομένου ἅλις τὸ [4] οὖρον ῥυῇ.

XLIIII. Quibus à stranguria fit ileos, [1] septem diebus [2] pereunt, nisi, superueniente [3] febre, copiosa [4] vrina fluxerit.

1. A materia crassa flatulenta: quæ vesicæ collum obstruit: hinc enim turget vesica ab vrina, & intestinum opprimit.

2. Dolorum acerbitate, & excrementorum palindrome ad partes principes. nam vrina etiam refluit ad nobiles partes.

3. Quæ exhaurit flatus, & tenuat materiam quæ obstruebat.

Casus. 4. Quia si febris sine vrinæ promotione accesserit; erit symptomatica inflammationis. Vt vidi in quadam matrona, quæ septimo die ab hoc malo obiit.

XLV.

Vlcera difficilia.

Ἕλκεα ὁκόσα ἐνιαύσια γίνεται, [1] ἢ μακρότερον χρόνον ἴσχουσιν, ἀνάγκη ὀστέον [2] ἀφίστασθαι, καὶ τὰς οὐλὰς [3] κοίλας γίνεσθαι.

XLV. Vlcera quæcunque annua vel [1] inueterata si fuerint, os [2] abscedere necessarium est, & cicatrices [3] cauas fieri.

1. Ab incursu acerrimæ saniei, quæ membranas & os exedit.

2. Nam os restitui nequit. Quasi dicat, si sæpius à cicatrice erumpit vlcus, os erit abradendum vbi vitium habet: nam expuit ichorem os, vnde vlcus recrudescit. Vt si liuet os: & si vlcus copiosius & tenuius pus emittat, quàm moles eius postulat. Labra ægrè coalescentia, rubor subnascens, hæc ossis corruptelam denunciant. Si hæc absint, aliunde hæc sobolescit calamitas, vt à praua intemperie partis & periostii, vel à cacochymiâ totius corporis.

3. Quasi dicat: Igitur Chirurgi studeant vt plus carnis ibi gignant. De vlcerum difficilium curatione consule chirurgiam Arcei, qui de vulneribus capitis doctè scripsit. In contumacibus vlceribus mirum in modum solatio esse solent remedia reuellentia succos à parte vlcerata. Hinc est quòd ita iuuent vulnerariæ potiones, nam vrinas mouent, vnaque ichorosam materiam, quæ cottidie in partem vlceratam ferri solebat, excludunt. Inde etiam decoctiones radicum chinæ & sarzæ iuuant: nam talem materiam sudoribus & vaporibus euacuant ac reuellunt. Hoc itaque dicere velle videtur hîc Hippocrates, quia à talibus vlceribus periculum est vt ossa affligantur; vos cauete ne in longum tempus trahatur eorum sanatio, & ne inueterascant. Obseruatio practica.

XLVI.

Ὁκόσοι [1] ὑβοὶ ἐξ [2] ἄσθματος ἢ [3] βηχὸς γίνονται, πρὸ τῆς [4] ἥβης ἀπόλλυνται. Gibbosi.

XLVI. Qui [1] gibbosi fiunt ex [2] asthmate vel [3] tussi, ante [4] pubertatem [5] moriuntur.

1. In dorso vel ceruice luxatis vertebris ab ictu, vel ab humoris aut tumoris incursu in ligamenta. ὑβοὶ κυρτοί.

2. Compressis pulmonibus angustiâ thoracis, qui tuberculum iam concepit vel humorem crassum in ligamentis. cui asthmati si superuenerit gibbus à luxatis vertebris, magis anxiè respirant pulmones.

3. Consedentibus pulmonum bronchiis, cùm sese explicare non possunt, tunc ex tuberculis vel humoribus liquidioribus illis qui in spinæ ligamenta influunt aliquid exsudat in laryngem & asperas arterias. vel cùm moles tumorum, qui in ligamentis vertebrarum sunt, opprimant pulmones.

4. Priusquam suam amplitudinem occupauit pectus & cor.

5. Nam thorax nutriri nequit; neque costæ increscunt: igitur moriuntur, cùm spacia sua non habeat pulmo, sed tabescat. Vnde ineunte adolescentiâ moriuntur. Qui autem fiunt gibbi, non ex tumoribus frigidis ligamentorum vertebrarum, nõ ita in asthma aut tussim trahuntur: nec ita facilè moriuntur. Si itaque ita affecti homines in febres magnas trahantur, ob difficultatem spirandi facilè intereunt. Quare magnis remediis hæ naturæ non temerè debent tentari. Obseruatio practica.

XLVII.

Ὁκόσοισι [1] φλεβοτομίη ἢ [2] φαρμακείη ξυμφέρει, τούτους προσήκει τοῦ [3] ἦρος φλεβοτομεῖν, ἢ φαρμακεύειν. Sanis quæ præsidia vacuatoria adhibenda sit.

XLVII. Quibus [1] phlebotomia aut [2] pharmacia profutura est, his [3] Vere pertundenda vena est, aut corpus purgandum.

1. Si ex plethora laborat homo alioqui adhuc sanus. Vt ne paroxysmo suo faciat morbos, cùm liquescit sanguis.

2. Si cacochymiâ obsitus videatur homo sanus.

3. Nam ver est temperatum, vnde tunc corpora circumfluunt sanguine cum calore natiuo vberrimo. Ita calamitas arthritica ab articulis arcetur, ac incursus epilepsiæ, melancholiæ, & apoplexiæ intercipitur. nam crassi viscidique humores quos morbis dare solebant, hac arte auertuncamus. Ita imminentes impetus reprimimus luis venereæ antiquatæ, euacuatione ac alexipharmacis vere ac autumno præscriptis, longaque die ac annis sensim eam ferociam frangimus. Nam suo impetu vltrò mouentur humores verno tempore: & quia autumni intemperie intrò viam affectant praui succi, authores morborum euadunt, nî sucurreris. Quibus spaciis annuis morbi recurrere soleant obseruandum est: ac illud remediis anteueniendum.

Practica cautio.

XLVIII.

Dysenteria à splene.

Τοῖσι [1] σπληνώδεσι [2] δυσεντερίη ἐπιγινομένη, ἀγαθόν.

XLVIII.

[1] Splenicis [2] dysenteria superueniens, salutaris est.

1. Quibus totum corpus circumfluit melancholia.

2. Non ea ab atra bile, nec diuturna, nec illa quæ est cum vlcere intestinorum, sed cruenta, quæ ilicò placatur: nam splenem euacuat. Principem vidi quæ querula fuerat antè de splene: in febre deiecit aluo cruentam atram materiam copiosè bis aut ter. trepidabat illa ad conspectum excrementi. Verùm in bonam spem eam erigebam. euasit.

Historia.

XLIX.

Ὁκόσα [1] ποδαγρικὰ νοσήματα γίνεται, ταῦτα [2] ἀποφλεγμήναντα ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσιν, [3] ἀποκαθίσταται.

XLIX.

Qui [1] podagrici morbi eueniunt, sedata [2] phlegmone intra quadraginta dies, [3] quiescunt.

1. Id est, arthritici omnes.

2. Tensis vinculis cingentibus articulos, ac distentis tendinibus & neruis ab incursu materiæ. Est in illis διάθεσις φλεγμονώδης, nam vera phlegmone occupat partes sanguine irriguas, ac calore circumfluas.

3. Nam materia contumax non ita facilè mitigari & discuti potest, ob partium densitatem ac debilitatem, & ob frigus materiæ, & quia corpus altum petiit in articulorũ recessibus. Vt materia fuerit crassior vel tenuior, ita citiùs aut seriùs discutietur: attamen non durabit illa inflammatio vltra dies quadraginta, si medicus & æger suum fecerint officiũ: & nisi tophi fuerint iã congelati. Carnosæ partes faciliùs suppurare solent: at tendinosæ seriùs, nam sunt densæ partes. Quasi dicat Hippocrates, nõ facili remedio cedit hoc malum. Quare decoctũ sarzæ parillæ præscribemus, si homo humidus fuerit; vel si siccus, chinæ radicũ; si frigidus, guaiaci aut sassaphras ad quadraginta dies. Si phlegmone sit valida, foris fouebimus aquâ spermatis ranarum.

Obseruati Practica.

L.

Cerebri vulneratio signum.

Ὁκόσοισιν ἂν ὁ ἐγκέφαλος [1] διακοπῇ, τουτέοισιν ἀνάγκη [2] πυρετὸν καὶ χολῆς [3] ἔμετον ἐπιγίνεσθαι.

L.

Quibus [1] præciditur cerebrum, his [2] febrem & biliosum [3] vomitum superuenire est necesse.

1. Id est, infligitur altum vulnus.

2. Quia effusus ibi sanguis cunctando putrescit, inde inflammatur cerebrum. Et à putre vapor ferit cor: quod pus ortum fuit à corrupto sanguine.

3. Sympathiâ, ob neruum sextæ coniugationis. Hi ab illato vulnere ilicò cõcidunt: sanguinem nares fundunt, ac bilem vomunt. Et diebus criticis quidnam eueniat perpendendum, vsque ad vicesimum diem: Vt si quarto die hæc praua signa euenerint, morietur septimo. Si vndecimo, vitam ponet 17. vel 20. Quin prauæ hæ notæ interdum delitescunt, tandemque explendescunt; ac ægrum abripiunt 40. die.

Nota vulneris praui.

LI.

Ὁκόσοισιν [1] ὑγιαίνουσιν ὀδύναι γίνονται ἐξαίφνης ἐν τῇ [2] κεφαλῇ, καὶ παραχρῆμα [3] ἄφωνοι γίνονται, καὶ [4] ῥέγχουσιν, [5] ἀπόλλυνται ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν, ἢν μὴ [6] πυρετὸς ἐπιλάβῃ.

LI. Quibus [1] sanis dolores subitò fiunt in [2] capite, si subitò [3] obmutescunt, & [4] stertunt, intra [5] septem dies moriuntur, nisi febris [6] superuenerit.

Soporosi affectus cum stertore.

1. Repentè si fiat ille dolor: vt si liberalius biberit.

2. Translato eò crasso vapore & sanguine pituitoso: qui infarciit iam iugulares venas ac arterias carotidas.

3. Interceptâ voce, quòd spiritus vitalis aditu arceatur à cerebro: & propterea animalis non gignatur, vnde apoplexia hæc notha. Aphonia est vocis interceptio, vnà cum sensus vel motus priuatione.

Aphonia quæ.

4. Exclusis spiritibus animalibus à musculis. hæc est fortis apoplexiæ nota: nam ab imbecilla musculorum thoracicorum ac laryngis actione nascitur stertor. Hippocrates tertio

tio libro De morbis scribit ab his notis hominem tertio die fieri apoplecticum, sanguine perfrigerato.

5. Vniuersali paralysi vel conuulsione correpti: si pars principes laborat, in paruo diuturno validoque morbo: hinc est quod 4. vel 5. die moriantur: nec excurrit malum vltra septimum diem.

6. Quæ apoplexiæ sit analoga; quia dissipetur hæc materia vapida, vel pituitosa, quæ aditus interclusit spiritibus. Non valida esse debet febris: nam talis exuit corpus natiuo calore, viresque soluit: nec tenuissima, nã contumax est materia. Talis febris vires non persundabit. Dolor capitis hîc denunciat mali principium, aphonia verò, augmentũ, stertor, statum. Hæc senioribus ebriis eueniunt, nam his sanguis est crassior. Vidi iuuenem robustissimum poculis deditum, qui subitò obmutuit ac stertebat; mouebat aliquando se, iterumque quasi resolutus iacebat, acta omnia. obiit ante septimum. *Historia.*

LII.

Oculi dormientium inspiciēdi. Σκοπεῖν δὲ χρὴ καὶ τὰς ὑποφάσιας τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὕπνοισιν· ἢν γάρ τι ὑποφαίνηται, ξυμβαλλομένων τῶν βλεφάρων τοῦ λευκοῦ, μὴ ἐκ διαῤῥοίης ἐόντι, ἢ ἐκ φαρμακοποσίης, φλαῦρον τὸ σημεῖον, καὶ θανατῶδες σφόδρα. *ἐόντι,*

LII. Quin etiam in [1] somnis animaduertere oportet nũ quid de oculis appareat: nam si quid [2] apparet albi, non exactè clausis palpebris, (si non id euenerit ex præcedente [3] diarrhœâ aut pharmaci potu) malum & [4] lethale.

1. Hoc est, videndum vt æger in somno oculos componat. Id est, an palpebris conniuentibus vel apertis somnum ineat: an dormiendo nictet: an more leporum vel limis oculis somnum carpat. Hoc per τὴν ὑπόφασιν intelligit, ab ὑποφαίνεσθαι, id est, leuiter pandere.

2. Siccatis, vt febris, palpebris, quæ naturâ sunt siccæ, & motricis facultatis imbecillitate, vel conuulsis oculorum musculis, & à cute circa frontem intenta & rigida: vel resoluto lato musculo, qui præter cætera officia palpebras demittit. Hoc dicit, Si conniuentibus oculis, hoc est, non exactè clausis palpebris, dormiat.

3. Vel aliâ magnâ euacuatione, vnde imbecillis redditur. Celsus hunc locum ita reddidit; Neque id alui resolutio, aut medicina expresserit, id est, magna alui euacuatio. Ita etiam mœror, inedia, vigiliæ, profusior haimorrhagia, somnusque valida euacuatio id potest.

4. Resoluta facultate animali, exhaustoque cerebro, indeque conuulsis duobus musculis palpebram mouentibus. Quare si venerit à critica perturbatione, calamitosum non erit: vt ei euenit qui in Dealcis horto iacebat. Sed si à collapsis naturæ præsidiis, & à viuacitatis vastatione à febre colliquante, id pestiferum. De his vide nostra Commentaria quæ edidi ad tres libros Prognosticorum Hippocratis: sunt enim illa cuncta elaboratissima, & in incude attrita.

LIII.

Αἱ παραφροσύναι, αἱ μὲν μετὰ [1] γέλωτος γινόμεναι, ἀσφαλέστεραι· αἱ δὲ μετὰ [2] σπουδῆς, ἐπισφαλέστεραι. *Delirÿ idea, quid quaque prænunciet.*

LIII.

Delirium cum [1] risu obortum, minus periculosum: quod vero cum [2] studio iungitur, minus tutum.

1. Mitioribus vaporibus & halitibus sanguinis in caput permeantibus. Nam est à sanguine, qui author est non ferocium deliriorum.

2. Ab adusta & feruida bile, cum agresti sero & vapore. Hoc, cum studio delirium, medium est inter ridiculum & id quod audax & temerarium dicitur, quæ ab atra vredineque subacta bile ortum ducit. hoc est cum flaua æstu immoderato in atrorem vertitur, vnde phanatici euadunt. Si itaque cerebrum occupatur sanguine nulla praua contaminatione infecto, sed æstuante, nascentur inde ludicra deliria ac ridicula: Sin degenerare inceperit à nimio æstu in bilem, studium quoddam accedet: quòd si in atram bilem torreatur, phanatici fiunt ac turbulenti. Vidi pastorem ecclesiæ, qui maximo studio nabliis incumbebat & canebat, inscius musicæ: tandem obiit. *Historia.*

LIIII.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσι τοῖσι μετὰ πυρετοῦ αἱ [1] κλαυθμώδεες ἀναπνοαί, [2] κακαί. *Suspiria luctuosa.*

LIIII.

Luctuosa [1] suspiria, cum febre coniuncta, in morbis acutis, [2] mala.

1. Hoc est, duplex intrò spiritus reuocatio à fractis viribus & à siccitate asperæ arteriæ, & musculorum thoracis conuulsione. Ita eiulantibus pueris nonnunquam interrumpitur spiritus cunctante pectore inter respirandum, iterumque quod deerat adiiciente. Ita imbecille pectus medio respirationis cursu se sistit, mox redit ad officium.

2. Nam conuulsio à siccitate est lethalis.

LV.

Τὰ ποδαγρικὰ ἦρος καὶ φθινοπώρου κινέεται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. *Verni & Autumni morbi.*

LV. Podagrici morbi [1] verno & [2] autumnali tẽpore maximè excitantur.

1. Paroxysmo: nam paudit recrementa inducta corpori ab hyeme, atque ea excutit in partes imbecilles, tales sunt articuli.

2. Ab oporæ ęditate, & denso iam frigore corporis habitu, & autumnalis inæqualitas etiam potenter succos mouet corporis, ac turbat. His ergo anni partibus euacuationibus auertatur malũ. dentur purgantia pharmaca, vena secetur, artus roborentur. decoctum sudorificum præscribatur per 40. dies.

Vt succurrendum.

LVI.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι νοσήμασιν ἐς τάδε [1] ἐπικίνδυνοι αἱ ἀποστάσιες, ἢ ἀποπληξίην τοῦ σώματος, ἢ [2] σπασμὸν, ἢ [3] μανίην, ἢ [4] τύφλωσιν σημαίνει.

LVI. Morbis ex melancholia orti [1] malè & periculosè ad hæc membra fit metastasis, vnde fit apoplexia corporis, vel [2] spasmus, vel [3] mania, aut [4] cœcitas.

1. Nam grauissima mala adferunt, & ægrè curabilia.

2. Cùm repit materia melancholica in neruos.

3. Id est, melancholia morbus: effuso per cerebri substantiam succo melancholico vredine vel putredine maligna.

4. Incubitu materiæ in oculos. Quare his morbis obnoxij se euacuare debent vere & autumno: alterare viscera decocto fumariæ, cichorei, acetosæ: & theriaca pauca, & plurima conserua violacea vel rosacea aut buglossæ redintegrare succos fœdatos corporis: & decocto radicum chinæ sudores per plurimos dies euocare.

Obseruatio practica.

LVII.

Ἀπόπληκτοι δὲ μάλιστα γίνονται ἡλικίῃ τῇ ἀπὸ τεσσαράκοντα ἐτέων ἄχρις ἑξήκοντα.

Apoplexia.

LVII. Apoplexiæ maximè fiunt à quadragesimo ætatis anno ad sexagesimum.

A materia melancholica crassa, quæ cerebri poros obstruit. nam hac ætate is humor luxuriat. Præterea carotidas ac reticularem plexum crassus is humor infarcire potest. Hæmorrhoides hic egregiè ad salutem faciunt. excitantur vsu aloës, & hirudinum admotione. In paroxysmo verò in his optimè pertunditur vena brachij, si maxima sanguinis sit abundantia, dein iugulares, vel frontis vena.

Praxis vt habenda, & curatio.

LVIII.

Ἢν ἐπίπλοον [1] ἐκπέσῃ, ἀνάγκη [2] ἀποσαπῆναι.

LVIII. Cùm omentum [1] exciderit, necessariò [2] putrescit.

1. Vt in vulneribus ventris.

2. Quasi dicat, sicco igitur reponatur, ne liuescat & putrescat. Si igitur liuet, exscindatur, ne trahantur à reposito omento vicina. filo excipe, ne fiat haimorrhagia: & foras propendulum sit filum, dum sponte excidat.

Cura. Gal. 6. lib. Method. 4.

LIX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ [1] ἰσχιάδος ἐνοχλευμένοισι χρονίως [2] ἐξίσταται τὸ ἰσχίον, καὶ πάλιν ἐμπίπτει, τουτέοισι [3] μύξαι ἐπιγίνονται.

LIX.

Quibus diuturnis coxẽdicis [1] doloribus implicitis, caput femoris coxâ [2] excidit, rursumque recidit, iis [3] muccus ibi congeritur.

1. A ligamentis & tendinibus, & vbi nerui illi lorarii, ab osse sacro nati, ad summas nates repunt in femora. Ischium est articulatio capitis femoris cum coxa. Ischias, est morbus ischii cum acerbo dolore.

2. Laxatis vinculis articuli coxæ congestione succorum in interna parte, vnde illud crus fit longius, cùm in intimam partem luxatur: si foras, decurtatur crus.

3. Qui coacetuatur à parte imbecilli: vel à capite illabitur aut ab vtero. Quasi dicat, sicca igitur totum corpus & partes firma. Hoc optimè fit à prouisione habita totius corporis decocto sarzæ parillæ, & eius electario, quod alibi descripsimus. Sarza enim vna dolores potenter placat.

LX.

Ὁκόσοισιν ὑπὸ ἰσχιάδος ἐνοχλευμένοισι [1] χρονίως, τὸ ἰσχίον [2] ἐξίσταται, τουτέοισι [3] τήκεται τὸ σκέλος, καὶ [4] χωλοῦνται, ἢν μὴ [5] καυθῶσιν.

LX.

Si dolor coxarius fuerit [1] diuturnus, ac tum his si caput femoris coxâ [2] excidit, his crus [3] extenuatur, & [4] claudicant, nisi [5] vrantur.

1. Ab incursu succi muccosi.

2. Quod circumfluat pituita muccosa.

3. Fracto calore partis quæ muccos genuit. & quia distorquetur vena saphæna, & arteriæ intercipiuntur.

4. Quia crus fit longius vel breuius.

5. Congestio vbi muccos intulit. Vrantur priusquam fiat tabes cruris, vel claudicatio: à prouisione tamen habita totius corporis. Vredo madorem exhaurit, & laxitatem contrahit. foras trahit materiam etiam phœnigmus. Cauteria diu aperta fluant: tribus locis admoue, caue à tendinibus & neruis. Si aliunde influit, purga, sicca totum & partem. Ita in puerorum vacillantibus genubus, siccantia emplastra admoue.

Remedia.

HIPPOCRATIS COI APHORISMORVM LIBER VII.

I. HEVRNII

Paraphrastica versione, & breuibus ad obscuriora loca Notis siue Commentariolis illustratus.

I.

Ἐν τοῖσιν[1] ὀξέσι νουσήμασι ψύξις[2] ἀκρωτηρίων, κακόν.

I.

Frigus extremarum partium.

In[1] acutis morbis partium[2] extremarum frigus, malum.

Hic liber epigenomena signa enarrat.

1. In quibus viscera interna æstu flagrantia calidum natiuum in se euocant: vel vbi nimio incendio aut prauitate calidum natiuum extinguitur. Non fit fugax illud frigus. Cùm incendii vi frigescunt, tunc sitis adest; si prauitas venenosa adfuerit, sunt sitis expertes: nam calor natiuus tunc extinguitur.

Obseruatio practica.

2. Pedes, manus, nares, aures. Propterea in prauis ac magnis febribus continuis notare debemus cùm ita externè frigent, num adsit sitis: quod si illa vehementer vexet, à rebus calidis pax sit. verùm si sitis absit, indicium erit prostrati caloris natiui: tunc antidotis etiam calidis erigendus erit æger.

II.

Ἐπὶ[1] ὀστέῳ νοσέοντι σὰρξ[2] πελιδνή, κακόν.

II.

Caro[1] liuida si circum[2] os fuerit, malum.

1. Extincto calido natiuo ab sequente succo vnde putrescit: vel à phlegmones conceptæ vehementiâ; si nulla excusatio contusionis adferri potest.

2. Ossis intemperiem ostendit caro: eius enim cariem sensit. Vratur igitur caro, vsque ad os: deinde abradatur ossis caries. In lue venerea sæpe talia eueniunt. Vidi cui erat totum caput tuberosum: cauterio id ad os vsque aperuimus: quod exesum erat ferè vsque ad diploën abrasimus sensim: iterumque aliam partem aperiebamus ad os: ita sensim totum ferè caput eius abrasimus. euasit. *Historia.*

III.

Singultus & oculi rubri in acutis.

Ἐπὶ[1] ἐμέτῳ λὺγξ καὶ ὀφθαλμοὶ[2] ἐρυθροί, κακόν.

III.

Singultus[1] & oculorum[2] rubor si vomitui superueniant, malum.

1. Si per morbos acutos id euenerit, eorumque vitia vt nulla excusatio conatus vomituriendis adferri possit. Ita enim ab exhausto erit ille singultus, quod vomitu nimis multa euacuata sint, vel quod ventriculus phlegmonem concepit. Vel à praua quadam qualitate quæ fatigat ventriculum. Sopitur, puppa potui indita ex semine papaueris & anethi. *Quid agendum.*

2. Nam indicat cerebri inflammationem, eò translato sanguine, vnde & oculorum venulæ implentur. Siue igitur cerebrum siue ventriculus inflammatione tenteretur, hæc duo se consociabunt, oculorum rubor, & singultus: ob communionem quæ illis est à neruis sextæ coniugationis. Oculorum tamen rubor maior est, vbi cerebrum inflammatur.

IIII.

Horror à sudore.

Ἐπὶ[1] ἱδρῶτι φρίκη, οὐ[2] χρηστόν.

IIII.

Horror[1] sudori superueniens, non[2] bonum.

1. Si infida fuerit, vt in Epicratis vxore, & in Chatione. Crebra hoc recendi & sedandi vicissitudo etiam mala est.

2. Nullam spem erigit: Iudicatoria enim non iudicantia perniciosa sunt, vel ad diuturnitatem morbi apparent. Nam prostratæ naturæ indicium hoc sit, ac materiæ luxuriantis copiæ. Ita si subtillium sanguinis excreuerit, in magna febre.

V.

Ἐπὶ μανίῃ [1] δυσεντερίη, ἢ [2] ὕδρωψ, ἢ [3] ἔκστασις, ἀγαθόν.

V.

Maniæ si [1] dysenteria, vel [2] hydrops, aut [3] extasis superueniant, bonum.

1. Translata nigra bile ad intestina: quæ tamen erodendo non ita molesta est vt ea quæ ab vredine nascitur. Vel haimorrhoides si sanguinem fuderint adustum.

2. Effuso ichore melancholico in abdomen, nondum alienato hepate, proptereaque curabilis hydrops ille.

3. Vehementer mota mente: quod irritetur cerebrum, adeo vt mox crisin editurum sit.

VI.

Ἐπὶ νόσῳ [1] πολυχρονίῳ [2] ἀποσιτίη, καὶ ἄκρητοι ὑποχωρήσιες [3] κακόν.

VI.

Morbo [1] diuturno [2] inappetentia & alui [3] meraca deiectio si superuenerit, [4] malum.

1. Qui à frigida materia natus fuit: vnde ventriculus in cibi desiderium se erigere deberet.

2. Fracta œconomia naturali stomachi & iecoris, à nimio algore, vel quod praue putrescat frigida illa materia, cùm tamen primò cibum caperet.

3. Vt exhausto à fero natiuo per morbos acutos meraca editur deiectio, ita in diuturnis meraca subeunt ob vim fractam calidi natiui, quod nequeat domare succum chylosum, nec ritè permiscere.

4. Nam vires per morbos longos fractæ, non alia re quàm fœlici nutricatu redintegrari possunt.

VII.

[1] Ἐκ πολυποσίης ῥῖγος καὶ [2] παραφροσύνη, [3] κακόν.

VII.

Ex largiore [1] potu rigor & [2] delirium, [3] malum.

1. Obruitur enim nimia copia calor natiuus, qui cùm excludere eam nititur, rigor fit si suffocat copia immoderata. Vinum, inquit Plato, calefacit corpus & animam, hoc est, humores & spiritus: attamen si liberalior vinis eius meatur, refrigerat ex euentu. Apollonius apud Philostratum ait, Vinum purum potum esse, sed ipsum bono mentis statui aduersari, quoties eius nimiam partem perueneret.

2. Capite repleto feruenti sanguine ac vapore.

3. Nam significat calidum natiuum exhauriri, aut suffocari. Vidi virum fortissimum ex largiore potu intra quartum diem abreptũ fuisse. Non sine delirio is obmutescebat, nec vnquam verbum proloqui potuit.

VIII.

Ἐπὶ [1] φύματος ἔσω ῥήξει, [2] ἔκλυσις, [3] ἔμετος, καὶ [4] λειποψυχίη γίνεται.

VIII.

A [1] tumoris intùs ruptione, [2] exolutio, [3] vomitus & animi [4] defectus gignitur.

Nos docet quibus noscamus intus conceptos ac erumpentes tumores, quo remedia opportunè adferamus. Talia sunt potiones vulnerariæ, & quæ grumos soluunt, vt fluxile pus fiat: rubia tinctorum, sperma ceti, nux moscata, semen nasturtij & melanthij.

1. Id est, à vomica.

2. Maxime si nobilem partem obsidet abscessus, dissipatis spiritibus.

3. A putredine in ventriculo.

4. Ex puris prauitate. Et ita plerumque moriuntur: quod vidi in pistore quodam, cui hepar in pus abierat. Quo igitur modo in peripneumonia pateretur cor vt pus viam per se faceret.

IX.

Ἐπὶ [1] αἵματος ῥύσει [2] παραφροσύνη, ἢ [3] σπασμὸς, [4] κακόν.

IX.

[1] Hæmorrhagiæ si [2] delirium aut vnà si [3] conuulsio superuenerit, [4] malum.

Quasi dicat Hippocrates; Nimia sanguinis profusio cauenda etiam in crisibus, ne vita prædia exhauriantur, vnde ab inanitione conuulsio sequi possit.

1. Exhaustis spiritibus vnà cum sanguine.

2. Cuncta enim sua officia facit anima proximè satellitio spirituum: quibus exhaustis, fugent eius munera, ac leuis quædam subnascitur delirratio.

3. Ab inanitione si fuerit, maximè si iungantur hæc, scilicet delirium & conuulsio, nam illa per se delirratio ab exhausto à cibo sedatur redintegrante, idque facilè.

4. Quod ad virium afflictionem accedat iniquum ferè malum.

1. Epid. & 3.

In Tim. 1. lib. 3. in fin.

Mania crisis vt euadat.

Historia.

Morbi diuturni cacochym...

Abscessus intus rupti nota.

Remedia.

Hæmorrhagiam quæ mala sequantur.

E vinolentia quæ mala.

Ileus.

Ἐπὶ εἰλεῷ ἔμετος, ἢ λυγμὸς, ἢ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

X.

Ab [1] ileo [2] vomitus, vel [3] singultus, vel [4] spasmus, aut delirium, malum.

1. A cruditate fœda, ab infarctu intestinorum intercepta vel à veneno: vel elapsis ab intestinis in scrotum: at maximè à phlegmone tentatis intestinis: vel cum intestinum se sue intestino illabitur.

2. Bilis, pituitæ, fæcum.

3. Fæcibus in ventriculum raptis: vel ab exhaustu.

4. In contagionem tracto cerebro à ventriculi afflictione, & ob putredine conspurcatas fuligines, delirant. Intestinum si elapsum sit in scrotum, ilicò reponatur; antequam febris & singultus superuenerint: si enim illa superuenerint, ac si vi reponatur, ante septem ferè horas moriuntur. Si in hoc morbo fluant sudores fœtidi, anhelitusque & ructus foeant malè, lethale. Si superum intestinum inferiori illapsum sit, clysmis ac glandibus acribus deorsum fiat motio: Sin infernum se superno intruserit, globulo plumbi deuorati, abactio fit.

Cautio curandi.

XI.

Ἐπὶ πλευρίτιδι περιπνευμονίη, κακόν.

XI.

Pleuritis sanata.

Pleuritidi superueniens [1] peripneumonia, [2] malum.

1. Nam est translatio illa symptomatica ab oppressa natura. Vel enim prauior reddita materia affligit partem nobiliorem, in quam repit: vel minimè mutato loco aliam partem vna contaminat.

2. Periculosior enim est peripneumonia ob principatum partis: siue fit ἐμπύημα, siue μετάστασις, malum.

XII.

Ἐπὶ [1] περιπνευμονίῃ φρενῖτις, [2] κακόν.

XII.

Peripneumonia cum phrenitide.

Peripneumoniæ si superuenerit phrenitis, [2] malum.

1. Hæc si nascitur à succis incendio æstuantibus, fuliginibus imbuit caput, idque in ardorem abripit; tunc biliosus sanguis si fuerit, eò prolectatur.

2. Quòd ad prostratas vires à primo morbo, accedat summa morbi ferocia: & perasmi expertis materiæ nota hæc est, quòd fiat in partem principem.

XIII.

Ἐπὶ [1] καύμασιν ἰσχυροῖσι [2] σπασμὸς ἢ τέτανος, [3] κακόν.

XIII.

Ingentibus [1] ardoribus superueniens [2] spasmus, vel tetanus, [3] malum.

Causi spasmus.

1. Id est, febribus ardentibus magnis.

2. Ab exhaustu neruosi generis & cerebri.

3. Nam conuulsio ab inanitione lethalis. Et tetanus suo rigore intercipit actionem musculorum thoracis, ac præpotente dolore enecat.

XIIII.

Ἐπὶ πληγῇ ἐς τὴν κεφαλὴν [1] ἔκπληξις, ἢ [3] παραφροσύνη, [4] κακόν.

XIIII.

Capitis plaga.

[1] Plagæ in capite acceptæ, [2] stupor aut [3] delirium si superuenerit, [4] malum.

1. A casu, ictu ab obtuso telo, vnde in vacuo illo cranii spacio cerebrum validè illiditur, vnde spiritibus aditus intercluditur ad neruos.

2. In quo sensus & motus percellitur: apertis oculis stupent, quasi metu terrefacti, & muti sunt, nam cerebri pori ac ventriculi turbantur, ac situ vitium facit: vnde in neruorum originem spiritus influere nequeunt.

3. In quo morum & verborum absurditas.

4. Nam indicant cerebrum grauiter affligi ab eo ictu, obstructionem enim ventriculorum, vel vehementem cerebri refrigerationem hæc indicant.

XV.

Ἐπὶ αἵματος πτύσει, [1] πύου πτύσις, [2] κακόν.

Sanguinis sputum.

XV.

[1] Sanguinis sputo si superuenerit [2] puris expectoratio, malum.

Sanguinis sputo, ilicò remedia admoue, quæ sanguinem retineant, venam astringant, phlegmonem arceant: vasa aperta astringantur, rupta glutinentur, exesa regenerentur; nempe conserua antiqua rosarum cum caphura, semine hyosciami albi, corallo, hæmatide & semine papaueris.

Remedia sanguinis fluxus.

1. Lacerata vena pulmonum ab erosione à succo acri. Nam si à pulmone effundatur per oratum apertionem, aut ruptionem venæ, puris consequutionem non ita adfert, nisi longa diu superuenerit ἀνάβρωσις, id est, erosio, putredo, & fœtis. Criticôs si effundatur, interdum iuuat.

2. Ab vlcere sinuoso pulmonum. Imponit sanguinis cum tussi valida sputio sæpe bonis medicis, vel à cunctis notis falsi existimant eum à pulmone proficisci, cùm ex capite illabatur, vel iecore circumfluo sanguine, ob solemnem aliquam vacuationem interceptam, effundit caua vena suam copiam in venam azygos, ac expectoratur.

Cautio practica.

XVI.

Phthisis. Ἐπὶ πύου πτύσει φθίσις καὶ ῥύσις· ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴσχηται, ἀποθνήσκουσιν.

XVI.

A [1] puris expectorato [2] phthisis, & [3] fluxio; postquam verò expectoratum [4] retentum fuerit, [5] moritur.

Pulmonum vlcus cum febricula. 1. Cùm primum sanguinem extussiunt.

2. Id est, phthoë, hoc est non redintegrabile pulmonum vlcus cum febricula, vnde tota corporis atteritur œconomia.

3. A tabe defluis capillis ab madoris genuini exhaustu: vel aluus etiam ruit, impotentia retentricis facultatis: vnde imbecillitati noua imbecillitas additur. Quasi dicat, religiosè igitur debetis purgare.

4. Impotentiâ expectorandi, vnde obducuntur meatus pulmonis à purulenta materia. Hac serie: sputum sanguinis, pus, phthisis, *Dudum, vt sit ad phthisin.* fluor, nisi redintegretur æger à purulentia illa intra dies quadraginta.

5. Cor in ardorem ac squalorem abripitur. *Phthisis triplex.* Hippocrates triplex genus phthisis agnoscit: vnum, ab incursu madidi succi à cerebro in pulmones, & à dulci pituita putrida, vnde corripitur pulmo: vel ab acribus tenuibusque succis vnde exeditur pulmo. Alterum ex metastasi, vt cùm pleuritis, angina vel pulmonia in vomicam abeunt. Tertium à lacero vase pulmonum, hîc à sanguinis sputo, puris euenit sputum: in aliis, ex aduerso.

XVII.

Singultus hic malus. Ἐπὶ φλεγμονῇ τοῦ ἥπατος λύγξ, κακόν.

XVII.

Inflammationi hepatis si superuenerit singultus, malum.

Si ab hepate phlegmones mole occupato, opprimatur ventriculus, ac communioni neruorum in sympathiam trahatur, vel bilis acerrima prouentu, ab æstuante hepate genita, ventriculus incurratur ac vellicatur: & aliquando inflammetur: vel nimio ab æstu hepatis exsiccetur.

XVIII.

Conuulsio & delirium hic mala. Ἐπὶ ἀγρυπνίῃ σπασμὸς, ἢ παραφροσύνη, κακόν.

XVIII.

[1] Vigiliis si [2] conuulsio aut delirium superuenerit, malum.

1. A vi morbi ortis, non autem à foris sit data occasio: nam siccant vigiliæ, ac soluunt spiritus animales, vnde languor & tremor totius corporis.

2. A magna causa hæc symptomata nascuntur interna: vel enim exhausti cerebri indicium est, vel sanguinem in atrem bilem iam abiisse. Si quis ob perennes vigilias languet ac tremit toto corpore, quia à defectu spiritibus cerebri id vitium est, studendum erit vt corpus insuccetur bono nutricatu, madente & refrigerante cibo, & potu somnus accersatur; & modestè id agant.

XIX.

Ἐπὶ ὀστέῳ ψιλωθέντι ἐρυσίπελας, κακόν. *Erysipelas.*

XIX.

Ossi [1] nudato si superuenerit [2] erysipelas, [3] malum.

1. Si suis tegumentis nudatum fuerit, à quacumque causa.

2. Si circumiecta ossi caro erysipelas conceperit. quod fit dum ab acerrimis incurritur succis.

3. Nam à tam acri sanguine gigni caro nequit. Purgetur ergo in primis praiiis ille *Remedia.* succus: secundò erysipelati remedia dentur: tertiò ossi caro accedat.

XX.

Ἐπὶ ἐρυσιπέλατι σηπεδὼν, ἢ ἐμπύησις, κακόν. *Erysipelas.*

XX.

[1] Erysipelati si superuenerit [2] putredo, aut suppuratio, [3] malum.

1. Indicium praui erysipelatis, quod foris intro fertur, ac rodit.

2. Nam solui deberet per διαπνοὴν ille tenuissimus succus vnde erysipelas.

3. Suadet in hac calamitate Celsus vsum cauteriorum.

XXI.

Ἐπὶ ἰσχυρῷ σφυγμῷ ἐν τοῖσιν ἕλκεσιν αἱμορραγίη, κακόν. *Vlcerum haimorrhagia.*

XXI.

Forti in vlceribus [1] pulsui si [2] haimorrhagia superuenerit, [3] malum.

1. A phlegmone pressis arteriis, ac repletis arteriis spirituoso sanguine.

2. A valido arteriarum motu, quo studet natura sibi molesta excludere.

3. Calamitosam enim hæmorrhagiam dabit, quæ nulla arte compesci poterit, ob reclusam arteriam. Bona quidē vlceri esset haimorrhagia nisi immoderata foret. Admoue *Remedium.* farinam tenuissimam molendinarum, cum bolo sanguineque draconis: maxima hæc copia aspergantur.

XXII.

Ἐπὶ ὀδύνῃ πολυχρονίῳ τῶν περὶ τὴν κοιλίην ἐκπύησις. *Dolor diuturnus aluinus, malus.*

XXII.

Diuturno partium [1] aluinarum dolori suppuratio superuenit.

1. Phlegmone excitata fiat à materia viscida. Si non fit dolor interruptus, non à flatu, nec vagus. febricula adest, vel adfuit.

Situs intestinorum. 2. Vt partium quæ sunt ad ventriculum, omentum, intestina, hypochondria, lumbos. Dextro hypochondrio tegitur hepar, sinistro lien, & ventriculi maxima pars: Lumbis hærent renes: Ilibus dextris intestinum cæcum: sinistris, colon & ieiunum: ad vmbilicum, coli & ieiuni portio: imo ventri, longano, vesica, vterus.

3. Circa sexagesimum diem. Cùm iam iam in expuratum abiturum est suppuratum, sanies exudat; hinc morsus intestinorum & fluxus non sine dolore, horrore, sudore frigido, lipothymia, frigore pedum ac manuum.

Remedia. Igitur tunc, quasi dicat, studendum erit suppurato: in expurato autem danda quæ pus attenuant, qualia sunt illa quæ præscribuntur in grumoso sanguine.

XXIII.

Dysenteria. Ἐπὶ [1] ἀκρήτῳ ὑποχωρήσει [2] δυσεντερίη, κακόν.

XXIIII.

Sinceræ [1] deiectioni [2] dysenteria si superuenerit, malum.

1. Ichore suo si fuerint spoliatæ deiectiones cholericæ, vel melancholicæ: quo ichore eorum acrimonia temperari solet, ac meracus color dilui.

Remedium. 2. Acrimoniâ illabentis succi afflictis intestinis. Ideò præscribe iulapia ex aqua cichorei, cum emulsione seminis cichorei & endiuiæ: misce sirupum de ribes. Et alternis diebus propina rhabarbari & myrobalanorum semidrachmam, cum sirupo de ribes.

XXIIII.

Ἐπὶ ὀστέῳ [1] διακοπῇ παραφροσύνη, ἢν [2] κενεὸν λάβῃ * [3].

Καινόν. XXIIII. Ossis [1] vulneri, si in vacuum vsque [2] spacium peruaserit, [3] delirium superuenit.

Hip. lib. de vulneribus capitis. 1. Διακοπὴ est alta caluariæ fractura. Fracturarum cranii variæ sunt ideæ, incisio, fissura, collisio, sedes, fissura in parte non collisa.

2. Dissipato spiritu animali.

3. Hoc est, si pertusa vtraque tabula fuerit: vt facilè euanescat tanto in vulnere spiritus animalis: aut refrigeretur cerebrum illabente aurâ frigidiore.

XXV.

Spasmus à pharmaco. Ἐκ φαρμακοποσίης σπασμὸς, θανατώδης.

XXV.

Ex pharmaci potione spasmus, mortiferum.

Qualecumque fuerit id pharmacum, inaniendo, vel mala qualitate, qua tota substantia naturam opprimit, affligendo: vel quantitate perniciosam vim importando. Vnde cerebrum neruosaque partes in hanc calamitatem conuulsificam abripiuntur.

XXVI.

Ἐπὶ [1] ὀδύνῃ ἰσχυρῇ τῶν περὶ τὴν [2] κοιλίην, [3] ἀκρωτηρίων [4] ψύξις, [5] κακόν. Frigus extremarum.

XXVI. [1] Si acerbissimo partium ad [2] ventrem pertinentium dolori superuenerit [4] frigus extremarum, [5] malum.

1. A phlegmone vel erysipelate, aut alio aliquo tumore.

2. Vt ventriculi, hepatis, lienis, intestinorum, vesicæ, vteri, renum.

3. Manuum, nasi, pedum, aurium, cutis.

4. Nam extremorum frigus nascitur ex partibus internis phlegmone obsessis, vnde intrò pellicitur sanguis & calor: vel calorem extinctum denunciat id frigus: vel crassior materia exitu prohibet calorem.

5. Nam copiâ succorum irruentium opprimitur pars: & doloris acerrima vi trahuntur huc spiritus & sanguis.

XXVII.

Γυναικὶ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ [1] τεινεσμὸς ἐπιγενόμενος, ἐκτρῶσαι [2] ποιέει. Tenesmus in grauida.

XXVII.

Si ingrauidatæ mulieri [1] tenesmus superuenerit, [2] abortire eam facit.

1. Perpetua desidendi cupiditas, quâ pauca muccosa exprimuntur ab intestino longanone; irritato intestino ab acri succo, & salso.

Remedium. 2. Trahitur enim in contagium vterus à recto intestino, cui nectitur ceruice: ac fœta satiscit crebrâ desidendi necessitate. Mollibus enematis eluatur malum, vt ex aqua hordei, cum saccharo, & vitello oui.

XXVIII.

Ὅτι ἂν ὀστέον ἢ χόνδρος, ἢ νεῦρον ἀποκοπῇ ἐν τῷ σώματι, οὔτε αὔξεται, οὔτε συμφύεται.

XXVIII.

Si os vel cartilago, siue neruus sectus fuerit in corpore, neque augetur, neque coalescit.

In sexto libro, Aphorismo sexto expositus est hic Aphorismus.

XXIX.

Ἢν ὑπὸ [1] λευκοῦ φλέγματος ἐχομένῳ [2] διάῤῥοια ἐπιγένηται ἰσχυρὴ, λύει τὴν νοῦσον.

XXIX.

Si [1] leucophlegmatiæ implicito valida diarrhœa [2] superuenerit, morbum soluit.

Hydropi diarrhœa. Id est, in anasarcam vocat λευκὸν φλέγμα, quia sit a pituita alba, quæ prouenit siue à frigido hepate, vel ibi succreuit in habitu corporis refrigerato.

2. Ineunte morbo, vbi vires & viscerum robur adhuc vigent: nam in prostratis viribus

Cautio medendi. calamitosè fluit aluus. Vt hydropi fœliciter medicina fiat, adsit viscerum integritas: non adsit hectica intemperies, nam significat longanimitate viscera prostrata esse. deinde, ineunte

Remedium. morbo aqua copiosè expellatur, liberèque efferatur, amota omni cruditate. Dentur sex vel septem grana optimi elaterij cum pilulis alephangini s. fluente nimium aluo propinentur duo vel tria grana opij cum theriaca & sirupo citreorum: nam motis sudoribus sedatur immanius profluuium.

XXX.

Diarrhœa cephalica. Ὁκόσοισιν ἀφρώδεα τὰ διαχωρήματα ἐν τῇσι διαῤῥοίῃσι, τουτέοισιν ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ταῦτα καταῤῥέει.

XXX.

Quibuscumque per diarrhœas [1] spumosa feruntur alui excrementa, his ex [2] capite effluunt talia.

1. Motu cùm agitatur materia pituitosa flatulenta, vt in minimas partes atteratur, vel madentes partes in flatus comminuit.

Remedium. 2. Si caput in vitio sit: sique pituita contumax deiiciatur, bullis maximis obsita. Fluit facilè in ventriculum per choanam. Quare pilulis cocciis, vel de hiera cum agarico excludatur, si laborante capite citra febrem, à pituita, aluus substiterit.

XXXI.

Hypostasis crassa farinea. Ὁκόσοισι πυρέσσουσιν ἐν τοῖσιν οὔροισι [2] κριμνώδεες αἱ ὑποστάσιες γίνονται, [3] μακρὴν τὴν ἀῤῥωστίην σημαίνουσι.

XXXI. Quibus [1] febricitantibus in vrinis hypostases [2] crassiorem farinam referunt, [3] diuturnam inualetudinem denunciant.

1. Nam vrinæ sunt fidæ nunciæ affectionum venarum.

2. Ab ardore retorrido facto sanguine: vel à carnibus & pinguedine liquescente, sed tunc vrina præcessit pinguis. Illæ rubræ sunt; hæ, albæ. Vide historiam Sileni, & eius qui in Dealcis horto iacebat. Si lenta & viscida sit hypostasis, pituitæ nota erit. κρίμνον est farina quæ molam subterfugit: hoc est quæ crassius molita fuit.

3. Si virium robur adsierit: alioqui citam mortem significant: nam pepasmi difficultatem denũciant. propterea in graui ac calamitoso morbo indicant perniciem promptam: in mitioribus, diuturnitatem.

Significatio.

XXXII.

Hypostasis biliosa. Ὁκόσοισι δὲ [1] χολώδεες αἱ ὑποστάσιες, [2] ἄνωθεν δὲ λεπταὶ, [3] ὀξεῖην ἀῤῥωστίην σημαίνει.

XXXII.

Quibus [1] biliosæ sunt hypostases, sed [2] suprà quidem tenues, [3] acutum morbum denunciant.

1. Nam morbi acuti ferè à bile sunt.

2. Cùm enim mediâ regione natet, coctionis absentiam denunciant. coctio enim incrassat.

3. Nam circumfluere corpus tenui bile significat: vnde morbus breuis. Opponitur farinaceæ hypostasi hæc.

XXXIII.

Vrina varians. Ὁκόσοισι δὲ [1] διεστηκότα τὰ οὖρα γίνεται, τουτέοισι ταραχὴ ἰσχυρὴ ἐν τῷ σώματι ἐστιν.

XXXIII. Qui varia [1] ac diuulsa profundunt lotia, his valida perturbatio fit in corpore.

1. Si iam candidæ ac tenues, iam crassæ ac tinctæ fundantur, multiplicem arguunt materiam in vitio esse morbosam. Inde premitur natura, cùm nec materia sit vniusmodi, nec naturæ ductus eodem filo trahatur. Vbi enim natura triumphat, vniusmodi prodeunt excrementa. Nam vbi eadem semper vrinæ idea apparet, materiæ benignitatem arguit, salutaremque ac breuem futurum morbi cursum. Quasi dicat, vbi talis diuersitas conspicitur vrinarum, vt si pars quædam cocta, pars

Notatio Practica. cruda appareat; vel si hoc die pepasmi particeps videatur, at mox sequenti die cruditatis notas adferat: talia tunc remedia in vsum duci debent quibus materia ad pepasmum proueni possit, crassa attenuentur, &c.

XXXIIII.

Vrinæ bullæ. Ὁκόσοισιν ἐν τοῖσιν οὔροισιν ἐφίστανται [1] πομφόλυγες, [2] νεφριτικὰ σημαίνουσι, καὶ μακρὴν [3] τὴν ἀῤῥωστίην ἔσεσθαι.

XXXIIII.

Quibus [1] bullæ in vrinis natant, nephritica

nephritica mala, [3] diuturnamque inualitudinem significat.

Vsus Aphorismi huius. 1. Vt spumantes vrinæ à crassa materia flatulenta, calorisque inopia. Quasi dicat, igitur auerte mala attenuando, purgando, fic̃tendo intemperiem, ne calculus gignatur in renibus. Primùm habeatur prouisio totius corporis, dein renum.

2. Quia crassis succis obsiti sunt renes, qui vel ibi congeruntur, vel à capite aut hepate aliáve parte eò abducuntur per arterias, venas & neruos.

3. lib. 16. Pathologia. 3. Ægrè quòd lentus ille succus ad pepasmum prouehatur. Spuma quæ motu gignitur externo, facillimè dissoluitur, nec ita perseuerat, vt illa quæ intùs nata fuit. Vide Fernelium. Sunt, inquit hîc Galenus, qui ab vrinæ acrimonia, reclusa arteriarum ad renes pertinentium ora spiritus aliquid emittere dicant, qui cum vrinis illapsus bullas efficiat.

XXXV.

Vrinæ supernatans pinguedo. Ὁκόσοισι λιπαρὴ ἡ ὑπόστασις [1] ἀθρόον, τουτέοισι [2] νεφριτικὰ, καὶ ὀξέα σημαίνει.

XXXV.

Quibus in vrina pinguis superficies est, [1] & plurima confertim micta, his [2] nephritica & vehementia mala adesse denunciat.

1. Nam à renibus profluit. Nam à toto corpore sensim fluit, non sine febre.

2. Phlegmone tactis renibus, vnde & febris ardens. Quin omnis febris ardens incendio suo renum pinguedinem fundere potest: sed hoc non ita lethale per se.

XXXVI.

Qui longo tempore fuere nephritici. Ὁκόσοισι δὲ νεφριτικοῖσιν ἐοῦσι τὰ προειρημένα συμβαίνει σημεῖα, πόνοι δὲ περὶ τοὺς μῦας τοὺς ῥαχιαίους γίνονται, ἢν μὲν περὶ [1] τοὺς ἔξω τόπους γίνονται, ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον ἔξω. Ἢν δὲ μᾶλλον οἱ πόνοι πρὸς τοὺς ἔσω τόπους γίνωνται, καὶ τὸ ἀπόστημα προσδέχου ἐσόμενον μᾶλλον [2] ἔσω.

XXXVI.

Si autem ex renibus laborantibus adfuerint prædicta iam signa, & dolores excitentur circa spinæ musculos, si ad partes quæ [1] foris sunt percipiantur, apostema foras expecta. Quodsi dolores intrò magis vergant, intùs [2] potiùs expectandum apostema.

Si dolor diu nimirum & multum fatigârit fixus.

Vsus huius Aphorismi. 1. Effuso succo dolorifico in musculos externos dorsales. Quasi dicat, tunc non repellendum; sed potiùs erit prolectandum cataplasmatis molliter calentibus.

2. Effuso humore in musculos internos dorsales; vel in renes, & tunc repellendum. Plerumque tamen ille humor qui renes occupauit emingi solet: vel euaporat interdum. Verum, inquit Galenus, renibus ipsis suppurantibus id fiat, an solis musculis, an vtrisque, non explicat Hippocrates. Cæterùm cuncta hæc fieri posse ostendit vsus.

XXXVII.

Ὁκόσοι αἷμα ἐμέουσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετοῦ, [1] σωτήριον· εἰ δὲ ξὺν πυρετῷ, [2] κακόν. θεραπεύειν δὲ τοῖσι [3] ψυκτικοῖσι, καὶ τοῖσι στυπτικοῖσι.

XXXVII.

Qui sanguinem euomunt, febris expertes, [1] salutare est: verùm si cum febre, [2] malum. Remediari oportet [3] frigidis & adstringentibus.

1. Minus malum est, quàm si cum febre excludatur. Vt in plethora, vbi suppressa solemnis vacuatio. & quidam periodis certis fundunt sanguinem, bonis illorum rebus, sine febre.

2. Afflictum enim hepar vel lienem denotat à longa febre. Vbi itaque sanguinis inopia adest, non benè effunditur is. Effunditur tamen in afflictis his partibus per venæ portæ ramos, qui in ventriculum inseruntur. Vidi nuper cùm hæc scriberem, quendam virum, qui copiosè sanguinem euomuit: tandem obiit: aperto in corpore deprehendimus exsuccos pulmones, ita aridos ac si corium siccatum videres. Talem autem, qualé hîc præscribit, curationem respuit vlcus cum phlegmone & febre consociatum: & incrementa ducunt die hæc vlcera, ob inflammationem. *Historia.*

3. Frenetur vt fluens sanguis, & vt cicatrice obducatur vulnus, si rupta fuerit vena; vel si excisa illa sit, glutinantibus. Id optimè facit puluis ex semine hyoscyami albi, papauere albo, corallis rubris, terra Lemnia, cum caphura: ex conserua rosata præbetur. *Remedium præclarum.*

XXXVIII.

Κατάρροι ἐς τὴν [1] ἄνω κοιλίην [2] ἐκπυοῦνται ἐν ἡμέρῃσιν εἴκοσιν. *Pleuritis in empyema.*

XXXVIII.

Catarrhi defluentes in [1] superiorem ventrem ad [2] suppurationem veniunt intra dies viginti.

1. In pectus.

2. Phlegmone excitatur ab illis catarrhis, id est succis sanguineis qui à capite, venis magnis vicinis, vel à toto corpore influunt. Cum expectorato non excluduntur, ob imbecillitatem partium, aut materiæ contumaciam, vel viarum angustiam. His madentibus in regionibus sæpe in tabum abit pulmo, ex pituita illapsa eò, quæ cunctando ibi putrescit. Quare præclarè hîc admonet Hippocrates, vt antequam in putrilaginem inferat, illa excludatur ac dometur. Propterea purga, ac decocto sassaphras atterere eius vim. Da etiam linctus cum pauco oleo fœniculi. Tecmarsis.

XXXIX.

Ἢν οὐρέῃ [1] αἷμα καὶ θρόμβους, καὶ στραγγουρίην ἔχῃ, καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ [2] περίναιον, καὶ τὸ [3] ὑπογάστριον, καὶ τὸν κτένα, τὰ [4] περὶ τὴν κύστιν νοσέειν σημαίνει.

Vesica laborantis signa, & remedium.

XXXIX. Si quis sanguinem [1] & grumos mingat, non absque stranguria; dolorque si incidat in [2] perinæum & [3] hypogastrium, & pectinem; significatio inde fit partes quæ ad [4] vesicam pertinent ægrotare.

1. Id est, sanguinem liquidum & conglobatum. Quasi dicat, da itaque talia remedia quæ grumos ac arenulas soluunt. Tale est vitrum vicies vitium, ac in terebinthina extinctum, potui datum. Remedium.

2. Interfœmineum.

3. Aqualiculum.

4. Instrumenta vrinæ dicata: vt meatus vrinarius, vesica ipsa, vretræ, renes.

XL.

Ἢν ἡ γλῶσσα ἐξαίφνης [1] ἀκρατὴς γένηται, ἢ [2] ἀπόπληκτόν τι τοῦ σώματος, [3] μελαγχολικὸν τὸ τοιοῦτον γίνεται.

Stupor linguæ vel partis.

XL. Si subitò lingua [1] impotens reddatur, vel aliqua corporis pars perplexa [2] stupeat, planè id [3] melancholicum est.

Vel si mens aliò se vertat ab incursu succi praui in cerebro: ita nec lingua nec partes corporis officium faciunt.

1. Impotens ita redditur lingua à spasmo tentata: vel à resolutione facultatis animalis, articulare nequit vocem balbutiunt.

2. Paralysi affectâ aliqua parte repentina; à pituitæ incubitu.

3. Cùm à melancholico succo hoc euenit, à capite vel corpore toto in linguam illapso. Hæc euenire videntur è succo crasso, hoc est partim melancholico, partim pituitoso. Quasi dicat, ergo reuelle, & euacua ilicò succum illum ruentem clysmis, & pilulis. Vsus.

XLI.

Ἢν ὑπερκαθαιρομένων τῶν πρεσβυτέρων λὺγξ ἐπιγένηται, οὐκ ἀγαθόν.

XLI. Si senibus superpurgatione exhaustis singultus superuenerit, minimè bonum. Singultus.

Res per se cunctis funesta, si incidat in corpus in quo iam languet calidum natiuum, & vbi euchymia abest: & in quibus conniuent iam venæ arefacto corpore à decursu ætatis, omnino erit calamitosum. Etenim si in tali corpore natiuum calidum ob potentem aliquam causam atteritur, nulla arte reuscari poterit. Admonet ergo prudentissimus medendi artifex cauendum esse in senili corpore à vectiaria medicina & à medicamentis vibrantibus, quæ elateria olim dicta fuere. Admonitio practica.

XLII.

Ἢν πυρετὸς μὴ ἀπὸ [1] χολῆς ἔχῃ, [2] ὕδατος πολλοῦ καὶ θερμοῦ καταχεομένου κατὰ τῆς κεφαλῆς λύσις τοῦ πυρετοῦ γίνεται.

Balneum vtile non putridis febribus.

XLII.

Si febris non ex bile [1] nata fuit, plurima [2] aqua calida capiti superfusa, febris solutionem adfert.

1. Cuius hyparxis non pendet ab humore, quales sunt hecticæ, & ephemeræ ab vredine natæ. Nam Hippocratis sententia fuit, omnes putridas febres à bile nasci. Lib. 2. & 4. de morbis. & 2. de natura humana.

2. Quæ vim madefaciendi & refrigerandi habet, vnde recreat hecticos. Et in ephemera succurrit, quia reserat, refrigerat, madefacit cum tepore. Prodest autem stipatis poris à calore, vel à frigore. dicat quis, Hippocrates sexto Epidemion, sectione quinta, lotionē suadet ante vsum ellebori, vbi crassi sunt humores. Igitur vbi corpus humoribus occupatum est, vtile erit balneum. Respondemus, bellum indixit balneum plethoricis & cacochymicis corporibus: nam concitat succos, eosque putrefacit, ac aliò excludit. Sed Hippocrates hoc suadet, vbi succi crassi sunt, quo fundantur attenuati, ac naturæ expellenti & medicamento faciliùs cedant quod iam iam exhibebitur. Quæstio.

XLIII.

Γυνὴ ἀμφιδέξιος οὐ γίνεται.

A sexu indicatio.

XLIII.

Mulier ambidextra non fit.

Quod non ita spiritu ac calore circumfluit vt vtrumque latus æquè his abundet. Nam mollis est ac frigida mulier. quasi dicat, Non ita calent fœmina vt viri, ita sexus imbecillitatem significat: quasi dicat, igitur magnis Vsus Aphoris.

quis remediis non percellantur mulieres, maximè mulierosa, quæ præcipuè non sunt ambidextra, hoc est, fortes.

XLIIII.

Ὁκόσοι ἔμπυοι καίονται ἢ τέμνονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἢν δὲ ὕφαιμον καὶ βορβορῶδες καὶ δυσῶδες, ἀπόλλυνται.

XLIIII.

Si empyis cùm vruntur aut secantur [1] purum & album [2] pus effluat, sani euadunt. Sin [3] subcruentum & cœnosum & [4] fœtidum, [5] moriuntur.

Vide Aphorismum 27 libri sexti.

1. Vniusmodi, vniforme in substantiæ modo: indicio quòd natiuum calidum se insinuauit in cunctas eius partes.

2. Quo significatur partium solidarum integritas: propterea fœtor etiam abest. Hoc est, secentur, si opus est, ante 40. diem: nam fieri potest vt ante eum diem partes nondum alienatæ sint à sua indole.

3. Non album, sed pepasmi expers. Vel cœnosum, quasi lutulentum & subuirescens si fuerit.

4. Ex corruptela pulmonum & sanguinis, vnde prauitate quadam imbuitur pus.

Vsus Aphorismi. 5. Nam illa contaminatio extinguit cordis viuacitatem. Quasi dicat, post quadragesimum diem, nolite aperire pectus: nam fieri nequit, vt tam diu in loco calido & humido fluctuet materia purulenta, quin necessariò suam naturam vertat in calamitatem: vnde pulmonis alienatio ac tabes.

XLV.

Ὁκόσοι τὸ ἧπαρ διάπυον καίονται, ἢν μὲν τὸ πύον καθαρὸν ῥυῇ καὶ λευκὸν, περιγίνονται· ἐν χιτῶνι γὰρ τὸ πύον τουτέοισιν ἐστίν. ἢν δὲ οἷον ἀμόργη ῥυῇ, ἀπόλλυνται.

XLV.

Hepar purulentum. Quibus [1] purulentum iecur aduritur, si pus purum ac album effluxerit; superstites euadunt; his enim membranâ pus continetur: sin verò qualis [2] amurca profluat, moriuntur.

1. Purulentum euadit, cùm inflammatione tentatum nec resolutione, nec euacuatione intra diem vicesimum finitur. Si maxima copia puris hepate concepta fuerit, effunditur interdum in ventriculum, ac tetro suo vapore suffocat. At exigua eius copia benè euomitur, aut vrina vel aluo deiicitur: vel interdum erumpit in abdomen. Sin rumpi membrana nequit, pertundenda, dicit Hippocrates. Holerius mauult potentiali cauterio id agere. Quòd si tùc effluxerit pus album ac sincerum, fausta res erit: nam hepatis integritatem significabit, nec parenchyma contaminatum esse, at solam membranam.

2. Si cœnosum est ac viscidum, id perniciosum: nam id argumento est parenchyma in putrilaginem tractum esse: hîc nulla sperabilis redintegratio. Vidi pistorem quendam, qui cùm in itinere se fatigasset, ac in gramine dormiuisset, querebatur de aliquo at non valido dolore hepatis: febricitabat non ardenter: interdû lipothymia tentabatur. Cùm obiisset, hepatis parenchyma, intactâ ac integrâ membranâ, in pus merum degenerauerat. Historia.

XLVI.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἄκρητον πιπίσας, καὶ λούσας πολλῷ θερμῷ, φλεβοτόμει.

XLVI.

Dolores oculorum post meraci vini potum, & aquæ calentis balneū, venæ sectione curato.

Indignus Hippocrate Aphorismus. Alludit ad illum Aphorismum quem explicauimus libro sexto. Aph. 32.

XLVII.

Ὑδρωπιῶντα ἢν βὴξ ἔχῃ, ἀνέλπιστός ἐστιν. Hydropicorum tussis.

XLVII.

Si tussis hydropicum inuoluerit, extra spem est.

Refuso in thoracem humore, vel quòd hepar liénve ita propēdeant vt diaphragma se amplius pādere nequeat. Indicium alienatorum viscerum: quare ita calamitosum. Tunc itaque validis remediis non tententur ægri.

XLVIII.

[1] Στραγγουρίην καὶ [2] δυσουρίην [3] θώρηξις καὶ [4] φλεβοτομίη λύει. τέμνειν δὲ τὰς [5] εἴσω φλέβας. Vrinæ difficultas.

XLVIII.

[1] Stranguriam & [2] dysuriã [3] thorexis & [4] venæ sectio soluit: incidendæ autem sunt [5] internæ.

1. Qua stillat vrina.

2. Qua acerbo cruciatu prodit vrina. In ischuria est ablata mictio, cùm vesica lotio repletur, ob angustiam ceruicis suæ.

3. Cùm hæ affectiones proueniunt à vesicæ algore, vel à viscida vel flatulenta materia; da quasi diuretica, nucem moschatam, decoctum ribes nigri. Vsus.

4. Cùm à phlegmone natæ sunt, vel eius metus si ab vrinæ acrimonia adsit.

5. Basilica, ad auersionem; pedis, ad deriuationem. Cùm calculus vel grumus aut viscidus humor infarcit meatus, cathetere opus erit.

XLIX.

Ὑπὸ κυνάγχης ἐχομένῳ οἴδημα ἢ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει ἐπιγενόμενον, ἀγαθόν· ἔξω γὰρ τρέπεται τὸ νόσημα.

Angina.

XLIX. [1] Anginæ implicito si tumor [2] & rubor in thorace superuenerit, [3] bonum: [4] foras enim se conuertit morbus.

1. Vbi nullus initio tumor aut rubor appâret, cum magno deglutiendi ac respirandi labore.

2. Vt non solùm ruborem, sed etiam tumorem adferat, eò depositâ à materiâ, quæ à priore exilit foco, ita vt nullus restibilis maneat intùs.

3. Nam naturæ robur indicat, quæ foras agit morbificam materiam. Maxime si notæ critici adsint motus: hoc est, vt illud eueniat non ineunte morbo, nam à copia ac materiæ prauitate id euenire potest. Sed si à tali diadosi dolor placatur, febris cadit, anima melius trahitur, cibi faciliùs admittuntur.

4. Hoc est, signa talia superuenire debent, quæ testantur hanc materiam non rapi intrò, sed eam exhauriri vaporatione, vel expectorato aut suppurato. Quasi dicat Hippocrates, ergo omni studio foras proiectetur materia. Admoue igitur cataplasma hirundinum nidi, ex decocto maluarum, chamæmeli, seminis fœnugræci: cum oleo amygdalino dulci, theriaca, croco. Vel ex ficubus fiat cataplasma, cum croco, & oleo. Hæc post prouisionem habitam totius corporis.

Remedia.

L.

Cerebrum læsum.

Ὁκόσοισιν ἂν σφακελισθῇ ὁ ἐγκέφαλος, ἐν τρισὶν ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται. ἢν δὲ ταύτας διαφύγωσιν, ὑγιέες γίνονται.

L.

Quibus cerebrum [1] sphacelo afflictum est, intra [2] triduum pereunt. si verò hos superuenerint, [3] sani fiũt.

1. Cùm ab inflammatione concipi incipit gangræna & corruptio. Causa est, quòd phlegmone non digeritur ob eius magnitudinem, calidique natiui imbecillitatem. Cùm in sphacelum abire incipit cerebrum, dicit, nondum verò corruptum si sit. Maxime ab ictu, vel casu laceratis venis, vnde grumus & sanies, inde phlegmone. Ita à sanguinis influxu.

2. Quia pars laborat cuius officio vita carere nequit. & natura algiosum cerebrum non potest phlegmonem facilè exhaurire.

3. Maior spes ad salutem appâret: ita vt aliquando euadant. alioqui in stuporem abeunt, ac sudatiunculas fundunt. Σφάκελος proprie ad os pertinet, vt gangræna ad carnem: cariem iam vocant. Gangrænæ dicitur superuenire sphacelus, hoc est mortificatio perfecta integræ partis, ita vt ossa etiam trahat. Gangræna itaque est ἐν γένεσθαι, sphacelus ἐν γεγονέναι. In hoc malo trepano opus est, ne fiat cerebri ac meningũ corruptela. Si aperto cranio cerebrũ videris liuescere, motuque priuari, calamitosum, nã iam factus est perfectè sphacelus. Puto Hippocratem etiam loqui de cerebri inflammatione vltrò oborta: cuius interdum est tanta sæuities, vt intra quaternionem primũ plerumq. enecet. Hoc malũ ilicò incumbit sæua cum cephalalgia, cuius dolor spinam ac occiput etiam occupat: ilicoq. deiicit sensus cunctos. Ægri tamen exiliunt ac se iactant pedibus, manibus totoque corpore. Maxime cuncta inuolant manibus, ita vt quædam mulieres ne propriis quidem capillis parcant; imò vnguibus propriam faciem defœdant. Mox productiore morbo, mouendi vis in languorem abit. In silentio perenni perseuerant hi, vixque puncti respondent. Febris acerrima comitatur: nec cibum nec potum admittunt. Ortum ducit à retorrido sanguine in cerebrum translato. Vnde ineunte morbo, facies cum tumore rubet, oculi cum rubore fixi videntur. Nam in hoc malo ipsa cerebri substantia inflammatur, vnde tandem gangræna: quæ dum absoluta constitit, redintegrari cerebrum nequit. Verùm illa quæ est ἐν γένεσθαι, quæque in procinctu est, ob vim phlegmones: (præcipiti calamitate hi trahuntur, ob morbi potentiam & partis occupatæ principatum:) quodsi ad quartum peruenerit diem, spes est morbum posse domari: nam vitium id robur denunciat. Libro tertio De Morbis, huius affectionis meminit etiã Hippocrates, nomine sphaceli vel siderationis cerebri: vbi scribit his dolere ceruicem, caput, & spinam: scilicet, ineunte morbo; nam eo aliquantulum progresso, omni sensu spoliantur. Quod significauit etiam Hippocrates, dum ait, illos non audire, & ilicò obmutescere. His si λάβρως haimorrhagia oboriatur, salutaris est. At liuor succi in his malus, nam est à sphacelo absoluto. Morbus hic originem habere videtur ex cerebri calida intemperie, cum bilioso sanguine, & tumor inde nascitur in ipso cerebro. Curatio itaque erit materiæ ex cerebro euacuatio, vtque algiosum euadat cerebrum. Habita prouisione totius corporis, materia à capite repellatur: dein discute eam: dein flectatur ad algorem cerebrum. Verùm tanta mali huius est calamitas, vt vix hæc perficias antequam in gangrænam cerebrum trahatur. accedit quòd vix intrò remedia ac alimenta admittant. Quare viribus admittentibus seca internam in brachio venam à leni clystere: abstine ab acri glande in tam feroci febre. Capite actu frigida deinde admoue, vt oleum rosarum cõpletum, cum pauco aceto. Vel potius rigetur caput decocto actu frigido

Quid sphacelus, gangræna, & caries.

endiuiæ,

endiuiæ, lactucæ, violarum, portulacæ, parietariæ: vel ex his fiat cataplasma, cum oleo nymphææ, cum pauco aceto rosato: frigida admoue: æstuantia tempore. Ita agatur ineunte morbo, si æstiuum fuerit tempus. Fiant etiam reuulsiones per cucurbitulas: ac fotus fiat ex decocto salicis, violarum, nymphææ, lactucarum, maluarum, parietariæ, & florum meliloti. Ceruici & humeris admoue cantharides, & hirudines pone aures. seca venam in fronte, narium venæ recludantur, vt copiosè sanguis effluat. Tunc iunge oxyrrho lino oleum chamæmelinum: & foue decocto maluæ, florum chamæmeli, meliloti, seminis fœnigræci, & lini, radicum althææ. Inclinato malo admoue sternutatoria. Aluus mollescat enemate. Si vrina detenta fuerit, illine oleo scorpionum pubem, & admoue parietariam coctam. Post quartum diem redeant ad paucam cibi copiam. ius pulli laudatum cum semine melonum. absit vinum. Tandem validiùs purgentur, iam recreatis viribus.

L I.

Πταρμὸς γίνεται ἐκ [1] τῆς κεφαλῆς, [2] διαθερμαινομένου τοῦ ἐγκεφάλου, ἢ διυγραινομένου τοῦ ἐν τῇ [3] κεφαλῇ κενοῦ. [4] ὑπερχεῖται γὰρ ὁ ἀὴρ ὁ ἐνεὼν ἔξω· [5] ψοφεῖ δὲ, ὅτι διὰ στενοῦ ἡ διέξοδος αὐτῷ ἐστιν.

Sternutatio quid.

L I. Sternutamentum fit [1] ex capite, [2] calefacto cerebro, aut humectato spacio [3] in capite inani: aër enim intùs contentus [4] foras effunditur. [5] strepit autem, quia per angustum ipsi est exitus.

1. Quia caput se exonerat, exque materiæ vapidæ excluduntur, quæ conceptæ sunt ad os ethmoïdes.

2. Vnde materia in flatus mutatur.

3. Vbi vaporosa materia replet partes inter cerebrum & meningas, & sinus cerebri.

4. Excluditur ab expultrice vi irritata.

5. Quia flatus erumpit è cerebro & è pulmonibus per nares, vnico impetu: ad hoc vtitur neruis in thoracem demissis, contrahitur enim thorax. Tunc vel solus vapor erupit, vel vnà effertur ichor acrior.

L I I.

Hepatis dolor.

Ὁκόσοισιν ἧπαρ [1] περιωδυνᾶται, τουτέοισι πυρετὸς ἐπιγενόμενος [2] λύει τὴν ὀδύνην.

L I I.

Quibus hepar admodùm [1] dolet, iis febris superueniens soluit [2] dolorem.

1. Sine febre, à flatulento vapore. Admodùm, dicit, quod indicium est id non laborare ab infarctu: nam mediocres tùc dolores adesse solent. At flatus dum tendit hepatis membranam, ingentes dolores adfert. Vidi quendã, qui cũ exiguo de dolore quereretur hepatis, eius tamen totũ parenchyma in pus commigrarat: hic febricitabat, sed non validè. Historia.

2. Nam discutit flatus. Quasi dicat, febris tandem si superuenerit, quæ primùm non aderat: Nam si primùm adfuisset, inflammationis suspicionem attulisset. Soluit itaque, inquit, febris hunc dolorem. quasi dicat, nos imitabimur naturam hac in re; & propinabimus medicamenta quæ vim habent calfaciendi, attenuandi, & discutiendi. Talia sunt decocta intùs & foris admota, ex chamæmelo, anetho, aniso, fœniculo, oleo anisi, theriaca, mithridatio. Vsus.

L I I I.

Vere sanguis auferendus.

Ὁκόσοισι [1] συμφέρει αἷμα ἀφαιρέεσθαι ἀπὸ τῶν φλεβῶν, τουτέοισι χρὴ [2] ἦρος φλεβοτομέεσθαι.

L I I I.

Quibus [1] sanguis è venis est auferendus, his [2] Vere pertundenda est vena.

1. Qui eo circumfluunt, ne crassescens melancholescat. vel ne ruat in nobilem partem, eamque in phlegmonem abripiat. Vt si metus inde sit inflammationis, obstructionis, validi doloris, vel translationis.

2. Tunc enim vigent vires, ac ferunt abactionem hanc, facileque iacturam hanc resarciunt. Quasi dicas, cùm ad sanitatis prouisionem magnis remediis vtemur, à quibus flaccescunt initio vires, cumque periculum imminet ne fundant se humores praui vel copiosi, id eo tempore agendum, quo vires florent, ac cùm tale periculum imminet. Tale verò est vernum tempus. Vsus Aphorismi.

L I I I I.

Ὁκόσοισι μεταξὺ τῶν [1] φρενῶν καὶ τῆς γαστρὸς φλέγμα ἀποκλείεται, καὶ ὀδύνην [2] παρέχει, οὐκ ἔχον διέξοδον εἰς [3] οὐδετέρην τῶν κοιλιῶν, τουτέοισι κατὰ τὰς [4] φλέβας εἰς τὴν κύστιν τραπέντος τοῦ φλέγματος, λύσις γίνεται τῆς νόσου. Hydrops.

Dolor inter diaphragma & ventriculum.

L I I I I. Quibus inter [1] diaphragma & ventriculum pituita intercluditur, & [2] dolorem adfert, in [3] alterutrum ventrem viam non habens, iis per [4] venas in vesicam versâ pituitâ, morbi fit solutio.

 Id est,

1. Id est, inter peritonæum & omentum, post diaphragma. Pituita, dicit, intercluditur: nam eo loci magna plerumque fœditas deprehenditur, etiam à bile resudante à folliculo, vnde ille dolor, exiguo qui se figit loco, ad diaphragma fere, vel vbi ensiformis cartilago.

2. Dum in flatus abit.

3. Ad pectus vel intestina.

Vsus Aphorismi.

4. Extenuatâ pituitâ. Etenim vt materia ex venis quacumque effundi potest, ita in easdem remeare potest, vbi fusa erit; nec cæcos ac latentes ductus. Da itaque talia remedia quæ eò abducere materiam illam possint quò illa viam affectat: vt si ad intestina, dabis mel rosatum: si ad vrinas, decoctum radicum chinæ cum diureticis: si ad pectus, iuscula in quibus immaduit vngula caballina.

LV.

Hydrops.

Ὁκόσοισιν ἂν τὸ ἧπαρ ὕδατος πλησθὲν ἐς τὸ [1] ἐπίπλοον ῥαγῇ, τουτέοισιν ἡ [3] κοιλίη ὕδατος ἐμπίμπλαται, καὶ [4] ἀποθνήσκουσιν.

LV.

Quibus hepar [1] refertum aquâ erupit in [2] omentum, his [3] venter aquâ impletur, atque [4] moriuntur.

1. Alienati visceris indicium: propterea que tunc in angusto spes est.

2. In spacium illud quod est inter omentum & peritonæum.

3. Aquosâ materiâ, natâ à fracta sanguificatrice, cùm præ copia ampliùs retineri nequit in venis hepatis, erumpit. Ita in pedes & in scrotum interdum labitur, in vterum, in pectus.

4. Fatiscente naturâ vi morbi pressâ.

LVI.

Vini vsus.

[1] Ἀλύκη, [2] χάσμη, [3] φρίκη, οἶνος ἴσος [4] ἴσῳ πινόμενος, λύει τὴν νοῦσον.

LVI.

[1] Iactatio, [2] oscitatio, [3] horror, vinum potum pari [4] aquæ remixtum, soluit morbum.

1. Id est, halismus: cùm æger loco stare nescit, ab acerrimo succo hypochondriis ac venis primis concepto, vt in causis. Sed hoc loco transtulit Hippocrates hanc vocem ad homines sanos: vt qui se iactant ob cibi potûsque ingesti copiam præter morem: vel hoc fit ob succum irritantem stomachum sua qualitate: vel quòd musculosum genus excrementa quàm plurima contraxerit. Est enim, dicit Galenus, ἀλύκη sui displicentia, suique tædium: & qui præsentium tædio incerta mente errant, ac ad alias tres subinde transeunt.

2. Ob flatus maxillaribus musculis conceptos.

3. Cùm mouetur materia flatulenta in musculis collecta.

Vini vsus vt sit iucundus.

4. Dissoluit flatus, sudores ac vrinas prouocat: hinc humidis & frigidis affectibus medetur. Examina vini ægri naturam propriam & ascititiam, & morbi genus ac magnitudinem, & cæli temperiem. Hesiodus tres aquæ partes quartæ parti vini in festis adhiberi iubet ad hilaritatem. Athenæus dicit Græcos duos vini cyathos ad quinque aquæ, vel vnum ad tres consueuisse miscere.

LVII.

Ὁκόσοισιν ἐν τῇ οὐρήθρῃ φῦμα γίνεται, τουτέοισι διαπυήσαντος καὶ ἐκραγέντος, λύεται ὁ πόνος.

Quibus in vrinario meatu nascitur tuberculum, his cùm suppuratur ac eruperit, dolor soluitur.

Libri quarti Aphorismo octogesimo secundo idem scriptum fuit.

LVIII.

Ὁκόσοισιν δ' ἂν ὁ ἐγκέφαλος σεισθῇ ὑπό τινος προφάσιος, ἀνάγκη [2] ἀφώνους γίνεσθαι παραχρῆμα.

LVIII.

Motus & concussione.

Quibus ab externa [1] aliqua causa validè concussum fuerit cerebrum, hos protinùs [2] mutos fieri necesse est.

1. Vt à casu, ictu obtuso à telo, vnde in vacuo illo cranii spacio cerebrum validè vibratur, vnde spiritibus aditus intercluditur ad neruos. Si id lacero à cerebro fiat, non redeunt ad se ægri.

Nerui nascuntur in capite.

Observatio.

2. Sensus omnes læduntur ac motus: nam ventriculi cerebri eiúsque pori turbantur, ac in situ vitium facit: vnde à cerebro in neruorum originem, quæ est in principio spinalis medullæ, spiritus influere nequeunt. Nam, vt anatomica sectio apertè demonstrat, omnium neruorum, ii qui in cerebro sunt, hoc est septé illa paria, non in capite nascuntur, sed in initio ceruicis, vbi spinalis medulla nascitur. Σεῖσις est valida concussio, ea voce vtitur Theocritus Idyll. 29, folio 224, versu 19. Noui quosdam in occiput cùm lapsi fuissent, tota vita sua postea non rediisse ad gustandi & odorandi vim.

LIX.

Paralyseos & Hydropis remedium.

Τοῖσι σώμασι τοῖσιν [1] ὑγρὰς τὰς σάρκας ἔχουσι, δεῖ [2] λιμὸν ἐμποιέειν· λιμὸς γὰρ [3] ξηραίνει τὰ σώματα.

LIX.

LIX.

Corporibus [1] præhumida carne præditis [2] fames imperanda est: fames enim [3] exiccat corpora.

1. Vbi luxuriat pituitæ copia: quæ cùm sanguini mixta est, diu pro nutrimento corpori esse potest.

2. Dum enim exhaurit corpus, primum id quod humidum est in vaporem abit. Exhaurit corpus tum calidum innatum, tum ambiens aër: Ita tenuatur corpus ac in sudorem & vaporem abit: hinc terrâ delitescentia animalia non exhauriuntur facilè.

3. Per famem enim non resarcitur id quod exhaustum est: ita per aliud siccat fames. Fames sensim ac æqualiter totum corpus siccat: ita Galenus ait, in fame enecto animali, cor & iecur non tabescere. Itaque mador hac arte facilè consumitur. Ita in hydrope imperare solebamus famem & potus accisionē: ex ipso Epidauro vix præstantius remedium petas. Italum medicū hydropicus accessit agricola, imperat medicus vt toto anno temperet à potu: fecit, conualuit. post annum rediit ad medicum, qui hominis agilitatē ac robur admirabatur. Quare quicquid huiusmodi est vt famem procreet, id præclarè in humidis intemperiebus præscribitur: tale est decoctum ligni guaiaci, sassaphras, & sarzæ parillæ.

Lib. De Tabe. *Historia.* *Vsus Aphorismi.*

LX.

Ὅκου ἂν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι μεταβολαί, καὶ τὸ σῶμα καταψύχηται, καὶ πάλιν θερμαίνηται, ἢ χρῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλῃ, μῆκος νούσου σημαίνει.

LX. Vbi toto corpore frequens mutatio incidit, ita vt corpus modò refrigeretur, modoque incalescat, aut colorem alium ex alio mutet, diuturnitatem morbi arguit. 4. Lib. 40. 42.

Hic Aphorismus antè expositus fuit.

LXI.

[1] Ἱδρὼς πολὺς θερμὸς ἢ ψυχρός, ῥέων αἰεί, σημαίνει ἔχειν πλησμονὴν ὑγροῦ. ἀπάγειν οὖν χρὴ τῷ μὲν [2] ἰσχυρῷ ἄνωθεν, τῷ δὲ ἀσθενεῖ κάτωθεν.

LXI. [1] Sudor multus calidus frigidúsve perpetuò fluens, humiditatem in robusto quidem [2] supernè, imbecillo verò infernè vacuandam esse demonstrat. 4. Aph. 37. & 42.

1. A succorum copia, non à ciborum vbertate.

Sic etiam semper [illegible] vomit ex facili, & molellior semper est vomitus quàm secessus.

LXII.

Ἤν τις τῷ πυρέσσοντι τροφὴν διδῷ, τῷ μὲν ὑγιαίνοντι ἰσχύς, τῷ δὲ κάμνοντι νοῦσος. *Cibus febricitantium.*

Si quis febricitanti cibum dederit quem sano exhibet, valenti robur, ægrotanti morbus fit.

Nam in sanis robori studemus, tantumque vel plus etiam adiicimus quàm exhaustum fuit inedia & labore. Febricitantibus verò sic est, vt vires sient: ac vt quinque vel sex horis pepsis peragatur in his necesse est, ne interueniens febris cibum in ventriculo deprehendat. Ita enim vertet se natura à pepasmo ad pepsin, quod fieri non debet in paroxysmis febrium. Nam in his corporis interna, à refluxu eò succis sunt impura: sed corpora impura quò magis nutrias, eò magis lædes: quare cibus hic morbum augebit etiam. Maxima damna sibi adferre solent febricitātes, dum potant ineunte paroxysmo. Vsu mihi compertum est, inde plerumque ex febribus intermittentibus periculi expertibus nasci continuas ac lethales febres. *Cautio medendi.*

LXIII.

Τὰ διὰ τῆς κύστιος διαχωρέοντα ὁρᾶν δεῖ, εἰ οἷα τοῖς ὑγιαίνουσιν ὑποχωρέεται· τὰ ἥκιστα οὖν ὅμοια τουτέοισι, ταῦτα νοσωδέστερα· τὰ δὲ ὅμοια τοῖσιν ὑγιαίνουσιν, ἥκιστα νοσώδεα.

LXIII. Quæ per vesicam meant spectare oportet, an talia sint, qualia secunda valetudine subeunt. Nam quæ his minimè sunt similia, insalubriora; quæ verò sanis similiora, minimè insalubria. *Excrementa vt sint examinanda.*

Quicquid prolixius à naturali statu abit, eò est deterius: quæ vero sanis similia, ea optima. Ita cuncta symptomata examinari debent, nimirum in excrementorum substantia, qualitate, quantitate, excernendi tempore & modo: & qualitate immutata, vt ex colore, corporis mole & charactere: præterea in actionibus animalibus, vitalibus, & naturalibus.

LXIIII.

Καὶ οἷσι τὰ ὑποχωρήματα, ἢν ἐάσῃς στῆναι, καὶ μὴ κινήσῃς, ὑφίσταται οἷον ξύσματα, καὶ ἢν ὀλίγα ᾖ, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολλά, πολλή· τουτέοισι ξυμφέρει [2] κάτω καθῆραι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ μὴ καθή- *Aluina excrementa.*

ρῃς

ϑῶν ποιήσαις διδῶς τὰ ῥοφήματα, ὁκόσα ἂν πλείω διδῶς, μᾶλλον βλάψεις.

*deiectiones

LXIIII. Et quibus * hypochoremata, si[1] residere permiseris, nec moueris, subsident velut strigmenta, quæ si pauca sint, paruus morbus est; si verò multa, magnus: his[2] aluum infernè purgare conducit. Alioqui si non repurgatâ aluo sorbitiones exhibueris, quanto plures dederis, tanto magis offenderis.

1. Cùm aluus duris ac liquidis simul fertur: etiam remixtis ramentis ac pituita: argumento cacochymiam adesse, corpusque pituitâ crudâ circumfluere, non sine inæquali quadam corporis intemperie. Hic pharmacia vtilis: dein intemperies partium debellanda.

2. Crassæ copiosæque tales deiectiones morbi contumaciam denunciãt: die coqui debent, sensimque purgari, & præterea in his sobriè tenuiterque victitandum.

LXV.

Αἱ ἀποχρέμψιες αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσι αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεες, καὶ χολώδεες, καὶ δυσώδεες, πᾶσαι κακαί· ἀποχωρέουσαι δὲ καλῶς, ἀγαθαί. καὶ κατὰ κοιλίην, καὶ κύστιν, καὶ ὅκου ἄν τι ἀποχωρέον στῇ μὴ κεκαθαρμένον, κακόν.

LXV. Exscreationes in febribus nõ intermittentibus, liuidæ, cruentæ, biliosæ, fœtidæ, omnes malæ: commodè tamen si prodeunt, bonæ. Per aluum etiam & vesicam, &[1] quacumque corporis parte si prodeat aliquid, si non purgatum restiterit, malum.

4. lib. Aphoris. 47. hic expositus fuit.

1. Id est, vbi excludi debet, si non excluditur, malo est: nam recidiuam adferre solebat.

LXVI.

Τὰ σώματα χρὴ ὅκου τις βούλεται καθαίρειν, εὔροα ποιέειν· κἢν μὲν ἄνω βούληται εὔροα ποιέειν, στῆσαι τὴν κοιλίην· ἢν δὲ κάτω, ὑγρῆναι.

LXVI. Corpora cùm quis purgare voluerit, meabilia illa reddat oportet: & si[1] quidem suprà velit, aluus sistenda; si verò infrà, humectanda.

Secundo libro, Aphorismo 9. hic explicatus fuit.

1. Si existimauerimus ad morbi curationem maximè necessariam fore vomitionem.

LXVII.

Ὕπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα μᾶλλον τοῦ μετρίου γινόμενα, νοῦσος.

LXVII.

Somnus & vigilia, vtraque si præter modum fuerint, morbus.

Hunc enarrauimus libro secundo, Aphorismo tertio. Sequentes etiam duos Aphorismos (nempe LXIIX, & LXIX) interpretati sumus libri quarti, Aphorismo 30. & 40.

LXX.

Ἐπὶ λευκῷ φλέγματι ὕδρωψ ἐπιγίνεται.

LXX. [1]Leucophlegmatiæ hydrops superuenit. *Hydrops.*

1. Vbi totum corpus in tumorem mollem attollitur; venis habituque corporis pituita refertis: quale est corpus cacochymiâ obsessum. Cùm enim hepar alget, solidæque partes frigent, gignitur pituitæ copia, vnde in alborem trahitur corpus. Quasi dicat, purga eam pituitam, ac firma viscera, ne ascites nascatur. Exhibe sæpè rhabarbarum, hoc modo: Accipe Rhabarbari semunciã: cinnamomi semidrachmam: redige in puluerem, quem remisce cum duabus vel tribus vnciis conseruæ florum cichorei vel absinthij, aut tanaceti: adde sirupum cichorei. Sumat cottidie drachmas duas; & superbibat cochlearium vini chalybis. *Vsus Aphorismi.*

LXXI.

Ἐπὶ διαῤῥοίῃ, δυσεντερίη. *Dysenteria vbi metuẽ.*

LXXI.

A diarrhœâ dysenteria.

Sensim enim abraduntur intestina. Quasi dicat, igitur remediis exclude ac tempera succum illum acriorem intestinis immissum. Da rhabarbarum, myrobalanos, vel dilutum agarici, si pituita in vitio sit: dein tempera decoctis ac sirupis. *Prouisio ĩ habenda.*

LXXII.

Ἐπὶ δυσεντερίῃ λειεντερίη ἐπιγίνεται. *Lienteriæ metus.*

LXXII.

Lienteria superuenit dysenteriæ.

Fractis intestinis à materia contumaci, quam iniuriam etiam sentit tandem ventriculus, vnde lienteria. Quare summum studium adsit vt placetur dysenteria, ne eò prorepat malum. *Cautio.*

LXXIII.

Ἐπὶ [1]σφακελισμῷ, [2]ἀπόστασις ὀστέου.

LXXIII.

A [1]sphacelismo, ossis[2] abscessus.

1. Cùm phlegmone in gangrænam, hæcque iterum

iterum in corruptelam abit, vt cùm os liuescens in cariem abit.

2. Os eximitur. Id patitur os, vel quia nudatum, vnde refrigeratur, & nutricatu suo spoliatur; vel quòd tabo manans vicina caro os inquinat. Quare tunc abradendum est os, si superficietenus à natura sua degenerauit: ac ireos puluis ossi imponendus; nihil enim æquè ac solitarius hic puluis solet os ab omni putredine tueri.

Remedium elegans ad ossis tutelam.

LXXIIII.

Phthisis.

Ἐπὶ αἵματος [1] ἐμέτῳ [2] φθόη, καὶ τοῦ πύου κάθαρσις ἄνω· καὶ ἐπὶ τῇ φθόῃ [3] ῥεῦμα ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ τῷ ῥεύματι [4] διάρροια, ἐπὶ τῇ διαρροίᾳ [5] σχέσις τῆς ἄνω καθάρσιος, ἐπὶ τῇ σχέσει θάνατος.

LXXIIII.

A sanguinis [1] vomitione [2] tabes & puris supernè purgatio, à tabe fluxio de [3] capite; à defluxu diarrhœa, à [4] diarrhœa interceptio expectorati; ab [5] interceptione mors.

1. A largo sanguinis expectorato ex partibus spirabilibus.

2. Nisi ilico vena obturetur, phlegmone ac febris arceatur: sistatur fluxio, succus temperetur, antequam pus fundant.

3. Trahunt enim ac admittunt pulmones labefactati fluentes succos. Caput tūc plethoricis causis à pulmonibus repletum eos demittit abundè: incalescens enim caput à fuliginibus pulmonum, trahit à toto corpore, illicque retenta materia acrimoniam induit: hanc iterum in se trahunt pulmones, ita conspirant in sui perniciem.

4. Hoc benè fit ineunte morbo, viribus adhuc firmis; nā ita caput se exonerat in aluum. Non autem bonis ægrorum rebus euenit in labefactatis viribus.

5. Pus enim interceptum strangulat. Quare in tabidis non temerè mouenda est aluus: nam ita id atterit vires, vt expectoratum ampliùs excutere nequeat pectus.

Vsus Aphorismi.

LXXV.

Ὁκοῖα καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κύστιν, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ τὴν κοιλίην ὑποχωρήμασι, καὶ ἐν τοῖσι κατὰ [1] τὰς σάρκας, καὶ ἤν [2] πῃ ἄλλῃ τῆς φύσιος ἐκβαίνῃ τὸ σῶμα, ἢν ὀλίγον, ὀλίγη ἡ νοῦσος γίνεται· ἢν δὲ πολύ, πολλή. ἢν πάνυ πολύ, θανάσιμον τὸ τοιοῦτον.

LXXV. Qualia sint quæ per vrinas ac aluum subeunt, [1] & quæ per carnes abeunt, & si quâ aliâ [2] corpus à natura recedat, spectare oportet. Nā si parum, paruus morbus est: si multum, magnus: si valdè multum, iam tale fuerit perniciosum.

Excrementa vt sint examinanda.

Vt Medicus in cognitionem veniat morbi, causæ, ac partis, symptomatum opus est illi examine. Inter symptomata sunt excretiones, quæ examinari debent in substantia, qualitate, quantitate, eorum copia, excernendi modo, & tempore. Nam excrementa referunt ideam illarum partium vnde dimanant.

Morbi vnde deprehendantur.

1. Vt sudores, & abscessus.

2. Alia etiam symptomata in examen vocanda; vt actiones læsæ, qualitas mutata corporis, in colore, charactere, & mole.

APHORISMORVM HIPPOCRATIS *Finis.*



INDEX.

DELIRII

D.

E.

F.

G.

H.

I.

Q.

R.

S.

FINIS.